

25 april.

Debatter m. m.

Sid.

Onsdagen den 25 april fm.

Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel:	
Bidrag till underhållet av enskilda vägar m. m.	6
Statliga farledsarbeten	9
Byggnad av fiskehamnar	11
Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	14
Understöd åt inrikes lufttrafik	15
Fria resor för barn m. m.	36
Motioner om rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag	61
Motioner om viss ändring i avlöningsbestämmelserna för civila befattningshavare, som åtnjuta tjänstledighet för fullgörande av viss militär tjänstgöring	62
Motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935	64
Understöd åt J. A. Forsberg	68
Interpellation av herr Håstad ang. anledningen till uppskovet med Sveriges ratificering av konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord	69

Onsdagen den 25 april em.

Stöd åt fruktodlingen	70
Motioner om restitution av skatt å bensen, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.	79
Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet	88
Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet ..	108
Motioner om förslag till 1951 års riksdag i syfte att genomföra reformen med fria läkemedel	117

	Sid.
Förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar	118
Fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvang för byggnadsarbete	122
Motioner om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske	126
Motioner om ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske	128
Motioner om åtgärder för tryggande av fiskerätt åt befolkningen i Norrland	130

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 25 april fm.

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 94, i anledning av remiss från kamrarna av två likalydande motioner	5
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. anslutning till konvention om privilegier och immunitet för Förenta Nationernas fackorgan	5
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. utgifter under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	5
— nr 81, ang. anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet	36
— nr 82, ang. anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet	36
— nr 83, ang. anslag å kapitalbudgeten för inrikesdepartementet	36
— nr 84, ang. fria resor för barn m. m.	36
— nr 85, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.	61
— nr 86, ang. bidrag till vissa handelshamnar	61
— nr 87, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet)	61
— nr 88, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (staten för statens allmänna fastighetsfond)	61
— nr 89, ang. rätt för justitie- och regeringsråd att med tjänsten förena skiljemannauppdrag	61
— nr 90, ang. avlöningsbestämmelserna för civila befattningshavare under militärtjänst	62
— nr 91, ang. rätt för statstjänstemän, som innehaft anställning hos Förenta Nationerna eller övriga mellanstatliga samarbetsorgan, att vid återinträde i statstjänst få tillgodoräkna anställningstiden	64
— nr 92, ang. rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935	64
— nr 93, ang. pensionsrätt för vissa kvinnliga f. d. befattningshavare, som på grund av giftermål avgått från statstjänst	66
— nr 95, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet)	66
— nr 96, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	68
— nr 97, ang. bidrag till sjukkassor m. m.	68
— nr 98, ang. anslag till Finansdepartementet: Avlöningar	68
— nr 99, ang. provisoriskt tillägg å pensioner från handelsflottans pensionsanstalt	68

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 100, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet)	68
— nr 101, ang. rörelsekapital åt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet	68
— nr 102, ang. livränta åt K. Å. E. Jacobsson	68
— nr 103, ang. understöd åt J. A. Forsberg	68

Onsdagen den 25 april em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 26, ang. fortsatt tillämpning i viss del av de provisoriska bestämmelserna om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m.	70
— nr 30, ang. tullfrihet för gåva av utrustning till vetenskapliga institutioner	70
— nr 32, ang. stöd åt fruktodlingen	70
— nr 33, ang. ändrad lydelse av förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit	79
— nr 34, ang. ändring i förordningen ang. tillverkning och beskattning av brännvin	79
— nr 35, ang. ändrad lydelse av den vid förordningen om varuskatt fogade varuförteckningen m. m.	79
— nr 36, ang. restitution av skatt å bensin till bensindrivna jordbrukstraktorer	79
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. avveckling av s. k. clearingkassor m. m.	87
— nr 11, ang. lönegradsplaceringen för kamrarnas postvaktmästare	87
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet	88
— nr 24, ang. överenskommelse med Förbundsrepubliken Tyskland ang. förlängning av prioritetsfrister	108
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 21, ang. uppskov med nattarbetsförbudet	108
— nr 22, ang. ändring av bestämmelserna om statsbidrag till arbetslöshetskassor	117
— nr 23, ang. reformen med fria läkemedel	117
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. motverkande av svinsjukdomar	118
— nr 6, ang. fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	122
— nr 7, ang. ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske	126
— nr 8, ang. ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske	128
— nr 9, ang. tryggande av fiskerätt åt befolkningen i Norrland m. m.	130
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden)	133
— nr 10, ang. garantipris å bruna bönor	133
— nr 11, ang. försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	133
— nr 12, ang. ändring i villkoren för tomtupplåtelser i Kiruna	133
— nr 13, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område	133
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 14, ang. förenkling av kommunernas finansstatistik	133

Onsdagen den 25 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande motioner; och hänvisades härvid

till statsutskottet motionerna:

nr 611 av herr *Hæggbloom* och fru *Hellström*;

nr 612 av herr *Senander m. fl.*; och
nr 613 av herr *Fröderberg*.

Vid härefter skedd föredragning av de i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 156, angående löne- och pensionsreglering för präster m. m. avgivna motionerna nr 614 av herrar *Rubbestad* och *Carlsson* i Bakeröd och nr 615 av herr *Senander m. fl.* hänvisades motionerna, såvitt de angingo dels de i propositionen under 1—8 upptagna författningsförslagen, dels medgivande till vissa utredningskostnaders avförande på kyrkofonden, dels ock avgivande av yttrande i fråga om tillfällig vakanssättning av prästerliga tjänster, till behandling av lagutskott, och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 616 av herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*;

nr 617 av herr *Johansson* i Mysinge *m. fl.*; och

nr 618 av herr *Hedlund* i Östersund;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 619 av herrar *Kyling* och *Nilsson* i Bästekille; och

nr 620 av herr *Gustafsson* i Bogla *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen nr 621 av herr *Edström m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 622 av herr *Ståhl m. fl.*;

nr 623 av herr *Hjalmarson m. fl.*;

nr 624 av herr *Lundberg*;

nr 625 av herr *Sköldin m. fl.*; och

nr 626 av herr *Håstad*; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 627 av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*; och

nr 628 av herr *Nilson* i Spånstad *m. fl.*

§ 2.

Föredrogos vart för sig:

statsutskottets memorial nr 94, i anledning av remiss från kamrarna av två likalydande motioner; och

utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention rörande privilegier och immunitet för Förenta Nationernas fackorgan.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 3.

Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel.

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.

Punkterna 1—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Bidrag till underhåll av enskilda vägar
m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 25, föreslagit riksdagen att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 6 800 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga m. fl. väckt motion (II: 106) hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, att staten borde helt övertaga underhållet av de enskilda vägar, som uppfyllde nuvarande fordringar för statsbidrag, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att förslag i sådant syfte snarast måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 180, i vad den avsåge förevarande anslag, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 6 800 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II: 106 icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag har tillsammans med några kamrater i kammaren väckt en motion rörande underhållet av de enskilda utfartsvägarna. Vi ha tidigare två år i följd väckt motioner i samma ämne men ha då kanske gått en aning hårdare till väga och begärt, att staten

skulle övertaga underhållet av alla enskilda vägar, sedan Kungl. Maj:t först företagit en utredning. I år ha vi modererat kravet litet och begärt, att underhållet av de vägar, som uppfylla nuvarande fordringar för erhållande av statsbidrag, helt och hållet skall överflyttas på det statliga vägväsendet. Som saken hittills utvecklats sig ha ju fler och fler enskilda utfartsvägar blivit iståndsatta, och om vi se på de större allmänna vägarna, ha också de blivit belagda med varaktiga beläggningar och tarva inte så mycket underhåll. I den mån de enskilda vägar, till vilka statsbidrag nu utgår, bli iståndsatta, kunna också de överflyttas till allmänt underhåll.

Det är ju också en rättvisesak detta. Den som bor avsides från vägen får ju betala lika mycket i skatt till samhället som den som bor närmare, och då tycker man det vore riktigtast att staten helt och hållet svarade för underhållet av de enskilda utfartsvägarna. Det skulle inte medföra några särskilt ökade kostnader för statsverket, då staten redan lämnar ett visst bidrag, och staten har ju också i stor utsträckning maskinella hjälpmedel för underhållet. Staten har också arbetspersonal för underhåll av de allmänna vägarna, vilka, som jag sade, mer och mer bli belagda med varaktiga slitbanor och tarva mindre underhåll.

Jag tycker att det skulle vara fullt naturligt för staten att handha vägväsendet på det sätt jag föreslagit, och man skulle då också komma till det rättvisa förhållandet, att alla människor som betala skatt få möjlighet att ha sina vägar ordentligt i stånd. Under sådana vintrar som den som varit i år är det mycket besvärligt för dem som skola sköta de enskilda vägarna, då de inte ha de maskinella hjälpmedel som behövas. Likadant är det när det gäller sommarunderhållet. Jag tror inte att staten skulle förlora mycket på att övertaga underhållet, då slitaget på de små

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.

vägarna inte är så stort, men man skulle ernå en större rättvisa. Det är ju oriktigt att en del människor, fastän de äläggas samma skattetunga och samma samhällsplikt som andra, själva skola behöva vidkännas kostnader för vägunderhåll. Det utgår ju visserligen ett mindre statsbidrag, men man har då fått sätta vägarna i stånd för att få dem godkända.

De motioner, som vi två gånger tidigare väckt i denna fråga, ha avslagits. Men, som jag sade tidigare, vi ha då kanske varit mera radikala i våra krav. Nu säger emellertid statsutskottet att eftersom man avslagit de två tidigare motionerna, skall man av princip avslå även den som väckts i år. Jag skulle vilja vädja till statsutskottets ledamöter att de, när de behandla frågor av så pass utpräglad rättvisenatur som den nu föreliggande, inte bara av princip avslå motionerna utan taga litet hänsyn till rättvisesynpunkten.

Jag skall med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till min motion, som går ut på att Kungl. Maj:t skall utreda denna fråga och framkomma med förslag i ärendet till riksdagen.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Jag har stora sympatier för den motion, som i föreliggande fråga har väckts av herr Hansson i Skediga m. fl., och jag vill för min del understryka vad herr Hansson i Skediga här har sagt samt ansluta mig till det yrkande han har ställt.

Regeringens program för vägbyggnader och annat, som sorterar under den huvudtitel vi nu behandla, är ju över huvud taget rätt tänjbart. Man har därför ganska svårt att diskutera vad som i verkligheten kommer att ske under kommande år, ty regeringen har ju förutsatt, att det i mycket väsentlig grad skulle kunna ske jämkningar både uppåt och nedåt i programmet. Men även om det alltså finns svårigheter att exakt

säga vad som kommer att ske, är det alldeles tydligt att regeringen nu tänker sätta vägväsendet på en svältkost, som är mycket värre än vad tidigare varit fallet. Jag skall inte upptaga tiden med att, vare sig på den punkt som herr Hansson i Skediga har berört eller i övrigt, ge exempel på den saken ur propositionen och utskottsutlåtandet; det kan vara tillräckligt att peka på den allmänna översikt, som regeringen har gjort beträffande väganlagen.

Ramen för väganlagen, till vilka också den anslagspost räknas, som herr Hansson i Skediga har varit inne på, bestäms, om regeringen får sin vilja igenom, till en summa av 110 miljoner kronor. Denna summa får inte förväxlas med vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansåg vara nödvändigt att anslå i fjol, ty den summan låg mycket, mycket högre än 110 miljoner. Den summa, som enligt regeringen skall få förbrukas för detta ändamål under kommande budgetår, understiger med nära 45 miljoner kronor vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har föreslagit. För att få en riktig bild av vad det i verkligheten handlar om måste man emellertid taga med i beräkningen den mycket våldsamma försämring av penningvärdet som skett och som fortfarande pågår i oförminskat tempo. De väganläggningar, som man i början av 1950 kunde få för 110 miljoner, kan man väl med nuvarande penningvärde knappast få för mindre än 140 miljoner, skulle jag tro.

Här sker alltså, samtidigt som det tycks finnas praktiskt taget obegränsade medel för upprustningen, en våldsam åtstramning när det gäller väganlagen, vilket uppenbarligen kan få mycket ogynnsamma verkningar bl. a. för den produktion, som landet i avgörande grad är beroende av. Och därmed komma vi in på en fråga, som i alldeles särskild grad har samband med den del av väganlaget, som herr Hansson i Skediga nyss talat om. Jag tänker på, hur man nu ytterligare kommer att

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.

försumma utbyggnaden av vägnätet i landets nordligaste delar och vilka ödesdigra verkningar detta kan komma att få. Riksdagen hade ju anledning att syssla med detta spörsmål för ett par veckor sedan, nämligen då det gällde frågan om förutsättningarna för skogsdriften i de nordligaste delarna av landet.

Trots att det i vinter har varit exceptionellt goda väderleksförhållanden för skogsdrivningarna, meddelar domänenverket, att man i Norrbotten inte har kunnat fullfölja avverkningsprogrammet ens tillnärmelsevis på det sätt, som man hade avsett. Vad detta betyder har ju redan framskyntat i cellulosaföretagens alarmerande rapport för en tid sedan, att man står inför risken att ytterligare få inskränka driften vid företagen på grund av råvarubristen. Då man vet vilken betydelse skogsområdena i Norrbotten ha för råvarutillgången, förstår man, att råvarubristen har ett intimt samband med vägnätets beskaffenhet i dessa områden. Den sammanhänger visserligen till stor del med regeringens handelspolitik och har också ett intimt samband med lönepolitiken när det gäller dem som arbeta i skogen, men vägfrågorna och andra åtgärder i syfte att göra livet drägligt för dem som skola bo i skogsbygderna ha stor betydelse.

Vi ha i stora delar av Norrland och inte minst i Norrbotten fått ödebyar och ödehemman uteslutande på grund av att folk har väntat i årtionden på att få vägar utförda och inte fått sina förhoppningar infriade. Skogs- och flottningsarbetarförbundet anförde i samband med den riksdagsfråga, som jag tidigare nämnt, några synpunkter på denna sak. Man hänvisade beträffande svårigheterna att få arbetskraft för skogsarbetet till att det måste vidtagas kraftiga åtgärder i syfte att binda arbetskraften i dessa bygder på sådant sätt, att man ständigt har tillgång till nödig arbetskraft. Detta har man för-

summat i mycket hög grad, menade skogs- och flottningsarbetarförbundet, även när det funnits ekonomiska förutsättningar att göra det. Man var i det sammanhanget inne på just frågan om hur folk flyr från dessa områden på grund av vägbristen.

Till frågan om vilka åtgärder man kan vidtaga i syfte att göra livet drägligt för folk som bor i dessa landsbygdsområden höra också de problem, som jag tagit upp i min motion rörande vatten- och avloppsledning. Jag skall inte nu gå närmare in härpå, men jag har velat nämna saken därför att den hör till de uppgifter, som man enligt min mening borde taga allvarligare på när det gäller att lösa bland annat de nationalekonomiska problem, som ha samband med dessa frågor. Jag kommer i ett senare sammanhang att yrka bifall till denna motion, och jag har med dessa ord bara velat understryka min anslutning till de synpunkter, som anförts av herr Hansson i Skediga.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Herr Holmberg framställde en del anmärkningar och gjorde en del reflexioner i fråga om den del av väganlaget, som vi nu behandla. Det finns ingen anledning för mig att här ingå på någon mera omfattande diskussion. Jag vill bara erinra om att kammaren redan har fattat beslut på de avgörande punkterna i enlighet med det förslag, som statsutskottet har framlagt. Jag tycker alltså inte att det är motiverat att fortsätta diskussionen.

Vad beträffar herr Hanssons i Skediga yrkande att staten borde övertaga underhållet av de enskilda vägarna enligt hans förslag vill jag erinra om vad utskottet har sagt i sitt utlåtande. Herr Hansson i Skediga har två år tidigare motionerat på detta område. Hans förslag har då haft en vidare syftning. Han har nämligen förut yrkat att staten skulle överta såväl byggande som un-

Statliga farledsarbeten.

derhåll av enskilda vägar. Hans motion i år har således en mera begränsad räckvidd. Det gäller nu bara underhållet av de enskilda vägar, som uppfylla gällande fordringar för erhållande av statsbidrag. Hans hemställan utmynnar i att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära ett förslag i sådant syfte.

Vi ha inom utskottet prövat denna fråga ingående, nu som tidigare, och vi ha inte kommit till någon annan slutsats än den vi förut ha relaterat, nämligen att vi anse att vi inte kunna godkänna herr Hanssons förslag på denna punkt. En omständighet som verkligen är tungt vägande är, att frågorna om statsbidrag till enskilda vägar för närvarande äro under Kungl. Maj:ts prövning. Därest man nu skulle ta ett steg i den riktning herr Hansson i Skediga föreslår, kunde det innebära ett föregripande av denna utredning. Riksdagen brukar väl i en sådan situation inte gå denna väg utan avvakta utredningens resultat.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 106 av herr Hansson i Skediga m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skediga begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den

ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 106 av herr Hansson i Skediga m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 26—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Statliga farledsarbeten.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 33, föreslagit riksdagen att till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz m. fl.* (I: 131) och den andra inom andra kammaren av herr *Mårtensson i Uddevalla m. fl.* (II: 178), hade hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1951/52 anvisas ett anslag av 600 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 178, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Sundelin, Malmborg* i Skövde, *Ståhl och Bergstrand* samt fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 131 och II: 178, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Statliga farledsarbeten.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Det farledsarbete, som det här är fråga om, har aktualiserats genom initiativ från riksdagens sida. Så väcktes 1949 en motion om utredning rörande detta arbete, och denna utredning är nu färdig rörande farleden genom Hamburgundet och Hornö ränna.

Redan i fjol framfördes en motion om anslag på 200 000 kronor för påbörjande av dessa arbeten. Statsutskottet anförde då i sitt utlåtande, att man av rent praktiska skäl inte kunde börja arbetet förrän våren 1951. Utskottet förutsatte emellertid, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fullgjorde sitt uppdrag i snabbaste takt, så att riksdagen sedan kunde ta ställning till de olika delförslagen. Kungl. Maj:t har i propositionen på denna punkt inte ansett sig böra uppta annat än ett formellt anslag. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade hemställt om ett anslag på 1 000 000 kronor, och motionsvis har framförts krav på ett till 600 000 kronor begränsat belopp. Vi ha i reservationen ansett att motionärernas krav är så berättigat, att vi velat ge vår anslutning därtill.

Jag nämnde att delförslag finns framlagt beträffande Hamburgundet och Hornö ränna. Det är kostnadsberäknat till ca 1 500 000 kronor. Detta arbete skulle i fråga om den första perioden dra en kostnad av 1 000 000 kronor. I motionen anföres att denna farled tidigare upprensats till ett djup av 4 meter, men senare har den igenlammats så att kustfartygen inte längre kunna passera. Vidare anföres att det är ett stort antal fraktfartyg, såväl motor- som segelfartyg, som här gå i kusttrafik. Dessa fartyg kunna nu inte angöra hemorten inom Hamburgundet utan måste anlita en tilläggsplats som är mycket illa belägen. Därför understrykes i motionen, att en upprensning av farleden skulle bli av stort värde för kusttrafiken.

Vi ha tidigare utbyggt delar av denna

tänkta inomskärsled. Jag erinrar om Sotenkanalen, och alla som ha någon erfarenhet på detta område äro väl på det klara med att denna haft det största värde för trafiken. Om vi kunde fortsätta arbetet på denna inomskärsled, skulle det givetvis ha verklig betydelse för kusttrafiken i de berörda bygderna. Motionärerna ha också varit inne på frågan om värdet av detta farledsbygge med tanke på beredskapsskyddet. Vi ha i avdelningen haft tillgång till handlingar på detta område, och vi ha funnit styrkt, att det skulle vara av stort värde, om man här kunde få en inomskärsled, varför även dessa synpunkter måste tillmätas väsentlig betydelse.

I motionen har man nu begränsat sig till ett anslag på 600 000 kronor. Motionärerna ha hört sig för hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och ha därvid fått upplysningar om att även med ett sådant begränsat anslag skulle man kunna utföra arbetet i en relativt tillfredsställande omfattning.

Herr talman! Jag ber att med den anförda motiveringen få yrka bifall till den reservation, som i denna fråga är anmäld av herr Karl Andersson m. fl. och som går ut på att riksdagen för budgetåret 1951/52 skall anvisa ett reservationsanslag på 600 000 kronor för berörda arbeten.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Det arbete det här gäller är det statliga arbetet i två farleder i Bohuslän: Hamburgundet och Hornö ränna. Det är ju inte tal om annat än att detta arbete behöver utföras. Men man står också inför frågan, huruvida det finns möjligheter att skjuta på arbetet någon tid med hänsyn till att i år alla besparingar, som äro möjliga, böra göras. Det är dessa utgångspunkter man haft, då man bedömt detta spørsmål och således inte kunnat gå med på andra utgifter än sådana, som äro absolut nödvändiga.

Byggande av fiskehamnar.

Besparingsutredningen har här funnit ett fält för besparingar, och departementschefen har anslutit sig till besparingsutredningen med de motiv jag nyss nämnde. Utskottet har härvidlag följt departementschefens förslag.

Jag vill passa på att erinra om att vi på en punkt senare på dagordningen ha att behandla ett annat förslag från statsutskottet, ett förslag om statsbidrag på 1,7 miljoner kronor, också till farledsarbeten i Bohuslän. Att detta förslag framställts beror på att ifrågavarande arbeten ansetts nödvändiga ur beredskapssynpunkt. De ha nästan fått en försvarsetikett, skulle jag vilja säga, och reservanterna vilja också försöka sätta ungefär samma etikett på det förslag, som vi nu behandla. Detta har emellertid av vederbörande myndigheter bedömts på annat sätt, och därför har man kommit på olika sidor i fråga om anslagslinjen.

Herr talman! Det är dessa skäl som ha motiverat utskottets ställningstagande, och jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag har undertecknat en motion, som föreligger på denna punkt i år. Jag hade tillsammans med några kamrater avgivit en motion i denna fråga även förra året, såsom herr Malmberg i Skövde nämnde. När frågan diskuterades i fjol, var utskottets hela motivering och hela den debatt, som då fördes i kammaren, upplagd på det sättet, att visserligen ansåg man det inte praktiskt möjligt eller riktigt att med det anslag som vi begärde försöka sätta i gång arbetet under nu innevarande budgetår, men det kunde närmast betraktas som självklart, att saken nästa år måste föras vidare.

Det är denna tanke som reservanterna fullföljt, och jag tycker, herr talman, att det är rätt naturligt — det borde i varje fall vara det — att en folkrepresentation fullföljer sina egna

tankegångar och intentioner i ett fall som detta.

I detta anförande instämde herr *Staxäng*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Malmberg i Skövde begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 33:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Malmberg i Skövde begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 152 ja och 59 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 33.

Punkten 34.

Byggande av fiskehamnar.

Kungl Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 34, föreslagit riksdagen att till Byggande

Byggande av fiskehamnar.

av fiskehamnar för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz m. fl.* (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult m. fl.* (II: 270), hade hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1951/52 anvisas ett anslag av 2 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 182 och II: 270, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrarna *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Sundelin, Söderquist, Malmborg* i Skövde, *Andersson* i Malmö, *Ståhl* och *Bergstrand* samt fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 182 och II: 270, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **MALMBORG** i Skövde: Herr talman! I statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t föreslagit, att det skulle beviljas ett statsanslag på 1 000 000 kronor till byggande av fiskehamnar. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sina petita framfört krav på ett anslag om 2 000 000 kronor.

Det har på denna punkt väckts en motion, vari hemställes om bifall till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag. Till utskottets utlåtande är fogad en reservation, där vi reserverar förslaget att anslaget höjes utöver Kungl. Maj:ts förslag, men vi ha av anförda skäl ansett oss böra begränsa kravet till en halv miljon utöver propositionens

förslag. I reservationen ha vi erinrat om det principprogram, som fiskehamnsutredningen på sin tid framlade. Detta har dessvärre inte kunnat genomföras på långt när i avsedd omfattning, och huvudorsaken därtill är ju bristande medelsanvisning.

Det redan förut prekära läget i våra fiskehamnar har därför ytterligare förvärrats. Den fiskeritekhniska utvecklingen kräver att fiskarena utrusta sig med större båtar än tidigare. På grund av det begränsade utrymmet i våra fiskehamnar ha dessa båtar allt svårare att få plats invid kaj. De måste därför i stor utsträckning ankra utanför med alla de olägenheter detta för med sig. Djupförhållandena äro inte heller tillfredsställande för dessa större fartyg. Denna utveckling har faktiskt föranlett att man måste avstå från att skaffa sig verkligt fullgoda fartyg, och var och en förstår att det på grund härav ofta blivit svårt för fiskarena att utöva sin verksamhet ute på öppna sjön.

Utredningen gjorde på sin tid en resa, besökte olika platser och såg på fiskehamnarna; den har om denna resa berättat i sitt betänkande. Jag skall inte här citera vad man har sagt, men utredningens erfarenheter vittna om att situationen är synnerligen otillfredsställande.

Vi ha i reservationen erinrat om ett uttalande som överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort i sin berättelse. De säga, under erinran om den stagnation som inträffat, att en ökning av detta anslag under kommande budgetår är nödvändig om det skall bli möjligt att, utan eftersättande av en rättvis fördelning mellan angelägna hamnförbättringar i olika landsändar, på ett rationellt sätt kunna bedriva redan påbörjade sådana arbeten och samtidigt utnyttja den för muddringsarbeten tillgängliga utrustningen. Överrevisorerna framhålla också att riksdagen tidigare vid flera tillfällen kraftigt understrukit behovet och betydelsen av

Byggnad av fiskehamnar.

att man söker åstadkomma en snabbare takt i arbetet än som hittills förekommit.

Herr talman! Vi reservanter ha alltså vid vår prövning av ärendet kommit till den bestämda uppfattningen, att härvidlag är det högst motiverat att något sker utöver vad Kungl. Maj:ts förslag innebär. Som jag sade inledningsvis, ha vi ansett oss böra begränsa vårt krav och ha i jämförelse med motionärerna stannat på halva vägen i fråga om höjningen av anslagsbeloppet, vilket alltså innebär en summa på en halv miljon utöver Kungl. Maj:ts förslag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt är avgiven av herr Karl Andersson m. fl.

I detta anförande instämde herr *Staxäng*.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Även utskottet är av den mening, som hävdades av reservanternas talesman, att det finns mycket goda skäl för att genomföra en forcering av fiskehamnsbyggandet. Men utskottet anser, såsom kammararens ledamöter få klart för sig, om de läsa motiveringen, att det icke kan tillråda en utvidgning av här ifrågakärande arbeten, som det icke betraktar som möjliga i dagens ekonomiska läge. Utskottet har även funnit anledning erinra om att Kungl. Maj:t icke brytt sig om att taga hänsyn till 1950 års besparingsutrednings förslag, vilket, som vi alla veta, innebar att man skulle sänka bidragsprocenten. Kungl. Maj:t har alltså icke tagit upp denna fråga, och det får man väl betrakta som en fördel — i varje fall tills vidare — för dem som äro intressenter vid fiskehamnsbyggandet.

Vi ha ju också från utskottsmajoritetens sida skrivit mycket starkt; det är närmast en beställning. Men vi måste räkna med vilka möjligheter vi ha. I den mån möjligheter finnas böra vi

kunna räkna med ett större anslag till fiskehamnsbyggen under ett kommande budgetår. Därutinnan har utskottet uttalat, att förutsättningarna för avhjälpan av nuvarande eftersläpning böra omsorgsfullt prövas. Utskottet tänker sig att ett förslag om ett större anslagsbelopp på denna punkt eventuellt skall kunna framläggas redan till nästa års riksdag.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anført ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NYBERG: Herr talman! Jag vill instämma i vad herr Malmborg i Skövde sade i denna fråga, men jag vill tillägga ett par ord. Det skall icke bli många, eftersom de viktigaste synpunkterna redan anförts av herr Malmborg.

Jag representerar, som kammaren vet, en landsända, där frågan om fiskehamnar spelar en ganska stor roll. Blekinge är ju som bekant ett av de län, där fisket utgör en av de främsta näringarna. Det är tusentals människor där nere som ha sin utkomst just av fiske. För dessa människor och givetvis också för länet i dess helhet, ja jag vågar väl säga för hela landet, är det naturligtvis av stor vikt att fiskehamnarna befinna sig i ett gott skick. Men man kan knappast säga att de göra detta för närvarande. Jag vill som bevis för hur pass illa det är ställt nämna, att fiskarena i Blekinge själva räkna med att de skador, som deras båtar årligen åsamkas på grund av de dåliga hamnarna, kunna uppskattas till ett belopp av bortåt 100 000 kronor. Det är ju en mycket stor summa för fiskarena. Jag vill också understryka att detta är en uppgift som, såvitt jag vet, icke har blivit emotsagd.

Felet är ju att hamnarna äro för grundna. De måste uppmuddras, men tyvärr finnas ej tillräckligt mycket pengar disponibla för dylika arbeten. De framställningar som göras till myndigheterna i detta stycke mötas med svaret: »Ja vi inse givetvis behovet,

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

men vi sakna pengar för detta ändamål.»

Jag vill med hänvisning till vad jag nu sagt och i likhet med herr Malmberg särskilt understryka den passus i reservationen nr 2), där det talas om utnyttjandet av den för muddringsarbeten tillgängliga utrustningen. Denna utrustning kan för närvarande icke utnyttjas. Detta får betänkliga följder av ekonomisk natur för fiskets utöfvare, såsom jag tidigare har anfört.

Herr talman! Jag har varit med bland de motionärer som ha yrkat på att anslaget skulle höjas med 1 000 000 kronor. Med hänsyn till de ekonomiska förhållandena skall jag icke yrka bifall till motionen, utan jag ber att med det anförda få yrka bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i denna punkt gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Malmberg i Skövde begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som, vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 34:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter

hava röstat för ja-propositionen. Herr Malmberg i Skövde begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 136 ja och 72 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 35—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.**Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 38, föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft tre motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Holmberg* väckt motion (II:266) hade hemställts, att ifrågavarande anslag måtte för budgetåret 1951/52 anvisas med 17 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 134 och II: 183 samt II: 266, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag redan tidigare sagt rörande de allmänna verkningarna av de åtstramningar man gjort under denna huvudtitel i dess helhet och även på denna punkt skall jag be att få yrka bifall till motionen II: 266.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till motionen II: 266 av herr Holmberg; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Holmberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 38:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 266 av herr Holmberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 39—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 80, föreslagit riksdagen att till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 370 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Karl Andersson* och *Gustaf Karlsson* (I:180) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Göteborg och *Mårtensson* i Uddevalla

(II: 259), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 360 000 kronor för flyglinjen Stockholm—Visby.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 180 och II: 259, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 360 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Gränebo*, *Heiding*, *Gillström*, *Eric Ericson*, *Sundelin*, *Näsström*, *Söderquist*, *Skoglund* i Dovers-
torp, *Malmberg* i Skövde, *Andersson* i Malmö och *Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 180 och II: 259, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 370 000 kronor;

b) av herr *Lundgren*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Det kan måhända vara motiverat att något dröja vid subventionsfrågans läge vid fjolårets riksdag liksom vid den utveckling som därefter har skett. I propositionen i subventionsfrågan 1950 erinrade departementschefen om att från flygbolagets sida hade hemställts om en subvention på 1 500 000 kronor för att man skulle få bedriva flygtrafik å såväl visbylinjen som luleålinjen, eventuellt också malmölinjen. Departementschefen redogjorde för de förhandlingar som ägt rum mellan departementet och flygbolaget. Från departementets sida hade därvid utsagts, att under förutsättning att subventions-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

kostnaderna väsentligen skulle kunna nedbringas ville man ha ett besked, om bolaget kunde nöja sig med ett subventionsbelopp på 1 000 000 kronor 1951 och 500 000 kronor 1952. Bolaget gav därvid det beskedet, att man kunde räkna med en till 1 000 000 kronor begränsad subvention för 1951. Vad angick verksamheten 1952 ansåg man sig icke ha möjlighet att stanna vid ett så lågt belopp som 500 000 kronor. Departementschefen anförde i propositionen, att med hänsyn därtill anslagskravet borde begränsas till 360 000 kronor, som alltså gällde subvention för linjen Stockholm—Visby. Men samtidigt anmäldes, att bolaget icke hade absolut uteslutit möjligheten att sänka subventionskravet; det vore tänkbart att utvecklingen kunde gå därhän, att man kunde minska subventionsbehovet och så småningom få det helt avskrivet. Därför höll departementschefen denna fråga öppen.

Det har sedan den tiden skett en utveckling, som jag för min del finner synnerligen gynnsam. I bolagets framställning till departementet i år ha subventionskraven väsentligen nedskurits. Man räknar nu med subventionsår från den 1 oktober ena året till den 30 september året därpå. Denna framställning avser två år. För det första året, alltså 1950—1951, har man hemställt om ett anslag på 870 000 kronor. För det senare året har man begränsat sig till 700 000 kronor. Det har nu förts underhandlingar mellan bolaget och departementschefen. Man har därvid från bolagets sida ansett sig kunna stanna vid ett subventionsbelopp för det andra verksamhetsåret eller 1951—1952 på 500 000 kronor. Därmed är man alltså nere i det belopp som Kungl. Maj:t i fjolårets proposition förutsatte för fortsatt subvention åt driften i dess helhet.

Vi ha i vår reservation erinrat om denna utveckling. Utskottsmajoriteten har ansett sig böra gå på ett motionsvis framfört, begränsat anslagskrav på 360 000 kronor, medan vi reseranter

velat biträda Kungl. Maj:ts om ett samlat subventionsbidrag på 1 370 000 kronor.

I vår reservation ha vi erinrat om att under tiden från den 1 oktober 1950 till och med den 31 mars 1951 den i subventionsansökan beräknade förlusten kunnat nedbringas med sammanlagt 56 000 kronor. Detta är resultatet såväl av den genomförda rationaliseringen som även av ett mycket intresserat arbete i berörda bygder för att skapa större anslutning till flygtrafiken.

Jag har här framför mig en uppgift om de resultat denna rationalisering medfört. Jämförelsen gäller intäkter och utgifter per flygkilometer under 1949 och enligt kalkylen för 1950—1951. När det gäller kostnadsminskning redovisas här 36 öre per flygkilometer. I vad avser intäktsökning nämnes 30 öre. Det innebär alltså en reell förbättring av sammanlagt 66 öre. Detta i sin tur betyder att 52 procent av 1949 års underskott per flygkilometer bortfaller.

Jag nämnde om den aktivisering som man har sökt åstadkomma i fråga om flygintresset ute i de berörda bygderna. Det har lämnat goda resultat. I februari månad i år hade man 400 passagerare mera än motsvarande tid i fjol, och i fråga om mars månad kan man redovisa ett överskott — om jag får använda det ordet — på 500 passagerare i relation till fjolåret.

Det kan kanske, herr talman, vara av ett visst intresse att i detta sammanhang erinra om de insatser som flygbolaget självt gör för att möjliggöra en tillfredsställande inrikestrafik. Bolaget svarar nämligen för såväl administrations- som försäljningskostnader. De utgöra tillsammans icke mindre än 650 000 kronor. Jag kanske också i detta sammanhang kan våga nämna, att bolaget lämnar ganska stora avgifter till luftfartsstyrelsen. Från det håll, där man är kritiskt inställd till flygets verksamhet, brukar man beräkna, vad biljetten kostar per passagerare. Därav

Understöd åt inrikes lufttrafik.

drar man slutsatsen, att denna kostnad icke står i rimlig proportion till kostnaden för järnvägsbiljett. Men man kan måhända icke räkna så snävt. Jag skulle här vilja understryka, att det icke bara är passagerare som man befordrar med flygplan; det följer också med en betydande mängd gods. Icke minst i fråga om posttrafiken har här visat sig en glädjande utveckling. Flygplanen, icke minst uppåt Norrland, föra med sig stora mängder tidningar och oerhört många brev. Härigenom få dessa avlägset belägna bygder bättre och snabbare förbindelser med rikets övriga delar.

Jag tycker, herr talman, att detta är en sak som man bör erinra sig, när man räknar med vad flyget kostar och vad det ger i utbyte.

I utskottets uttalande förekommer en passus, som jag icke kan undgå att med några ord beröra. Man erinrar där om fjolårets beslut att begränsa subventionen för enbart visbylinjen till 360 000 kronor. Så säges det: »Från bolagsledningens sida har vitsordats, att detta beslut tvärtom stimulerat såväl bolagsledningen själv som övriga intresserade parter till vidtagande av olika åtgärder för att söka bredda trafikunderlaget, vilket också i icke ringa mån lyckats. Såsom en följd härav har det ekonomiska utfallet av trafiken väsentligen förbättrats.» Jag erkänner värdet av det betydande arbete, som omnämnes i detta uttalande. Men å andra sidan har man dock enligt min uppfattning glömt en i detta sammanhang mycket viktig faktor.

Det är nämligen så, herr talman, att bolaget under perioden från mars och fram till oktober hade en subvention, som från utskottets sida ej har redovisats. 1949 beviljade riksdagen nämligen 2 100 000 kronor till subvention. Av dessa medel togos cirka 1 800 000 kronor i anspråk, och det fanns kvar ett belopp på 372 000 kronor. Detta ställdes till bolagets förfogande för verksamheten

under sommarhalvåret i fjol. Om jag jämför detta belopp, 372 000 kronor, som utgick för ett halvår, med det belopp Kungl. Maj:t föreslår för ett år eller 870 000 kronor, kommer jag till den slutsatsen att skillnaden mellan subventionsbeloppen, d. v. s. vad som faktiskt utgått 1950 och vad som begäres för 1950—1951, icke är så stor. Jämför jag detta subventionsbelopp på 372 000 kronor för ett halvår med vad Kungl. Maj:t föreslagit för perioden 1951—1952, kan jag konstatera, att detta senare understiger, räknat per halvår, vad som alltså utgick under sommarhalvåret 1950.

Flyget måste ha luft under vingarna. Men, herr talman, det kan icke leva av bara luft; det måste också ha mera materiella betingelser, om verksamheten skall kunna drivas i avsedd omfattning.

Här ha i många sammanhang diskuterats värdet och betydelsen av skandinaviskt samarbete. Enligt min uppfattning är det samarbete, som förekommer i fråga om flygtrafiken, verkligt föredömligt. Riksdagen godkände i fjol det förslag till konsortialavtal, som då förelåg mellan de skandinaviska staterna Danmark, Norge och Sverige. Jag har den uppfattningen att denna form av samarbete bör inbjudas till fortsättning på andra områden.

Flygverksamheten är av den karaktär att om den skall kunna drivas med framgång, måste den omhänderhavas av ett företag som är av ganska betydande storleksordning. Det måste också vara ekonomiskt bärkraftigt. Det förekommer på detta område en oerhörd konkurrens. Genom det mycket långtgående samarbete, som nu sker i fråga om flygverksamheten i Skandinavien, tror jag att man lyckats få ett företag av den omfattning och konstruktion, att det verkligen kan med framgång hävda sig i den tävlan som på detta område förekommer. Hela konsortiet har ju utgått ifrån att man skall bedriva verksamheten i affärsmässiga former, vilket sker

Understöd åt inrikes lufttrafik.

på det interkontinentala området. När det gäller inrikestrafiken är man också inriktad på detta. Men man har nödgats konstatera att intill dess uppbyggnadsperioden är slut kan man icke göra det fullt affärsmässigt, utan man måste anlita subvention. Sådan subvention utgår såväl i vårt land som i Danmark och Norge. Jag kan nämna, att i Danmark har man för sommarhalvåret anslagit 300 000 kronor och att i Norge räknar man med ett subventionsbelopp på 2,6 miljoner kronor. Norge har ju sitt kustflyg, vilket blir mycket dyrbart därför att anslutningen på grund av kända förhållanden inte kan bli så omfattande. Om man jämför de subventionsbelopp, som utgå i våra grannländer med dem som utgå hos oss och räknar om det hela i tonkilometer, får man följande resultat. I Norge har man en subvention per tonkilometer på 1,39 svenska kronor, i Danmark 0,64 och i Sverige 0,28; det är alltså avsevärt mindre här än i Norge och Danmark.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja säga, att jag har den personliga uppfattningen att flyget har en mycket stor uppgift att fylla såväl kommersiellt som kulturellt. Alla äro eniga om att vidgade internationella förbindelser äro av största betydelse. Detta gäller också i fråga om flygverksamheten. Kanske man också kan bringa i åtanke dess värde ur turist synpunkt. Det har uppgivits, att turisterna från Amerika i mycket stor utsträckning anlita flyget för att resa hit. Stockholm är väl den förnämsta turistorten i riket skulle jag tro, och turisterna komma alltså på den interkontinentala linjen direkt till Stockholm. En mycket betydande turistort är också Visby. Vi ha tänkt att under alla förhållanden upprätthålla flygverksamheten på Visby för att man alltså på ett enkelt och snabbt sätt skall kunna komma dit. Men så ha vi också våra nordligaste bygder att tänka på. Enligt min uppfattning ha dessa ett

oerhört stort intresse av att kunna bjuda turisterna flygmöjligheter. Vi ha också kunnat konstatera, att turisterna söka sig dit i allt större omfattning, men det är väl uppenbart att mycket därvidlag är beroende på resemöjligheterna. Om vi kunde få ett inrikesflyg till Norrland säkrat, skulle detta innebära en stark ökning av turistströmmen till dessa bygder med allt vad detta innebär i fråga om värdeskapande. Den synpunkten skall man måhända inte underskatta, när man betraktar subventionsfrågan i vårt land.

Vi ha i reservationen strukit under att det är anledning befara, att det intresserade arbete som nedlagts av såväl flygbolaget som intressenterna ute i bygderna, skulle gå om intet om man stannar vid utskottets förslag om en subventionering för endast visbylinjen på 360 000 kronor. Vi stryka också under därvidlag att ett fullföljande av Kungl. Maj:ts förslag skulle bli en effektiv hjälp att bygga ut inrikesflyget. Och man vågar ju hoppas på att det inte skall dröja alltför länge, innan detta inrikesflyg fått en sådan omfattning och bärkraft, att även det kan föras i affärsmässiga former och att man sålunda inte skall behöva räkna med några statliga subventioner i framtiden.

Herr talman! I anslutning till vad jag här anfört ber jag alltså att få yrka bifall till den reservation på denna punkt, som är anförd av herr Gränebo m. fl., vilken tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag åt den inrikes lufttrafiken för budgetåret 1951/52 på 1 370 000 kronor.

I detta anförande instämde herrar *Sandberg, Kristensson* i Osby, *Mårtensson* i Smedstorp, *Christensson* i Malmö, *Johansson* i Norrfors, *Norén* och *Andersson* i Långviksmon, fru *Hellström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall, *Gunnarsson, Jönsson* i Rosshol och *Löfroth*.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Det förhöll sig ju på det sättet, som kammarens ledamöter säkert komma ihåg, att statsutskottet i fjol uttalade önskemål om att sådana åtgärder skulle vidtagas på detta område, att man successivt skulle kunna reducera den statliga subventionen till den inrikes lufttrafiken. Det råder inga delade meningar om att en sådan utveckling är den riktiga. Vi få ju alla hoppas, att inrikesflyget så småningom skall kunna bära sig självt och kunna undvara dessa statliga subventioner. Till all lycka förefaller det som om vi nu vore på ganska god väg i det avseendet. Den föregående talaren anförde ju därvidlag ett som jag tycker ganska övertygande siffermaterial. Jag skall inte upprepa dessa siffror. De återfinnas delvis i statsutskottets utlåtande, men jag vill ju gärna understryka värdet av den statistik som här företetts. Att utvecklingen på detta sätt nu går i bättre riktning beror dels på den rationalisering och den intensifiering, som äga rum inom bolaget, och dels på det lokala propagandaarbetet. Inte minst det senare tror jag är förtjänt av kammarens välvilliga uppmärksamhet. Både i Norrland och i Skåne ha ju lokala kommittéer lagt ned ett högst betydande arbete på att göra befolkningen flygsinnad och att rekommendera inrikesflyget såsom ett ändamålsenligt fortskaffningsmedel. Detta lokala propagandaarbete har ju också givit resultat. Läget är sålunda väsentligt annorlunda i år mot vad det var i fjol. ABA själv har, som det heter i utskottsutlåtandet, ansett sig böra göra en omprövning av de ekonomiska utsikterna för inrikestrafiken under den närmaste tiden. Frekvensen har stigit både i fråga om frakter, inte minst då i fråga om postbefordran, och i fråga om antalet passagerare. Men det som jag tycker är särskilt glädjande är att den faktiska utvecklingen blivit gynnsammare än vad man förmodade den skulle bli en-

ligt bolagets skrivelse i subventionsfrågan. Det påpekas i reservationen, att förlusten på samtliga linjer under tiden den 1 oktober 1950—den 31 mars 1951 understiger med närmare 56 000 kronor den i subventionsansökan beräknade. Det är ju, herr talman, ovanligt att kalkyler av den beskaffenhet det här är fråga om på detta sätt i gynnsam riktning överträffas av verkligheten.

Alla dessa omständigheter tillsammans ha föranlett att regeringen har tagit sin ställning till frågan under omprövning, som det heter. Regeringen intar nu en annan attityd än den gjorde i fjol. Man rekommenderar subventioner till inrikesflyget över hela linjen på sammanlagt 1 370 000 kronor för nästa budgetår. Jag vill dock fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på att detta belopp visserligen är avsett att tagas upp i staten för nästa budgetår, men att det ju också är avsett att räcka två trafikår, en omständighet som jag tycker att man inte skall glömma bort i detta sammanhang.

Utskottsmajoriteten har ju velat begränsa subventioneringen till att avse visbylinjen. Jag kan emellertid inte finna, att de skäl för ett sådant ståndpunktstagande som majoriteten anfört äro bärande. Jag skall bara peka på en enda omständighet. Att begränsa den statliga subventionen till visbylinjen är säkert mindre lämpligt bland annat med hänsyn till att vissa fasta kostnader inte oväsentligt skulle stiga, om enbart denna linje trafikerades, en omständighet som majoriteten emellertid inte, såvitt jag kunnat finna, tagit någon vidare hänsyn till. I övrigt ber jag att få instämma i den föregående talarens allmänna uppläggning av problemet.

Jag skall så övergå till att säga några ord speciellt om malmölinjen. Det är ju så att om malmölinjen uteslutes ur det av ABA framlagda trafikprogrammet beräknas underskottet för perioden

Understöd åt inrikes lufttrafik.

den 1 oktober 1950—den 30 september 1951 stiga från 870 000 till 920 000 kronor. Vad betyder nu detta? Jo, det innebär att malmölinjen skulle ge ett intäkttillskott, som med cirka 50 000 kronor överstiger de direkta merkostnaderna för linjens trafikering i anslutning till de övriga linjerna. Jag skulle vilja fråga: Varför har utskottsmajoriteten inte observerat detta? Den närmaste förklaringen till detta intäkttillskott är bland annat den, att trafiken på Malmö, såsom departementschefen själv understryker, kan bedrivas utan någon ökning av antalet flygplan och vissa till flygplanen hänförliga kostnader, vilka ingå i totalkalkylen. När man talar om malmölinjen får man inte glömma, att riksdagen har vidtagit vissa åtgärder, som ställa Malmö i ett något gynnsammare läge än vad förhållandet tidigare var. Jag syftar, som kammarens ledamöter väl förstå, på den ombyggnad eller rättare sagt utbyggnad av Bulltofta flygfält, som riksdagen nyligen beslutat. Genom detta beslut blir ju Bulltofta ett flygfält kapabelt att ta emot större och modernare flygplans typer. Åtminstone till 1953 kommer det att vara möjligt att man med en ny utlandslinje från Stockholm, exempelvis till Tyskland, gör mellanlandning i Malmö. Vid den tidpunkten, alltså 1953, när en sådan linje etablerats, blir frågan om en subventionering av malmölinjen inaktuell. Då behövs ingen subvention, ty i den mån den linjen inte är fullbelagd kan den tagas i anspråk för lokaltrafik på Malmö. Då kommer Malmö i samma situation som den, där Göteborg nu befinner sig. Linjerna på England och världen västerut i övrigt gå ju över Göteborg. Där mellanlandar londonplanet, och därigenom svarar linjen även för inrikestrafiken. Motsvarande förhållande kommer att inträffa i Malmö när flygfältet där blir färdigt. Jag tycker att det är litet inkonsekvent av riksdagen att ena dagen anslå betydande medel för utbyggnad

av Bulltofta och andra dagen lägga hinder i vägen för att flygfältet exploateras. Det är ingen glädje att ha ett stort och dyrbart flygfält utan flygplan.

Nu säger någon, att detta kan vara riktigt men att det inte bör hindra att man återupptar trafiken längre fram. Vi diskuterade frågan förra året, och jag tillät mig då ifrågasätta riktigheten i detta resonemang. Jag har inte ändrat uppfattning i det avseendet. Jag har den ganska bestämda meningen, att ett återupptagande längre fram skulle bli en mycket dyrbar och ogynnsam affär för det allmänna. Kostnaderna skulle ingalunda kunna begränsas till de summor, som nu erfordras för att hålla luftfarten i gång. Jag tror också att man skulle kunna peka på en annan omständighet i detta sammanhang av en viss betydelse. Man kan nog inte alldeles bortse från faran för att en minskning av flygtrafiken på Bulltofta skulle kunna medföra minskad arbetsintensitet vid det stora rullbanebygget där och därmed en ytterligare förlängning av den redan nu uppseendeväckande långa byggnadstiden.

Som jag inledningsvis antytt te sig de siffror, som nu föreliggas, icke ogynnsamma med hänsyn till framtidsbedömningen. Jag skulle vilja anföra några siffror som gälla speciellt malmöförhållandena.

Antalet passagerare på linjen Malmö—Stockholm—Malmö var 1/1—31/3 i fjol 836. 1/1—31/3 i år hade siffran, naturligtvis delvis på grund av det lokala propagandaarbetet, stigit till 1 134. Det är ju en utveckling i rätt riktning. Men, herr talman, dessa siffror skulle helt säkert varit betydligt större om flygfältet hade befunnit sig i ett annat skick. Det är ju nämligen så att bulltoftafältet för närvarande är sådant att passagerarna inte under alla omständigheter kunna räkna med en någorlunda tidtabellsenlig flygning. Det har ju inte minst denna vinter klickat gång på gång därvid-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

lag. Vid snösmältning och bristande vattenavrinning har ju hela fältet tidvis stått under vatten och givetvis måst avstängas. När trafiken på det sättet ligger nere därför att fältet är i otillfredsställande skick, måste naturligtvis trafikciffrorna också mycket ogynnsamt påverkas därav. Hade fältet varit i ordentligt skick, vilket man nu får hoppas att det snart kommer att bli på grund av riksdagens beslut, hade givetvis frekvensökningen varit betydligt större än den som angives i de siffror, som jag här antytt.

Med vad jag här sagt vill jag givetvis inte ett ögonblick ifrågasätta nödvändigheten av att subventionera även norrlandslinjen. Jag anser tvärtom att alla de skäl, som kunna anföras för en subventionering av malmölinjen, även kunna anföras för en subventionering av norrlandslinjen, men där tillkommer måhända ytterligare ett par skäl. Den norrländska isoleringen, som vi så ofta tala om här i kammarerna, måste ju observeras i detta sammanhang. Jag tror att de psykologiska synpunkterna just beträffande norrlandsflyget äro sådana, att man inte alldeles kan komma förbi dem. Det talas ju här så ofta om angelägenheten av att knyta Norrland, denna eftersatta landsända, närmare de centrala delarna av landet. Jag delar alldeles den uppfattningen, och jag tror att man just i en utveckling av inrikesflyget på Norrland skulle kunna främja sådana strävanden.

I utskottsmajoritetens utlåtande finns en passus, som i varje fall har överraskat mig. Det görs i departementschefens uttalande vissa jämförelser med förhållandena i våra grannländer, men statsutskottets majoritet anser inte att man rimligen kan göra sådana jämförelser. Jag förstår inte hur majoriteten kan komma fram till en sådan mening. Jag menar fastmera att just sådana jämförelser med våra grannländer äro synnerligen påkallade. Vad Norge beträffar äro förhållandena alldeles kongruenta

med vårt lands. Norge liksom Sverige har att arbeta med väldiga avstånd, som ju påkalla ett särskilt hänsynstagande till flyget. Då vi tänka på vårt eget land få vi inte glömma bort att exempelvis avståndet mellan Malmö och Luleå är ungefär detsamma som mellan Stockholm och London eller mellan Malmö och Paris. I Norge kan man göra liknande jämförelser, om man så önskar. I Danmark däremot äro ju inte alls avstånden av denna beskaffenhet, men icke desto mindre har man i Danmark en ganska betydande subventionering av inrikesflyget, naturligtvis därför att man har en mycket stark känsla för den samhällsekonomiska faktor, som inrikesflyget innebär, trots att avstånden i och för sig där inte motivera ett flyg på samma sätt som i vårt land.

Jag har som sagt ganska svårt att förstå att utskottsmajoriteten på denna punkt har resonerat på sätt som den gjort.

I övrigt vill jag emellertid framhålla, att utskottsmajoriteten själv understryker, att utvecklingen ter sig gynnsam. Att under sådana förhållanden komma fram till den avstyrkande ståndpunkt som man gjort, tycker jag för min del inte är fullt logiskt. Jag tycker att man i stället borde ha medverkat till en sådan ordning som kan ytterligare främja en utveckling i gynnsam riktning.

Jag har, herr talman, den bestämda meningen att goda inrikes flygförbindelser äro ingen lyx. De utgöra i stället ett nödvändigt led i arbetet på ett lands materiella utveckling. Men jag tror att man utan överdrift kan säga, att de äro något mer än så. De utgöra därutöver en angelägen kulturuppgift. Så resonerar man såvitt jag vet runt om i världen, och jag undrar om inte vi ha all anledning att resonera på precis samma sätt.

Jag vill till slut uttala min tillfredsställelse med att regeringen nu, efter att ha ånyo övervägt denna angelägenhet, kommit fram till den ståndpunkt som har uttryckts i propositionen. Jag

Understöd åt inrikes lufttrafik.

yrkar alltså bifall till den reservation, som är avgiven av herr Gränebo m. fl. och som ju är identisk med det förslag som kommunikationsministern har framlagt.

Häruti instämde fru *Boman*.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Av de anföranden som redan hållits vid denna punkt skulle man, om man inte visste något mera om den här frågan, kunna dra den slutsatsen, att här äro reservanterna anhängare av att ge stöd åt ett inrikesflyg och utskottet skulle sakna detta intresse. Jag vill redan från början erinra om att frågan inte ligger till på det sättet.

Staten har under en mycket lång tid givit inrikesflyget stöd direkt och indirekt, indirekt via flygplatserna, som väl kostat bortåt låt mig säga etthundra miljoner kronor i driftförlust. De i flygplatserna investerade medlen uppgå totalt till omkring etthundra miljoner, som icke ha förräntats.

Beträffande omfattningen av subventioneringen skiljer sig emellertid utskottets uppfattning från reservanternas. Vi anse i likhet med reservanternas att det skall ges subvention till inrikesflyget, men vi vilja begränsa det till ett mindre belopp. När man nu söker motivera, varför man i dag skall ge detta större belopp, erinrar man om att företagets ekonomi har förbättrats, i varje fall har verksamheten rörande inrikesflyget förbättrats. Den har givit ett bättre ekonomiskt utbyte, därför skola vi hjälpa till och subventionera mera än vad utskottsmajoriteten önskar. Är det inte rimligt att dra den slutsatsen, att när resultatet har blivit så pass mycket bättre — och det gäller inte bara inrikesflyget, ty beträffande utrikesflyget har resultatet mycket kraftigt förbättrats — så kan företaget lättare klara sig utan subventioner? När förlusten på inrikesflyget är mycket stor, är det väl rimligt att säga, att nu ha ni större be-

hov av hjälp. Här vända reservanternas upp och ned på vad jag betraktar som rimligt.

Jag finner inte att detta klart framgår av de föregående talarnas anföranden, men i annat sammanhang särskilt i tidningspressen kan det ha spelat en viss roll. Man menar att vad som inträffat sedan i fjol skulle kunna ändras som stöd för att man bör gå på Kungl. Maj:ts linje. Vad som då åsyftas är det konsortialavtal, som träffats mellan Sverige, Norge och Danmark, och man har väl fått för sig att däri skulle ligga något som skulle vara mera tvingande för oss att ge det större subventionsbeloppet. Då vill jag här läsa upp punkt 4 i § 1 av detta konsortialavtal som lyder: »Därest vederbörande statliga myndigheter så begära, skall envar av parterna äga påfordra att konsortiet på villkor, varom överenskommelse kan träffas, åtager sig sådan inrikes trafik som icke kan anses motiverad ur affärsmässig synpunkt.»

Här framgår det sålunda, att det är de statliga myndigheterna som skola begära att en sådan inrikestrafik upprättas. Här ha icke de statliga myndigheterna — jag tänker nu på fjolårets riksdagsbeslut — begärt att man skall upprätthålla denna inrikes flygtrafik t. ex. på Luleå, och ändå kommer man nu och begär subventioner i efterskott för viss tid av denna flygtrafik. Dessutom finnas i anslutning till konsortialavtalet vissa saker, som skola beaktas när man går att pröva frågan om med vilket belopp stöd skall ges från respektive statliga myndigheter. Där har man då att först taga hänsyn till vilket värde ett inrikesflyg har för att förbereda utrikes flygning, och det skall uppenbarligen — så måste man ha rätt att förstå det — taxeras till högt belopp.

När man öppnade flygtrafiken på Luleå sade dåvarande chefen för ABA, att man kunde taga de förluster som väntades uppkomma, därför att det var värt så mycket att man på det sättet

Understöd åt inrikes lufttrafik.

gjorde det svenska folket flygsinnat. Det var på den tiden. Kvar står sålunda detta som ett argument, att det går att ta en viss förlust.

Det andra som också skall beaktas är, att om man driver en inrikes flyglinje, som kan beräknas i framtiden bli självbärande, så skall det uppenbarligen också kunna reducera subventionsbehovet.

En tredje sak, som inte är aktuell i dag, är att om man har mer än en inrikes flyglinje och en går med vinst och en med underskott, så skall här kunna ske en utjämning.

Jag hörde nu fjärde avdelningens ordförande erinra om vad underskottet för de inrikes flyglinjerna i Norge, Danmark och Sverige innebära i tonkilometer, och han nämnde när det gäller Sverige siffran 28 öre. Jag hade själv antecknat 38, men det kanske inte spelar någon roll. Vi ha emellertid den lägsta siffran. Norge har 1: 39 kr. och Danmark har 64 öre. Här kan jag ställa mig frågan: Kan man inte tänka sig att de först uppräknade omständigheterna, som man skall ta hänsyn till, kunna motivera att man för Sveriges del lät detta konsortium taga en förlust på 30 å 40 öre per flygtonkilometer och subventionerade det som kom därutöver? Valde man en sådan lösning, innebure det att Sverige i dag också befriades från det belopp, som av utskottsmajoriteten ansetts böra kunna anvisas.

I detta sammanhang kunna vi knyta an till herr Hagbergs i Malmö resonemang, när han polemiserade mot utskottet beträffande jämförelser med andra länder. Ja, hur är det nu i Norge? Där upprätthålls detta flyg endast under sommaren. Att säga att det är lika svårt att komma t. ex. från Stockholm till Luleå som från Oslo till Tromsö är väl en orimlighet. Vi veta, hurusom norrmännen från Narvik välja de svenska statsbanorna för att resa till Oslo. Det är ju rätt ofta som norrmännen nyttja denna kommunikationsmöjlighet.

Dessutom finns det säkert andra mycket bärande skäl. Turisttrafiksynpunkten måste här anses betydande — det bestrider jag inte — men för Norges vidkommande måste den anses betyda mera än för Sverige.

När det gäller Finland är det samma förhållande — där är det ett sommarflyg — och när det gäller Danmark är det också ett sommarflyg.

I anslutning till resonemanget, i vilken utsträckning staten ger stöd åt flygtrafiken, skola vi inte glömma statens kostnader för flygfält. Där måste man, om man skall vara rättvis, komma med jämförelser även när det gäller Danmark, som väl har ett överskott, måhända inte oväsentligt, på Kastrup, som man i så fall kan utnyttja. Jag förutsätter att det rimligen bör vara på det sättet.

Jag är samtidigt av den meningen, att det inte behöver vara alldeles säkert att flyget på Luleå läggs ned. Jag är övertygad om att även om riksdagen följer statsutskottets majoritet skola ni få se att detta flyg upprätthålles sommaren ut, låg mig säga till den sista september. Jag tror, som jag var inne på förut, att man kan få företaget att fortsätta trafiken och ta en viss förlust utöver det belopp, som täcks genom det av oss föreslagna subventionsbeloppet. De skäl jag här anfört tycker jag skulle vara tillräckligt bäriga.

Jag skall inte gå in på de fördelar, som äro förenade med flyget. Både ekonomiska och kulturfrämjande synpunkter kunna anläggas. Jag vill inte alls bestrida att man kan åberopa dessa synpunkter och att de ha en viss betydelse. Men man måste ändock fråga sig, hur mycket man får för pengarna, och då säger jag att de här pengarna kunna i förevarande syfte bättre nyttjas, så att man når ett bättre resultat.

Fjärde avdelningens ordförande påpekade en sak, som vi inte ha redovisat, men jag vill ha sagt att vi därför inte ha glömt den. När det gäller frågan

Understöd åt inrikes lufttrafik.

om de pengar som voro kvar i fjol på det tidigare anvisade subventionsbeloppet ha vi anfört: »Samtidigt medgav emellertid riksdagen att det belopp, som kunde komma att kvarstå utnyttjat av då löpande budgetårs motsvarande anslag, finge övergångsvis tagas i anspråk för subventionering av övriga inrikeslinjer, vilka därigenom förutsattes kunna upprätthållas till omkring den 1 oktober 1950.»

Jag vill bara ha sagt detta därför att det eljest kan ha uppfattats som om vi hade glömt det.

Jag hörde att herr Hagberg i Malmö var inne på någon punkt, där han menade att statsutskottets majoritet hade glömt en hel del saker. Sannerligen, jag tror inte vi ha glömt något, även om vi inte ha velat i motiveringen redovisa alla de skäl som tala för ett bifall till utskottets hemställan.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! De synpunkter som herr Åkerström framlagt sammanfalla helt med dem som han framlade förra året, när vi diskuterade denna angelägenhet. Han tillkännager nu en snävhet i bedömningen, som överraskar mig liksom den gjorde i fjol, därför att i andra sammanhang brukar inte herr Åkerström bedöma spörsmålen ur så snäv synvinkel som fallet är här.

Utskottsmajoriteten vill alltså vara med om en subventionering av visbylinjen. Det är i och för sig en smula egendomligt, därför att visbylinjen har ungefär samma trafikfrekvens som tidigare, under det att de båda andra linjerna expanderat. Man tycker då att man kanske skulle se litet vänligare på de andra två linjerna, som ju bli föremål för allt större intresse från allmänhetens sida. Det har man inte gjort. Man är inte villig att subventionera mer än visbylinjen. Men detta är, som jag

antydde, en smula egendomligt ty vi få inte alldeles glömma att visbylinjen i hög grad utnyttjas för turist- och rekreationsresor och att en sådan trafik kanske inte skulle påkalla understöd från statens sida. Det är ju inte alls fallet med vare sig norrlandslinjen eller malmölinjen. Ingendera av dessa linjer utnyttjas för turistresor tillnärmelsevis i den omfattning som visbylinjen.

Med detta vill jag inte ha sagt att jag inte vill vara med om att stödja även visbylinjen, men jag har velat påpeka denna omständighet.

Ävenledes tycker jag det är av behovet påkallat att fästa uppmärksamheten på vad departementschefen själv framhåller. Han förutsätter härvid, »att subventionsbehovet efter utgången av perioden 1/10 1951—30/9 1952 skall kunna nedbringas väsentligt under det för nämnda period beräknade beloppet av 500 000 kronor. Denna fråga torde få upptagas till närmare behandling i samband med budgetarbetet för 1952/53.»

Jag tycker att kammaren skulle vara väl tillfreds med detta resonemang från departementschefens sida. Jag skulle också gärna vilja understryka, att Kungl. Maj:t i december i fjol har förordnat en särskild person att såsom granskningsman fortlöpande följa utvecklingen av subventionsbehovet. Jag tror att denna åtgärd av Kungl. Maj:t var mycket välbetänkt, och jag har den meningen att kammaren kan med förtroende följa den granskningsverksamhet, som denne av regeringen utsedde granskningsman kommer att bedriva.

Herr MALMBORG i Skövde (kort genmäle): Herr talman! Bara ett par ord i anslutning till herr Åkerströms anförande.

Herr Åkerström berörde frågan om vilken slutsats man skall draga av att subventionsbeloppet nu kan begränsas jämfört med tidigare år. Om jag fattade honom rätt menade han att han

Understöd åt inrikes lufttrafik.

därav drar den slutsatsen, att man nu kan sätta ned subventionsbeloppet och begränsa subventionen till att endast avse visbylinjen. Vi biträda en annan uppfattning. Vi ha under en följd av år sökt stödja ett inrikesflyg. Vi kunna visa att utvecklingen har gått i en riktning som man ansett som möjlig och som alla finna önskvärd, och i det läge vari vi ha kommit mena vi att det är alla skäl att fortsätta subventionen i den begränsade omfattning som Kungl. Maj:t nu har föreslagit, så att vi kunna se fram emot den dag då detta inrikesflyg är ekonomiskt bärigt.

Herr Åkerström berörde också frågan om den subvention som utgår per flygtonkilometer i Sverige jämfört med i grannländerna. Han syntes vilja göra gällande att man skulle kunna tänka sig en sådan anordning, att man i Sverige, Norge och Danmark enades om att respektive företag skulle bära en förlust på upp till 28 öre per flygtonkilometer, under det att vederbörande länder möjligen skulle subventionera det som ligger över denna gräns. Men det är knappast tänkbart att komma fram på den vägen. Det här är mycket intrikata problem. Principen är den, att därest ett inrikesflyg skall upprätthållas, skall respektive land subventionera till den kostnad som kräves. Jag tror inte att någon annan väg är framkomlig.

Herr Åkerström menar också, att oavsett om riksdagen följer reservanternas eller utskottets kommer flyget att fortsätta. Han antydde därvidlag, att det skulle bli flygbolagets sak att satsa medel. Jag vill erinra om vad jag sade i mitt anförande, att den princip, som är uppställd för SAS, är att verksamheten skall bedrivas affärsmässigt och att inrikes flygtrafik skall bedrivas i den mån statsmakterna vilja ha den, varvid de få räkna med subventioner till dess trafiken blir bärkraftig.

Jag tror, herr talman, att det är alldeles för optimistiskt eller åtminstone

verklighetsfrämmande att räkna med att trots vad som nu sker, om utskottets hemställan bifalles, flyget skulle komma att drivas på inrikeslinjerna ungefär i den omfattning som nu sker.

Herr ÅKERSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Till herr Hagberg i Malmö vill jag bara säga, att vi för vår del i utskottsmajoriteten ha menat att flygtrafiken Stockholm—Visby kan jämföras med den norska och den finska inrikes flygtrafiken, ehuru möjligen inte med den danska.

Nu sade herr Malmborg någonting som måste stå i strid med vad man enligt min uppfattning måste beakta när man går att pröva frågan om subventionering av inrikesflyg i något av de nordiska länderna. Herr Malmborg vill nämligen inte notera det faktum, att man skall taga hänsyn till att inrikesflyget i viss utsträckning är en förberedelse för utrikesflyget. Man skall taga hänsyn till att det kan vara en linje som är självbärande. Reservanternas ha här argumenterat så starkt, att deras argumentering går att åberopa och borde räkna ett bra stycke vid de förhandlingar och diskussioner som kunna få lov att föras inom kon-sortiets styrelse.

Jag betraktar det därför inte som så orimligt att en uppgörelse kan träffas efter de linjer jag nämnde i mitt förra anförande.

På utskottsmajoritetens sida anse vi att fjolårets beslut, där man sade nej till subventionerna men undantog en summa som anvisades för linjen Stockholm—Visby, var en klok väg. Det är detta beslut som har framtingat eller i varje fall mycket verksamt bidragit till att framtinga det bättre ekonomiska resultat som nu har uppnåtts. Riksdagen har skäligen anledning överväga om den inte borde fortsätta på den vägen.

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag ber att först få uttala min tillfredsställelse över att den synpunkt på subventioneringen, som jag rekommenderade i fjolårets debatt, nämligen att man skulle bestämma sig för subventionen för en längre period än ett år för att bolaget skulle bli i tillfälle att bättre planera verksamheten, nu delvis har blivit beaktad genom att Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att fatta beslut om subventionen för två år på en gång.

Utskottet finner en viss tröst i att trafiken kommer att uppehållas även om fortsatt subvention icke beslutas, men herr Åkerström var tydligen icke riktigt övertygad om detta, ty han anförde en paragraf i det s. k. konsortieavtal, som träffades vid SAS bildande, där det förekommer ett uttalande som gör det tveivelaktigt, huruvida ABA i fortsättningen med ständigt underskott skall kunna uppehålla trafiken på inrikeslinjerna. Det är nämligen så, att efter avtalets ingående är ABA på den punkten mera påpassat än tidigare, ty både Norge och Danmark understödja inrikesflyget — såsom flera talare redan antytt — och det är alldeles uppenbart att SAS näppeligen skulle kunna tolerera att ABA bedrev ett inrikesflyg, som skulle gå med väsentlig förlust och därigenom försvåra den flygtrafik och den flygservice, för vilken SAS är bildad. Jag tror att den verkligt avgörande punkten i det här avseendet är att det är svårt att komma ifrån att avtalet realiter, om än icke efter bokstaven, förutsätter att SAS icke skall bekosta respektive parter inrikesflyg.

Jag understryker sålunda, att den punkten är synnerligen känslig och att man bör taga vederbörlig hänsyn till den.

Jag ber också att få erinra därom, att därest inrikesflyget nu skall ytterligare inskränkas i enlighet med utskottets förslag — visserligen säger herr Åkerström att trafiken kommer

att bedrivas ändå, men det vet man ingenting om, utan man måste räkna med möjligheten av att den kommer att inskränkas — få de investeringar, som ha gjorts under de sista åren, ett betydligt mindre värde än de kunna få om trafiken kan upprätthållas. Jag ber särskilt att få erinra om övergången från radiotelegrafi till radiotelefoni, som har kostat mycket pengar men som i det långa loppet kommer att både underlätta trafiken och göra den mera räntebärande.

Beträffande norrlandslinjen kan jag inte finna annat än att det är mycket kortsynt att tänka på en indragning av denna. Herr Hagberg i Malmö har redan framfört så starka skäl för malmölinjens bibehållande, att jag kan helt och hållet förbigå denna punkt. Men beträffande norrlandslinjen förvånar det mig i högsta grad att en norrlandsrepresentant kan stå och argumentera på ett sådant sätt att det kan föranleda norrlandsflygets indragning. Jag ber att få erinra om att Norge bedriver linjetrafik ända upp till Nordkap och Kirkenes och att Finland, på östra sidan av Östersjön, driver reguljär flygtrafik på Kemi och Rovaniemi. Men Sverige skulle inte ha råd att hålla en reguljär trafiklinje upp till Luleå! Jag måste säga att det skulle vara ganska genant för Sverige om en sådan utveckling skulle äga rum.

Det finns emellertid även andra och mera påtagliga skäl för att man skulle fortsätta denna subventionering, och de ligga i det uppsving som flyget onekligen har gjort under senaste åren. Herr Hagberg i Malmö har exemplifierat detta. Jag skall inte trötta med någon utförligare statistik, men jag vill erinra därom, att om man tar mars månad och det första kvartalet 1950 och jämför med motsvarande tid 1951 visar det sig att passagerarflyget har ökat med 25 å 30 procent. Under tiden från 1949 till 1951 kan man visa en ökning med icke mindre än 75 pro-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

cent. Även fraktfarten har fått en allt större betydelse. Den utnyttjas nu i mycket stor omfattning, och ökningen är mycket markant. Det finns exempel på att godstrafiken under samma tid har ökat med 50 procent, och i jämförelse med år 1949 har fraktfarten fördubblats till år 1951.

Nu vänder herr Åkerström detta på ett ganska egendomligt sätt. Han säger nämligen att denna utvidgning av trafiken ger motiv för att man skall draga in subventionerna. Det är ett ganska underligt sätt att resonera, alldenstund inrikestrafiken ännu går med förlust. Herr Åkerströms resonemang innebär ju att man förbiser subventionens egentliga ändamål, nämligen att under en viss övergångstid, som kan bli kortare eller längre, medverka till att ökningen ständigt fortgår, så att till slut inom en rimlig tid hela trafiken kommer att bära sig själv. Men om det skall bli ett sådant ryckande fram och tillbaka, att man vet vad man har det ena året men inte det andra, då försvåras naturligtvis den ekonomiska planeringen, och då skjutes den tidpunkt allt längre och längre framåt, då man kan förvänta att flyget skall bära sig självt.

Det är således orimliga slutsatser som herr Åkerström på detta sätt drager av de framgångar som flyget nu kan uppvisa.

Jag anser i motsats till herr Åkerström, att detta uppsving ger klart belägg för att vi här äro inne på rätt väg och att, om man nu fortfarande ger detta stöd först och främst under de två år som det nu är fråga om, det finns stora förhoppningar om att subventionsbehovet därefter skall bortfalla; och herr Åkerström säger ju själv att utskottet liksom reservanterna är principiell anhängare av subventioner. Varför då inte draga den riktiga konsekvensen av denna principiella inställning och medge att flyget får det stöd som möjliggör att det kan bära sig självt och sålunda i längden göra

subventionen överflödig? Det är ett riktigare och enligt min mening naturligare ståndpunktstagande i det här sammanhanget.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Efter de anföranden, som här ha hållits av herr Malmberg i Skövde och herr Hagberg i Malmö m. fl. och i vilka jag helt och hållet kan instämma, kan jag begränsa mitt anförande mycket starkt.

Flyget är ju ett relativt nytt kommunikationsmedel, som håller på att arbeta sig fram och som vi väl ändå tro har framtiden för sig. Att vi i vårt glest befolkade land under den tid, då flyget bygges upp, måste bereda det ett visst stöd från statens sida tycker jag är ganska förklarligt. Dess bättre ser det ju ut som om de flyglinjer vi nu ha ekonomiskt utvecklade sig i önskad riktning, och jag har under dessa förhållanden svårt att följa herr Åkerströms tankegång, att vi omedelbart, eftersom bolaget har lyckats förbättra resultatet och minska förlusterna, skola vara färdiga att avslå den subvention som nu är ifrågasatt. Jag tycker inte att en sådan tankegång är riktigt logisk. Bolaget är ju ännu inte så stabiliserat att det egentligen råar med att bära någonting sådant.

Jag återkommer också till vad som har sagts här tidigare, att när vi nu dess bättre ha lyckats få en flygöverenskommelse här i Skandinavien och hålla på att bygga upp ett flygväsende som täcker våra stora landområden böra vi vara varsamma och inte lägga ner trafiklinjer som vi i framtiden säkert vilja ha. Här skulle jag vilja inskjuta, att det är ju inte precis alltid jag är beredd att ansluta mig till vad Norrbottens energiske och temperamentsfulle landshövding brukar komma med, men när jag har läst hans ut-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

talande i frågan om flyget nu, förstår jag honom ganska väl. Trafikflyget betyder dock så mycket för övre Norrland ur såväl kulturell som kommersiell synpunkt, att det är försvarligt om han använder kraftiga ord för att motivera behovet av en bibehållen flyglinje.

Herr Åkerström säger att staten redan har lagt ned över 100 miljoner kronor på flygfälten, pengar som inte bli förräntade. Men, herr Åkerström, vi få dem väl inte bättre förräntade om vi lägga ner flyglinjer? Flyglinjerna äro väl en förutsättning för att vi skola få någon glädje av de pengar som äro investerade i flygfälten.

Herr talman! Jag skall be att kort och gott få yrka bifall till reservationen. Jag tror att det är välmotiverat att vi inte i dag draga in det understöd som det här är fråga om. Bifall till reservationen är ju också bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Hur jag vänder mig synes jag ha det mäktiga statsutskottet, inte bakom mig men emot mig, ty när jag under föregående år gick på den s. k. sparsamhetslinjen — om man nu skall använda detta uttryck — hade statsutskottet en annan mening, och när jag i dag anser att det är så mycket som har inträffat sedan riksdagen tog ställning till detta föregående år, att det föranleder mig att gå subventionslinjen, har jag likaså i varje fall majoriteten inom statsutskottet emot mig.

I första kammaren har man hotat med att citera ur mitt anförande under föregående års debatt. Med tanke på detta vill jag understryka, att jag inledningsvis den gången påpekade att alla argument, som i riksdagen hade framförts beträffande flygets utvecklingsmöjligheter som ett framtidens kommunikationsmedel, hade mitt gillande och

stöd. Jag erinrar också om att jag tidigare vid flera tillfällen hade medverkat till en utveckling som jag har ansett varit till flygets fromma. Litet längre fram i debatten sade jag att jag i propositionen hade lämnat en dörr öppen och att jag, därest ABA:s bedömning av framtidsutsikterna för inrikestrafiken väsentligt skulle förändras under året och bolaget skulle anmäla en omvärdering av subventionsbehovet för inrikestrafiken, skulle vara beredd att pröva de förslag i denna sak, som framdeles skulle komma att framläggas. Det är detta som enligt mitt förmenande, herr talman, har skett.

Jag vill erinra om att jag tidigare lagt upp en subventionsplan för tre år för inrikesflygets vidkommande. Planen upptog ett subventionsbelopp av tre miljoner kronor med en fallande skala; första året skulle 1,5 miljoner kronor anvisas, andra året 1 miljon kronor och tredje året 500 000 kronor. Jag vill vidare erinra om att bolaget den gången, med utgångspunkt från hur man då bedömde subventionsbehovet, icke ansåg sig kunna godtaga denna plan. Följden blev att jag ansåg, att alldenstund framtiden enligt bolagets förmenande tedde sig så ovisst, var det bäst att endast uppehålla visbyflyget och sedan efter hand, allteftersom förutsättningarna förbättrades, på nytt en gång bygga upp inrikesflyget i detta land.

Vad har sedan dess inträffat? Jo, bolagets bedömning av läget har blivit en annan, och i dag har man accepterat en treårig subventionsplan, vars subventionsbelopp med 130 000 kronor understiger vad bolaget tidigare sade sig inte kunna godtaga. Man har med andra ord en subventionsplan på 2 870 000 kronor, gällande för samma tidrymd, för vilken jag tidigare hade erbjudit tre miljoner.

Nu säger man — det har i varje fall anförts i första kammaren, och tydligen också av herr Åkerström i denna kammare — att flygföretaget, tack vare

Understöd åt inrikes lufttrafik.

att riksdagen i fjol visade sin kallsinlighet, har pressats till rationaliseringar och framför allt att företaget inte har lagt ned inrikestrafiken trots alla de svarta spådomar, som ha gjorts därom. För att undvika varje missförstånd beträffande det sista påståendet vill jag understryka, att anledningen till att inrikesflyget icke har nedlagts var löftet om att proposition om understöd skulle framläggas för riksdagen. Om detta löfte icke hade avgivits hade vi icke haft något inrikesflyg, i varje fall inte till Luleå, under den senast förflutna vintern. Det är klart att bolaget har tagit en risk, därest det skulle visa sig, att riksdagen mot förmodan skulle avslå förslaget om subventioner, men det är endast under nyssnämnda förutsättning som man har fortsatt verksamheten.

Men vad har vidare inträffat? Jo, det är inte bara detta, att bolaget bedömer situationen som bättre än tidigare. Det beslut som fattades i fjol har ökat inresset för flyget framför allt i de landsändar, som vilja ha flyglinjer. Det har bildats aktivt arbetande flygtrafikkommittéer. Man har medverkat till att basen har breddats för lufttrafiken, och resultatet har blivit en väsentlig förbättring vad passagerarantalet och beläggningen av flygplanen beträffar.

Det är dessa ting som ha påverkat mitt ståndpunktstagande i denna fråga, alldenstund jag har kommit till den slutsatsen, att här skönjes i alla fall möjligheten att flyget kan stå på egna ben. Skola vi i denna situation visa oss kallsinniga och säga, att nu få ni klara er bäst ni vilja, när det visar sig, att man har gjort betydande insatser både i Norrbotten och övre Norrland och i Skåne för att folk skall flyga i större utsträckning än tidigare, att man samtidigt har företagit betydelsefulla rationaliseringar i själva flygtrafiken och att dessa faktorer tillsammans tagna ha medverkat till att subventionsbehovet har minskats till den grad att man har

kunnat för den sista årsperioden gå ner till 500 000 kronor. Det framgår också att resultatet för den gångna vinterperioden med 85 000 kronor överskrider den uppgjorda kalkylen.

Skulle man då inte kunna säga: Om det går så bra, finns det väl ingen anledning för oss att subventionera utan då får väl flyget klara sig självt? Nej, det kan man inte begära att det skall göra, alldenstund det är SAS som erbjuder sina tjänster, bland annat åt Sverige, att upprätthålla trafiken. Det är därför det framför allt för oss gäller att så organisera det hela, att vi helst utan att lämna några subventioner kunna taga emot de tjänster, som SAS mot betalning är berett att ge. Man kan nu enligt mitt förmenande uttala en förmodan, att flyget behöver en subvention under en övergångsperiod, som jag hoppas skall bli så kort som möjligt, och under vilken vi skola ge flyget en chans att fortsätta sin verksamhet.

Sedan tillkommer ytterligare en omständighet, som inte tillräckligt starkt påpekats under föregående år och där det faktiskt enligt min mening inträtt en betydelsefull förändring. Jag syftar på den betydelse som flyget för närvarande har för postbefordringen. Jag kan nämna att under tiden oktober 1950—april 1951 transporterades 40 600 kilogram post på luleålinjen, d. v. s. 282 kilogram per dag. Det innebär att om man transporterar ett brev med flyg ifrån översta Norrbotten till Stockholm och sedan vidare med nattåg, så vinner man ett dygn i transporttid. Jag kan vidare nämna, att inrikesnätet har befordrat 87 000 ton brevpost under samma tid eller 4½ miljoner brev.

Därutöver anser jag mig ytterligare böra upplysa om en sak. Om vi göra jämförelser mellan inrikesflyget i Norge, Danmark och Sverige, så finna vi, att mycket talar för att vi skola fortsätta denna verksamhet ytterligare någon tid i Sverige, emedan vi måhända då kunna komma helt ifrån subven-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

tionsbehovet. Jag är fullt medveten om att det i Norge finnes starkare skäl, som talar för att man subventionerar flyget än i Sverige, nämligen att deras järnvägsförbindelser äro underlägsna dem vi ha i vårt land. Men jag kan ändå nämna att subventionsbehovet per tonkilometer uttryckt i svenskt mynt i Norge uppgår till 1:39 kr., i Danmark till 64 öre men i Sverige till endast 28 öre — för perioden 1 oktober 1951—30 september 1952 är det svenska subventionsbehovet endast 16 öre per tonkilometer.

Det är sådana ting, ärade kammarledamöter, som göra att jag har låtit mig övertygas om att flyget skall få sin chans. Som herrarna veta gick jag på sparsamhetslinjen under föregående år. Jag ville ha vissa garantier och utfästelser ifrån flygets sida, att man verkligen gjorde sitt yttersta för att nedbringa kostnaderna och öka trafikunderlaget. När nu så betydelsefulla ting ha inträffat som jag nyss hänvisat till, tror jag man med viss tillförsikt kan gå de flygintresserade till mötes, alltså följa reservanternas linje.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Det skulle kanske inte vara så mycket att säga efter de anföranden som ha hållits till förmån för subvention åt inrikesflyget. Ifrån utskottsmajoritetens sida har ju endast en talare anmält sig för att kämpa för sin uppfattning.

Jag skall därför nöja mig med att understryka vad som sagts dels av utskottets ärade ordförande herr Malmberg och dels av herr Hagberg i Malmö. De av dessa talare anförda synpunkterna täcka frågan i hela dess vidd och äro sålunda giltiga även för den landsända jag representerar. Jag skall emellertid be att få framföra några synpunkter utöver vad dessa talare anför.

Det skulle säkerligen vara olyckligt för flyget om riksdagen i år icke skulle ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag och inte lämna subvention till de flyglinjer det här gäller. Det vore olyckligt, emedan — det framgick av vad herr statsrådet nyss anförde — SAS ingalunda är berett att betala subventioner för inlandsflyget här hemma i vårt land.

Även om inte flyglinjen till Malmö skulle kunna upprätthållas nästa år skulle det vara möjligt för Malmö att i framtiden, när Bulltoftafältet har blivit iordningställt, få tillbaka sin flyglinje på samma sätt som Göteborg, därför att utlandsflyget ovillkorligen måste landa i Malmö. För oss uppe i Norrland skulle det emellertid vara dubbelt olyckligt om flyget i dag inte skulle subventioneras. Ty skulle norrlandsflyget komma att läggas ner nu, kunna vi uppe i denna landsända inte se fram mot någon tidpunkt, då det skulle kunna tagas upp igen. Ty det är riktigt vad förre chefen för ABA sade, att människorna behöva lära sig att bli flygsinnade. Det håller folk på att bli nu. Det har bland annat visat sig däruti, att passagerarantalet på luleålinjen stigit med 90 procent jämfört med förra året. Det är angeläget att söka ta värd om detta flygsinne, söka ytterligare befästa det och komma därhän, att flyget inom en snar framtid skall kunna klara sig utan subvention.

Jag vill nämligen understryka, att vi i Norrbotten och i Norrland över huvud taget ingalunda äro glada åt eller angelägna om statsinvesteringar, som kunna betraktas som mindre behövliga. Vi ha varit med om stora statsinvesteringar i Norrland, inte minst i Norrbotten. Jag tror vi kunna säga, att dessa statsinvesteringar varit väl använda pengar. Få statsinvesteringar ha väl förräntat sig så bra som de belopp som nedlagts i våra kraftverk, våra skogar och våra gruvor uppe i Norrland. Men detta bör givetvis från statens sida medföra en skyldighet att åtaga sig vissa kulturupp-

gifter i denna landsända. Till dessa kulturuppgifter hör att binda landsändan närmare till det övriga landet än vad förhållandet har varit under hästfordonens tid, ja även under järnvägarnas tidsålder. Flyget skapar inte bara möjligheter för människorna att snabbare ta sig upp till Luleå, det skapar därutöver en känsla hos befolkningen där uppe att stå landet i övrigt betydligt närmare än tidigare innan flyget fanns. Det medför framför allt hos de människor, som söka sig dit, lärare vid våra läroverk, tjänstemän av annat slag, läkare, tandläkare o. s. v., en känsla av att denna landsända kanske inte är så isolerad som man i alla fall får en föreställning om, då man skall sätta sig på tåg i Stockholm och resa 17 timmar för att komma till Luleå.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa synpunkter på denna fråga. Jag kan faktiskt inte förstå herr Åkerström när han tar så lätt på uppgiften, att han säger, att SAS inte bara har skyldighet att subventionera inrikesflyget i Sverige — skulle man tro herr Åkerström har han rentav ett papper i bakfickan på att SAS är synnerligen angeläget om att göra en sådan subvention. Jag tror att herr Åkerström ser litet för optimistiskt på denna fråga. Så optimistiskt våga inte vi, som bo i Norrland och behöva flyget, se på detta problem. Jag tror tvärtom att man inom SAS skulle låta de svårigheter, som förelågo när det gällde att skapa detta företag, våga ganska tungt i vågskålen vid en debatt om en subventionering av vårt inlandsflyg från SAS' sida.

Herr talman! Mot bakgrunden av vad som anförts av andra talare och vad jag här själv har sökt att anföra ber jag att få yrka bifall till reservationen, alltså till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr SANDBERG: Herr talman! Jag instämde i herr Malmborgs första yttrande i denna fråga, och det kunde ju

Understöd åt inrikes lufttrafik.

ha fått räkna med det. Men då jag hörde herr Åkerströms anförande, kände jag som norrlänning ett behov att i alla fall en smula replikera honom.

Först vill jag emellertid begagna tillfället att uttala min glädje över att löftet om en fortsatt subvention fullföljes genom den framlagda propositionen och min glädje över den ståndpunkt, som departementschefen i år intager i denna fråga.

Nu sade emellertid herr Åkerström, att när utvecklingen har gått i den riktningen, att flygfrekvensen har ökat och de ekonomiska förutsättningarna för dessa flyglinjer, t. ex. luleålinjen, ha blivit en smula bättre, är det rimligt att förutsätta, att nu kan flyget klara sig utan subvention. Det var detta mycket underliga resonemang som jag inte kunde stillatigande åhöra. I följd sade man från samma sida som herr Åkerström nu företräder — kanske sade herr Åkerström det också — att dessa linjer till Malmö och till Norrland gå så dåligt, att det är alldeles orimligt att staten skall träda in med en subvention, som för varje flygbiljett är större än vad passageraren själv betalar. I år ha flyglinjerna visat sig gå bättre, och då säger herr Åkerström, att vi inte skola bry oss om att göra någonting nu heller. Jag tycker, som jag nämnde, att detta är ett något underligt resonemang. Jag är glad åt den invändning mot detta resonemang, som departementschefen nyss framförde, då han framhöll, att det är orimligt att begära, att dessa linjer skola klara sig alldeles utan hjälp. Det är här fråga om att tillämpa en princip som vi annars i många sammanhang anse vara bärande och riktig, nämligen hjälp till självhjälp. Vi få hoppas att man genom ett fortsatt intresserat arbete för utvecklingen av de här ifrågasvarande linjerna skall kunna komma till allt bättre och bättre resultat.

Jag vill understryka vad reservanternas säga, »att resultatet av det intresserade arbete som från olika håll ned-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

lagts för att söka göra inrikeslinjerna ekonomiskt mera bärkraftiga går till spillo, om subventionsbeloppet i enlighet med motionärernas yrkande nedsättes till 360 000 kronor» — det skulle sålunda endast avse visbylinjen. Ett intresserat och gott arbete har nedlagts, och det vore synd om det skulle gå förlorat.

I detta sammanhang vill jag, herr talman, understryka en annan omständighet. I Malmö bygger man ut flygfältet, men man skulle nu, om linjen inte får det önskade stödet, stå där med ett flygfält utan flygplan. I övre Norrland äro förhållandena i viss mån motsatta. Vi ha ju haft en flyglinje som vi hoppas få behålla, men vi ha i betydande utsträckning saknat flygfält. Om sådana skulle komma att utbyggas skulle de säkerligen komma att kraftigt bidra till en bättre ekonomi för norrlandslinjen. Jag tänker t. ex. på flygfältet i Umeå, där man för stora kostnader exproprierat ett jordområde, som nu ligger och väntar på att få tagas i bruk för avsett ändamål. Skulle det nu bli så, att norrlandslinjen skulle komma att nedläggas, vilket väl bleve resultatet vid ett bifall till utskottets hemställan, komme man på nyss nämnda ort i ett mycket beklagligt läge.

Jag behöver inte tillägga mer i detta sammanhang. Jag vill bara betona, att flygets betydelse särskilt på längre sikt säkerligen är mycket stor både kulturellt och ekonomiskt, och detta gäller speciellt för norrlandsflygets vidkommande. I det avseendet vill jag gärna instämma i vad herr Jansson i Kalix nyss betonade.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Herr BRACONIER: Herr talman! Här ha anförts så starka skäl för norrlandslinjens bibehållande att jag inte behöver gå in på den saken. Jag vill endast

i likhet med de två senaste talarna när det gäller malmölinjen understryka det faktum, att Bulltofta flygfält håller på att förbättras, och det är meningen att det flygfältet skall tjäna såsom en mellanstation för det interkontinentala flyget. Det skulle ju vara beklagligt om man bleve nödsakad att dra in denna linje när man gjort så stora ansträngningar för att sätta Bulltofta i stånd. Jag tror det skulle vara utomordentligt värdefullt om vi kunde behålla både

Jag ber, herr talman, att med dessa norrlandslinjen och malmölinjen. ord få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Herr förste vice talmannen sade, att jag väl rimligen borde ha kommit till att det blir sämre ekonomiskt resultat om man inte utnyttjar flygfälten. På det vill jag bara svara, att om norrlandslinjen lägges ned, gör man väl en nettobesparing på ett par hundra tusen kronor.

Av herr Sundströms anförande fick jag ut att alla som inte ha samma mening som herr Sundström äro oförnuftiga. Dessutom fick jag ut att han tror, att en norrlänning måste företräda ekonomiskt oförnuft. Jag skulle vilja säga till herr Sundström, att inte ens en före detta norrlänning nödvändigtvis behöver företräda ekonomiskt oförnuft. Sedan kan man ha delade meningar om vad som är ekonomiskt eller oekonomiskt.

Herr Sandberg tar upp vad andra ha sagt och riktar det, i varje fall underförstått, mot mig. Det är i och för sig inte orimligt att i största allmänhet säga, att en viss flyglinje icke synes ha någon framtid för sig och att vi därför inte böra ge oss på att subventionera den. Herr Sandberg kan emellertid gå till riksdagens protokoll och finna stöd för att vad jag tidigare har sagt i denna fråga i sak är ungefär detsamma som jag säger i år.

Jag skulle på nytt vilja erinra herr

Understöd åt inrikes lufttrafik.

Sundström — för herr Malmberg har jag redan påpekat detsamma — att man inte får bortse från vad som är affärs-
mässigt. I det ligger i viss utsträckning
att man får ta förluster. När man kom-
mer över till frågan, hur detta skall be-
dömas, får man ta hänsyn till att staten
och enskilda kapitalister ha satsat kapi-
tal i det svenska företag som ingår i
konsortiet. Om staten subventionerar
bort alla förlusterna, betyder det att
dessa enskilda kapitalägare i företaget
inte behöva bära sin andel av förlusten.
Det är också ett skäl för mig att på nytt
yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERICSSON i Luleå: Herr talman!
Jag vill bara lämna en liten förklaring.
Som kammarens ledamöter se har jag
deltagit vid behandlingen av denna
fråga i statsutskottet. Jag har däremot
icke varit med i omröstningen, och jag
kommer här i kammaren av helt natur-
liga skäl att rösta för Kungl. Maj:ts för-
slag.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Då
jag tillhör utskottsmajoriteten, ber jag
att få säga ett par ord.

Jag tror att dessa norrlänningar som
tala så varmt för flyget inte komma att
få den glädje av det den dag subventio-
nerna börja utgå som de ha föreställt
sig. Biljettpriset kommer nämligen trots
subventionerna att bli så högt, att en-
dast mycket förmögna personer eller
eventuellt tjänstemän ha råd att betala
detsamma. En flygbiljett Stockholm—
Boden kostar 130 kronor enkel resa, un-
der det att man med järnväg åker för
47 kronor. Till Luleå kostar flygbiljet-
ten 125 kronor, under det att man kan
få åka för 47 kronor med tåg. Dessa
priser gälla trots de stora subventio-
nerna. Beträffande malmölinjen är det
samma sak. Det är endast de större in-
komsttagarna och affärsmännen som
komma att tjäna på subventionerna i
viss utsträckning. Det är de som ha råd
att åka med flyg; andra ha det inte. En

flygbiljett Stockholm—Malmö kostar
nämligen 98 kronor, under det att man
med tåg åker för 32 kronor 40 öre, allt-
så bara tredjedelen.

Jag undrar om man i dessa tider bör
anslå så mycket pengar som det här ändå
är fråga om. Så intresserade som repre-
santanterna för Skåne och Norrland ha
visat sig, äro de väl villiga att betala den
större kostnaden för att begagna dessa
bekvämligheter om det inte utgår stats-
subventioner.

Vi ha ju också ett annat transportme-
del här i landet som vi måste tänka på,
nämligen statens järnvägar. Om vi låta
en konkurrent till statens järnvägar
pressa läget så, att det blir indrag-
ningar, vilket är konstaterat i statsut-
skottets utlåtande, till nackdel för stora
grupper av folket, är det då nödvändigt
att offra pengar därför att en eller an-
nan affärsman eller stormagnat vill
kosta på sig att flyga?

Vi ha väl alla lagt märke till att vår
ekonomi har försämrats betydligt under
den senaste tiden. Statsrådet Sköld till-
satte ju i fjol en besparingsutredning,
den Wärnska utredningen, och den har
särskilt tryckt på att anslag för subven-
tionering av flyget inte böra förekomma.
De som vilja hålla skattetrycket på en
rimlig nivå böra tänka sig för innan de
rösta för att detta belopp utanordnas.
De som rösta för att vi skola bevilja
denna subvention hoppas jag låta bli att
sedan fara land och rike runt och klaga
över höga skatter, ty de ha själva med-
verkat till de höga skatterna, och då
böra de inte längre klaga över det eko-
nomiska läget.

Jag finner, herr talman, att det är
klokast att följa statsutskottet i denna
fråga, och jag ber att få yrka bifall till
dess förslag.

Herr JANSSON i Kalix (kort gen-
mäle): Herr talman! Det skulle ha va-
rit underligt om inte herr Rubbestad
hade passat på ett sådant här tillfälle

Understöd åt inrikes lufttrafik.

att företräda sparsamheten. Jag förstår ju att herr Rubbestad när han åker järnväg reser tredje klass utan sovvagn, även om han skall till Luleå, till de priser han har anförut. Använder man denna bevisföring, kan man komma ungefär vart som helst.

Jag har inte förutsatt, och ingen annan norrlänning heller, att det skall bli möjligt för var man att flyga, ty passagerarutrymmet i ett plan är ju begränsat. Jag tror det är av vikt, inte att så många som möjligt få flyga, utan att människorna få den känslan, att isoleringen där uppe skall brytas, och att vår landsända skall bli lika tillgänglig som andra för människor som känner sig isolerade på grund av avstånden. Detta är för oss det väsentliga.

Skulle vi ta upp frågan om subventioner i den omfattning som herr Rubbestad var inne på, skulle vårt resone-mang föra långt utöver det spörsmål vi i dag diskutera.

Herr Rubbestad sade också, att järnvägarna få köra med för få passagerare därför att flyget suger åt sig resenärerna. Erfarenheten från Luleå-linjen är emellertid en helt annan. Jag har faktiskt, herr Rubbestad, så otroligt det låter, tvingats ta flyget därför att jag inte kunnat få sovvagn ned till Stockholm. Jag har inte samma spänst som herr Rubbestad och har inte lust att sitta på nattåg mellan Luleå och Stockholm för att sedan arbeta här nere, och det har gjorts att jag tvingats ta flyget.

Vi äro angelägna, herr Rubbestad, att få folk upp till Norrbotten, även sådana som ha affärer att sköta, ty det betyder ett främjande av hela vårt näringslivs utveckling.

Herr RUBBESTAD (kort genmåle): Herr talman! Jag förstår mycket väl att Herr Jansson i Kalix begagnar sig av flyg när han kan göra det på statens bekostnad utan ett öres utlägg, men skulle han själv lägga ut pengarna,

skulle han nog överväga att ta tredje klass.

Herr JANSSON i Kalix (kort genmåle): Herr Rubbestad! Vi skola inte tala om pengar samtidigt. Det finns tillfällen, då det är så angeläget att jag är i Stockholm, att jag får ta flyget även om jag får betala det ur egen börs. Det är inte därför att jag värderar penningen på annat sätt än herr Rubbestad, utan därför att jag utnyttjar den på ett förnämligare sätt än herr Rubbestad.

Herr ANDERSON i Sundsvall: Herr talman! Efter den replikväxling som nu ägt rum hade det måhända varit lämpligt att avsluta debatten i denna fråga. Jag vill i allt väsentligt instämma med de många ärade talare som ha yrkat bifall till reservationen.

Det är ett par glädjande saker som vi kunna konstatera i denna debatt om det inrikes trafikflyget och speciellt flyget på Norrland. För det första har regeringen omprövat sin inställning till frågan sedan i fjol och ställt sig positiv till flyglinjernas bibehållande. En annan sak som har glatt mig som norrlänning är att diskussionen i dag inte har förts som om det här vore fråga om enbart ett norrlandsintresse. I stället har det sagts av de flesta talarna, att det är en riksangelägenhet, och det är det ju i allra högsta grad. Framför allt är det en riksangelägenhet att industrimän och affärsmän i Norrland ha möjligheter att bekvämt knyta kontakt med den övriga delen av landet och med affärsfolk i andra länder. Den kontakten kunna de få på ett bekvämt sätt just tack vare flyget.

Jag har begärt ordet närmast för att delge kammaren de senaste uppgifterna beträffande linjen Stockholm—Sundsvall. Här har tidigare anförts att frekvensen på malmö- och luleålinjerna har förbättrats. En liknande förbättring har inträffat även beträffande linjen Stockholm—Sundsvall/Härnösands flyg-

Understöd åt inrikes lufttrafik.

fält. Under sommaren 1950 ökade antalet resande med inte mindre än 67 procent, så att beläggningen i flygplanen nu sommardag uppgår till 60 procent av det möjliga. Det tyder på att även den linjen är på god väg att bli bärig.

Det var någon av de tidigare talarna som anförde, att staten har investerat stora belopp i flygfält. Det är alldeles riktigt. Jag gjorde då den reflexionen, att dessa flygfält väl inte ha byggts enbart för civilflyget. Man har vid planläggningen av flygfälten åtminstone i några fall även tagit sikte på beredskapsåtgärder.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att när det gäller flygfältet på Skeppsholmen utanför Sundsvall är det inte bara staten som har nedlagt pengar och intresse utan jämväl de kommuner som närmast beröras. När det blev aktuellt att sätta i gång norrlandsflyget med en linje till Sundsvall/Härnösand, förbundo sig nämligen kommunerna där uppe, Sundsvalls stad, Härnösands stad och Timrå köping, att ställa mark till förfogande för flygfältet. Kommunerna inköpte ett för ändamålet lämpligt område, som ställdes till förfogande.

Jag vill till sist, herr talman, erinra om att norrlandsmässan i fjol enhälligt antog ett uttalande då detta problem var uppe till diskussion i anledning av att riksdagen då ställt sig avvisande till ytterligare subventioner. Man tar i resolutionen sikte just på norrlandsflyget, och jag skall be att till sist få läsa upp denna resolution:

»Norrlandsflyget på Sundsvall/Härnösand och Luleå har fått en utomordentlig betydelse för i dessa landsdelar boende befolkning, för dess industri- och affärsliv och för dessa landsändars utveckling. Flyget neutraliserar nackdelen med de stora avstånden till mellersta och södra Sverige och möjliggör snabb kontakt med utlandet.

Ett nedläggande av flyglinjerna vore

en avsevärd försämring för Norrland. Om flygtrafiken på Norrland till dato ej varit ekonomiskt bärig, bör man betänka, att det tar tid att bygga upp en flygtrafiklinje och att en sådan uppbyggnadstid ej får avbrytas samtidigt som linjerna visa en stark ökning av passagerarefrekvensen. Det är därför av den största vikt, att de nuvarande linjerna bibehållas och att därjämte åtgärder vidtagas för utveckling i övrigt av flygtrafiken inom och på Norrland.»

Herr talman! I anslutning till dessa synpunkter och till de många positiva synpunkter på inrikesflyget, som tidigare talare ha anført, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Gränebo m. fl. vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Malmborg i Skövde begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 78:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gränebo m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens

Fria resor för barn m. m.

ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 52 ja och 144 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Gränebo m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 79—82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83.

Lades till handlingarna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Fria resor för barn m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 78, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa dels till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor, dels till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor, dels till Bidrag till driften av semesterhem ett förslagsanslag av 400 000 kronor, dels ock till Stipendier för underlättande av husmoderssemester ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Pålsson m. fl.* (I: 332) och den andra inom andra kammaren av herr *Onsjö m. fl.* (II: 444), hade hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte besluta att en särskild avgift skulle uttagas för alla avgiftsfria barnresor, utom till

Fria resor för barn m. m.

barnkolonier, samt för fria resor för husmödrar till enskilda hem i överensstämmelse med vad statsrådet Sköld anfört i särskilt yttrande till statsrådsprotokollet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Cassel m. fl.* (I: 333) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.* (II: 433), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa dels till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 200 000 kronor dels till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor dels till Bidrag till driften av semesterhem ett förslagsanslag av 400 000 kronor och till Stipendier för underlättande av husmoderssemester ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlön* och *Sunne* (I: 343) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ahman* och *Gunnarsson* (II: 452), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels om ändring av reglerna rörande fria resor för barn och husmödrar i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna föreslagits dels ock att för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa till Fria resor för barn 2 200 000 kronor samt till Fria resor för husmödrar 1 250 000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 444, I: 333 och II: 443 samt I: 343 och II: 452,

a) besluta, att en särskild avgift skulle uttagas vid fria barnresor — utom till barnkolonier — samt vid fria resor för husmödrar till enskilda hem i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i motiveringen föreslagit;

b) för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 200 000 kronor;

2) till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor;

3) till Bidrag till driften av semesterhem ett förslagsanslag av 400 000 kronor;

4) till Stipendier för underlättande av husmoderssemester ett reservationsanslag av 800 000 kronor;

II. att motionen I: 344 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Gillström*, *Näsström*, *Hesselbom*, *Andersson* i Malmö, *Eriksson* i Sandby samt *Persson* i Växjö och fru *Ericsson* i Luleå, vilka ansett, att utskottet under I. bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 444, I: 333 och II: 443 samt I: 343 och II: 452,

a) besluta, att särskild avgift icke skulle uttagas vid fria resor för barn och husmödrar;

b) för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor;

2) till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor;

3) till Bidrag till driften av semesterhem ett förslagsanslag av 400 000 kronor;

4) till Stipendier för underlättande av husmoderssemester ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru ERICSSON i Luleå: Herr talman! Den fråga, som vi i dag gå att avgöra, var också uppe i riksdagen 1949, och slutet på diskussionen blev då, att vad reservanterna nu föreslå blev beslutat. Jag skulle önska att detsamma sker också i dag.

Fria resor för barn m. m.

Den Wärnska besparingsutredningen har här påvisat en möjlighet att spara pengar. Man har också motiverat ett sådant sparande med att dessa resor få betalas av dem som resa korta sträckor, alltså de som skola betala en avgift upp till 5 kronor. Man har tyckt, att då dessa få betala den avgiften, skola också de som resa längre sträckor få betala lika mycket av sin avgift. Man har sagt, att avgiften skall uttagas på det sättet, att de som äro under 12 år skola betala två gånger kronor 2:50, alltså 5 kronor för resa fram och tillbaka, och att de, som äro över 12 år skola betala 5 kronor för enkel resa, alltså 10 kronor tur och retur. För vårdare skall erläggas samma avgift som för de barn vårdaren åtföljer. Eftersom vårdare bara få följa med barn under 12 år, komma följaktligen vårdarna att få betala detsamma som för sådana barn, alltså 5 kronor tur och retur.

Man har i en hel del motioner ställt frågan: Varför skall det vara skillnad, då en del åtnöja sig med att fara en bit och en del nödvändigt skola företaga dessa långa resor? Jag måste fråga: Är det verkligen så att det är fråga om att »åtnöja sig» eller icke? Förhåller det sig inte i verkligheten på det sättet, att man far, dit man kan fara? En del människor kunna fara till ett närmare ställe och återigen andra måste fara längre bort, därför att de kanske just där ha någon, som kan ta emot dem. Jag förmodar att både motionärerna och besparingsutredningen anse, att vad de föreslagit skulle innebära någon sorts rättvisa. Jag måste emellertid fråga: Är det verkligen någon rättvisa? Få inte de, som resa denna långa väg, utom att de åläggas denna avgift, en hel del utgifter, som kanske ingen reflekterar över? Vi kunna väl ändå förutsätta, att dessa husmödrar eller mammor, som fara med sina barn, måste åka snälltåg och alltså betala snälltågsbiljetter. Och snälltågsbiljetten för dem själva kommer ju att fr. o. m. den 1

maj höjas från 3 till 4 kronor och den för barnen från 1:50 till 2 kronor. Var och en av kammarens ledamöter kan själv räkna ut, hur mycket det kommer att bli för en mamma om hon far själv med tre barn och får betala denna avgift. Sedan kan man ifrågasätta, om det inte är många andra saker, som hon behöver, när hon skall göra denna långa resa. Jag kan nämna en sak, som jag anser vara ganska nödvändig, som hon eventuellt skulle kosta på sig, nämligen sovvagn. Man kan alltså genom ett sådant resonemang konstatera, att reservanternas jämförelse, då de komma till att en del skola betala och en del slippa betala, inte håller streck. Även de sistnämnda åsamkas en stor utgift.

Man har givit socialstyrelsen i uppdrag att försöka klara ut, hur detta skulle komma att verka, både administrativt och inom olika andra områden. Socialstyrelsen har gjort det och då den undersökt vem som skulle kunna ta ut avgiften, har den kommit till det resultatet, att det är nästan ingen som vill göra det. Helt naturligt kunna vi inte lägga den uppgiften på våra barnavårdsnämnder. Vi veta nämligen, att barnavårdsnämnderna redan nu ha sig ålagt så mycket arbete, att vi inte kunna lägga något mera på dem. Statens järnvägar vilja heller inte vara med om detta krångel.

Socialstyrelsen har vidare gjort en hel del undersökningar om hur dessa fria resor verka inom olika områden i vårt land. På grund av den korta tid som stått till buds har styrelsen inte kunnat göra undersökningen mer omfattande än för blott tre städer, men efter vad jag kan förstå tre mycket representativa sådana, nämligen Sundbyberg, Sundsvall och Karlskoga. Och till vilket resultat har socialstyrelsen kommit vid dessa undersökningar? Jo, den har kommit till det resultatet, att dessa barnresor i mycket stor utsträckning utnyttjas av familjer med många barn. Vad

Fria resor för barn m. m.

innebär detta? Jo, därav kan man draga den slutsatsen, att det just blir dessa familjer, som vi väl ändå önska lämna den största hjälpen, som drabbas av denna besparingsaktion, och faktiskt i stor utsträckning inte få råd att företa dessa resor. Det kommer, som socialstyrelsen säger här, att verka återhållande på dessa familjer, och inte bara det, utan det kommer att ske en förskjutning så till vida, att det blir de som ha det bättre som komma att fara, och de som vi vilja skola komma ut måste ovillkorligen stanna hemma.

Förutom detta ha reservanterna i utskottet pekat på en sak, som jag kanske anser vara den mest väsentliga av allt som kan anföras i detta sammanhang, nämligen att vi alla äro oerhört rädda om de sociala förmåner vi ha fått. Vi uppskatta de sociala förmånerna och sätta stort värde på dem, och vi vilja på intet sätt, att de skola naggas i kanten, därför ha vi understrukit i reservationen, att om det statsfinansiella läget blir svårt — det är ju redan svårt — så skall man först undersöka alla andra besparingsmöjligheter, innan de sociala reformerna på något sätt rubbas.

Jag kan tala om att jag i måndags var på ett möte med 200 kvinnor, och jag måste i sanningens intresse uttrycka min stora beundran för dem på grund av det sätt, på vilket de ta de stora prisstegringar, som nu ägt rum. De förstå, att allt detta är nödvändigt. Det är då helt naturligt, att man gör den reflexionen: Är det nödvändigt att låta dessa husmödrar drabbas av det som här föreslås? Jag skulle tro, att om ni innerst inne reflektera över detta, kunna ni inte annat än hålla med mig om att här bör faktiskt förfaras som reservanterna föreslagit.

Om jag sammanfattningsvis till slut skulle vilja säga några saker, så är det först, att ingen människa vet vad denna avgift kommer att ge. Det har nämligen inte besparingsutredningen kunnat

säga och inte heller socialstyrelsen. Förra gången frågan var uppe föreslog man ju en mindre avgift, men man var tämligen på det klara med att den inte skulle ge vad som hade beräknats. Säkertligen kommer inte heller den nu föreslagna avgiften att göra det. Blir det inte, om man inför denna avgift, ett nytt litet krångel för alla de människor, som få resa? Det blir också en försämring i förmånen för det övervägande flertalet. Man kan inte säga, att några kronor inte betyda något för dem detta drabbar, utan man måste i sanningens intresse säga, att det betyder mycket för dem. Jag hoppas att redan nu åtminstone de kammarledamöter, som höra på mitt anförande, räknat ut, hur mycket detta kommer att kosta dem det gäller. Låt oss slippa denna extra skatt! Jag vädjar till kammaren att rösta med reservanterna. Därmed skulle kammaren göra en stor del av de svenska husmödrarna glada.

Häruti instämde fru *Humla*.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Jag skall inte som fru Ericsson i Luleå be kammaren om någonting, utan jag skall säga några ord om hur utskottsmajoriteten har sett på detta problem.

Som fru Ericsson sade är ju detta inte den första tvisten vi ha haft i denna fråga, utan vi ha tidigare diskuterat den. Jag vill också erinra om den utredning som förelades riksdagen 1949. Där hade man ju fört fram tanken på en grundavgift i anledning av att man då upphävde de s. k. avståndsgränserna. Nu har ju, som här nämnts, frågan upptagits av besparingsutredningen och i anknytning därtill har ju finansministern anført reservation och föreslagit i enlighet med utredningens förslag, att en avgift på 5 kronor skall införas. Tvisten gäller denna avgift — om vi nu kunna kalla den stor eller liten, skall jag låta bli att yttra mig om. Det finns

Fria resor för barn m. m.

flera motioner, med yrkande om bifall till finansministerns reservation, och det finns en motion, som går ännu längre.

Jag tycker, trots att fru Ericsson försöker nonchalera det, att det starkaste motivet för att följa finansministern på denna punkt är, att de som åka kortare sträckor, så att avgiften inte går över 5 kronor, redan nu själva få betala sina kostnader. Vi kunna säkerligen utgå från att dessa människor tillhöra de sämst ställda. Då gör man sig ögonblickligen frågan: Varför skola de som ha förmånen att åka från Haparanda till Trelleborg eller vart som helst inte också betala 5 kronor? Den saken kan man ju inte vifta bort med att säga, att dessa också få betala snälltågsbiljett.

Socialstyrelsen och järnvägsstyrelsen ha motiverat sina avstyrkande yttranden med att ifrågavarande anordning skulle medföra vissa svårigheter ur administrativ synpunkt. Det är inte sant. Om man, som utskottet här föreslagit, tar bort resorna med buss och båt och bilar, i den mån de användas, och håller sig till järnvägsresorna, blir det inga besvärligheter alls. Det är ju inte ordnat på det sättet att man ute på stationerna står och räknar ut vad biljetten kostar, utan man har enhetspriser — 23 och 36 kronor för respektive barnresorna och vårdarresorna. Den enda ökning för administrationen, som vi i detta sammanhang behöva befara är, att när vederbörande kommer till biljettluckan med sin anvisning och får sin biljett, blir priset 5 kronor lägre, därför att den som sitter i biljettluckan tillhandahåller ett kvitto på 5 kronor. Utgiften för denna utökning för administrationen måste helt naturligt bli ganska liten.

Socialstyrelsen säger, att detta drabar de lägsta inkomsttagarna. Ja, det kan vara sant. Men det är ju ändå så, att de lägsta inkomsttagarna befinna sig bland dem, som jag nyss nämnde, nämligen de, som vare sig kunna vara

ifrån eller ha kläder, så att de kunna resa längre sträckor, utan få hålla sig inom femkronorsgränsen. Här kan man nog säga, att vi ha de fattigaste bland de fattiga. Det är emellertid märkvärdigt, att varken socialstyrelsen eller reservanterna ens andas om att det skulle föreligga några svårigheter för dessa att komma ut med 5 kronor. Det är ju tyvärr alltför ofta i detta land på det sättet, att de som ha det verkligt besvärligt glömmet man, och det har man gjort även i detta fall.

Reservanterna säga att de inte vilja vara med om att försämra de sociala förmånerna, innan alla andra besparingsåtgärder äro prövade. Det kan jag instämma i. Jag delar fullständigt den tankegången med dem, och jag kan gå ännu längre och säga, att ha vi ingenting annat att spara på än sociala förmåner, skola vi avstå från sparsamhet. Men här är det fråga om huruvida detta är en social förmån, framför allt om det är en social förmån av den storleksordning som man vill göra gällande. Frågan är: har man inte blåst upp detta till ett spörsmål av mycket större dimensioner än det i verkligheten har?

Jag måste säga att jag ganska ofta är ute och reser. Det går inte en vecka utan att jag är ute på två eller tre möten. Jag kan ju i det avseendet apostrofera jordbruksministerns ord om en flitig söndagstalare. Jag har emellertid aldrig mött kravet på dessa resor. Det är ju så att ett legitimt behov växer fram; det behöver man inte agitera fram. Emellertid äro en hel rad reformer, som människorna i detta land önska få, ännu inte förverkligade. Dem kunna vi inte genomföra. Jag kan nämna några sådana. Vi ha inte genomfört moderskapsförsäkringen i detta land. Det är ett krav från kvinnornas sida, som gör sig påmint på ett helt annat sätt. Jag kan nämna änkepengionen. Dessa stackars människor skola leva på 600 kronor om året. Man har inte råd att göra någonting åt den saken. Sjuk-

Fria resor för barn m. m.

vårdsförsäkringen är inte heller genomförd. Vidare ha vi ålderdomsvården. Vi kunna inte göra något åt våra ålderdomshem därför att det inte finns medel tillgängliga för ändamålet. Vi ha lagt alla dessa frågor på is därför att vi inte ha ekonomiska möjligheter att lösa dem. Är det inte så, att vi kanske strö ut våra pengar på mindre viktiga saker och att följderna blir, att mera viktiga reformer, som vi önska, inte kunna genomföras?

Nu vill jag inte påstå, att det i förevarande fall rör sig om någon större summa. Det är inga miljoner det är fråga om. Det rör sig enligt finansministerns uträkning om 650 000 kronor. Men även detta är pengar. Det är inte precis fråga om växelpengar. Vi ha haft långa kammardebatter om 20 000 kronor. Man skall inte förakta dessa 650 000 kronor.

Innan jag slutar skall jag beröra ännu en sak. Fru Ericsson i Luleå talade om de tre städer, beträffande vilka man gjort en undersökning. Det visade sig då, att i en av dessa tre städer 50 procent av dem, som voro berättigade att resa, använt den förmånen. I de två andra städerna är det 10 procent. Enligt socialstyrelsens yttrande är resandefrekvensen i stigande. Med anledning därav vill jag ställa frågan: Hur skulle det gå, om frekvensen på samtliga platser i detta land skulle bli 50 procent såsom i en av dessa tre städer, vilket ju inte är omöjligt? Jag är rädd för att vi då skulle bli nödsakade tillgripa mycket längre gående åtgärder än vad utskottet i detta fall har gjort, och det är, herr talman, för att undvika detta, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HALLEN: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är, att jag som lokalombud under ett 30-tal år i Stockholms barnavårdsnämnd och som ordförande i min egen kommuns

barnavårdsnämnd har handlagt en massa sådana här ärenden, där det gällt barn i vår kommun, som skulle begagna sig av denna förmån. Jag skulle därför vilja säga några ord om de s. k. fria barnresorna.

Som de flesta av kammarens ledamöter erinra sig är upprinnelsen till dessa den evakuering av barn som under kriget ägde rum framför allt från storstäderna och tätorterna. Det kallades visserligen inte för evakuering utan att det skulle ordnas barnkolonier, men syftet var att skydda barnen för eventuella risker, ifall vi skulle indragas i kriget. När det sedan blev fred, fortsatte verksamheten, som vi veta. Då anlade man alldeles riktigt den folkhygieniska synpunkten, att städernas och tätorternas barn, dessa grändernas bleka barn, skulle ut på landet för att få erforderligt luftombyte och mera närande föda o. s. v., som behövdes för dessa barn. Emellertid ville man som vi veta, under dessa år utöka de s. k. sociala förmånerna, och nästa steg blev, att man slopade räjonggränsen — jag vill minnas att den var 60 mil — och vidare medgavs rätten att resa så att säga varifrån som helst vart som helst. Det innebär i praktiken att låt oss säga, om ett litet barn på 8 å 10 år — det har ganska mycket att säga till om hemma numera — som bor i Tomelilla på den skånska slättbygden, vill resa till en moster uppe i Kiruna, så möter det intet hinder. Manna eller någon annan anhörig följer med på denna långa resa och far sedan hem, och när den stipulerade tiden är slut, far vederbörande igen den långa vägen och hämtar hem barnet.

Det finns fall — vi ha haft två stycken — där det nästan verkar som om vederbörande hade suttit och räknat ut hur långa resor som varit möjliga att göra. I ena fallet var det två syskon, av vilka den ena reste till anhöriga uppe i Luleåtrakten och den andra for ned till södra Halland. Jag missunnar dem

Fria resor för barn m. m.

inte alls dessa resor, men äro vi inte inne på en oriktig väg, när vi i tider som de nuvarande alldeles gå ifrån den motivering och den sakliga grund, som vi förut haft.

Vad är avsikten med dessa resor? Det kan inte vara folkhygieniska skäl som göra, att man reser från Norrland och Skåne till Stockholm. Det kan inte vara för luftombytet skull, ty luften i Stockholm är väl inte ur några synpunkter att föredra framför den luft, som landsbygden kan bjuda på. Varför ha vi då fått dessa resebestämmelser? Ja, enligt min uppfattning är det på grund av något slags missriktade likställighetskrav. Man har menat: Varför skola endast städernas och tätorternas barn ha fria resor? Varför skola inte också landsbygdens barn ha det? Men då äro vi inne på rena rekreations- och förströelsesynpunkter. Ingen missunnar barnen dessa resor, men jag tycker tiderna äro sådana, att vi icke kunna inrängera dessa ting under rubriken social standard och göra dem till något slags sociala förmåner. Snarare kan man väl kalla dem ett alldeles omotiverat privilegium.

Jag säger som den föregående ärade talaren, att vi ha mycket större anledning att slå vakt om vår sociala standard på många andra områden, som kunna hotas av radikala besparingssträvanden. Här rör det sig i många stycken om en ren lyxföreteelse.

Jag beklagar att utskottet inte har gått in för att begära en revision av resebestämmelserna, som hade kunnat återföra denna fråga till dess rätta proportioner. Det är ju dock hälsosynpunkterna som här skola vara avgörande. De barn, som leva i en sämre miljö, skola få komma ut på landet. Jag kan gärna gå med på att det är onödigt att ta ut de här föreslagna fem kronorna av dem. Där håller jag på de nuvarande bestämmelserna. Men hela detta system, som tillåter resor kors och tvärs i landet utan någon som helst begränsning, anser jag vara fullständigt felaktigt.

Nu kan man, herr talman, inte ställa något yrkande om återremiss till utskottet, för att utskottet skall ta frågan under omprövning, ty för det kräves förmodligen socialstyrelsens medverkan, och den skaffar man ju inte i en handvändning. Men jag är övertygad om att det är en linje, som har resonans. Jag höll härom dagen ett föredrag i en socialdemokratisk kvinnoklubb, vari jag redogjorde för dessa synpunkter. Alla närvarande klubbmedlemmar voro därvid eniga om att vi icke skulle lägga hinder i vägen för barnens resor, så länge det så att säga gällde hälsoprincipen; tvärt om skulle vi slå vakt om dem. Däremot är den utbyggnad, som under senare år har skett, mycket diskutabel, och den debatteras också livligt ute i landet.

Jag har under den gångna vintern upprepade gånger talat med kamrater inom alla partier här i kammaren, och alla ha därvid instämt i att den nuvarande anordningen med dessa resor egentligen innebär ett slöseri med statens pengar. Man kan fråga sig varför barnen skola få företa rekreationsresor till Stockholm på statens bekostnad och gå på Gröna lunds tivoli. Det må de annars göra hur mycket som helst, men det är inte något socialt intresse att de göra det. Däremot är det ett stort intresse att de ca 4 000 barn i Stockholm, som bruka få fria resor, få komma ut till en mera hälso-tjänlig miljö på landet varje sommar och där återvinna hälsa och krafter. Vi skola inte tillåta att man av besparingsskäl fingrar på den principen. Men nog är det ett underligt favoriserande som här föreligger. Om dessa fria resor skulle avse också rekreation och luftombyte, tänk då på hur många fattiga arbetare det är som aldrig någonsin få möjligheter att göra sådana resor! Den saken kan man lika gärna ta hänsyn till i detta fall.

Herr talman! Så som ärendet nu ligger till skall jag inte ställa något yrkande. Men för att liksom demonstrera att

Fria resor för barn m. m.

vi enligt min mening äro inne på en fullständigt felaktig väg vill jag i nuvarande läge yrka bifall till utskottets hemställan. Jag hoppas att statsrådet Möller skall beakta de här framförda synpunkterna, som jag vet ha mycket stark resonans både här i kammaren och ute i landet, och tänka på att denna fråga bör göras till föremål för en grundlig översyn.

Fru ERICSSON i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Herr Petterson i Degerfors sade, att ingen ömmade för dem som få betala denna femkronorsresa. Men jag försökte ju i mitt anförande bevisa, att de som resa icke göra det därför att det är kort eller lång väg. Jag vill än en gång bestämt påstå, att människor resa dit, där de ha någon att hälsa på. Det är här inte alls fråga om resornas längd. Om t. ex. en husmor i vårt län har anhöriga i södra Sverige, vad är då naturligare än att hon begär att få resa ända dit ner?

Det är samma förhållande i de flesta fall, där någon vill göra en lång resa själv eller tillsammans med barnen. Man reser nästan alltid till anhöriga. Jag hoppas att ingen av kammarens ledamöter tror, att någon reser lång väg bara för att få sitta och ha det trevligt under resan. Nej, man far till en ort — jag poängterar det än en gång — därför att den är det enda ställe man har att fara till.

Herr Petterson i Degerfors tog mycket lättvindigt på frågan om hur avgiften skall erläggas. Den saken är inte så märkvärdig, järnvägsstyrelsen behöver bara ordna med ett särskilt bevis, sade herr Petterson i Degerfors. Men varför har då inte järnvägsstyrelsen själv sagt att denna sak är så lekande lätt ordnad? Efter vad jag förstår har järnvägsstyrelsen högst ogärna velat ta på sig den uppgiften, och samna är förhållandet med barnavårdsnämnderna. Detta vet herr Petterson i Degerfors lika bra som jag.

Vidare sade herr Petterson i Deger-

fors att vi ha blåst upp denna fråga till en storm. Vi ha inte alls blåst upp den. Jag vill tala om, att när jag i måndags kväll talade till husmödrarna, så nämnde jag inte ett enda ord om denna sak. Vi hade annat att syssla med än att försöka blåsa upp denna speciella fråga. Inte något av de framförda argumenten håller alltså.

Sedan är jag oerhört förvånad över herr Halléns inställning i denna fråga. Herr Hallén talade i samma stil som herr Petterson i Degerfors: det är bara lusten att fara fram och tillbaka i hela Sveriges land som gör att folk reser. Herr Hallén framhöll också, att det inte kunde vara riktigt att landsbygdsbarnen skola få resa upp till Stockholm och gå på Gröna lunds tivoli. Ja, nyttan av det kan man ju diskutera, men det kan ju vara roligt för barn från någon avlägsen trakt att få komma hit och gå på Tivoli.

Jag har i mitt eget län samlat in en mängd uppgifter av sådana personer, som ha rest på detta sätt, och alla bekräfta de att de som resa fara till en ort, där de ha anhöriga.

Jag vädjar ännu en gång till kammarens ledamöter att gå på reservationslinjen. Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Fru NILSSON: Herr talman! Jag skall be att få instämna i reservationen av herr Karl Andersson m. fl., i vilken yrkas, att särskild avgift icke skall uttagas vid fria resor för barn och husmödrar.

Denna reform är redan tidigare mycket begränsad, eftersom det är satt en inkomstgräns vid 4 000 kronor i beskattningsbart belopp. Detta gör, att många barn vilkas föräldrar ha högre inkomster — och även husmödrar, som själva eller tillsammans med sina män ha inkomster över denna gräns — icke kunna komma i åtnjutande av dessa fria resor. Vidare kunna många av dem, som tidigare haft förmånen av

Fria resor för barn m. m.

fria resor, nu icke längre komma i fråga på grund av de löneökningar som ha ägt rum. Detta betyder dock inte att dessa människor ha kommit i ett bättre ekonomiskt läge. På grund av samtidigt inträffade prisstegringar ha dessa familjer tvärt om större ekonomiska bekymmer nu än tidigare. Genom att behålla denna inkomstgräns urvattnas alltså reformen.

Ser man sedan på alla de husmödrar, som icke ha några minderåriga barn, alltså barn under 14 år, så äro också deras möjligheter att erhålla fria resor begränsade, även om deras inkomster ligga under strecket, men i de flesta fall äro dock dessa husmödrar i stort behov av semester. Många sådana arbetarhustrur ha kanske flera barn, som nu äro vuxna. Även om de alltså inte nu ha några minderåriga barn borde de väl ändå ha möjlighet att erhålla fria resor. Jag anser att denna reform borde förbättras i stället för att försämrars, och jag är säker på att systemet med avgift för resorna kommer att ytterligare begränsa möjligheterna för många, som äro i behov av semester på annan ort.

Nu tänker man här spara några hundra tusen kronor, men det finns säkert andra områden, som man i stället kunde inrikta sitt sparsamhetsnit på. Jag tänker här på prästernas löner. Trots att prästerna liksom andra stats-tjänare ha erhållit en löneökning på 19 procent skola de nu enligt framlagt förslag få sina löner höjda ytterligare. Här vore det på sin plats att spara nio miljoner kronor i stället för att spara in några hundra tusen kronor på fattiga husmödrars och barns semesterresor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Karl Andersson m. fl.

Herr **PETTERSON** i Degerfors (kort genmäle): Herr talman! Fru Ericsson i Luleå sade att jag hade fel, när jag på-

stod att ingen ömmade för de människor, som gjorde de korta resorna. Jag har emellertid läst både socialstyrelsens utlåtande och reservationen, men ingens stans finns det nämnt något om den saken, och det är ju ändå det som är det avgörande i detta fall.

Vidare sade fru Ericsson i Luleå att hon inte har blåst upp denna fråga. Ja, jag vet nu inte hur mycket fru Ericsson har blåst upp den, hon bor ju så långt ifrån mig, men jag känner en del andra fall. Det är möjligt att jag har tagit fel, men så långt jag kan bedöma läget ute i landet är detta spörsmål inte någon stor fråga.

Sedan får jag kanske lämna en upplysning i anledning av vad herr Hallén anförde. Det är inte meningen att ta någon avgift av barn, som skola resa till kolonier, och inte heller av husmödrar, som skola fara till semesterhem. Det förändrar ju situationen.

Fru Ericsson i Luleå frågade varför inte järnvägsstyrelsen har kunnat räkna ut den där lilla enkla anordningen, som jag nämnde om. Ja, det är ofattbart även för mig att järnvägsstyrelsen inte har kunnat göra detta. Men det är nu så, att herr Iwar Anderson i Arboga, som är f. d. kontorist vid järnvägen, har sagt att den saken kan lösas på det enkla sätt, som jag framhöll, och detta har järnvägsstyrelsen inte förnekat. Jag tror alltså inte, fru Ericsson i Luleå, att det har framkommit någonting, som ändrar min uppfattning.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Fru **VÄSTBERG**: Herr talman! Alla föregående talare i denna fråga ha varit föredömligt kortfattade, och det skall jag också bli. Det kanske rent av kan tyckas vara onödigt att säga någonting alls, efter det att fru Ericsson i Luleå och de andra talarna ha framhållit sina synpunkter.

Denna fråga är alltså en huvudsak

Fria resor för barn m. m.

för tusentals arbetarkvinnor i vårt land. Det ha vi även tidigare i olika sammanhang framhållit. Det var vårt förbund som allra först tog initiativet till dessa fria resor och pekade på behovet av dem. När det Wärnska besparingsförslaget kom, vari ingick indragning av denna förmån, blev det därför nära nog en chock för oss. Vår förbundsstyrelse och de distriktsordförande som voro samlade i höstas, när det Wärnska förslaget lades fram, reagerade genast mycket starkt och varnade bestämt för att beträda den föreslagna vägen. Det var också med stor tacksamhet som vi på nyåret kunde notera, att regeringen lagt de Wärnska propåerna åt sidan. Vi voro dock mycket starkt medvetna om att även ett oförändrat läge reellt innebar en avsevärd sänkning av de sociala förmånernas värde, och det var med tungt hjärta vi böjde oss för sparsamhetens krav och avstodo från att motionera om åtgärder för att återställa dessa förmånens realvärde. Vi anse, att vi därmed ha lämnat vårt bidrag till den stabilisering av ekonomien, som vi alla eftersträva. Jag skall inte gå närmare in på den saken här.

Den här föreliggande frågan kan tyckas vara liten och av ringa vikt. Så betrakta dock inte vi den. Först och främst äro vi rädda för att en uppluckring på detta område endast utgör en första början och att hela det sociala reformverket hotas. Därför tycka vi att det är bättre att stämna i bäcken än i ån. När man ser hur det Wärnska förslaget har mottagits på sina håll, så är man inte benägen att alldeles under-skatta faran.

De fria resorna för barn och för husmödrar, som fara på semester, ha varit ett alldeles särskilt stort glädjeämne för oss. Vi veta också, att de ur hälsosynpunkt ha betytt mycket för såväl familjer som enskilda. Resornas uppgift har varit att flytta ut människor från staden till landet, alltså att under viss tid ge dem möjligheter att leva i

en annan miljö, att skänka barnen ökad hälsa och verklig rekreation åt husmödrarna. Vi ha ansett att detta gagnar såväl familjelivet som samhället, eftersom ju en trött och sliten mor inte kan skapa samma trivsel i hemmet och familjen som en utvilad och frisk husmor kan göra. Därför hade vi egentligen önskat, att man hade kunnat bereda ännu fler — inte färre! — husmödrar möjlighet till rekreation och vila. Detta kan en husmor få, när barnen ha rest till sina kolonier eller anorstädes. Då har hon mindre familj att ansvara för. Även om hon stannar hemma blir det alltså en vila för henne, men det blir det i ännu högre grad om hon själv kan få resa på semester.

Vi skola inte bagatellisera denna sak så, som man gärna ibland vill göra. Vad t. ex. gäller folksemestern så inser man ju numera fullt betydelsen av att människor få tillfälle till avkoppling, omväxling och vila. Tro ni inte då att också fattiga och slitna husmödrar i familjer med minderåriga barn behöva detta? Vi kunna inte förstå dem, som vilja förbättra för den ena kategorien men försämra för den andra. Det kan inte vara vare sig klokt eller rättvist att handla så.

Nu kanske man svarar, att man visst inte vill försämra för någon, och att man alls inte går emot förslaget att husmödrarna skola få resa, utan att det här endast gäller denna femkronorsavgift för barnen, och att den väl inte kan spela så stor roll. Vi ha redan uttalat vår åsikt på den punkten. Det är de barnrika familjerna i de lägsta inkomstgrupperna, som mest utnyttja de fria resorna. En avgift av 5 kronor för varje barn och mor i en sådan familj skulle troligen försvåra den fria vistelsen på landet för ett stort antal av de barn, och mödrar, som bäst behöva komma ut. Därmed försvåras även möjligheterna för husmödrarna i sådana hem att få vila och avkoppling. Det betyder faktiskt oerhört mycket för fa-

Fria resor för barn m. m.

miljens trivsel och ekonomi, att husmodern inte förslits, att hon är arbetsduglig och frisk. Indirekt innebär det även en inkomstbesparing för familjen, som slipper utgifter för sjuk- och hälsovård, och även för statsmakterna.

Framför allt på borgerligt håll, där man har en helt annan uppfattning än de socialdemokratiska kvinnorna, kan det vara nyttigt att höra vad Landsbygdens kvinnoförbunds sekreterare, fru Gärda Svenson, yttrade i debatten 1949 i denna fråga. Det är lika aktuellt nu och kan tillämpas även på städernas och industriens tröttkörda husmödrar. Hon sade där: »Man kanske anser, att dessa kronor inte betyda så mycket för var och en av de sökande. Men är det verkligen så? Ja, om det gäller folk, som har gott om pengar, kan det vara riktigt. Men de husmödrar, som det här är fråga om, få i de flesta fall vända på varje krona, innan de våga lämna den ifrån sig. För en husmor är det nämligen inte bara att ge sig iväg på en semester. Det är vanligtvis åtskilligt hon behöver skaffa sig, innan hon skall resa. Ävenså måste hon ordna för sig och kanske betala någon som sköter hemmet under bortovaron. Vi ha visserligen en hemvårdarinneinstitution, men denna är långt ifrån färdig, och arbetskraften måste ofta disponeras för andra, mera trängande hemvårdssysslor, t. ex. sjukdomsfall. Vidare är det inte så särdeles roligt att fara bort och inte ha några slantar alls för oförutsedda egna småutgifter.» Detta är ett uttalande av en representant för landsbygdens kvinnor, ett uttalande för de fattiga och små i samhället. Samma synpunkter gälla i fråga om dem som jag och mina kamrater ömma för.

Man har sagt, att de fria resorna ha missbrukats. Det kan ju tänkas, men enligt socialstyrelsens siffror har det inte skett i så överväldigande många fall. Är det inte så för övrigt, att missbruk förekommer på alla livets områden? Kan man någonsin få en hundra-

procentig garanti däremot? Om någon missbrukar ett förtroende, kan man väl inte därför straffa alla de andra, som äro lojala och behövande. Vad menas för övrigt med missbruk i detta speciella fall? Är det att husmödrar, som äro fattiga och som aldrig i sitt liv ha varit ute, denna enda gång vilja se litet mer av sitt land än den egna spisen och husknuten? Semestern är och skall vara en avkoppling just från det vardagliga, en omväxling i den grå och ofta trista tillvaron, och därför vill en husmor i Norrbotten kanske komma till Värmland, och en skånsk småbrukarhustru tycker det skulle vara hennes livs stora resa att få komma till Stockholm. Ingen frågar en arbetare eller tjänsteman hur denne utnyttjar sin semester, och vi böra nog kunna överlämna åt kvinnorna själva att ordna det så, som det passar dem bäst med de möjligheter vi ha givit dem. Dessutom är det väl ändå kontrollorganens sak att beivra och avstyra missbruk. Det skulle vara ganska egendomligt, om en stor grupp människor skulle bestraffas och få lida för att några få ha missbrukat en förmån.

Några motionärer ha erinrat om att vårdare, som medföljer barn, eller husmor helt av egna medel får bekosta resan, om biljettpriset för enkel resa inte överstiger 5 kronor, och de anse det därför inte obilligt, att de som erhålla fri resa för längre sträcka också skola erlægga den föreslagna expeditionsavgiften. Är det inte inkonsekvent, då de som skola färdas med buss, båt eller bil inte behöva erlægga någon avgift alls enligt utskottets förslag?

Till sist vill jag bara säga, att den besparing, man här kan göra på omkring 650 000 kronor, väl ändå är en försvinnande liten del i en budget, som rör sig på 5 miljarder kronor, medan vi alla förstå, att detta betyder ofantligt mycket för var och en av de fattiga husmödrar, som skola betala en femma i avgift för sig själva och sina

Fria resor för barn m. m.

barn. Några tycka kanske, att det är en överdrift; 5 kronor betyda inte så mycket. När man vet, hur fattiga människor få tumma på kronorna, förstår man emellertid, att den femman har stor betydelse.

Skall det vara någon mening med allt vårt tal om en ekonomisk utjämning i samhället, bör det väl tillämpas just i detta sammanhang. Här gäller det ju att bevara en värdefull social förmån åt de allra sämst ställda i samhället. Jag hoppas därför innerligt, att regeringens förslag, som även är reser-
vanternas, skall segra även i denna kammare.

Fru LÖFQVIST: Herr talman! Jag kan inte, även om jag aldrig så välvilligt försöker se på utskottets skrivning, tolka denna såsom enbart en följd av de statsfinansiella förhållandena. Visserligen framskyntar där det statsfinansiella läget, men det är väl därför, att det nu som vid andra tillfällen är bra att ha en katt att skylla på. Och även om den direkta orsaken till utskottets negativa inställning till en så behjärtansvärd sak som de fria resorna för mödrar och barn — en reform som ju de olika partierna åtminstone vid alla valtillfällen ha talat för — skulle vara det statsfinansiella läget, är det dock bedrövligt att ständigt behöva konstatera, att de redan förut sämst ställda i samhället skola först av alla få dra åt svängremmen ytterligare. Den kategori, som det här är fråga om, har redan tidigare i år fått sin ställning avsevärt försämrad. Enligt en statistik, som i veckan redovisats i pressen, har värdet av de sociala förmånerna försämrats med 22 procent. Därtill kommer att sådana grupper som änkorna och med dem jämställda ju inte ha fått någon del av de inkomstökningar, som avtalsrörelserna medfört, men väl fått vidkännas prisstegringarnas fulla ver-

kan, vilket ju måste ha ytterligare försämrat deras ställning.

Under sådana förhållanden tycker jag att andra kammaren knappast bör kunna ha mod att medverka till ännu en försämring av standarden för de sämst ställda grupperna i samhället.

I utskottets motivering anföres såsom någon sorts rättvisesynpunkt, att de fria resorna böra beläggas med en expeditionssavgift för att därigenom de, som komma i åtjutande av denna förmån, skola bli jämställda med dem, som icke resa någon längre sträcka eller med andra ord företaga resor, för vilka kostnaden för enkel resa icke överstiger 5 kronor. Men detta rättvisekrav har redan blivit tillgodosett, då den som reser en längre sträcka ju har att betala två olika avgifter, nämligen dels resgodsbiljett och dels snälltågsbiljett — det är väl ingen här i kammaren som vill förmena dessa resenärer att färdas med snälltåg.

För övrigt anser jag att förslaget absolut inte kommer att ha den betydelse ur besparingssynpunkt som utskottet har velat göra gällande.

Vi måste också göra klart för oss vad en inskränkning av den förmån, som de fria resorna utgöra, kan betyda för de enskilda hemmen. Varje hårt jäktad och pressad människa ser ju med glädje fram mot den dag, då semestern börjar och då man alltså får tillfälle till rekreation och vila. Vad ha många hårt jäktade och pressade husmödrar att se fram emot i fråga om rekreation och vila för sig och sina barn, därest vi nu beskära de möjligheter till fria resor som de nu ha? Såsom socialarbetare har jag under den tid, som reformen med de fria resorna varit i kraft, haft möjlighet att konstatera hur den tagit sig uttryck i praktiken. Det har varit häpnadsväckande, i vilken hög grad både till kropp och själ utslitna husmödrar under den semester, som de tack vare de fria resorna kunnat ordna åt sig, ha återvunnit krafter och hälsa

Fria resor för barn m. m.

och framför allt tron på framtiden, i många fall även fått nytt levnadsmod. Att så skett har inte bara berott på att de varit medvetna om att utgifterna för deras vistelse på annan ort inte ha pressat ut det sista av det fattiga hemmets resurser, utan också därpå, att de ha känt att de haft samhällets stöd och att samhället har ansett, att husmodern och barnen utgöra en lika nödvändig faktor i samhällslivet som någon annan. Det är nämligen tyvärr så, att alla dessa husmödrar, som ständigt nötas inom hemmets fyra väggar och som nästan uteslutande röra sig inom den trånga kretsen av man och barn, mycket sällan få någon förståelse ens från makens sida när det gäller deras behov av omväxling och miljöbyte, för att inte tala om den betydelse som ett luftombyte skulle ha för dem ur hälsovårdssynpunkt. Detta kan jag i någon mån förstå, men att inte kammarens ledamöter skulle inse, att dessa husmödrar ha behov av rekreation och vila, har jag däremot mycket svårare att fatta. Och, herr Petterson, därför att det för närvarande är omöjligt att utöka de sociala reformerna, skola vi väl ändå inte gå i författning om att försämra de reformer som redan genomförts.

Herr talman! Då jag till fullo kan instämma i vad fru Ericsson och fru Västberg här yttrat, vill jag inte upptaga tiden med att upprepa de argument, som kunna anföras, utan jag ber nu att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fru Wallin.

Herr SKÖLD: Herr talman! Eftersom jag i statsrådet varit av skiljaktig mening rörande den fråga, som nu behandlas, vill jag här anförda några synpunkter i saken.

Ingen vill väl på allvar bestrida, att det nuvarande ekonomiska läget kräver återhållsamhet med statens utgifter.

Vi måste göra vad vi kunna för att hålla tillbaka statsutgifternas tillväxt, och för min del har jag ansett att det i fråga om det anslag, som här föreligger, bör finnas förutsättningar att åstadkomma en besparing för statens del. Och ur mina synpunkter äro inte de 650 000 kronor som det här gäller någon liten summa — jag har fått lov att snåla på andra punkter, där det varit fråga om bra mycket mindre belopp.

Naturligtvis kan den frågan ställas, om det över huvud taget är lämpligt att spara i fråga om en sådan sak som de fria sommarresorna. Jag anser att så är fallet, men jag har ju hört att många ha en motsatt uppfattning. När fru Västberg här säger, att det genom den föreslagna avgiften skulle ske en uppluckring av de sociala förmånerna, som visserligen i och för sig inte är så stor men som dock skulle kunna utgöra inkörsporren till ytterligare åtgärder i samma riktning, så vill jag emellertid först och främst göra den invändningen, att varje sak väl dock bör få tala för sig själv. Och det är väl ändå att se spöken på ljusa dagen, om man tror att ett bifall till utskottets förslag nödvändigtvis kommer att betyda, att vi ha slagit in på en ny väg beträffande de sociala förmånerna. Jag skulle tvärtom vilja gå så långt, att jag säger att jag skulle mycket starkt ha hesiterat för att ställa mig bakom det yrkande, som här gjorts i besparingsyfte, om jag haft anledning tro att den åtgärd, som där föreslås, skulle komma att inkräkta på de sociala förmånerna.

I det anförande, som herr Hallén här nyss höll, kom det fram tongångar, som jag hört från många andra håll och som i stort sett innebära ett beklagande av att det vid sidan av, låt mig gärna säga det stora antalet resor, som äro nyttiga ur social synpunkt, från här ifrågavarande anslag bekostas en mängd resor, som inte kunna betecknas som socialt nyttiga utan som snarast ha karaktären

Fria resor för barn m. m.

av nöjesresor. Det kan väl inte vara fel att man reagerar mot att så är förhållandet och försöker åstadkomma en korrigerings. Det är alldeles uppenbart, att olika metoder därvid kunna användas, och jag vill visst inte säga att den metod, som här föreslås, är den enda saliggörande. Det är ju emellertid den, som nu föreligger till behandling. Den grundläggande synpunkten vid utformandet av denna metod har varit, att var och en, som åtnjuter resebidrag, skall själv betala en liten del därav, och detta belopp har då avvägts så, att det överensstämmer med den lägsta resekostnad, för vilken bidrag utgår. Genom en sådan anordning skulle kanske kunna vinnas, att folk tänker sig mera för beträffande nödvändigheten av olika resor. Det är ofta så, att det som man får alldeles till skänks, sätter man inte så stort värde på och kanske också missbrukar, men om man själv får vara med och bära en liten del av kostnaden, så kanske man får en annan inställning till saken. Och när det egna bidraget till resekostnaden, som sagt, icke har gjorts större än vad alla, som icke resa någon längre sträcka, få betala, måste det väl ligga inom ramen för vad som är rimligt.

Jag anser alltså att den anordning, som utskottet här föreslår, inte kan betecknas som någon uppluckring av de sociala förmånerna. Vad det här gäller är ett med hänsyn till erfarenheten framkommet jämningsförslag, och man får väl ändå här liksom beträffande alla anordningar räkna med att det efter någon tids erfarenhet är befogat att göra vissa jämkningar och tillrättalägganden. Vad som en gång är sagt kan väl inte vara heligt och oantastbart.

Från dessa utgångspunkter har jag för min del kommit till det resultatet, att statsutskottets här föreliggande förslag inte kan sägas utgöra något attentat mot socialpolitiken i vårt land och att det under sådana förhållanden bör

kunna vara motiverat göra den besparing på 650 000 kronor som här skulle kunna göras.

När man såsom ett avgörande argument mot förslaget anför de administrativa svårigheterna, så använder man för stort våld. Man väljer ut ett mindre antal resor och talar endast om de svårigheter, som där möta att ordna en kontroll, men det stora antalet resor talar man inte om.

Fru Ericsson frågade varför inte järnvägsstyrelsen hade hittat på någon lätt och behändig metod för den kontroll som är nödvändig. Ja, det ligger väl i sakens natur, att järnvägsstyrelsen inte har något intresse av att få det besvär, som en sådan kontroll alltid medför, och att järnvägsstyrelsen därför inte är entusiastisk för att hitta på någon lämplig metod. Men folk, som är hemma i facket, säger bestämt att med den utformning, som utskottet givit förslaget, bör det vara möjligt att finna anordningar för den administrativa övervakningen, som icke behöva medföra något större besvär.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag på förevarande punkt.

Herr talmannen återtog nu åter ledningen av förhandlingarna.

Fru ERICSSON i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Finansministern sade i sitt anförande, att det väl inte är mer än rätt att även de, som resa längre sträckor, få bära en liten del av kostnaden för resan. Eftersom finansministern kanske inte var närvarande, då jag höll mitt anförande, skall jag be att få upprepa den jämförelse som jag då gjorde.

Jag anser att de, som resa långa vägar, inte göra det — det underströk jag alldeles särskilt — för sitt nöjes skull utan därför att den plats, dit de kunna resa, är belägen långt bort. De få för denna långa resa vidkännas betydande

Fria resor för barn m. m.

kostnader utöver dem, som komma på en s. k. femkronorsresa. Såsom har upplysts kommer från den 1 maj i år priset för snälltågsbiljett att höjas till 4 kronor för vuxen och 2 kronor för barn. För ett antal barn med vårdare blir ju detta en rätt stor summa, och tillkommer nu en särskild avgift för resan, kommer just den grupp, som vi framför allt velat ge fria resor, att utestängas från möjligheten att resa.

Jag förstår så väl att finansministern i den svåra tid, vari vi leva, måste på alla vägar söka göra besparingar, men jag undrar ändå om man inte kan finna andra vägar, som äro lämpligare, och låta de svenska husmödrarna behålla den förmån det här gäller. Det ligger ju för närvarande på riksdagens bord ett förslag om utökning av den lagstadgade semestern till tre veckor. Vi ha på husmodershåll räknat med de fria sommarresorna såsom en liten motsvarighet till den lagstadgade semestern, och vi kunna inte finna att det är riktigt, att man beskär denna förmån för husmödrarna samtidigt som man utökar den lagstadgade semestern, även om vi givetvis anse en sådan utökning befogad.

Herr **ON SJÖ**: Herr talman! Jag har jämte några ledamöter från olika partier på denna punkt avgivit en motion, som ansluter sig till den Sköldska linjen, om jag så får säga. Anledningen till denna motion har — det kan jag försäkra — uteslutande varit det statsfinansiella läget. Vi ha här i landet helt enkelt inte råd till allting som vi skulle önska. Det är ju många i och för sig synnerligen behjärtansvärda ändamål som icke ha kunnat tillgodoses på grund av det statsfinansiella läget. Jag vill erinra om att vi förra onsdagen ägnade bortåt tio timmar att diskutera de krav, som hade framställts på olika punkter av åttonde huvudtiteln, och att vi därvid, oaktat att alla voro eniga om att ändamålen voro mycket behjärtansvärda, med hän-

syn till det statsfinansiella läget avvissade förslag även om mycket små anslag. Jag tänker t. ex. på det anslag på 35 000 kronor till Uppsala universitet som herr Lundberg talade för. Trots att det där gällde forsknings- och försöksarbeten i syfte att kunna rädda hälsan och livet för t. ex. sådana människor som gruvarbetare, så ansågo vi oss inte kunna gå med på anslaget. Och det fanns på denna huvudtitel flera anslag som icke beviljades men som säkerligen skulle ha varit av utomordentligt stor betydelse.

I en sådan situation måste man ju mycket noga granska alla anslagsposter och se om man inte kan åstadkomma besparingar, som göra det möjligt att tillgodose andra ändamål, som kanske äro av minst lika stor, om inte ännu större betydelse.

Jag bestrider ingalunda att det i och för sig är en behjärtansvärd sak att mödrar och barn få de fria sommarresor som det här gäller, men jag tycker dock att man tar till litet i överkant, när man säger, att den föreslagna avgiften innebär ett angrepp mot den sociala standarden över huvud taget. Först och främst få vi inte glömma, att det är en mycket liten grupp som begagnar sig av möjligheten att erhålla fria sommarresor. Skulle alla, som äro berättigade därtill, ansöka om bidrag, skulle det hela bli så dyrbart, att vi aldrig skulle kunna fullfölja saken. Dessutom är det ju så, såsom också herr Pettersson i Degerfors har påpekat, att de allra fattigaste inte ha möjlighet att resa trots att de få själva resan gratis. Det blir alltså en liten grupp, som begagnar sig av dessa fria resor, och att denna grupp fördelar sig mycket olika på skilda platser, framgår av den undersökning som gjorts i tre städer. Denna undersökning visar att i en stad var det 50 procent och i de båda andra städerna 10 procent av de därtill berättigade, som utnyttjade möjligheten att erhålla fria resor. För landsbygden som

Fria resor för barn m. m.

helhet skulle naturligtvis procentsiffran bli mycket liten. Det kan alltså inte här vara fråga om att beröva någon större grupp av människor en social förmån.

För övrigt är det ju inte meningen att helt ta bort anslaget till fria resor, utan bara att var och en, som kommer i åtnjutande av förmånen av fria resor, skall betala en avgift av 5 kronor. Och det är väl inte så farligt, om man får betala 5 kronor, när man går in på en järnvägsstation och får en biljett, som gör det möjligt att resa t. ex. från Östratorp i Skåne — det är visst vår sydligaste järnvägsstation — upp till Riksgränsen i norr.

Det har sagts och kommer säkerligen ytterligare att sägas här, att man genom sådana åtgärder som den av utskottet föreslagna naggar i kanterna på de sociala förmånerna. Men vad som utgör den verkliga faran för de sociala förmånerna är väl den ideligen fortskridande penningvärdesförsämringen, och den första förutsättningen för att vi skola kunna stoppa denna försämring är att vi försöka sanera statens finanser.

Jag kan ur dessa synpunkter inte komma till annat resultat än att riksdagen med lugnt samvete kan bifalla utskottets förslag.

För min personliga del har emellertid saken även en principiell sida. Den statsfinansiella situationen är, som sagt, bekymmersam. Skattetrycket är så pressande att varje ny skatt, som finansministern kommer med, mötes — och det med rätta — av ett mycket starkt motstånd. Och de direkta skatterna äro nusa höga — jag diskuterar inte i detta sammanhang om de äro rättvisa eller inte — att det har uppstått ett skattetänkande som utan tvivel är till skada för hela vårt ekonomiska liv och för samhället som sådant. När jag och kammarens övriga ledamöter ta till orda från talarstolarna ute i landet, så bruka väl också åtminstone de flesta av oss framhålla att sparsamhet måste iakttagas med statens medel, och det är kanske

förklarligt, om vi, som tillhöra oppositionen, i första hand angripa finansministern, när vi komma in på frågan om de stora statsutgifterna och de höga skatterna. Men det vore väl då underligt, om vi här i riksdagen, när finansministern för en gångs skull har gjort ett om än enligt min mening alldeles för blygsamt försök att spara på en punkt, där så kan ske utan nämnvärd skada, skulle svika finansministern. Det blir kanske då inte så lätt att i fortsättningen få fram besparingsförslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON i Växjö: Herr talman! Jag tycker för min del att finansministern har rätt, när han säger, att om man går på utskottets linje — som från början varit hans egen — kommer det inte att ske någon uppluckring i våra sociala reformer. I och för sig kan det vara alldeles riktigt, men detta förslag kommer ändå ursprungligen från direktör Wärn, och därför uppfattas det av många som en tendens i riktning mot en försämring av våra sociala reformer, om man nu skulle följa utskottets linje. Man kan nog inte få fram något annat ur det som här föreslagits.

Herr Petterson i Degerfors menade, att detta inte skulle drabba de sämst ställda familjer, som nu ha kunnat utnyttja de fria resorna. Han ville även försöka bevisa, att de administrativa svårigheterna inte föreligga i detta fall. Jag har ju också försökt läsa propositionen, och jag kan inte finna annat än att departementschefen har rätt, när han på s. 7 säger: »Utredningsresultatet ger sålunda anledning till antagandet, att åtgärden att på sätt som föreslagits avgiftsbelägga de fria barnresorna främst kommer att drabba barnrika familjer i de lägsta inkomstgrupperna. Förekomsten av en sådan avgift kommer sannolikt att försämra möjligheterna för dessa familjer, när det gäller

Fria resor för barn m. m.

att utnyttja de fria resorna, och syftet med dessa resor kan härigenom komma att äventyras.» I fortsättningen säges, att avgiftssystemet kommer att möta svårigheter även ur organisatoriska synpunkter. Då har man visserligen närmast tänkt på vilka svårigheter det skulle innebära, om man skulle taga ut avgifter även för buss- och båtresor, men såvitt jag har kunnat utläsa ur propositionen har järnvägsstyrelsen ändå sagt, att detta skulle komma att medföra en del besvär. Det yttrande av herr Anderson i Arboga, som herr Petterson i Degerfors åberopade, innebär inte att detta skulle kunna genomföras utan vidare utan endast att det skulle ske utan större olägenhet. När det gäller att tolka vad som sagts av de olika sakkunniga myndigheterna i propositionen har jag för min del inte kunnat komma till något annat resultat än departementschefen.

Herr Petterson i Degerfors menade, — och däri instämde herr Hallén — att det är onödigt att blåsa upp detta till stora proportioner. Vi ha ju eftersatta behov på andra områden; vi ha t. ex. änkorna, som bara ha 600 kronor i pension, och herr Petterson drog visst fram även något annat exempel. Jag instämmer i att det på olika områden finns behov som äro mycket viktiga, och vår socialpolitik är ingalunda sådan, att alla som behöva hjälp få det. Vi ha nu ett förslag till socialhjälpslag, som vi inte veta när vi skola kunna genomföra och som skulle avse de människor, som behöva hjälp men inte kunna utnyttja andra hjälpformer. Men kan man inte med den argumenteringen, att vi ha eftersatta behov på andra områden och att vi inte ha kunnat hjälpa alla behövande, yrka på avskaffande av vilken social reform som helst? Det kan man väl göra, ty de fattiga änkorna ha det sämre ställt än de familjer, som få familjebostadsbidrag och kunna bygga eget hem, och de ha det sämre än många andra som erhålla sociala för-

måner. Jag anser för min del, att ett sådant argument inte har någon relevans, när man skall taga ställning till föreliggande fråga. Det säger inte någonting vare sig för eller emot.

Jag vill också gärna påpeka några saker som finansministern var inne på i detta sammanhang. Han menade, att man här skulle kunna spara en hel del pengar. Jag förstår mycket väl, att finansministern främst måste gå in för att försöka spara i den situation, vari vi för närvarande befinna oss, men detta skulle kunna ske utan svåra följder. Finansministern sade vidare, att han för sin del inte ville bestämt säga, att detta var den bästa vägen, men nu föreläge emellertid förslaget, och det var det vi hade att taga ställning till. Finansministern menade även, att detta hade sina fördelar. Han sade att man sätter kanske inte alltid så stort värde på en förmån som man får gratis, utan det kan många gånger vara lämpligt att man får betala en viss avgift för den, så att man värderar den högre. Den verkan skulle nu detta förslag få.

I propositionen talas det om familjer, som ha 800, 1 000 och 1 500 kronor i beskattningsbar inkomst till statlig inkomstskatt. Jag undrar om det behövs någon särskild tankeställare för att de skola fundera ett slag, innan de vidtaga åtgärder, som kosta pengar. De måste nog tänka sig för många gånger redan med den anordning vi för närvarande ha och fråga sig, om de skola kunna betala de utgifter, som staten inte betalar men som ändå äro förknippade med en sådan resa — staten betalar ju bara själva resan — innan de över huvudet taget kunna ge sig i väg. Man behöver säkert inte med en särskild avgift påminna dem om att de skola tänka sig för innan de förbruka de medel, som de kanske ha sparat ihop under lång tid men som delvis gå åt vid resan. De göra kanske, herr Hallén, en resa till Stockholm från södra eller norra Sverige en gång i sitt liv; det kan kanske

Fria resor för barn m. m.

inte bli flera. Jag är inte övertygad om att detta skall vara en anledning att gå på utskottets linje.

Jag brukar inte hålla långa anföranden i kammaren och har kanske redan hållit på alltför länge, men jag kan inte underlåta att säga några ord om herr Halléns anförande.

Jag hade inte tänkt mig — även om formella skäl tala för det — att herr Hallén skulle bli ledare för aftonsången vid detta tillfälle, men efter vad jag kunde förstå var detta hans mening. Han talade om att verksamheten egentligen uppkom under förra kriget, när man tänkte på evakuering, och då var det ju alldeles riktigt. Sedan har verksamheten fortsatt och t. o. m. utvidgats. Jag vill i detta sammanhang bara säga, att det pågår ett krig för närvarande, även om det är litet mer avlägset, och ingen människa vet vad som kommer att hända. Såvitt jag kan förstå är läget ganska ovisst för närvarande. Skulle detta förslag bottna i någon uppfattning om att läget i detta avseende är helt annorlunda än tidigare, tycker jag det är att ha gått litet för långt.

Herr Hallén sade också, att en tös på 8 till 10 år ofta har så mycket att bestämma i familjen. Det kan finnas sådana familjer — jag vet inte om det är särskilt i Värmland — men jag tror att det i alla fall är något överdrivet. Vill hon resa, reser man från Tomelilla till Kiruna; ibland ser det ut som om man hade räknat ut precis hur man skulle utnyttja möjligheterna att resa så långt som möjligt för priset, menade herr Hallén. Det kan ju hända, men jag kan inte inse, att utskottets förslag förhindrar detta. Även om en avgift införes, kommer det att finnas möjligheter för dem, som ligga högt i inkomsterna men under 4 000-kronorsgränsen, att göra så. Men det blir annorlunda för dem som ha de lägsta inkomsterna, och det är därför jag reagerar mot utskottets förslag.

Herr Hallén säger vidare, att man re-

ser till Stockholm och går på Gröna Lund o. s. v. Jag har ju under den tid jag varit här upptäckt att det finns en hel del annat än Gröna Lund. Det finns sådant som är sevärt även i Stockholm. Om herr Hallén är av den meningen, att man inte skall kunna resa hit, om man har bekanta eller släktingar här, kan man undra, vad han har på ett så syndigt ställe att göra. Vi resa kanske hit för att vi ha en del att utträtta här, men ville vi absolut låta bli skulle vi väl kunna göra det också. Ingen tvingar oss ju direkt.

Jag tyckte inte, att det var en riktigt kristlig anda i det anförande herr Hallén höll. Hade det varit en sådan — jag är inte säker på att herr Hallén och jag då skulle ha befunnit oss på motsatta linjer i denna fråga.

Det är olika saker som varit avgörande för mig i detta sammanhang. Jag vet, att läget är besvärligt och att finansministern måste skaffa pengar, och de flesta riksdagsmännen äro nog besjälade av en uppriktig vilja att hjälpa till att spara i den utsträckning de kunna, men jag kan inte hjälpa att hittills ha i varje fall vi, som i likhet med herr Petterson i Degerfors, även om det kanske varit i något mindre omfattning, ha varit ute och träffat folk, försökt förklara, att vi inte behöva skära ned standarden över huvud taget. Hittills ha vi ju klarat situationen något så när hyggligt. Jag kan inte begripa, hur man under sådana förhållanden skall kunna motivera, att man skär ned standarden för dem som ha det sämst ställt av dessa människor. Det blir ju enligt socialstyrelsens uppfattning så, att det blir de, som ha de lägsta inkomsterna, som komma att inte kunna utnyttja förmånen av fria resor, eftersom de inte kunna betala den avgift det är fråga om. Jag kan inte finna annat än att det är att börja skära ned från botten, och det är jag motståndare till.

Jag skulle kunna tänka mig, att man sänker inkomstgränsen och på det sät-

Fria resor för barn m. m.

tet tar bort dem som ha höga inkomster och därigenom sparar pengar. Det är en rimlig väg, men jag är absolut motståndare till att man börjar skära ned från botten. Det är det förnämsta skälet till att jag anslutit mig till regeringens ståndpunkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru VÄSTBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag vill, när herr Onsjö här talar om behovet av sparsamhet, framhålla, att då vi inte ha motionerat om några förbättringar i de sociala förmånerna för ensamma mödrar eller barnfamiljerna m. m., måste väl detta vara ett bevis för att vi ha respekterat behovet av sparsamhet. För övrigt får ju kammaren någon gång längre fram på våren, när vi här skola behandla en rätt delikat fråga, tillfälle att visa prov på sparsamhet.

Vidare skulle jag, utöver vad fru Ericsson sagt, vilja varna kammaren att låta sig duperas av talet om att det nu bara gäller en femma. Om en mor med barn skall resa, får hon ju betala 10 kronor tur och retur för sig själv och likaledes 10 kronor för varje barn över 12 år. Det skulle alltså bli ganska mycket mer än 5 kronor för en familj, som kanske har 2 000 kronor i årsinkomst och många barn, alltså familjer i de mest trängande ekonomiska förhållanden man kan tänka sig. Det är detta som vi tycka är osympatiskt, nämligen att man skall börja på att skära ned förmånerna för de familjer, som bäst behöva samhällets hjälp. Då man tidigare gett dessa familjer en social förmån, är det inte riktigt att nu under en kris, då de ännu bättre behöva denna hjälp, hugga bort den.

Herr HALLÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga några ord till herr Persson i Växjö.

Herr Persson nämnde, att jag skulle vara något slags »anförare för aftonsången». Jag vet inte vilka kunskaper herr Persson har beträffande gudstjänstbruk. Säkert är emellertid, att vid denna tid på dagen kl. 3.30 brukar man inte tala om någon aftonsång, och inte heller plägar aftonsången ha någon »anförare». Det må nu vara herr Perssons egen sak att använda en dylik terminologi.

Vad herr Persson sedan sade rörande Koreakriget och dess betydelse för denna fråga kan jag inte begripa vad det har med de resande barnen att skaffa. Detta får väl emellertid vara herr Perssons egen lilla hemlighet.

Herr Persson menade även, att mitt anförande icke andades någon kristlig känsla. Detta vill jag verkligen, herr talman, på det allvarligaste protestera emot. Jag har för egen del velat vrida tillbaka förmånen med dessa resor till deras ursprungliga, förnuftiga syfte. Jag har t. o. m. velat öka anslagen för att just de klena och undernärda barnen i tätorterna skola få komma ut på landsbygden. Vidare sade jag, att det inte bara gällde barnen, utan att vi även ha att tänka på utslitna mödrar och t. o. m. fäder, som aldrig annars ha råd att göra dessa resor. Jag resonerade som så, att man lika väl borde ömma för dem i detta fall. Vad jag här anför det tycker jag inte vittnar om någon bristande kristlig anda som herr Persson i Växjö ville göra gällande.

När jag sedan kritiserade föreliggande missbruk, förklarade herr Persson, att man inte vinner någonting på att rösta med utskottet, ty även utskottet går i det avseendet på den gamla linjen. Ja, detta påpekade jag själv, men en röst för utskottet betyder ett observerandum för vederbörande. Om det inte går att få något beaktande härav i socialdepartementet, kanske man inom socialstyrelsen kan vinna mer gehör för denna synpunkt. Detta är en av orsakerna till att jag röstar för utskot-

Fria resor för barn m. m.

tets förslag, eftersom man inte kan ställa något yrkande på återremiss för att redan nu få en översyn av saken.

Till sist vill jag bara säga, att kammarens stora intresse för denna fråga nog inte bara bottnar i att partilinjerna skära sig i vissa stycken. Det finns säkert ett annat intresse, och det är en växande reaktion — det gäller här icke en politisk reaktion och icke ett försök att skruva ned den sociala standarden — både ute i landet och inte minst i kammaren mot de missbruk, som ha ägt rum på detta område och vilka tendera till att det i mycket stor omfattning blivit fråga om rena förströelse- och nöjesresor. Det går inte längre att tala om vikten av luftombyte för dem som bo i den sundaste miljö man kan tänka sig och vilka resa till storstaden. I dylika fall är man inne på något helt annat. Vi skola emellertid hoppas, att vi i en framtid få så god råd här i landet att inte bara barnen utan även vuxna och kanske allra helst gamla kunna få göra rena förströelseresor på statens bekostnad. Läget ligger emellertid inte så till nu att vi kunna bevilja dylika förmåner.

Häruti instämde herr förste vice talmannen *Skoglund*.

Herr **PERSSON** i Växjö (kort genmäle): Herr talman! Jag vet inte om jag använde uttrycket anförare för aftonsången. Jag har för mig, att jag sade ledare. Jag kan emellertid inte den kyrkliga ritualen så noga. Om tiden på dagen inte passar för att använda ordet aftonsång, så kunna vi kanske i stället säga högmässa. Det har jag för min del ingenting emot.

Jag vill påpeka, att när jag nämnde det krig som nu pågår — jag sade aldrig uttryckligen Koreakriget — så ville jag i det sammanhanget påpeka hur dessa olika resor kommo till i samband med önskemålen under det andra världskriget om evakueringsmöjlighe-

ter. Jag menade, att det för närvarande är så oroligt ute i världen, och man vet därför inte, om vi kanske snabbt kunna komma i ett sådant läge, att det kan bli aktuellt med evakuering igen.

Man kan naturligtvis diskutera vilken metod man skall använda, när man vill försöka spara på detta område. Efter vad jag kan förstå, så innebär statsutskottets förslag, att man skär bort dessa sociala förmåner — eller vad man nu skall kalla dem — från de medborgargrupper, som ligga lägst i inkomsthänseende inom den grupp som kunnat resa. Ingen har här kunnat förneka att det praktiska resultatet blir detta. Det är således de som ha 800—1 500 kronor i beskattningsbar inkomst till statlig inkomstskatt, vilka bli lidande. Det är dessa som måste räkna på varje öre och vilka således icke få möjlighet att resa, om man på detta sätt ökar deras utgifter. Det var dylika synpunkter, som jag avsåg, när jag tyckte, att det inte vittnade om någon större känsla för dessa sociala förmåner, om man inte ville gå på reservanternas linje.

Beträffande sedan till slut de påtalade missbruken vill jag fråga, om man egentligen på något område kan ernå hundra procentig säkerhet att förebygga missbruk hur man än försöker ordna med kontrollförfaranden o. d. Får man inte alltid räkna med missbruk i enstaka fall? Dylika missbruk får man så att säga på köpet. Om man inte vill taga den risken, har man ingen annan möjlighet än att låta bli att lagstifta om sådana här sociala förmåner.

Herr **HALLÉN** (kort genmäle): Herr talman! Både herr Persson i Växjö och andra talare här ha spunnit på denna tråd att man nu börjat i botten för att rasera det sociala reformverket. Det är inte rätt att använda den sortens dialektik. Jag förmodar, att om statsrådet Möller tar till orda, så kanske även han kommer att vädja till kammaren att

Fria resor för barn m. m.

inte nu begynna en rasing av den sociala välfärdspolitiken. Jag vill då på förhand säga, att vi här i kammaren inte vilja höra dylika resonemang. En dylik argumentering är lika illojal, som om man vid en diskussion rörande låt oss säga fjärde huvudtiteln skulle beskylla dem som föreslå ett lägre anslag för exempelvis en torpedverkstad för att vara försvarsnihilister eller fosterlandslösa.

Fru JOHANSSON i Skövde: Herr talman! Jag hade verkligen inte tänkt yttra mig i denna sorgliga debatt, men när jag här i dag lyssnat till den diskussion som förts kan jag inte underlåta att säga, att det är en underlig konsekvens i vårt sparande i denna kammare.

Jag undrar vad husmödrarna ute i landet skola säga, när de i morgon läsa referat från riksdagens sammanträde i dag. Husmödrarna få ju då se, att vi först ha behandlat ett anslag till flyget och beslutat anslå 1 miljon kronor mer än vad som föreslagits från statsutskottets sida. Vid en fortsatt läsning finna emellertid husmödrarna, att man i stället beskurit anslaget till de fria resorna.

Nu ha vi under ett par timmar haft denna livliga debatt angående dessa 5 kronor som de, vilka begagna sig av dessa fria resor, själva skulle få betala. Jag är för egen del övertygad om att många av dem som komma i åtnjutande av de fria resorna även kunna betala dessa 5 kronor och kanske t. o. m. mer. Jag anser emellertid, att det inte är konsekvent att vi här skära ned dessa förmåner, som verkligen gälla för de sämst ställda i vårt land, när vi samtidigt till flyget bevilja den där extra miljonen, som jag för min del inte riktigt kan smälta. Beträffande flyget gäller det ju inte de sämst ställda här i landet, utan där subventionerar man för att underlätta möjligheterna för de

mer välsituerade i detta land att vid sina resor vinna tid.

Herr talman! Jag måste bekänna att jag förut inte varit alldeles övertygad om hur jag skulle rösta. Nu är jag emellertid klar på den saken. Jag röstar nämligen på bifall till reservationen.

Herr ONSJÖ (kort genmäle): Herr talman! Fru Johansson i Skövde var rädd för att husmödrarna ute i landet skulle tänka illa om riksdagens sparsamhet. Jag tror emellertid, att den stora massan husmödrar ute i landet inte har så stor vetskap om dessa resor av den enkla anledningen att de ej ha tid eller råd att resa.

Jag kan i detta sammanhang inte annat än tänka på en annan femma, som jag tror betyder mera för den stora massan. Vi skola ju höja radiolicenserna med 5 kronor. Jag tror, att man med lika fullt fog skulle kunna utgå ifrån att de som aldrig haft möjlighet att begagna sig av dessa fria resor komma att undra hur det hänger ihop med riksdagens sparsamhet, när radiolicensen kommer att höjas med 5 kronor. Radiolicensen drabbar ju även den allra fattigaste här i landet.

Till herr Persson i Växjö skulle jag vilja säga att jag undrar hur länge han tror att han kan hålla på att försöka inbilla folk att vi inte alls ha behövt sänka vår standard. Standardsänkningarna har i verkligheten redan skett genom penningvärdéförsämringen. Det är genom åtgärder av nu förevarande slag som vi vilja försöka förhindra en ytterligare penningvärdéförsämring.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Det förslag, som här föreligger från statsutskottets sida, har framlagts i den heliga sparsamhetens namn och under hänsynstagande till det faktum att korta resor inom en femkronorsgräns icke äro fria.

Fria resor för barn m. m.

Om jag först ett ögonblick får säga några ord om sparsamheten i detta sammanhang, så vill jag icke, att man skall missuppfatta mig. Jag har den uppfattningen, att man skall spara på statens utgifter i den mån sparandet kan fylla vettiga ändamål. Men det här, mina damer och herrar, det är om något sparsamhet i galen ända. Detta sparsamhetsförslag är konstruerat på det sättet, att de fattigaste bland de fattiga förlora möjligheten att utnyttja de fria resorna, under det att personer, som äro uppe i en beskattningsbar inkomst på jag skulle tro 4 000 kronor, säkerligen kunna betala dessa resor, under förutsättning att familjen inte är alltför jättestor och man vill att alla barnen skola komma ut på en semesterresa. Detta sparsamhetsförslag drabbar i stället änkor med barn och över huvud taget familjer i inkomstlägen på låt mig säga upp till 2 500 kronor beskattningsbar inkomst, om familjerna äro tillräckligt barnrika. Det är således dessa familjer, som man vill beröva en social förmån genom det beslut, som statsutskottet föreslår att riksdagen skall fatta i dag. Detta kallar jag verkligen att spara i galen ända.

Man har sagt mig, att det här hållits anföranden där man framför allt skjutit missbruket i förgrunden. Finns det någon ledamot i denna kammare som inbillar sig, att utskottets förslag hindrar missbruk? Tanken är ju löjlig; det föreslås ju inte någon ny kontrollanordning. Alla de som ha det litet bättre ställt och fortfarande kunna utnyttja resorna men få betala denna avgift, de kunna väl skoja precis lika bra som hittills, i den mån det skett. Att detta skett i någon grad vet jag, ty personer, som missbrukat detta anslag, ha efteråt fått återbetala resekostnaderna.

Nyligen gällde det 88 000 barn ifrån familjer med relativt små inkomster. Vi ha inte råd till detta, säger man! Ärade kammarledamöter! För budgetåret 1948/49 ansågo de svenska statsmakter-

na att man hade råd att bevilja 5 500 000 kronor för detta ändamål. Detta var alltså till de fria barnresorna; husmoderssemestern är inte medräknad. Nu föreslår Kungl. Maj:t att det skall beviljas 2 700 000 kronor. Det större anslaget på över fem miljoner blev inte utnyttjat, det är riktigt. Här föreligger dock förslag om ett anslag, som med mer än 50 procent understiger det som vi år 1948 ansågo oss ha råd till. Är det verkligen sant, att läget i dag ur ekonomisk synpunkt är så mycket värre än för tre eller fyra år sedan? Såvitt jag vet — om jag är illa underrättad skall jag be att få bli rättad — ha vi i dag en betydligt större produktion än vi hade för några år sedan. De siffror jag känner till beträffande produktionsutvecklingen tala om att vår produktion under dessa sista år ökat i starkare takt än som genomsnittligt var normalt för tidigare år. Staten har visserligen så till vida det tvånget över sig, att det råder ett slags likviditets-svårigheter. Men att samhället inte skulle ha råd till detta, det vågar jag bestrida.

Jag tillåter mig att göra några ytterligare reflexioner. Den föreställningen är falsk, att man genom statsutskottets förslag inför likställighet mellan olika familjer. Det är inte samma kostnader förbundna med en resa till exempelvis Rosersberg eller Märsta, vilka platser liggå inom den räjong, där man själv får betala biljetterna, och en resa med barn på 30—40 mil, när man tar hänsyn till de kostnader, som man under alla omständigheter är tvungen att betala. Det finns en formell likställighet i detta statsutskottets förslag, men någon reell likställighet finns inte.

Man vill lugna oss med att detta väl inte är så farligt, ty man behöver ju inte bibehålla samma bestämmelse alltid. Det må vara hur det vill i det avseendet. För mig betyder detta den sociala reaktionens första svala. Vi komma att få uppleva mera av detta, om

Fria resor för barn m. m.

inte riksdagen säger nej — för all del inte under denna riksdag, men under kommande. Det är min övertygelse, att det kommer att bli på det sättet. Kan man falla för de enkla argument, som anförts till förmån för statsutskottets förslag i detta fall, då tror jag att man kan locka människorna på fall även i fråga om åtskilliga andra sociala förmåner. Det gäller ju här att beröva några av de sämst ställda människorna i landet en social förmån, som vi för åtskilliga år sedan tillerkänt dem. Det är mot detta som jag reagerar.

Jag skall tillåta mig att erinra om en episod i vårt södra grannland, en episod som ligger ganska långt tillbaka i tiden. Jag vill dock inte draga några alltför djärva paralleller här. Danskarna hade emellertid en gång en ekonomisk kris — jag vill minnas att det var på 1920-talet. Det s. k. venstre var den gången det parti, som i huvudsak hade hand om regerandet. Venstre fick en ledare, Madsen-Mygdahl, som var övertygad om att det statsfinansiella läget i Danmark tvingade till att skära ned en rad förut beslutade sociala förmåner — det var naturligtvis fråga om större nedskärningar än denna. Han kunde också göra detta, ty han hade en majoritet i riksdagen bakom sig. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att Danmark den gången låg långt före Sverige i fråga om sociala förmåner och storleken av de sociala utgifterna. Socialdemokraterna bekämpade dessa nedskärningar och det politiska resultatet blev helt enkelt det, att den borgerliga radikalismen och socialdemokratien bröto igenom i väljarunderlaget med en sådan kraft, att de sedermera behärskade regeringsmakten under en mycket lång tid — i själva verket ända fram till det andra världskriget. Sedan detta experiment i Danmark har mig veterligt ingen regering och ingen riksdagsmajoritet givit sig in på att tumma på redan förut beslutade sociala förmåner. I varje fall så sent som år 1948

hade Danmark betydligt högre sociala utgifter, i danska kronor räknat, än vi hade samma år.

Jag skall här nämna några siffror, men jag vågar inte säga att de äro exakt korrekta, eftersom jag inte i en hast kan få tag på de riktiga folkmängdssiffrorna för år 1948. Siffrorna äro dock jämförbara så till vida, som jag använt ett senare års folkmängdssiffra för bägge länderna. Danmark hade då en socialutgift på 359 kronor per innevånare. Sverige hade samtidigt en socialutgift på 324 kronor per innevånare. Detta var efter det att barnbidragen och de nya folkpensionerna trätt i kraft och utbetalats, de verkligt stora socialutgifterna alltså. Om jag i dag jämför Danmarks ekonomiska läge med Sveriges så lär jag väl ha rättighet att konstatera, att danskarna ha det mycket värre än vi, för att nu inte använda ännu starkare ord. De ha det mycket sämre, och ändå bibehålla de — ännu så länge åtminstone — den sociala standard, till vilken de ha kommit upp.

Jag vågar säga att jag för min del betraktar detta förslag som ett blodprov på framförallt den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Om denna nedskärning lyckas skall man inte inbilla sig, att inte frestelserna till nya nedskärningar återkomma på många andra punkter. För min del hoppas jag att det skall visa sig, att kammarens majoritet icke låter locka sig av statsutskottets förslag, även om detta tillstyrkes av finansministern. Förslaget är illa konstruerat. Det gäller här de sämst ställda av de människor, som haft denna förmån. Det är i varje fall icke möjligt för mig att tillstyrka, att man går på den väg, som statsutskottets majoritet slagit in på.

Herr HALLEN (kort genmäle): Herr talman! När statsrådet Möller säger, att dessa resor skulle omöjliggöras för de fattigaste bland de fattiga så vill jag

Fria resor för barn m. m.

bara säga, att statsrådet mycket väl vet, att de människor som ligga på en inkomstnivå mellan 1 000 och 1 800 kronor i regel äro föremål för någon socialhjälp på ett eller annat sätt. Med den fulla sysselsättningen och de löner, som i dag utbetalas, är det ganska svårt att få tag i vanliga hem, där en så oerhört låg inkomstsiffra gäller. Redan nu bruka många socialvårdsbyråer bekosta ekipering åt resande barn från dylika familjer. Man måste då också utgå ifrån, att socialvården tillhandahåller dessa människor den femma det här är fråga om. Därmed har detta argument fallit.

Jag måste sedan säga att jag blivit sannspådd när jag sade, att kammaren snart skulle få höra våldsamma överdrifter om att detta är den sociala reaktionens första svala, som lyfter sina vingar. Ja, nog kommer det mycket fåglar nu i vårens tid, men jag har ringa respekt för den ornitologiska kunskap, som bland dessa värfåglar tycker sig upptäcka den sociala reaktionens första svala. Det är emellertid inte alls på det sättet. Denna reaktion är inte något försök att från politiskt håll beskära den sociala standarden. För egen del tycker jag inte att statsrådets uppläggnings av detta är vidare föredömlig. Jag hade för min del föreslagit en annan linje. Utskottsmajoritetens förslag är dock en ansats till att på ett rationellt och effektivt sätt lösa detta socialvårdsproblem.

Vad blodprovet på den socialdemokratiska riksdagsgruppen beträffar så är det litet ovanligt, att den blir föremål för en dylik socialmedicinsk observation. Jag hoppas dock att den inte är sämre än att den består provet.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket, men jag måste säga några ord med anledning av socialministerns anförande.

Socialministern vill här göra gällande, att det är de sämst ställda i sam-

hället som bli lidande. Herr Hallén har redan bemött honom härvidlag, och var och en som bor ute i bygderna har nog lagt märke till, att de allra sämst ställda över huvud taget inte kunna göra några resor, ty de ha inga möjligheter därtill. Det är i stället de som ha det litet bättre ställt, som komma i åtnjutande av dessa resor.

Vi veta att förslaget är så konstruerat, att alla som resa en mycket kort sträcka — låt oss säga att resan kostar 4 kronor 95 öre — själva få betala hela beloppet. Går resan emellertid till 5 kronor och 5 öre, då skall staten betala alltsammans. Jag kan inte förstå, att detta är någon rättvisa. Rättvisan blir väl i stället större om det ordnas så, att alla får betala upp till ett belopp av fem kronor.

Socialministern ville göra gällande, att det blev en stor skillnad mellan utläggerna för dem som resa en kort väg och dem som resa en lång väg. För min del förstår jag inte att det är någon nämnvärd skillnad, ty för bägge kategorierna gäller det, att om de skola få fria resor, så skola de vara borta i minst tio dagar. Det är emellertid självklart, att den som är borta i tio dagar behöver förbereda sig lika mycket antingen resan är kort eller lång. Jag tror därför inte att detta resonemang håller. Jag tror att vi mycket väl kunna vara med om detta förslag, som utskottet förordar.

När man sedan ser hur pengar i allmänhet användas, då tror jag inte man kan säga, att denna femma blir så förfärligt betungande för människorna. Statsrådet pekade på den under den sista tiden ökade produktionen. Ja, vilka ha fått del av denna ökning om inte framför allt dessa, som äro anställda i produktionen. De ha fått ökade inkomster, vilket säkerligen gör det möjligt för dem att betala denna mycket ringa avgift.

När man t. ex. ser på hur många som gå på bio här i landet, då förstår man

Fria resor för barn m. m.

att det inte är så ont om pengar. I propositionen angående anslaget till filmverksamheten se vi, att det här i Stockholm är inte mindre än 14,5 miljoner biografbesök på ett enda år. Slå vi ut dessa besök på 700 000 personer så få vi 20 biobesök per person. Utgå vi från de siffror, som i propositionen angivas som medelkostnad för ett biografbesök, 1 krona 90 öre, då finna vi att en normalfamilj med man, hustru och två barn får betala cirka 150 kronor om året på enbart biografbesök. Har folk råd att offra så mycket på detta, då tror jag att det mycket väl finns möjligheter för dem att även offra 5 kronor för en sådan här resa, som i vissa fall kan sträcka sig från ena ändan av landet till den andra.

Jag tror att det finns skäl för att här gå på den linje, som finansministern har anvisat. Han är ju den, som närmast känner till det ekonomiska läget, och jag tror att vi — utan att göra våld på de sociala förmånerna — mycket väl kunna gå på samma linje.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Då jag står för utskottets utlåtande, vilket blivit så hårt bedömt av socialministern, vill jag med några ord förklara hur jag ser på denna fråga.

Det är ingalunda någon särskild önskan från min eller den övriga utskottsmajoritetens sida att försämra de sociala förmånerna för de sämst ställda. Det har för mig framför allt varit två skäl, som gjort att jag följt utskottets linje. Det ena skälet är det, som herr Hallén framfört och som jag tidigare instämt i. När man träffar erfarna och socialt kunniga kommunalmän ute i landet har man många gånger fått höra, att man bör se till att människorna även få betala något själva. Dessa resor utnyttjas nämligen ibland på ett sätt, som inte är försvarligt.

Det andra skälet för mig är det, att om vi här i landet endast kunna anslå ett begränsat belopp för sociala ändamål, då skola vi också se till, att dessa pengar bli till bästa möjliga nytta för människorna. Jag är inte säker på att alla de pengar, som gå till fria barnresor, verkligen göra detta.

Det föreföll mig som om socialministern när han talade i någon mån påminde om en gengångare från en svunnen tid, som inte alls hade blivit medveten om det hårdare klimat, som vi för närvarande leva i. Finansministern har en helt annan kontakt med dagens ekonomiska svårigheter och har tydligen funnit det vara sin plikt att reagera. Socialministern upprepade energiskt, att det inte hänt någonting som skulle kunna föranleda oss att på något sätt begränsa de sociala förmånernas värde. Jag skulle önska, att det vore så. Tyvärr är detta inte fallet. Socialministern kan ju se vad som sker på flera områden på grund av det förändrade penningvärdet. Både sjukvården, vården av åldringar samt en rad andra sociala åtgärder — inte minst när det gäller folkpensionärerna — komma ju faktiskt att bli mindre effektiva än tidigare.

Socialministern talar i dag med djupa brösttoner om den sociala reaktionens första svala. Jag undrade litet smått om det var någon ny benämning på finansministern, som lagt fram förslaget.

Jag anser, herr talman, att man gör klokast i att i dagens läge biträda utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Växjö be-

Motioner om rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag.

gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 84, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 97 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr HJALMARSON, som yttrade: Herr talman! När jag tryckte på jaknappen markerade apparaten ändock, att jag avstått från att rösta. Detta påverkade ju inte röstningsresultatet, men jag vill gärna ha det antecknat till protokollet.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposi-

tion av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till vissa handelshamnar;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Motioner om rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av väckta motioner om rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Ewerlöf* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson* och *Ståhl* (II: 356), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av statens allmänna avlöningsreglemente, att justitieråd och regeringsråd måtte kunna med sin tjänst förena skiljemannauppdrag såsom ordförande eller som ensam skiljedomare.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 269 och II: 356 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz*, *Sundelin*, *Lundgren*, *Söderquist*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malm-*

Motioner om viss ändring i avlöningsbestämmelserna för civila befattningshavare, som åtnjuta tjänstledighet för fullgörande av viss militär tjänstgöring.

borg i Skövde och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 269 och II: 356, be- myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga så- dan ändring av de i 7 § statens allmän- na avlöningsreglemente meddelade sär- skilda bestämmelserna för högsta dom- stolen, regeringsrätten m. fl., att med tjänst såsom justitieråd och regerings- råd måtte få förenas skiljemannaupp- drag såsom ordförande i skiljenämnd eller såsom ensam skiljedomare.

Sedan utskottets hemställan föredra- gits, anförde:

Herr *BIRKE*: Herr talman! Till det utskottsutlåtande, som nu är föremål för behandling, har fogats en reserva- tion, vilken går ut på en jämkning i det nuvarande förbudet för justitieråd och regeringsråd att fungera som ord- förande i skiljenämnd eller som ensam skiljedomare. Med det nu rådande rät- tegångssystemet spelar skiljedomsförfa- randet en betydande roll för parter, som önska ett snabbt avgörande av rättstvister. Det är därför särskilt an- geläget att man får väl kvalificerade skiljedomare, och jag tycker det är an- märkningsvärt att de jurister, som prö- vats skickade att vara ledamöter i lan- dets högsta domstol, skola vara uteslut- na från möjligheterna att deltaga i och tjäna rättsväsendet på detta område. Det är av vikt att man, som lagrådet på sin tid sade, försöker få de allra bästa juristerna till dessa uppdrag.

När man år 1943 justerade lönerna för häradshövdingarna i de största domsagorna, kommo dessa att i löne- hänseende ligga ganska nära justitie- råd och regeringsråd. Men Kungl. Maj:t föreslog det oaktat — och det godkände också riksdagen — att hä- radshövdingarna skulle kunna utöva funktionen såsom ordförande i skilje- nämnd eller såsom ensam skiljedomare.

Farhågor ha uttalats, att justitie- och regeringsrådets tjänstgöring skulle in- nebära ett hinder för dem att mottaga skiljemannauppdrag. Jag anser att dessa farhågor äro betydligt överdriv- na, och jag ber, herr talman, att med det nu anförda få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Man- nerskantz m. fl.

Herr *LINDHOLM*: Herr talman! Den fråga, som behandlas i förevarande ut- skottsutlåtande, har tidigare varit före- mål för prövning i kammaren. Kam- maren har vid dessa tillfällen, såväl då det gällt en kungl. proposition som då det gällt enskilda motioner, avslagit den gjorda framställningen. Man har ansett det vara olämpligt att dessa högre tjänstemän skulle åtaga sig skil- jemannauppdrag vid sidan av sin ordi- narie tjänst.

Sedan dess har ingenting inträffat som på något sätt förändrat förhållan- dena. Det är den omständigheten som gjort, att utskottsmajoriteten hemställt om avslag på de nu väckta motionerna, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fo- gade reservationen; och biföll kamma- ren utskottets hemställan.

§ 10.

Motioner om viss ändring i avlönings- bestämmelserna för civila befattnings- havare, som åtnjuta tjänstledighet för fullgörande av viss militär tjänstgöring.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av väckta motioner om viss ändring i avlöningsbestämmel- serna för civila befattningshavare, som åtnjuta tjänstledighet för fullgörande av viss militär tjänstgöring.

Motioner om viss ändring i avlöningsbestämmelserna för civila befattningshavare, som åtnjuta tjänstledighet för fullgörande av viss militär tjänstgöring.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag har till statsutskottets utlåtande nr 90 fogat en blank reservation för att få tillfälle att inför kammaren redovisa några synpunkter jag har på det problem, som föranlett mig och några andra att motionera i denna fråga.

Genom ett olyckligt beslut av 1940 års riksdag kommo de statstjänstemän, som voro reservofficerare eller reservunderofficerare och som uppnått 55 levnadsår, att när de inkallades förlora den reservpension, som de voro berättigade att erhålla. Detta var ju uppenbarligen ett brott mot pensionens oantastbarhet. Det var orättvist även ur den synpunkten att andra befattningshavare, som hade reservofficersställning och voro fyllda 55 år men hade uttagit det kapitaliserade värdet av sin pension, ju icke behövde vidkännas några liknande pensionsförluster, när de inkallades till beredskaps-tjänstgöring.

I de motioner som väckts i detta ämne har det gjorts gällande, att det borde finnas möjligheter för riksdagen att nu — visserligen i efterhand — skapa rättvisa på så sätt att man fattade beslut om att retroaktivt utbetala det som hade innehållits i form av reservpensioner under de ifrågavarande befattningshavarnas beredskapstjänstgöring. Utskottet har emellertid icke ansett att det föreligger tillräckligt ömmande omständigheter för att gå den vägen. Frågan har tidigare även avgjorts av Kungl. Maj:t, vars beslut också gått i negativ riktning.

Vad jag närmast har reagerat mot är det uttalande som utskottet gör och som baserar sig på vad statens lönenämnd funnit anledning att uttala, nämligen att dessa befattningshavare under sin beredskapstjänstgöring i allmänhet torde ha åtnjutit större förmå-

ner än andra inkallade samhällsmedborgare. Att man av detta skäl inte borde låta dem få den pension, som de så att säga avhänts, är otvivelaktigt en mycket stor orättvisa. Man får väl säga, att dessa befattningshavare icke ha kunnat åtnjuta större förmåner under sin beredskapstjänstgöring än vad de haft rätt att få på grund av att de åtagit sig den extra bördan att utbilda sig till, som man säger, reservare. Några andra förmåner än dem som tillkommo annat reservbefäl under beredskapstiden kunna de ju icke anses ha erhållit. Man får väl utgå från att de löner de fingo behålla på grund av sin statstjänst också voro så att säga avtalsenliga, och någonting därutöver kunde de inte utfå.

Det är egentligen mot detta jag anser att man borde reagera. Genom att det numera skett en rättelse i krigsavlöningsreglementet har man i efterhand erkänt, att det var orättvist att fränhända dessa befattningshavare deras pension som reservbefäl, och man borde då även dragit konsekvensen av detta och utbetalat de pensionsbelopp, som borde ha utgått. Jag har som ensam undertecknare av en blank reservation ingen anledning att ställa något yrkande.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag skulle egentligen inte ha tagit till orda, eftersom reservanten inte ställde något särskilt yrkande. Men jag måste reagera mot den argumentering, som han anför i denna sakfråga, när han talar om ett rättvisekrav. Skulle man tillgodose rättvisekravet så långt som reservanten önskar, skulle vi faktiskt i detta fall driva fram en millimeterrättvisa, som vi vid åtskilliga tillfällen reagerat mot.

Sedan vill jag också erinra om en mycket väsentlig sak i detta sammanhang. Reservanten har motionerat när

Motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

det gäller den ena sidan av problemet, men hans motion, som ju skall bygga på något slags rättspatos, har inte berört den andra sidan av spörsmålet. Det gäller de statstjänstemän som bli inkallade till beredskapstjänstgöring eller till repetitionsmöten men kunna placeras på sina ordinarie befattningar och där få uppbära lön med visst avdrag plus en extra ersättning som gör, att de för utförandet av sitt ordinarie arbete få en högre betalning än eljest.

Jag tror inte, herr Nihlfors, att man med något större patos kan föra den talan som herr Nihlfors gör här i dag, om man inte vill genomföra rättvisa på alla håll. Man får inte heller glömma, att det finns hundratusentals medborgare i detta land, som fingo offra alla förmåner, när de gjorde sin beredskapstjänst.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 91, i anledning av väckt motion angående rätt för statstjänstemän, som innehaft anställning hos Förenta Nationerna eller övriga mellanstatliga samarbetsorgan, att vid återinträde i statstjänst få tillgodoräkna anställningstiden som tjänstår i fråga om lönetur och pension.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av väckta motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsätt-

ning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderquist m. fl.* (I: 271) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 278), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935, måtte tillerkännas uppskjuten livränta i likhet med dem, som efter 1935 års ingång kommit i motsvarande situation, samt att beslutet måtte liksom för dem få verkan från och med år 1949.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 271 och II: 278 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Lundgren, Söderquist, Malmberg* i Skövde och *Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 271 och II: 278, bemyndiga Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall medgiva den, som blivit dömd till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före den 1 juli 1935, att komma i åtnjutande av uppskjuten livränta.

Utskottets hemställas föredrogs; och anförde därvid:

Fröken *ELMÉN*: Herr talman! Till förevarande utskottsutlåtande har fogats en reservation, och jag skulle vilja säga några ord om vad denna reservation åsyftar.

Vad vi reseranter vilja komma till rör en ren rättvisefråga. Det gäller ju att få tillämpa bestämmelsen om uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning före år 1935 på grund av tjänstefel eller som av någon annan anledning skilts från tjäns-

Motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

ten. År 1949 fattade riksdagen beslut om att bestämmelsen rörande uppskjuten livränta även skulle gälla för befattningshavare, som dömts till avsättning eller skilts från tjänsten på grund av tjänstefel. Man ansåg, att det ådömda straffet i och för sig var tillräckligt och att man inte skulle ytterligare bestraffa dessa människor genom att indraga den intjänta pensionen. Ofta drabbas ju också den avskedades familj hårt och blir utan alla ekonomiska möjligheter. Man undantog emellertid de befattningshavare, som avsatts före den 1 juli 1935, då författningen om uppskjuten livränta trädde i kraft. Man ansåg nämligen, att den som blivit ådömd avsättning eller på annat sätt skilts från tjänsten skulle likställas med den som frivilligt lämnat tjänsten.

Men man får väl tänka på att förhållandena för dessa båda grupper äro helt olika. Den som frivilligt lämnar tjänsten gör det ju i allmänhet för att tillträda en bättre avlönad befattning eller för att ägna sig åt något som mera intresserar vederbörande, medan däremot den som avskedas kanske först skall avtjäna sitt straff och därtill inte har möjlighet att få den som man tycker berättigade pensionen. Det har också hänt, att det för dem som avskedats några år innan pensionsåldern inträder har varit svårt att över huvud taget kunna få ett annat arbete och omskolas till annan tjänst. Enligt 1949 års bestämmelser skulle ju en sådan person vara berättigad till en rätt avsevärd pension. Det kan inte röra sig om många människor, då det gäller dem som avsatts före 1935, och jag vill återigen framhålla, att det här handlar om ett rättvisekrav.

Man får också lov att säga, att reservationen är mycket, mycket försiktig hållen. Vad man begär är ju, att Kungl. Maj:t skall få bemyndigande att »efter prövning i varje särskilt fall medgiva den, som blivit dömd till avsättning

eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före den 1 juli 1935, att komma i åtnjutande av uppskjuten livränta». Principen är ju antagen 1949, men det är de personer som skilts från tjänsten före 1935 det här gäller. I de reella fallen är det mycket besvärliga omständigheter och svåra förhållanden. Man tycker därför, att det skulle vara lätt att i detta fall gå reservationen till mötes, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDHOLM: Herr talman! I den motion som väckts i denna fråga hade man begärt ett generellt bemyndigande för Kungl. Maj:t att bevilja pension även åt dem som blivit avskedade före den 1 juli 1935. I reservationen har — det skall jag gärna erkänna — skett en uppmjukning, men det är i alla fall ganska osäkert att bedöma, hur långt det hela skulle komma att sträcka sig, om man bifölle reservationen. Vi kunna inte överblicka verkningarna av ett dylikt beslut, och det är detta som gjort, att vi inom utskottet inte heller ha kunnat bifalla motionen. Man säger, att det inte kan röra sig om så många, men man vet ingenting med bestämdhet. Då bjuder klokheten att man försöker få reda på hur pass vittomfattande område det här gäller, innan man bemyndigar åtgärden. Detta är som sagt skälet till att vi inte ha kunnat tillstyrka bifall till motionen, och jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Då herr Lindholm säger att det är svårt att överblicka, hur många det kommer att röra sig om, måste jag erinra om att det här endast gäller fallen från före 1935. Och då förstår var och en att det inte kan röra sig om många.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet).

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av väckt motion om pensionsrätt för vissa kvinnliga f. d. befattningshavare, som på grund av giftermål avgått från statstjänst.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet).

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr **JOHNSSON** i Stockholm: Herr talman! Den anslagsökning som här begäres motiveras med att vissa handlingar angående påståenden om illegal telefonavlyssning i den s. k. Kejneaffären ha överlämnats till utredning av justitiekanslersämbetet.

Jag avser inte att framställa något annat yrkande än utskottets, men jag kan i alla fall inte underlåta att i detta sammanhang säga några ord om den fas i Kejneaffären, som här beröres. Kejneaffären har nu i nära tre år fortsatt att förgifta samhället och undergräva tilltron till rättsväsendet utan att man egentligen kan skönja något slut på den. I stället kan man väl säga att ärendet för de mera invigda och även

för den stora allmänheten förefaller allt konstigare och konstigare.

Det var säkerligen många som trodde, att något stort skedde, när den s. k. medborgarekommissionen tillsattes, och jag vill gärna säga att tanken bakom denna säkerligen var alldeles riktig. Jag hyser all respekt för kommissionens ledamöter och deras intentioner. Men jag kan inte annat än uttrycka min övertygelse, att kommissionen saknar möjlighet att i grunden bringa klarhet i detta ärende och över alla de problem, som denna affär rymmer, och att det hela i själva verket tjänat till att affärens lösning har fördröjts och försvårats. Det är i varje fall mer än upprörande, att det har visat sig riktigt, att vi inte kunna lita på objektiviteten hos vår polisledning. Alla de kostnader som åsamkats samhället och allt det arbete, som åsamkats först och främst kommissionens ledamöter och i kanske särskilt hög grad den part, för vars skulle kommissionen tillkom, hade inte behövts, om polisen verkligen fungerat som den skulle. Jag menar för min del att polisen är och förblir den enda makt i detta samhälle, som kan tränga till botten i detta ärende, den enda som sitter inne med nycklarna till problemets lösning.

Jag ber alltså att få fastslå detta, att såväl en stor del av det anslag, som vi här behandla, som också kostnader för kommissionen äro helt och hållet en följd av att polisen och åklagarväsendet i Sveriges huvudstad med skäl kunna förmodas icke ha fungerat på sådant sätt, att rättssäkerheten varit betryggande.

Den s. k. illegala telefonavlyssningen är bara en fas av denna affär. Jag deklarerar att jag personligen inte har någon deciderad uppfattning på denna punkt, men jag vill gärna säga att hela denna undersökning genom justitiekanslersämbetet — såsom jag ser på den och såsom jag vet att den bedrivs — troligen blir ett slag i luften. Jag har

Utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet).

all respekt för hederligheten hos de män, som syssla med denna undersökning, och deras ärliga vilja att tränga genom djungeln av misstankar och rykten. Men jag måste också fråga: Vilka möjligheter ha de egentligen att få fram sanningen?

Det förhåller sig ju på det sättet, att om någon order om telefonavlyssning givits på ett eller annat håll, så är det en åtgärd så kringgårdad av sekretessbestämmelser, att det synes fullständigt omöjligt att få fram vittnen. De enda, som absolut avgörande kunna vittna i denna sak, äro antingen de som direkt ha mottagit ordern eller de som utfört den. Men för bådadera är flera års fängelsestraff ett hotande spöke, om de bryta sin tystnadsplikt. Det har med all bestämdhet och av vederhäftiga personer påståtts, att åtminstone ett par personer, som äro anställda vid den s. k. lyssnaravdelningen inom telegrafverket och som känt sig upprörda över tingens ordning, förklarar sig beredda att vittna i denna sak, om de allenast kunde erhålla säkerhet om fri lejd. Men då ingen myndighet ansett sig kunna avge en sådan försäkran, ha de med hänsyn till sin utkomst och framtid förklarar sig icke kunna vittna.

En egendomlighet i undersökningen synes mig här också böra påtalas, sådan den har relaterats för mig och sådan jag dels också personligen upplevt den. Vid ett hastigt påkommet polisförhör med en person, sedan han haft ett telefonsamtal med Kejnes mor, skall förhørsledaren hos polisen ha frågat mannen, vad han visste i Kejneaffären. När han inte ville gå in på denna sak, hade polismannen sagt, att man hade nog reda på den saken ändå, varvid han hänvisat till en inspelad platta, som låg framför honom på bordet. Det var mannens bestämda uppfattning, att plattan innehöll just det samtal, som han någon dag tidigare haft med Kejnes mor.

När detta meddelades undersökaren

i justitiekanslersämbetet, lät han visserligen tillkalla den polisman, som lett förhöret. Denne lämnade en annan version om plattans tillkomst och innehåll. Men undersökaren underlät att göra vad jag i varje fall anser varit det viktigaste i detta sammanhang, nämligen att personligen försäkra sig om vad plattan verkligen innehöll. Han har också senare förklarat sig inte ha något intresse av att höra den, då han anser polismannens version trovärdig.

Den person, som fallet avser, har varit av en annan mening, men eftersom han hastigt överfördes till Långholmen har man, såvitt jag vet, inte ansett det lämpligt att inhämta hans syn på saken. Nu är i varje fall beviset borta, förmodar jag, då väl plattan för länge sedan är avmagnetiserad. Det synes alltså inte gå att få några bärande bevis i denna sak. Jag anser dock att det är ödesdigert för tilltron till våra rättsvärdande myndigheter, att man ännu inte har funnit någon trovärdig metod att vederlägga den hos många personer förefintliga uppfattningen, att en sådan illegal avlyssning verkligen ägt rum och kanske också äger rum.

Jag erinrar om att inte ens en framstående polisman vågade telefonledes anförtro pastor Kejne vissa saker, under uttrycklig hänvisning till att han från högre ort fått en antydan om att telefonen kunde vara avlyssnad. Vidare har en överläkare ansett sig ha mycket säkra uttalanden i denna riktning. En redaktör, som hade sammanträffat med en av de telefonister som tjänstgöra på lyssnaravdelningen, förklarade att denna telefonist blev nästan hysterisk, när han bad henne säga honom vad hon visste i ärendet. Jag hänvisar också till att författaren Vilhelm Moberg antytt, att han sitter inne med bevis om en sådan avlyssning, ehuru han med hänsyn till tredje part inte anser sig kunna begagna sig därav.

Det är också, tycker jag, ganska underligt att så många fel på telefonappa-

Understöd åt J. A. Forsberg.

raten måst anmälas av pastor Kejne under denna sista tid. Telegrafverket har förklarat, att dessa fel bero på sådant som fukt, lossnade skruvar och mycket annat, men nog är det egendomligt att dessa fel skulle uppträda i en sådan mängd samtidigt som man har en känsla av att polisen uppenbarligen är ute och söker efter material, som kan tala emot Kejne. Annorlunda kan jag inte tolka en hel del av de underliga aktioner, som företagits emot honom.

Det är mer än beklagligt att svenska folket skall behöva betala stora summor för att få klarhet i denna angelägenhet. Mig förefaller det som om det enda radikala hade varit, att undersökarna personligen och tillsammans med ojäviga vittnen gått igenom telefonstationen och med självsyn övertygat sig om hur det verkligen förhåller sig och att därvid samtliga telefonister, som arbeta på lyssnaravdelningen, under edlig förpliktelse fått delge vad de visste och att de därvid tillförsäkrats, att de i denna affär vore lösta ifrån sin tystnadsplikt. Hade detta skett hade vi trott på utredningen och på viljan att lägga fram allt, sådant som det förhåller sig. Det nu tillämpade tillvägagångssättet, att man kallar upp den ene efter den andre och frågar, vad han hört och vad ryktena säga, förefaller mig i hög grad som en meningslöshet; och på den grunden kan aldrig visshet skapas.

Jag ber, herr talman, att få sluta med att säga att det resultat, till vilket denna utredning om telefonavlyssningen kan komma, med all säkerhet är värdelöst. Över huvud taget är misstron i denna affär mot myndigheternas åtgörande så djup, att det blir mycket svårt att övervinna den. Kriminalpolisintendentens i Stockholm senaste uttalande om herrar Moberg, Kejne och Resar med hänvisning till deras »hallucinationer» har ytterligare förstärkt denna misstro.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till bidrag till sjukkasor m. m.;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till Finansdepartementet: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt tilllägg å vissa från handelsflottans pensionsanstalt utgående pensioner;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital åt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet; och

nr 102, i anledning av väckt motion om årlig livränta åt värnpliktige K. Å. E. Jacobsson.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Understöd åt J. A. Forsberg.

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning av väckt motion om understöd åt arbetaren J. A. Forsberg.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Interpellation ang. anledningen till uppskovet med Sveriges ratificering av konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Den motion som nu behandlas var även vid föregående års riksdag föremål för behandling. Vid detta tillfälle hade vi från utskottet skrivit, att vi tillstyrkte motionen därför att vi ansågo, att de omständigheter som förelågo voro av sådan art, att det var berättigat att bevilja en ersättning på grund av olycksfall i arbetet.

Riksförsäkringsanstalten, som fått i uppdrag att pröva detta fall, hade kommit till det resultatet, att ersättning icke skulle utgå. Man ansåg att utskottets utlåtande var svårtydligt. Vi fingo en förnyad motion i frågan i år och ha denna gång räknat ut det belopp som skall utgå, därest man tillämpar de grunder som gälla.

Nu har man inom en kommitté som prövar frågan, huruvida bestämmelserna beträffande ryggsador skola utvidgas eller inte, varit en smula tveksam, hur detta fall skulle bedömas. Jag vill med anledning därav säga att vår bedömning bygger på det uppenbara sambandet mellan de två olycksfall, som bemäldes Forsberg varit utsatt för. Hans situation kan alltså icke betraktas som prejudikat vid de eventuella fall av ryggsador, som ytterligare kunna ifrågakomma. Jag har velat markera detta, herr talman.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 17.

Interpellation ang. anledningen till uppskovet med Sveriges ratificering av konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr HÅSTAD, som yttrade: Herr talman! Vid sitt tredje ordinarie möte i Paris 1948 antog Förenta Nationernas generalförsamling texten till en konvention mot folkmord (genocide). Sverige gav förslaget sitt stöd. Enligt konventionen stod denna intill den 31 december 1949 öppen för undertecknande av medlemsstaterna och sådana icke-medlemsstater, som fått mottaga generalförsamlingens inbjudan att underteckna konventionen. Efter den 1 januari 1950 skulle konventionen kunna biträdas såväl av medlemsstater som av icke-medlemsstater, vilka erhållit generalförsamlingens inbjudan. För ikraftträdandet av konventionen fordras 20 ratifikationer.

Till saken hör att Sverige på 1949 års generalförsamling röstade för ett franskt förslag att uppskjuta utfärdandet av de inbjudningar till icke-medlemsstater, som här ovan nämnts. Samtidigt avstod Sverige från att deltaga i omröstningen om ett resolutionsförslag, vilket bl. a. innehöll en uppmaning till medlemsstaterna att i den mån så ej redan skett snarast underteckna och ratificera konventionen. Resolutionsförslaget antogs av vederbörande utskott med 32 röster mot 10 nedlagda och av generalförsamlingen med 38 röster mot 10 nedlagda.

Sverige har ännu i dag, två och ett halvt år efter textens godkännande, ej ratificerat konventionen. Då Sverige emellertid röstade för konventionen vid Förenta Nationernas parismöte och redan med hänsyn därtill förutsattes ämnas ratificera denna, har anledningen till regeringens dröjsmål med Sveriges anslutning efterlysts. Skulle anledningen vara, att den gällande svenska lagstiftningen i vissa punkter ej är helt förenlig med konventionens stadganden, vore det av intresse för riksdagen att få en redogörelse för dessa punkter.

I anslutning till vad här anförts hemställer jag om andra kammarens benägna medgivande att till hans excellens utrikesministern, subsidiärt herr

Stöd åt fruktodlingen.

statsrådet och chefen för justitiedepartementet, få framställa följande spörsmål:

Vad är anledningen till uppskovet med Sveriges ratificering av konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (genocide)?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.56 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 25 april.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av förordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för utrustning, som inkommer såsom gåva till vetenskapliga institutioner, jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 2.

Stöd åt fruktodlingen.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen.

I de inom riksdagen väckta, till be-

villningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 111 av herrar *Hjalmar Nilsson och Ebbe Ohlsson* samt II: 122 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid tullöverenskommelser ville utsträcka tullen för äpplen att gälla till den 1 april, samt att Kungl. Maj:t måtte vidtaga viss importbegränsning av utländsk frukt.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 111 av herrar *Hjalmar Nilsson och Ebbe Ohlsson* samt II: 122 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl. om vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Elofsson, Velander, Niklasson, Ebbe Ohlsson, Vigelsbo och Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning rörande de åtgärder i form av ytterligare tullskydd m. m., som borde vidtagas för den svenska fruktodlingens stödjande, samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Stöd åt fruktodlingen.

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! När jag läste det utskottsutlåtande av bevillningsutskottet, som bär nr 32, och gjorde detta både en och två gånger, kunde jag inte undgå att göra den reflexionen, att om vi kunde basera den svenska fruktodlingens framtid på välvilliga motiveringar kunde vi känna oss trygga en ganska lång tid framöver. Men tyvärr går detta inte för sig. Det förvånar mig verkligen, att man låter det ena förslaget efter det andra falla under bordet. Jag har jämte andra motionärer här i kammaren framlagt flera förslag i år i detta ärendet. Det första som kom på kammarens bord var frågan om att utsträcka avskrivningsrätten för fruktodlarna. Detta förslag avstyrktes av utskottet. Jag nöjde mig då med att här framföra mina synpunkter på frågan och ställde inte något yrkande. Nästa fråga som kammaren hade att avgöra var spörsmålet huruvida vi fruktodlare skulle få tillverka cider i detta land. Utskottet avstyrkte även det förslaget med den motiveringen, att vi skulle vänta tills nykterhetskommitténs betänkande bleve officiellt. Jag nöjde mig även med detta, och jag tänkte som andra, att man kan inte få allt här i världen.

Men något skulle man väl ändå kunna få, tyckte jag, och därför vill jag livligt erkänna att jag blev litet besviken, när även denna fråga utan vidare tillåtits falla under bordet. Visserligen har utskottet som man säger skrivit välvilligt och medgivit att det kan vara nyttigt, ja kanske till och med nödvändigt att vi ha en svensk fruktodling. Men efter en hel del vackra deklamationer utmynnår utskottsutlåtandets kläm i ett avstyrkande. Det anföres som bevis för att man ingenting kan göra härutinnan, att Sverige är bundet av det s. k. GATT-avtalet, och att man skulle vara tvungen att ta upp nya tullförhandlingar för att nå ett resultat på detta område. Det är icke någon hemlighet för någon av kammarens leda-

möter att, sedan förhandlingar började föras i Torquai i början av september månad 1950, jag vid höstrikisdagens början frågade handelsministern, om han var villig att ge de svenska delegaterna vid denna konferens sådana direktiv att den svenska fruktodlingens intressen bleve bättre tillgodosedda än vad fallet tidigare varit. Ingenting har hindrat regeringen eller någon annan instans att se litet mera positivt på denna fråga vid de fortsatta tullkonferenserna. Nu har man inte brytt sig om detta utan som sagt nöjt sig med att säga, att vi på grund av överenskommelse äro bundna — och därmed basta.

Jag ställer den frågan till utskottsordföranden, om han efter denna välvilliga motivering och denna negativa kläm har den åsikten, att vi över huvud taget kunna räkna med en svensk fruktodling för framtiden, eller om vi skola räkna med att basera vår fruktkonsumtion på import? Någon tycker kanske, att frågan är litet tillspetsad, men det är den inte. Det är inte bara jag som ser på denna fråga på det sätt jag gör. Jag har nämligen alla övriga fruktodlare bakom mig. Jag kan även ställa frågan om alla andra länder, som anslutit sig till GATT-avtalet, i likhet med Sverige obrottsligt hållit detta avtal. Har man frilistat i all den utsträckning, som man åtog sig från början, eller har en återgång skett till en betydligt mycket större licensiering än som från början var meningen? Det står visserligen i motiveringen till GATT-avtalet, till vilken jag tror att det hänvisas i utskottsutlåtandet, att tullnedsättningarna äro till särskilt för att tillmötesgå Förenta staterna för att vi i vår tur skola få avsättning för våra produkter. Det har till och med berätats mig, men det vågar jag inte säkert säga, att inte ens Förenta staterna hållit avtalet helt och fullt för sin del, utan även därvidlag har det krånglat något. Vad som gör att vi fört fram

Stöd åt fruktodlingen.

denna fråga är att vi diskuterat densamma på ett allmänt fruktodlarmöte i Skåne, ett möte besökt av hundratals fruktodlare från Kristianstads och Malmöhus län, och funderat på saken. Det hela är alltså ingen förflugen idé från min sida, utan det är härvidlag fråga om yrkesodlare, som ha en betydligt längre och större erfarenhet i branschen än jag, och som äro ense om att vi inte kunna låta det gå som det gick i höstas.

Någon tycker kanske, att detta är en så liten fråga att det egentligen är onödigt att besvära kammaren med densamma. Men om jag ser saken ur egen synpunkt eller ur den synpunkt jag representerar så förhåller det sig dock så, att 55 procent av den svenska fruktodlingen finns i Kristianstads län. Det är alltså ingen liten fråga utan tvärtom en stor sådan för oss. Jag tror för min del att den också sammanhänger med frågan om jordbrukets rationalisering. Jag har själv varit i tillfälle att genomresa min hemsocken i sällskap med en agronom anställd av lantbruksnämnden för att undersöka möjligheterna för småbrukarnas framtid. Den agronom jag hade sällskap med tyckte, att där nere gick det väl för sig, ty där hade man det så väl ordnat att de flesta småbrukarna hade några fruktträd vid sidan om att lita till för att säkra sin ekonomi. I dag är det väl ingen agronom, och ingen annan heller för resten, som kan säga till dessa småbrukare, att de kunna sitta och lugnt lita på framtiden då de baserat sin ekonomi på fruktodlingen.

Jag tror inte att det skulle skada om en del av kammarens ledamöter finge veta vilka kilopriser man fick 1948 och 1950. Jag vet vad jag talar om, och jag vet vilka priser man då fick. Medan vi 1948 kunde få ett medelpris på Gravenstein av 95 öre à 1 krona per kilogram, på Cox orange 1:20 och på Cox pomona 60 à 65 öre, fingo vi 1950 cirka 50 öre för Gravenstein, ungefär

55 öre för Cox orange och ungefär 25 öre för Cox pomona. Men det fanns dock de inom socknen, som inte nådde högre medelpris än 13 öre. Under sådana förhållanden tycker jag, att även den som inte sysslar med fruktodling i praktisk gärning bör förstå, att även om 1948 års priser voro goda kunna vi inte räkna med bra priser i fortsättningen, när dessa falla med mellan 50 och 65 procent.

Under tiden kunna vi roa oss med att se hur mycket vi importerade av utländsk frukt under 1948 och 1950. Vid utskottsutlåtandet är fogad en utförlig tabell, och jag vågar säga, att skillnaden mellan skördens storlek 1948 och 1950 inte var så förfärligt stor som man skulle kunna tro med tanke på det kaos som rådde i höstas. År 1948 importerade vi av olika sorters frukt närmare 82 000 ton till ett värde av något över 67 miljoner kronor. År 1950 importerade vi nära 136 000 ton till ett värde av över 133 miljoner kronor. Detta innebär alltså en ökad import av 54 miljoner kilogram av alla fruktslag, äpplen, päron, bananer, apelsiner etc. Var och en förstår ju, att när man får en stor frukt-skörd inom landet och man därtill importerar andra frukter i den utsträckning som nu ägt rum, resultatet inte kan bli mer än ett, d. v. s. kaos. Jag vill på fullt allvar säga, att med den kännedom jag har om fruktmarknaden 1950 jag knappast vågar tänka tanken ut hur det skall se ut om tio år på denna marknad, om myndigheterna nämligen då skola visa sig lika negativt inställda som i dag. Jag hoppas att de inte skola vara det. Man får väl nämligen utgå ifrån — åtminstone vill jag gärna göra det — att den inställning, som nu möter fruktodlarna, är ungefär densamma som mötte jordbrukarna i början av 1930-talet. I det avseendet ha vi ju kommit till ett helt annat ståndpunktstagande, och ingen i riksdagen ifrågasätter numera att det

Stöd åt fruktodlingen.

svenska jordbruket skulle utlämnas åt utländsk konkurrens och vara utan skydd. Lika väl måste vi komma dithän att även de svenska fruktodlarna beredas skydd och inte utlämnas åt utländsk konkurrens. Någon har sagt, att i konkurrensen ha alla samma förhållanden att kämpa emot. Men vi i Sverige ha inte samma förhållanden när det gäller konkurrensen som sådana länder, som ha ett bättre klimat och som betala sitt folk betydligt sämre än vi göra. Där har man att göra med folk, som lever på en lägre standard.

Sedan säger någon, att äpplena varit dyra för konsumenterna. Detta vill jag ingalunda bestrida, men det kan inte avhjälpas om vi få vidkännas en pris-sänkning på 50, ja nära 60 procent. Den stora import av vindruvor, som skedde i höstas och som förorsakade importörerna stora bekymmer, skulle vi inte vilja ha återupprepad. Jag har suttit i förhandlingar med både grossister och importörer, och båda dessa parter ha förklarat, att en sådan import som den i höstas var alldeles omotiverad därför att den var för stor för att kunna konsumeras. Vårt land är inte så stort att vi kunna låta vår egen frukt ruttna ner och samtidigt satsa stora pengar på import. Det måste till något på detta område, och vi få inte låta det hela gå av bara farten. Vi fruktodlare ha liksom andra företagare i år fått räkna med höjda arbetslöner och höjda kostnader i fråga om besprutning. Det är ingen som i dag kan säga vad ett kilogram besprutningsmedel kostar. Det där få vi finna oss i, och det är ingenting som vi kunna inverka på.

Jag skall, herr talman, i detta sammanhang be att få ge några exempel. Häromdagen hade jag tillfälle att i min taxeringsnämnd särskilt lägga märke till två fruktodlars taxering. Den ene av dessa, som förra året taxerades för en så hög inkomst som 30 290 kronor, blev i år taxerad för 4 400 kronor, me-

dan den andre, som förra året taxerades för 12 370 kronor, i år taxerades för 1 400 kronor. Jag vill tillägga, att en del av fruktodlarna begärt att få sina fastigheter omtaxerade, ty de hade inte tid att vänta till hösten; de behöva löst kapital. Det är inte bara kverulans när de säga, att det är fara å färde. Vi böra skänka en tanke också åt alla dem som satsat sitt sparkapital på nyanlagda fruktodlingar. Om det hela får fortsätta som hittills kommer det lika säkert som jag står här att gå som det gjorde för jordbrukarna på 1930-talet med dess likviditetskris. Jag är inte ensam om den uppfattning jag nu för till togs. Man kan ju exempelvis fråga vederbörande i någon av de fyra kommuner, som skola bilda den storkommun där jag hör hemma. Ty alla äro på det klara med att vi inte kunna låta det gå som det nu gör.

Nu ha vi kommit dithän att ingen i utskottet ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen, och det får jag ju finna mig i. Men när de två representanterna i utskottet från högern och bondeförbundet anvisat utredningsvägen och när man i motiveringen skrivit att man är intresserad av den svenska fruktodlingens betydelse, borde man biträda denna reservation, även om detta inte är formellt alldeles riktigt. Jag tycker att vi inte böra vara så förfärligt formalistiska utan att det vore betydligt bättre, om vi vore litet mera praktiska.

Herr talman! Det skulle nog vara en hel del att tillägga i denna fråga, men föredragningslistan är alltför lång, och därför yrkar jag med dessa ord bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr SANDBERG: Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har ju här mycket värtaligt och temperamentsfullt skildrat fruktodlarnas svårigheter, och jag skall sannerligen inte säga något i och för

Stöd åt fruktodlingen.

sig emot detta. Det är ju uppenbart att den svenska fruktodlingen, vars betydelse även utskottet starkt uppskattar, befinner sig i stora svårigheter. Det har ju också utskottet i sitt, som herr Nilsson i Bästekille erkände, välvilliga utlåtande betonat.

Nu menar herr Nilsson i Bästekille, att det räcker inte bara med platonisk välvilja, utan han efterlyser också handling. Jag vill säga att jag inte är övertygad om att det skulle bli något bättre resultat för fruktodlarna om man nu handlade genom att bifalla den reservation, som här är avgiven till utskottsbetänkandet. Ty vad är det som reservanterna begära? Jo, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning rörande de åtgärder i form av ytterligare tullskydd m. m., som böra vidtagas för den svenska fruktodlingens stödande samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda».

Man går ju i detta yrkande om möjligt ännu mera direkt än i motionen in för kravet på ett ökat tullskydd, och man åberopar i det sammanhanget det yttrande som avgivits av Lantbruksförbundet. Jag tycker dock att klämman i reservationen har ganska litet att göra med vad som sagts i Lantbruksförbundets yttrande. Där heter det nämligen, att det vore att märka att Sverige genom internationella överenskommelser tills vidare vore bundet beträffande såväl tullsatsar som möjligheterna till handelsregleringar. Förbundet vore fördensskull av den uppfattningen, att en närmare utredning rörande fruktodlingen och dess avsättningsförhållanden vore erforderlig, innan några enstaka och därjämte till sin allmänna konsekvens så svårbedömbara åtgärder som de i motionerna föreslagna vidtoges. Förbundet förordar sålunda i sitt yttrande först en mera allmänt lagd utredning om fruktodlingens betingelser, innan man kan tänka sig någon

annan anordning, t. ex. höjning av tullen på frukt.

Vad beträffar möjligheterna att nu erhålla ändringar i de gjorda koncessionerna måste jag hänvisa till vad också utskottet framhållit och vad som framhållits i det nyss återgivna yttrandet från Lantbruksförbundet och vad som likaledes sägs i yttrandet från jordbruksnämnden, nämligen att vi faktiskt äro bundna av våra tull- och handelsavtal på det sättet, att en ändring härutinnan nu omedelbart, som man här önskar, skulle komma att medföra betydande handelspolitiska svårigheter. Det är ju så att om ändring här skall ske på det sätt som man nu begär betyder det att om man vill ha ett utökat tullskydd på vissa punkter, t. ex. för äpplen under månaderna februari och mars, måste man vara beredd att göra eftergifter på andra områden, alltså att bortta förefintligt skydd på något annat område av jordbruks- eller trädgårdsproduktionen. Det är ju känt och klart att man från jordbrukets sida inte är sinnad att göra dessa eftergifter. Detta betonas också i yttrandet från jordbruksnämnden, där det heter, att en frilistning av viktigare jordbruksprodukter som kompensation för en utökning av tullskyddet för närvarande är man inte beredd att förorda. Man kan beklaga detta. Det finns här tydligen vissa intressekonflikter mellan jordbruket och trädgårdsodlingen, men det är tyvärr för närvarande knappast så mycket att göra därvidlag just nu genom direkta ändringar i våra tull- och handelsavtal. Detta hindrar dock inte att vissa jämkningar kunna ske på frivillig väg. I jordbruksnämndens yttrande erinras om att man från dansk sida förklarar sig införstådd med det från svensk sida uttryckta önskemålet om att import inte skall ske under den för fruktodlingen kritiska tidpunkten i slutet av sommaren och början av hösten. Om man ser på importsiffrorna från 1950, som visa en

Stöd åt fruktodlingen.

mycket liten import under senare delen av året, tycks det som om en viss verkan på detta område skulle ha åstadkommit. Och vidare kan jag erinra om vad som också återgivits i utskottsutlåtandets recit, nämligen att även bananer numera innefattas i importregleringen från och med den 1 april i år.

Beträffande svårigheterna att nu åstadkomma en ändring i gällande tull- och handelsavtal vill jag hänvisa till vad jag redan sagt. Jag vill också påpeka, att GATT-avtalet icke är gammalt. Det har icke varit i kraft mer än knappt ett år ännu. Vid de ytterligare tullförhandlingar, som herr Nilsson erinrade om och som sedan slutet av förra året och någon tid in på detta år pågått i Torquai, skulle jag tro, att man icke har varit benägen att bryta avtalet, detta naturligtvis därför att det ju icke är så lämpligt att göra så strax efter det att man ingått ett avtal. Att ett dylikt avtal emellertid icke är någon evighetssak utan att det bör revideras så fort som möjligt är ju klart. Men det är ganska tydligt att det icke är möjligt att göra detta nu omedelbart.

Nu frågar herr Nilsson: Hur ha andra länder handlat? Ha de varit så angelägna om att obrottsligt hålla de ingångna tullavtalen? Ja, det är ju icke så lätt att uttala sig om den saken; det skall jag heller icke göra. Men jag har för min del den uppfattningen att vi böra söka hålla de avtal som vi ha ingått.

Nu har utskottet pekat på att den utredning, som Lantbruksförbundet framhållit såsom önskvärd, säkerligen skulle vara mycket nyttig och behövlig. Att sedan icke bevillningsutskottet tagit direkt initiativ eller föreslagit åtgärder i detta avseende är ju helt naturligt, eftersom det här gäller en utredning, som bör få prövas av organ, som kunna behandla denna fråga med allt beaktande av dess samband med jordbruksintressena och vad därtill hör. Det är ju frågor som icke falla inom bevillningsutskottets område.

Jag tror att man i nuvarande läge icke kan göra så mycket annat än att söka främja tillkomsten av en utredning på sätt som Lantbruksförbundet framhållit. Därvidlag har man ju möjlighet att framgå på olika vägar i fortsättningen för att få till stånd en sådan utredning. Det är vidare klart, att på detta område, där det gäller fruktodlingen, lika väl som på andra områden inom jordbruksnäringen, är en väl genomförd organisation av utomordentligt stor betydelse. Utskottet har också pekat på att tillskapandet av en modern och effektiv organisation för avsättningen skulle vara synnerligen nyttig. Jag tror nog att man även från fruktodlarnas sida måste erkänna, att det allt fortfarande brister åtskilligt i detta avseende.

Herr talman! Som jag sagt här är det icke någon negativ inställning från något håll till fruktodlarnas problem, utan det är endast så att man konstaterat, att man för ögonblicket har händerna ganska bundna men att det finns vissa vägar, varigenom man kan förbereda och grundlägga en bättre ordning inom denna hantering, särskilt då det gäller avsättningsförhållandena inom landet.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Bästekille (kort genmäle): Herr talman! Herr Sandberg, som betygade sitt positiva intresse för fruktodlingen, konstaterade dock, att någon förbättring för fruktodlingen kunde vi icke räkna med genom att bifalla reservationen. Han konstaterade liksom utskottets majoritet, att Sverige är bundet genom ingångna avtal; följaktligen stå vi där vi stå; vi kunna icke göra någonting åt detta.

När jag i höstas av handelsministern fick svar på frågan, huruvida det skulle bli särskilda direktiv, så att den svenska fruktodlingen kunde bättre tillgodoses, så stod det bland annat i detta

Stöd åt fruktodlingen.

svar, att i dessa överenskommelser hade vi fått förbinda oss att medgiva import av bestämda kontingenter av olika ur försörjningssynpunkt mindre betydelsefulla varor, däribland färsk frukt. Så följde också en starkare sats: »För att undvika missförstånd vill jag nämna, att dessa kontingenter icke innebära någon skyldighet att köpa varorna i fråga utan endast att bevilja importlicenser i den mån köp komma till stånd.»

Nu ha vi i motionen yrkat icke bara på en utsträckning av tullskyddet utan även att Kungl. Maj:t skall vidtaga viss importbegränsning för frukt. Jag kan giva Kungl. Maj:t ett erkännande på denna punkt så till vida att Kungl. Maj:t från och med den 1 april tagit bort bananer från frilistan. Det är ett steg i rätt riktning. Kunde vi komma dithän att myndigheterna vissa tider, framför allt på hösten, lade licenser på apelsiner m. m., skulle detta medverka till att lösa problemet betydligt lättare. Det kan icke vara naturligt att vi överhoppa den svenska marknaden med apelsiner, bananer och annan frukt under tider då vi ha tillräckligt med svensk frukt.

Kammarens ledamöter känna väl till den historia som cirkulerade i höstas. Någon kom till en fruktodlare och sade: »Ni tjänar väl bra med pengar i år, när det är så gott om svensk frukt?» Odlaren bestred att så var fallet. »Vi kunna icke gå och skänka bort den», sade han. »För övrigt, alla veta hur det gick för den som gjorde så. Den där korgen han satte ut med äpplen togs bort, men äpplena lämnades kvar.»

Det säger någonting om hur lätt det var att avsätta frukten i höstas. I det distrikt där jag har min hemvist ha vi dock icke haft så stora svårigheter som i andra områden inom mitt eget län.

Herr Sandberg talade om organisation för avsättningen. Herr Sandberg har rätt när han säger att det brister i organisationen. Men jag vill påpeka att

när man gör denna jämförelse syftar man, såvitt jag förstår, på att jordbruket byggt upp sin försäljnings- och affärsorganisation, och man menar, att fruktodlarna skola göra detsamma. Men härför kräves det ett oerhört stort kapital. Det gäller här ett litet antal människor, och de äro icke i stånd till detta. Men däremot har det bildats yrkesfruktodlarorganisationer som försöka gå fram på andra vägar just för att få fram kontroll på den svenska frukten, så att den kan visa sin kvalitativa överlägsenhet över utländsk frukt. Vi kunna icke för framtiden räkna med att för konsumtion föra i marknaden annat än de klasser som kallas »extra prima» och »prima».

Vi äro således icke alldeles negativa, utan vi göra vissa ansatser, och vi skola söka komma längre. När icke riksdagen vill gå den positiva vägen, komma vi att gå den andra vägen. Vi komma från yrkesfruktodlarförbundet att gå direkt till regeringen. Jag hoppas att vi där få litet större förståelse för våra synpunkter än vad som varit möjligt att uppnå i denna kammare.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talmän! Det torde icke vara någon anledning att i detta läge avsevärt förlänga debatten. Men jag kan icke underlåta att påpeka att de farhågor, som från vårt håll hystes beträffande fruktodlingen, när detta handelsavtal ingicks, tydligen ha visat sig vara fullt befogade. Den situation, som rätt på fruktmarknaden under förleden höst och vinter, kan närmast betecknas som en katastrof. Man kan väl också ifrågasätta, huruvida det är en förnuftig handelspolitik att vi i tider som dessa, när det råder överproduktion på svensk vara, importera utländsk frukt och, som det berättats för mig, såsom likvid för denna frukt lämna svenska trähus. Detta sker i en tid, då vi själva lida av bostadsbrist och kanske skulle be-

Stöd åt fruktodlingen.

höva husen bättre själva. När jag talade om överproduktion, menade jag icke att sådan skulle ha funnits, även om vi haft en effektiv importreglering, men väl att när man tillåtes importera obegränsade mängder måste det bli överproduktion.

Fruktodlingen har ju tagit ett stort uppsving i vårt land. Det finns stora förutsättningar för att vi skola kunna fylla en avsevärd del av den konsumtion, som äger rum inom landet, genom den egna produktionen. Men detta förutsätter också att staten lämnar sitt skydd och sin medverkan härtill. Utvecklingen har genom GATT-avtalet tyvärr gått i en totalt motsatt riktning, när man lättat på importspärrarna och tillåtit import i så gott som obegränsad omfattning.

Nu är jag den förste att medgiva, att de svenska fruktodlarna kanske icke själva ha gjort vad som på dem ankommer för att vinna avsättning för den svenska frukten. Vi ha med andra ord icke skapat den marknad, som kanske varit nödvändig för att vinna avsättning. Men detta är förklarligt, därför att fruktodlingen har ju legat i sin linda. Den har icke förrän under de senaste åren blivit någon faktor att räkna med. Men nu är den en viktig faktor för vårt land, icke bara ur folkförsörjningssynpunkt utan även ur rent ekonomisk synpunkt.

Jag vill återkomma till vad jag sade. Även om fruktodlarna organisera sig och utnyttja de möjligheter som kunna förefinnas genom att saluföra sina produkter i större kvantiteter av likartade sortiment och kanske genom att skaffa sig egna butiker, där man går in för att föra enbart svensk frukt, kan man icke vinna målet, nämligen avsättning för den svenska frukten utan statsmakternas medverkan, när det gäller att reglera importen.

Nu har man sagt, att det torde kanske vara lämpligt att denna fråga behandlas i annat sammanhang och icke

i bevillningsutskottet. Ja, det föreligger vid årets riksdag en motion. Den ligger i jordbruksutskottet. Fruktodlarna förvänta att det av denna motion skall bli något resultat. Den går ut på en utredning över hela linjen, när det gäller den svenska fruktodlingen.

I nuvarande läge och då jag har medverkat till det beslut som här har fattats vill jag emellertid yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Då särskilt motionären på kristianstadslänsbanken vände sig till mig och frågade om mitt intresse för den svenska fruktodlingen, vill jag säga ett par ord. Jag har intet som helst intresse av att slå ihjäl den svenska fruktodlingen. Jag har intet som helst intresse för att vi skola bygga vår fruktkonsumtion på import. Jag rår icke för — och det gör icke bevillningsutskottet heller — att vi leva i ett samhälle med sådana förhållanden att man har möjlighet att åstadkomma allt detta som herr Nilsson i Bästekille talade om, att man vräker in massor av druvor, bananer och apelsiner. Varför gör man det? Jo, därför att man tror att man förtjänar mer pengar på det än man gör på den svenska frukten. Om herr Nilsson i Bästekille vill läsa detta utskottsutlåtande utifrån den synpunkten, att det icke råder någon fiendtlighet mot fruktodlingen, skulle jag tro att han kommer till ett annat resultat än det han kom till.

Vad är det som har gjort att utskottet ej har kunnat tillstyrka bifall till motionen? Det är att man har bundit ihop stödet åt fruktodlingen med tullskyddet. Det är möjligt att det är ett spörsmål, men det spörsmålet är icke aktuellt i dag. Just genom det avtal som vi ha träffat med andra länder är det icke en aktuell fråga. Huruvida det kan bli en aktuell fråga i nästa etapp,

Stöd åt fruktodlingen.

det vågar ingen säga i detta ögonblick. Varför skall man då ovillkorligen koppla ihop hela problemet om stöd och hjälp åt den svenska fruktodlingen med tullskyddet?

Det är detta bevillningsutskottet velat säga. Det har herr Sandberg här närmare utvecklat. Vi ha velat vidga frågan. Men i och med detsamma att man vidgar denna fråga så kommer bevillningsutskottet in på ett område som icke är bevillningsutskottets. Det är där hela problemet hänger samman.

Jag tror att man i detta sammanhang skulle vinna väsentligt mera, när det gäller stöd åt fruktodlingen, om man kopplade av bundenheten vid tullen såsom varande det centrala problemet och ginge efter den adress som Lantbruksförbundet i sitt yttrande och bevillningsutskottet genom att understryka detta ha lämnat, d. v. s. att man gjorde en framställning — antingen det bleve fruktodlarna eller Lantbruksförbundet som finge göra detta — om en utredning som spände över hela detta område. Varför skulle icke fruktodlarna kunna åstadkomma åtminstone tillnärmelsevis vad bönderna åstadkommit på andra områden i detta land? Kan man göra detta, tror jag att man har löst hela problemet.

Det är ingen fientlighet mot fruktodlingen, ingen fientlighet ens mot Kristianstads län i allmänhet. Det är detta och endast detta som gjort att bevillningsutskottet ställt sig på den ståndpunkten, att det förklarar sig icke ha någonting emot en utredning, men att det icke kan bli en utredning av den karaktär att bevillningsutskottet kan taga initiativ därtill.

Nu ha reservanterna nöjt sig med att smyga in tullfrågan i reservationen. Jag begriper det därför att om de hade strukit detta om tullskyddet så hade talmannen icke kunnat ställa proposition på reservationen. Då hade det icke varit något som hörde till saken i detta sammanhang. Men jag frågar:

Förstör man icke sin egen sak, den sak man vill främja, genom att handla ungefär på det sättet? Så ser jag det hela. Därför, herr talman, kan jag icke komma till annat resultat än det herr Sandberg kom till, när han yrkade bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 129 ja och 57 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § 2 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 4.

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta och av utskottet i ett sammanhang behandlade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ivar Nilzon m. fl.* och II: 191 av herr *Svensson* i *Stenkyrka m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att — i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder som tillämpas vid restitution av tilläggsskatten å bensin som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under år 1950 — förordna om restitution med 20 öre per liter av den enligt 1929 års förordning utgående skatten å bensin, som från och med den 1 januari 1951 och tills vidare förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer»;

2) de likalydande motionerna I: 277 av herr *Mannerskantz m. fl.* och II: 362 av herr *Dickson m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t — med verkan fr. o. m. den 1 januari 1951 och i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder som tillämpats vid restitution av tilläggsskatten å bensin, som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under år 1950 — förordna om restitution av den enligt 1929 års förordning utgående skatten å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer»; samt

3) motionerna I: 278 av herr *Pålsson m. fl.* och II: 365 av herr *Nilson* i *Spånstad m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ivar Nilson m. fl.* och II: 191 av herr *Svensson* i *Stenkyrka m. fl.* samt de likalydande motionerna I: 277 av herr *Mannerskantz m. fl.* och II: 362 av herr *Dickson m. fl.*, bemyndiga Kungl. Maj:t att — i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder som tillämpats vid restitution av tilläggsskatten å bensin, som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under år 1950 — förordna om restitution med 20 öre per liter av den enligt 1929 års förordning utgående skatten å bensin, som från och med den 1 januari 1951 och tills vidare förbrukades vid jordbruket till bensindrivna traktorer; samt

B) att de likalydande motionerna I: 278 av herr *Pålsson m. fl.* och II: 365 av herr *Nilson* i *Spånstad m. fl.* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Hagberg* i *Malmö*;

II) av herrar *Olsson* i *Gävle*, *Sjödahl*, *Heüman*, *Ramberg*, *Einar Eriksson*,

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensin-drivna traktorer, m. m.

Björklund, Orgård, Nilsson i Kristinehamn och *Kärlander*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A) att de likalydande motionerna I: 149 av herr Ivar Nilzon m. fl. och II: 191 av herr Svensson i Stenkyrka m. fl. samt de likalydande motionerna I: 277 av herr Mannerskantz m. fl. och II: 362 av herr Dickson m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B) att de likalydande motionerna I: 278 — — — (= utskottet) — — — lämnas utan åtgärd.

Sedan utskottets hemställda föredragits, yttrade:

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag har tillsammans med åtta utskottskamrater fogat en reservation till detta betänkande, och jag vill med några ord ange anledningen till detta.

Jag erinrar kammarens ledamöter om att det ju finns åtskilligt som vi äro vana vid i detta hus, och det finns åtskilligt som vi inte alls äro vana vid och som vi aldrig bruka använda som metoder i det politiska arbetet.

Vad är det som föreligger i denna sak? I december månad stod det i båda kamrarna en hård strid angående restitution av skatten på bensin. Det var inte utskottet som då hemförde segern, utan det var reservanterna, men utskottet begärde då hos Kungl. Maj:t en utredning av sakfrågan. Det konstiga i den ståndpunkten är att samtidigt som man själv försökte ordna sakfrågan begärde man hos Kungl. Maj:t en utredning om hur den skulle ordnas; men det är ju en sak som har förevarit. Men, herr talman, sedan Kungl. Maj:t tillmötesgått riksdagens framställning och igångsatt utredningen, vill man nu lösa sakfrågan samtidigt som den sakkunnige utreder den.

Jag har åtminstone inte i bevillningsutskottet varit van vid att man

gått de vägarna från vare sig det ena eller det andra partiet, men det är någon som har sagt att »lösligheten» breder ut sig, och det är möjligt att detta är ett utslag av den saken. För att tala allvarligt måste man emellertid säga, att om det i dag gäller skatten på bensin, kan det i morgon plötsligt gälla en stor sak, där vi alla ha intressen. Om man först begär en utredning och så löser sakfrågan utan att avvakta utredningens resultat, kan det få konsekvenser som jag för min personliga del inte är beredd att ta, och därför ha jag och de som dela den uppfattning jag hyser i detta avseende målt oss ut ur sammanhanget. Detta måste bland den stora allmänheten ge ett intryck — jag tror dock inte det är så — att man här fortsätter vad man gjorde i december, då man blev besegrad, låt vara med några röster, och vill i eget intresse lösa en detaljfråga i hela det frågekomplex som här föreligger. Jag tror att riksdagen handlar bäst i överensstämmelse med sina traditioner om den i detta fall följer vår reservation.

Nu har man från majoritetens sida sagt, att man inte vet någonting om när denna utredning kan bli färdig. Även reservanterna anse emellertid, att man bör understryka vad som sades i beslutet från december, att frågan om restitution för bensin som använts för jordbrukets traktorer skulle ha förtursrätt framför andra utredningar. Om man till vad som nu föreligger lägger detta uttalande, som finns i reservationen, är det således såvitt jag kan förstå ingen anledning att gå ifrån en gammal tradition och slå in på vägar, om vilka ingen av oss vet huruvida de kunna följas i fortsättningen.

Ur dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till den reservation som är betecknad med nr II och som är avgiven av mig jämte åtta andra ledamöter av bevillningsutskottet.

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Det är inte första gången som utskottets värderade ordförande och jag diskutera denna sak. Den har ju varit aktuell hela tiden sedan vi fingo den nuvarande höga bensinbeskattningen.

Under den tid då vi hade den s. k. extraskatten på bensin ordnade man med ett provisoriskt system, enligt vilket en viss restitution utgick för i jordbruket förbrukad bensin. När denna extraskatt borttogs, höjdes samtidigt den ordinarie bensinskatten från 18 till 25 öre. Detta medförde att den belastning som i jordbruket drivna traktorer förut hade vidkänts nu ytterligare kom att skärpas. Det var då förklarligt att vi från jordbrukarhåll ansträngde oss för att om möjligt åstadkomma en lindring i detta avseende, detta så mycket mer som utvecklingen alltmer tenderade till att det skulle vara förmånligt med bensindrivna traktorer i större utsträckning än som nu kan ekonomiskt användas i det svenska jordbruket.

Härtill kommer, som utskottet i fjol underströk och som i år har ytterligare understrukits vid debatten i utskottet, att det pågår en omändring av bensindrivna traktorer till fotogendrift. Detta kommer att medföra en missanpassning hos traktorbeståndet i vårt land, och det blir också förenat med högre inköpskostnader och, om man bortser från den extra beskattningen av bensin, högre driftkostnader och mindre effektivitet i arbetet. Detta utgjorde i fjol motivet för oss att söka åstadkomma en provisorisk lösning av denna fråga.

Att vi därmed inte ha velat på något sätt föregripa den utredning som tillsattes på grund av fjolårets riksdagsbeslut, framgår klart och tydligt av utskottets skrivning. Utskottet säger nämligen: »Utskottet vill dock understryka att utskottet härmed icke tagit ställning till frågan vilken omfattning resti-

tutionen skall ges vid en mera definitiv lösning av restitutionsspörsmålen.» I sin skrivning i fjol när utskottet skickade detta ärende till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning, sade också utskottet, att det därmed inte ville binda den restitution som man föreslog vid ett visst belopp, utan man ville ha det som ett provisorium.

Under den tid då restitution har utgått, ha vi kommit fram till ett system som i stort sett fungerar tillfredsställande. Jag har inte hört några allvarligare klagomål från de jordbrukare som använda traktorer. Man ger restitution i underkant på förbrukningen, och det anser jag vara en säkerhetsåtgärd som man bör iaktta vid nuvarande restitutionsförfarande. Vi ha en organisation som nu är sysselsatt med att uträkna och ge restitution för den sista tiden då den höga bensinskatten fanns. Denna organisation har upplagt register över alla befintliga traktorer, och för denna organisation möter det inga svårigheter att utan vidare fortsätta arbetet och utforma restitutionen i enlighet med vad utskottet här har föreslagit.

När vi inom utskottet, trots att det förelegat motioner om att man skulle restituera hela skatten, dock har stannat vid att föreslå, att endast 20 öre skola restitueras, beror det på att vi inte på något sätt ha velat föregripa den utredning som Kungl. Maj:t har tillsatt. Vi anse att det bör finnas utrymme för Kungl. Maj:t och den utredningsman som Kungl. Maj:t har tillsatt att oberoende av vad utskottet har kommit till kunna utforma en definitiv lösning av detta problem.

Jag skulle sedan vilja säga till min värderade vän utskottets ordförande, att de metoder som vi här ha använt äro fullt konsekventa. Vi motionerade i fjol om restitution av bensinskatten. Detta resulterade i en skrivelse till Kungl. Maj:t, men vi ha ännu inte sett

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

något resultat av detta, och vi veta inte heller när något förslag från Kungl. Maj:t kan föreligga. Att vi då uppta samma tanke och föreslå restitution efter samma linjer som vi föreslogo i fjol, det torde inte vara så häpnadsväckande, att man kan tala om nya metoder.

Utskottsmajoriteten och reservanterna ha såväl i år som i fjol uttryckligen sagt ifrån, att de anse att restitution bör utgå. Vi ha fullföljt tanken genom att i år återkomma med vårt krav på denna restitution. Vi ha gjort det för att få ett efter våra förhållanden bättre anpassat, mera ekonomiskt traktorsbestånd, och för att åstadkomma besparingar i jordbruksdriften, som i någon liten mån skulle göra sig gällande i jordbrukskalkylen. Och vi anse, som jag förut har sagt, att detta inte är att på något sätt föregripa den utredning som Kungl. Maj:t nu har tillsatt eller den proposition som i sinom tid kommer att framläggas — när vet inte jag, men det kanske finansministern kan upplysa oss om. När vi ha denna organisation med kortsystem, där varje traktorägare och varje traktor finnas antecknade och där förbrukningen av varje enhet också är angiven, är det en enkel sak att ändra den nu utgående restitutionen på tilläggsskatten, att omfatta denna del av bensinskatten, tills definitivt förslag föreligger, till att omfatta de 20 öre som enligt utskottets yrkande skulle bli restituerade.

Herr talman! Detta är i stort sett de skäl som förelegat för oss i utskottet när vi ha tillstyrkt att denna restitution skall utgå. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SANDBERG: Herr talman! Jag behöver inte uppta tiden med att betona de fördelar som ligga i att använda bensin som drivmedel för jordbrukstraktorer i stället för t. ex. foto-

gen. Denna sak är tidigare så grundligt omdebatterad, att ingen torde kunna göra gällande annat än att det är nationalekonomiskt fördelaktigt och arbetsbesparande att använda bensin som drivkraft i största möjliga utsträckning för jordbrukets traktorer — jag undantar de stora dieseldrivna traktorerna; det är ju en särskild historia.

Jag vill i stället peka på en som jag tycker i viss mån ny omständighet som stöder kravet på att man nu vidtar sådana anordningar, att restitution av det väsentliga av bensinskatten kan ske för jordbrukets traktorer, nämligen just den utredning som har tillsatts av Kungl. Maj:t. Det är ju i och för sig ingenting nytt — vi anhöllo ju om den i fjol när vi diskuterade denna sak — men det nya är det sätt på vilket denna sak sedan har utvecklats. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet antydde vid våra diskussioner i fjol höstas, att den kommande utredningen nog skulle komma att ta sin ganska rundliga tid, men det var ju ingen som då lät avskräcka sig av den saken på det håll, där man var inställd på att i övrigt följa departementschefen.

Nu är denna utredning tillsatt och direktiven äro kända. Det är ju inte annat än gott att säga om både det förhållandet att utredningen har kommit till och om de direktiv, som äro givna, men utredningen är lagd som en allmän utredning om beskattningen av motorfordonstrafiken. Den innefattar alltså även frågan om en eventuell annan fördelning av skatterna mellan bensinen och fordonen. Det är en omfattande utredning, som säkerligen kommer att ta en betydande tid. Man pekar i direktiven på att man kan tänka sig att flytta över en större del av skattläggningen av motortrafiken på fordonen, och därmed skulle ju den här frågan få mindre räckvidd, eftersom det då bleve fråga om en mindre

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensin-drivna traktorer, m. m.

skatt på bensin. Detta visar att i denna utredning måste man taga hänsyn till hela frågan. Allting hänger samman på ett sätt som torde göra det ganska svårt att bryta ut den speciella fråga, som det här gäller, och komma med en separat lösning på den så fort som möjligt. Det är ju den förhoppningen som reservanterna ha. Men jag tror att på grund av denna utrednings natur är det inte så mycket att hoppas i detta avseende, utan utredningen måste ta sin ganska rundliga tid, och då är det betänkligt att ingenting göres på detta område. Då kommer den apparat, som man nu möjligen kan använda för en provisorisk restitution att föråldras, och man kan inte så väl använda sig av den erfarenhet man har samlat under tiden den provisoriska restitutionen pågått.

Jag vill på den punkten säga, att då herr Adolv Olsson nu framhåller, att man nu vill lösa sakfrågan medan utredningen pågår, så är detta inte riktigt. Herr Jonsson i Skedsbygd har också betonat detta. Vi vilja inte föregripa utredningen. Vi lösa inte sakfrågan definitivt, utan vi förorda ett provisorium, som icke bör vara omöjligt att genomföra. Om vi inte göra detta nu, så kommer det att dröja mycket länge innan det blir något resultat på detta område, och under tiden hinner det ske att traktorer ombyggas från bensin- till fotogendrift, varigenom det ekonomiska resultatet försämraras och utvecklingen går i en icke önskvärd riktning.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det kan naturligtvis inte vara någon mening att i dag fördjupa sig i samma ämne som vi bara för några månader sedan så in-

gående diskuterade i riksdagen, men jag tycker ändå att vissa väsentliga ting skola föras på tal, så att vi kunna erinra oss dem. Ett sådant är att restitution av ordinarie bensinskatt har jordbruket aldrig tidigare haft. Det har varit bensinskatt i många år, men restitution av den ordinarie bensinskatten har aldrig skett. Det är alltså en ny förmån som utskottet här vill att jordbrukarna skola få.

En annan sak som jag vill påpeka är att denna individuella restitution, när det skall undersökas hos varje enskild jordbrukare, hur mycket pengar han skall ha tillbaka, är en ganska bekymmersam sak. När herr Jonsson i Skedsbygd sade, att det har varit i stort sett tillfredsställande, såg han ju saken ur jordbrukarnas synpunkt, men var och en som vill studera den tillfälliga anordning, som vi haft under krisen för att restituera den tillfälliga bensinskatten, skall finna att det är en metod som ur kontrollsynpunkt är mycket otillfredsställande.

Jag skulle vidare vilja fästa uppmärksamheten på att här gäller det en statsutgift. Det betyder att staten skall avhändas mellan en och två miljoner kronor om året. Ifall riksdagen i december hade fattat beslut om detta, hade hänsyn kunnat tagas till detta i statsverkspropositionen. Man kunde ha tagit hänsyn till detta och berett täckning för denna ökade utgift. Det har icke kunnat ske, utan detta blir nu en utgift som riksdagen skulle göra bakefter, sedan vi praktiskt taget ha klarat frågan om utgifterna för nästa budgetår. Jag avlämnade ju i går den proposition med komplettering av riksstaten, som är slutstenen från regeringens sida i budgetbehandlingen.

Jag skulle vidare utan att fördjupa mig i detta vilja fästa uppmärksamheten på att en utredning om hela restitutionsfrågan pågår. Det har både från herr Jonssons i Skedsbygd och herr

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

Sandbergs sida sagts, att utskottets förslag icke föregriper utredningen, därför att man föreslår att $\frac{1}{5}$ av bensinskatten skall återbäras. Är det inte en något sangvinisk uppfattning att försöka få oss att tro, att en så väsentlig återbäring icke skulle föregripa utredningen? Vad vet man över huvud taget om det, så mycket mera som man ju från utskottsrepresentanternas sida är mycket oviss om vad utredningen till slut kommer att medföra? Jag skulle därför för min del vilja säga, att skälen för ett avslag på de föreliggande motionerna måtte väl i alla fall vara betydligt starkare nu än när riksdagen senast behandlade motionerna och då de blevo avslagna.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Utskottets av oss alla högt aktade ordförande framhöll alldeles riktigt att riksdagen har sina traditioner, som det gäller att slå vakt om. Han framhöll alldeles riktigt att det finns vissa ting man företar sig i riksdagen och det finns vissa ting man inte företar sig i riksdagen, och till de senare räknade han att man inte fattade beslut i frågor, som ligga under utredning. Det är en gammal regel, som vi alltid försökt att följa i det här huset. Men jag vill för herr Olsson i Gävle understryka, att om nu utskottet här har gjort detta enligt hans mening betänkliga felsteg från en annars konsekvent hävdad riksdagstradition, så befinner sig utskottet i ett ganska gott sällskap såvitt jag kan förstå. Det ligger ju till på det sättet att finansministern har, alldeles oavsett att han tillkallat en särskild utredningsman för att utreda hela frågan om motorfordonsbeskattningen här i landet, icke desto mindre ansett sig oförhindrad att framlägga en proposition, vars ekonomiska räckvidd ju är oerhört mycket större än denna begränsade fråga. Här gäller det ju en-

dast frågan om restitution av skatt på bensin, som förbrukas i jordbruket för bensindrivna traktorer. Den andra frågan, som han rekommenderat kammaren att fatta beslut i, gäller en fördubbling av fordonsskatten.

Nu kanske utskottets aktade ordförande vill replikera mig med att citera den gamla klassiska sats, som även finansministern väl känner till, den sats som lyder så, att vad som passar Jupiter passar icke oxen, och det ligger kanske något i detta. Men jag har inte velat låta detta tillfälle gå förbi utan att påpeka för kammarens ledamöter att finansministern härvidlag har precis på samma sätt som utskottet brutit mot en annars som jag sade konsekvent hävdad riksdagstradition i och med att han rekommenderar riksdagen att fatta beslut i en angelägenhet, som ligger under utredning, en utredning igångsatt av finansministern.

Medan jag har ordet, herr talman, skulle jag också vilja ytterligt kort kommentera den reservation som jag har varit med om att underteckna; den går ju ut på ett förslag att riksdagen skulle fatta beslut i enlighet med motionen av herr Mannerskantz m. fl. i första kammaren och herr Dickson m. fl. i andra kammaren, vilka ansett att restitutionen borde omfatta hela beloppet eller 25 öre per liter. Det är ju den ståndpunkt som vi intogo i fjol, och jag anser det vara en ganska logisk ståndpunkt. Om det är så att dessa fordon inte slita vägarna, är det ju inte riktigt att de skola betala en skatt, som uteslutande skall gå till vägarna. Men jag skall inte nu ytterligare utveckla detta ämne. Jag skall inte heller nu yrka bifall till denna reservation. Jag skall i stället för att förenkla hela proceduren och avkorta debatten — föredragningslistan är ju ganska lång — inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! När statsrådet och chefen för finansdepartementet talade om att man skulle införa en ny princip, om man gick att restituera den ordinarie bensinskatten, så är väl förhållandet det, att så länge den ordinarie bensinskatten var låg — den har ju höjts de senaste åren i olika etapper från 12 till 18 öre och nu till 25 öre — kändes den inte så hårt, och därför var heller inte restitutionskravet så brännande som det för närvarande är. Därtill kommer ju den utveckling av traktorbeståndet, som jag förut talat om och som enligt majoritetens i utskottet uppfattning nödvändiggör att man kommer till en lösning av detta problem. Kvar står också att den ordinarie skatten har höjts med 7 öre, och då blir det ju inte någon ny princip. Den innefattar ju även en del av den restitution, som vi förut haft.

När statsrådet säger, att det system, som vi för närvarande ha, inte är tillfredsställande — det är tillfredsställande kanske ur jordbrukarnas synpunkt men däremot inte ur statens synpunkt — vill jag säga, att vi haft föredragningar i utskottet på den punkten, men enligt de uppgifter, som där lämnades, fungerade detta system någorlunda tillfredsställande även ur statens synpunkt, och det bör det ju göra när man skurit ned restitutionen till att omfatta ett mindre kvantum än vad som verkligen förbrukas.

Statsrådet säger att det kan inte vara riktigt att nu när statsverkspropositionens inkomst- och utgiftsberäkning är avlämnad komma med det här förslaget. Det skulle förrycka resultatet med ett par miljoner kronor. Jag tror inte så mycket på detta. Vi veta allesamman att bilbeståndet har vuxit så avsevärt, att den inflytande bensinskatten ovillkorligen blir betydligt större än vanligt. Dessutom är det ju så, att ben-

sinskatten enligt riksdagens beslut skall gå till vägarna.

När statsrådet sedan talar om att man skulle på det här sättet föregripa utredningen, så har jag förut sökt klargöra att vi på intet sätt skulle vilja föregripa utredningen. Den är ju tillsatt, och vi förvänta ett resultat. När vi kunna få det kan givetvis inte herr statsrådet upplysa om. Vi veta inte om det blir ens till nästa riksdag. Jag har för min del erfarenhet av att de här frågorna varit mycket svårösta, men föregripa utredningen tror jag knappast att vi göra. Då skulle det vara att föregripa utredningen när statsrådet föreslår en fördubbling av fordonskatten under den tid som utredningen pågår.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr finansministerns anförande, i vilket han sade, att den föreslagna restitutionen skulle innebära en förlust för statsverket av en till två miljoner kronor per år. Det är ju en ganska blygsam summa gentemot den förlust som jordbrukarna måste vidkännas på grund av fotogendriften. Om jag inte minner mig nämndes det här i höstas, att de traktorer, som importerats till vårt land, byggas om till fotogendrift i fabriktionslandet; de äro ursprungligen konstruerade för bensindrift men byggas om när de skola exporteras hit. Denna ombyggnad kostar — uppgavs det då — ungefär 1 200 kronor per traktor. Räkna vi med att vi årligen importera 10 000 traktorer äro vi uppe i en summa av tolv miljoner kronor, som utgör en ökad belastning för det svenska jordbruket. Kommer då därtill att, såsom det har nämnts här, de nuvarande bensintraktorerna hålla på att byggas om inom vårt land, så innebär ju detta en ytterligare ökad utgift för jordbruket.

Motioner om restitution av skatt å bensen, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

Jag tycker att om man i något sammanhang skall använda ordet kapitalförstöring så kan man göra det här. Med vett och vilja beröva vi oss själva en kraftkälla, som teknikens framsteg har berett oss, genom att vi inte utnyttja den kraft som finns i en köpt maskin.

Det är därför ganska förklarligt att man på jordbrukets håll är otålig över att inte denna fråga snabbt kan lösas. Om reservanterna segra i kväll och om alltså frågan står kvar för utredning, så kan jag inte underlåta att vädja till herr finansministern, att han gör vad han kan för att denna utredning måtte påskyndas. Jag finner det vara alldeles barockt att jordbruket skall behöva vidkännas större kostnader för sina maskiner än som är nödvändigt och samtidigt få ett sämre utbyte av maskinerna.

Jag är emellertid, herr talman, av samma uppfattning som de föregående ärade talarna här, nämligen att vi icke föregripa någon utredning genom att här följa utskottet. Vi ha formen för restitutionen klar, och vi äro i stort sett på det klara med hur det hela kommer att verka även då vi gå in för att taga bort grundskatten.

Jag kan inte finna att utredningen på något sätt föregripes i sitt arbete. Den kan kanske komma fram till ett förbättrat restitutionssystem, men det är sannoligen ingen anledning att låta det system, som vi redan ha att bygga på, ligga oanvänt under tiden, så att jordbruket på detta sätt berövas en kraftkälla.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SANDBERG: Herr talman! Endast en kort replik. Finansministern framhöll att jordbruket aldrig tidigare erhållit restitution av ordinarie bensen-skatt. Detta är ju riktigt, men om han därmed menar att det framlagda försla-

get skulle innebära, att man nu skulle gå in för att ge jordbruket en extra förmån, som jordbruket och jordbrukarna inte haft tidigare, så vill jag tillåta mig att påpeka, att i den mån förslaget leder till lägre driftkostnader — och det gör det — är detta en sak som man tar hänsyn till i jordbrukskalkylen, och det är således inte bara ett jordbrukarintresse, utan även ett konsumentintresse att man kan producera så billigt som möjligt. Här är det alltså inte fråga om ökade vinstmöjligheter för enskilda jordbrukare, utan jag förmenar att det är ett nationalintresse att man kommer till en sådan anordning, att jordbruksdriften också på ifrågavarande område — alltså då det gäller den maskinella sidan — kan genomföras så effektivt och billigt som möjligt.

Herr SVENSSON i Stenkyrka: Herr talman! Jag befinner mig bland motionärerna i den fråga som nu behandlas, och när utskottet har tillstyrkt motionen skulle jag naturligtvis inte ha någon anledning att säga någonting under den förutsättningen att kammaren bifaller utskottets hemställan, såsom jag hoppas blir fallet.

Men det var ett par ord av finansministern som jag fäste mig vid. Herr Sköld sade, att beträffande den ordinarie skatten har det aldrig någon gång förekommit att riksdagen beslutat restitution, och det är naturligtvis riktigt, men om jag inte minns alldeles fel skrev bevillningsutskottet år 1945, när riksdagen beslöt att höja bensen-skatten från 12 till 18 öre — jag hoppas att bevillningsutskottets ordförande kommer ihåg det — att det var en provisorisk höjning som företogs, och nu har den provisoriska höjningen blivit ordinarie skatt.

Jag lyssnade med intresse på finansministern före middagen i ett annat ärende, då finansministern sade, att om

Motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

riksdagen tidigare har fattat ett visst beslut så är det ingenting som hindrar att riksdagen nu intager en annan ståndpunkt omskäl därtill föreligga. Jag skulle vilja vädja till finansministern, att finansministern nu intager en annan ståndpunkt även i den här frågan.

De statsfinansiella skälen mot förslaget förstår jag, men dem har herr Hansson i Skegrie redan berört. Han har framhållit att skatten drabbar enskilda jordbrukare väsentligt hårdare. Jag förstår inte heller att det finns något skäl att hindra en gynnsam utveckling på det här området. Vi ha ju ett traktorbestånd här i landet på omkring 60 000, därav 5 000 bensindrivna traktorer. Anledningen till att det inte är ett större antal bensindrivna traktorer är givetvis skatten, och det är inte tillägsskatten — de 27 öre, för vilka vi tidigare haft restitution — som det gäller, utan det är den skatt som finansministern här har benämnt ordinarie skatt.

Ytterligare ett skäl för kammaren att följa utskottet vill jag anföra. Finansministern säger om den utredning, som han har tillsatt, att man inte vet någonting om det resultat den kan komma till. Jag tror att billighetsskäl med hänsyn till de jordbrukare, som använda bensindrivna traktorer, tala för att kammaren här följer utskottet utan att avvakta det resultat som den tillsatta utredningen kan komma till. Jag tror, herr finansminister, att detta inte är äventyrligt ur statsfinansiell synpunkt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Olsson i Gävle m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Olsson i Gävle

begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Olsson i Gävle m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 102 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Olsson i Gävle m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 5.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående avveckling av s. k. clearingkassor m. m.; och

nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad lönegradsplacering för de hos kamrarna anställda postvaktmästarna.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 1 i första kammaren av herr *Andrén m. fl.* och nr 4 i andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående beredskapslagstiftning, avsedd att vid krig eller krigsfara skapa vidgade möjligheter att ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, var- till utredningen kan föranleda».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 1 och II: 4, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Högerens partimotion med begäran om utredning om beredskapslagstiftningen mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet, bärs upp av två tankegångar.

Vår egen erfarenhet från andra världskriget har lärt oss att ett modernt samhälle i en krissituation är i behov av effektiva möjligheter att hindra verksamhet, som syftar till våldsam omstörtning med hjälp av utländsk makt.

Icke så få demokratiska folk ha efter andra världskrigets slut fått veta, att det existerar något man skulle kunna

kalla politisk aggression. Den klassiska metoden för en erövrare var förr i tiden tillgripande av militära aktioner. I de moderna diktaturernas arsenal ingå icke endast stridsvagnar, bombplan och jättearméer utan också en hårt disciplinerad och väl organiserad femtekolonn, som efter given order hänsynslöst genomför förelagda operationer. Den militära makten bildar bakgrund. Stöttruppen utgöres av de ouniformerade, av sabotörerna och av de från Moskva utsända specialisterna på erövring inifrån.

Det finns intet skäl för att vårt land skulle kunna lita på att det står i en undantagsställning. Sverige är ett litet demokratiskt land, som ligger just på gränsen mellan de två världar, i vilka världen i dag är uppdelad. Sverige har av alla tecken att döma en nyckelposition i sin del av Europa. Det skulle vara verklighetsfrämmande att knyta hoppet om en ostörd framtid till medvetandet om att den överväldigande majoriteten av vårt lands invånare är lojal mot samhället, demokratisk och beredd att försvara sin livsform. Det är inte majoriteten av ett folk, som den politiska erövraren använder. Det är en liten, fanatisk och väl utbildad minoritet.

Den ena tankegången bakom högermotionen är den i verkligheten förankrade nödvändigheten att skydda själva grunden för vår tillvaro mot kupp-försök och politisk aggression. Huvuddelen av remissinstanserna har bestyrkt behovet av ett sådant skydd.

All erfarenhet — både ifrån vårt land och från utlandet — visar tyvärr, att man icke kan ge myndigheterna de befogenheter de äro i behov av för att skydda vår säkerhet utan att begränsa de lojala medborgarnas fri- och rättigheter. I Sverige klagades under andra världskriget — icke alldeles utan skäl — på inskränkningar i hävdvunna rättigheter, om vilkas ofrånkomlighet människorna icke voro övertygade. Samma klagomål ha kommit till synes i Eng-

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

land och på senare tid särskilt i Amerika. Överallt där demokratin försöker skydda sin hållfasthet uppstår irritation.

En förutsättning för en effektiv beredskap är således en avvägning mellan de lojala medborgarnas berättigade krav på rörelsefrihet och personlig säkerhet å ena sidan och å den andra myndigheternas lika befogade anspråk på resurser i kampen mot de illojala. Denna avvägning göres icke i största hast. Det är icke lämpligt att göra den i upphetsning eller panik. Den måste vara gjord innan en eventuell kris blossar upp i hela sin kraft.

I denna deklaration ligger beredskapsmotionens andra tankegång.

När jag — herr talman — från dessa båda utgångspunkter granskar utskottets hemställan i anledning av motionen, har jag ingen anledning att fästa något avseende vid den omständigheten, att utskottet hemställer att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Klämman är i detta fall uteslutande av formellt intresse. Sin egentliga ståndpunkt tar utskottet i motiveringen. Tillåt mig, herr talman, att i största korthet uppehålla mig vid några av utskottets sakliga ståndpunkts-taganden.

Svenska folket får i utskottsutlåtandet två besked. Utskottet anser en beredskapslagstiftning med utvidgad befogenhet för myndigheterna att inskrida mot samhällsfarlig verksamhet nödvändig. Någon som helst tvekan på denna punkt finns icke.

Utskottet underrättar svenska folket om att sedan hösten 1950 ett omfattande arbete pågår i syfte att planlägga de åtgärder, som anses komma att bli nödvändiga vid krig eller skärpt utrikespolitisk kris. Av acceptabla skäl är redovisningen för detta arbetes detaljer summarisk.

Det är dock något ägnat att förvåna att Kungl. Maj:t först i anledning av ett

motionsförslag från ett enskilt parti inom riksdagen lämnar detta besked. Med hänsyn till frågans vikt och dess ingripande betydelse för de enskilda medborgarna, borde, synes det mig, regeringen ha varit angelägen att tidigare och utan påstötning klart deklarera sina avsikter. Frågan om rikets skydd mot samhällsfarlig verksamhet är dock icke en intern fråga för Kungl. Maj:ts kansli. I sällsynt hög grad angår den oss alla — såväl de lojala medborgarna som de, vilka vandra på gränsen mellan lojalitet och illojalitet. Ingen tror att det ledande skiktet i femtekolonnen låter sig påverkas av risken för ett ingripande. Men det finns säkerligen mer än en av hantlangarna som skulle tänka sig för, om han finge veta, att man icke kommer att ta i honom med silkesvantar för den händelse att han gör sig skyldig till brott eller medverkar till att förbereda brott.

Mot kravet på offentlighet tala naturligtvis sekretesskäl. Man bör icke underrätta de herrar det här gäller om detaljerna i de åtgärder man förbereder för att hindra deras gärningar. Detta är sant. Det är klokt att icke ge de misstänkta möjligheter att slippa undan övervakningen och att motverka lagstiftningens syften genom diverse konstupgrepp.

Ingen har heller begärt att regeringen skulle på torgen eller ens i riksdagen redovisa det som måste hållas hemligt. Detta är emellertid intet hinder för en klar och sammanfattande redogörelse över huvuddragen i den tilltänkta lagstiftningen och heller intet skäl för att icke ett meddelande skulle ha kunnat lämnat att regeringen tagit upp problemet. Samtidigt som jag förstår behovet av sekretess, vill jag varna för att driva denna för långt. Även i det sammanhanget är det fråga om en avvägning, där man endast i de fall, då särskilt starka skäl tala för hemlighållande, bör avstå från de fördelar ett fritt och öppet

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

meningsutbyte skänker. Vad det gäller är icke endast att utvidga myndigheternas befogenheter. Det gäller också att skapa ett sådant opinionsläge, att myndigheterna i sin kamp mot femtekolonnen kunna räkna med spontan och aktiv medverkan från alla lojala medborgares sida. Detta förutsätter offentlighet i den mån den är möjlig. Människorna böra inte få det intrycket, att det här är fråga om en uppgift uteslutande för polisen och inrikesdepartementet, där den enskilde medborgaren bara har att finna sig i vad statsledningen bestämt.

I detta sammanhang är det angeläget framhålla, att frågorna böra utredas icke blott med tanke på situationen vid krig eller omedelbar krigsfara. Som överbefälhavaren understryker i sitt yttrande bör utredningen uppenbarligen även omfatta vad som bör göras för att i nuläget erhålla större möjligheter att ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre och inre säkerhet. Vid tillämpningen av de riktlinjer, som man här kommer fram till, är det självfallet av stor vikt, att både de underordnade myndigheterna och ledningarna i enskilda samhällsviktiga företag redan från början få en stark känsla av att de hållas om ryggen av regeringen och åtnjuta den demokratiska opinionens stöd. Detta är en väsentlig förutsättning för att våra gemensamma ansträngningar på detta område skola få avsedd effektivitet. För att åter mobilisera allmänna opinionen måste denna mera regelbundet informeras om läget och dess risker och om vad myndigheterna vänta av de enskilda medborgarna.

Avvägningen mellan frihetskravet och den tilltänkta lagstiftningens begränsningar för den enskilde måste givetvis utgå ifrån principen, att det bör vara en medborgerlig skyldighet att finna sig i tillfälliga frihetsinskränkningar, som äro nödvändiga för att rädda friheten och demokratien. I England har man formulerat tanken så, att det

finns tillfällen, då demokratiens bestånd kräver att den provisoriskt sättes ur kraft. Det är på den vägen världens äldsta demokrati vandrat genom krig och kriser med bibehållen medborgarfrihet. Uppgiften är emellertid att övertyga människorna härom, att få dem att förstå att de offer man kräver icke göras förgäves eller i onödan.

Första lagutskottet anser det önskvärt och lämpligt att under det fortsatta utredningsarbetet samråd äger rum med företrädare för de olika demokratiska partierna. Jag understryker detta önskemål. Vilka former som skola väljas är en andrahandsfråga. Därom kunna vi nog komma överens. För min del skulle jag önska att utredningen efter en snabb behandling av de hit hörande frågorna i lämpliga delar offentligt redovisade sina resultat. Efter denna redovisning borde så kunna följa en allmän debatt, i vilken inte bara riksdagen utan alla våra demokratiska institutioner skulle engageras. Jag tror att en sådan debatt skulle kunna föras utan att skada kravet på behörig sekretess. Den skulle framför allt bidra till att förankra en lagstiftning av detta slag i folkmedvetandet på ett helt annat sätt än en serie plötsliga beslut i regering och riksdag kan göra. Riksdagen bör förhandsinformerar. Svenska folket bör icke hållas utanför denna fråga. Sådant läget nu är nöjer jag mig emellertid, herr talman, med att än en gång bestämt understryka önskemålet att de demokratiska partiernas insyn blir en verklig insyn.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Huvudmotionären herr Hjalmarson har utöver sin motion angivit några ytterligare skäl för sin framstöt. Han nämner den tendens till politisk aggression, som gör sig gällande i den internationella politiken. Men han har förmodligen någonting annat i tankarna än det

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

som kommer till uttryck i Truman-doktrinen, som ju inte bara proklamerar Medelhavet som ett amerikanskt inhav utan även proklamerar, att För-enta staterna skola med vilka medel som helst försöka hindra förändringar i regimen i något av de kapitalistiska länderna. Och detta land har ju visat att det menar allvar därmed. Jag erinrar om den grekiska tragedien, jag erinrar om de italienska valen, när den amerikanska flottan i hamnarna och det amerikanska flygvapnet över de italienska valcentra sökte sätta sin prägel på medborgarnas ståndpunkts-tagande.

Herr Hjalmarson nämnde även ett annat skäl för sin motion, nämligen att vi kanske för närvarande ha en nyckelposition i Europa. Detta var något för mig överraskande, men jag drog vissa slutsatser, som han själv icke redovisade, rörande vad som låg bakom detta skäl och varför det ur den synpunkten är alldeles särskilt nödvändigt att särskilda åtgärder vidtagas. Är det de funderingar, som överbefälhavaren har gjort sig till tolk för och som även ha kommit in i regeringens dokument, som möjligen föresväva herr Hjalmarson, nämligen att västmakterna lättare kunna hålla sig fast i Skandinavien än vid baser på den europeiska kontinenten, där underlägsenheten gentemot röda armén skulle vara mera framträdande? Eller är det de kartritningar, som vederbörande ha gjort, där de visa, hur de amerikanska flyglinjerna över det svenska territoriet skola söka sig till de ryska storstäderna? Jag undrar om det inte är det ändå, som föresvävar herr Hjalmarson, när han nu funnit att Sverige intar ett slags nyckelposition i europeisk politik, som nödvändiggör alldeles särskilda åtgärder.

I motionen ha herr Hjalmarson och hans medmotionärer med jag vill nästan säga sympatisk fräckhet angett att de önska inskränkningar i medborgar-

nas frihet och rättssäkerhet. Herr Hjalmarson citerade nyss med stor tillfredsställelse ett brittiskt uttalande, att demokratiens bestånd kräver, att den tillfälligt sättes ur kraft. Ja, det är ju ingenting ovanligt att sådana framstötter motiveras med omtanke om rikets inre och yttre säkerhet. Det är ju en gammal högerdoktrin, att man skall vinna säkerhet för riket genom att avskaffa säkerheten för medborgarna, eller, kanske man skulle kunna precisera det till, genom att avskaffa säkerheten för den medborgargrupp, som vill avskaffa minoritetsdiktaturen över landets ekonomiska liv.

Det är nog i detta syfte man nu föreslagit en utredning, som syftar till att återuppväcka krigsårens lagstiftning, en lagstiftning, som i gemene mans mun fick namnet hestapopolitiken och som på sin tid av den socialdemokratiske förstakammarledamoten herr Linder karakteriserades så, att den skulle möjliggöra för den tänkta tyska ockupationsmakten att införa en nazistisk diktatur i vårt land utan att stifta en enda ny lag.

Att högerledaren nu försökt inhämta folkpartiledaren Ohlins försprång som en reaktionens stormsvala förvånar mig mindre. Vad som gjort ett starkare intryck på mig är vad som blottats i samband med utskottets behandling av ifrågavarande motion.

För det första visar ju utskottsutlåtandet, att utskottets avslagsyrkande solidariskt har understötts av motionärerna själva eller deras åsiktsfränder. Det framgår ju också av herr Hjalmarsons uttalande här i kammaren, att detta skett därför att utskottet i sak gått åtminstone lika långt om inte längre än motionärerna själva.

För det andra avslöjar utskottets utlåtande, att regeringen utan riksdagens hörande har hunnit längre än motionärerna i förberedelser för att — om jag nu får citera herr Hjalmarsons mo-

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

tion — »inskränka medborgarnas frihet och rättssäkerhet».

För det tredje — och det är väl det mest anmärkningsvärda — uttalar sig lagutskottet till förmån för krigsårens hestapologstiftning och till och med för ännu mera långtgående åtgärder.

Utskottet har utvalt ett fåtal remissinstanser i Göteborg och Stockholm, som ha fått yttra sig innan utskottet har tagit ställning. Ja, vederbörande få ursäktas mig, men jag tror att det ligger nära till hands att antaga, att valet har fallit på dessa instanser därför att de voro någorlunda inställda på motionens och utskottets våglängd. Svea hovrätt, som ju brukar spela en viktig roll både som rådgivare när beredskapslagar skola sättas i funktion och när det gäller att slå vakt om klasspräglade domslut, anser nu att situationen redan i dag är allvarligare än under krigsåren och att en ny beredskapslagstiftning följaktligen genast bör sättas i funktion. Ja, detta uttalande tror jag bestyrker den gamla sanningen, hur varje eftergift för reaktionära poliskrav omedelbart föder nya anspråk. De tillfrågade remissinstanserna — om jag undantager civilförsvarsstyrelsen, som inte anmäler några behov av ytterligare åtgärder för att bekämpa spioneri eller sabotage — redovisa eljest den mest harmoniska åsikts-gemenskap med högermotionerna, och det kan väl för all del bero på att de själva bestå av högermän.

En av de remissinstanser, som haft tillfälle att yttra sig, nämligen kriminalpolisintendenten i Göteborg — han klagar över att han bara haft två dagar på sig för att avge sitt utlåtande — räknar upp fem önskemål, däribland 1940 års tvångsmedelslag, i vars namn tusentals arbetarhem kunde tvångsvisiteras en tidig vintermorgon, innan hitleristerna ännu hade hunnit sluka Norge, vidare skyddskungörelsen av 1940, vilken som bekant möjliggjorde en de-

portation av ett antal hederliga arbetare, möjliggjorde upprättandet av koncentrationsläger eller som man kallade det arbetskompanier för kommunistiska värnpliktiga, och i vars hägn också attentatet mot Norrskensflamman kunde planläggas, vidare utlänningskungörelsen, på vars konto stå Långmora och Smedsbo, namn som ju ha kvarlämnat outplånliga minnen hos nazismens offer av svensk demokrati i dess djupaste förnedring, och sist men inte minst partiförbudslagstiftningen, som så kongenialt anslöt sig till Nürnberglagarna. Denna lag var det visst för övrigt som inspirerade det berömda statsmannanordet från första maj 1940, att de tyska makthavarna inte behövde föreställa sig att Sverige med sura miner intog sin plats i det nya — nazistiska — Europa.

Nu sattes visserligen inte den lagen i funktion, men det berodde sannerligen inte på högerpartiets bristande vilja eller på de andra samregerande partiernas pietet gentemot åsiktsfriheten. Det var säkert det tyska nederlaget vid Moskva och särskilt katastrofen vid Stalingrad, som aktualiserade omvärderingen av vad den s. k. beredskapen i själva verket krävde.

Sedan följde som bekant den s. k. arbetarrörelsens skördetid, när general Rosenblad och nazistchefen, styckjunkare Lindholm, ansågos indisponerade och när Dagsposten bojkottades från officersmässarna. Den nya tiden krävde också nya seder, och vi fingo den s. k. Paulsson- eller Sandlerkommissionen, som skulle tvätta bort den värsta nazistiska smittan ur den svenska demokratiens paradkostym — det passade ju så bra till den klädsamma danska sabotörrambindeln på dåvarande polisministerns arm. Den byken kunde dock inte godkännas av någon som hade elementära anspråk på renlighet.

Men något kröp ändå fram om den

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

lagstiftning och de tvångsmedel, som praktiserats i demokratiens missbrukade namn och som i dag återigen rekommenderas. Där fanns attackerna mot — för att nu återigen citera herr Hjalmarson — »medborgarnas frihet och rättssäkerhet». Där blottades interiörer om det intima samarbetet mellan Hestapo och det nazistiska Gestapo, om toleransen gentemot det nazistiska spionaget och den våldsamma aktiviteten mot de relativt blygsamma motåtgärderna från hitleristernas motståndare, om utlämnandet av antinazister till avrättning i Tyskland — jag erinrar om namnet Hjelman — om utlämnandet av uppgifter om de tyska flyktingarna, som Gestapo kunde utnyttja för att trakassera deras anhöriga i Tyskland, om förföljelserna mot Norges frihetskämpar och Danmarks sabotörer. Det fanns samvetsömma riksdagsmän som vände sig bort inför den motbjudande synen av de tusentals tjallarna och angivarna i hestapoarmén, som denna parlamentskommission frammanade.

Den då fördömda lagstiftningen riktade sig med hela sin tyngd mot de demokratiska krafterna inom och utanför vårt land. Alla som stodo hitlerismen emot voro misstänkta i ögonen på lagstiftningens handhavare.

Nu, efter några få år, är allt detta glömt.

Vi diskutera för vår del inte frågan om landet skall skydda sig mot skadegörelse av skiftande slag. Vi finna detta självklart. Vi ha sålunda inte motsatt oss vissa lagar av både permanent och beredskapskaraktär, som haft ett sådant syfte.

Å andra sidan dölja vi inte vår uppfattning att vissa lagar och fullmakter icke komma att handhavas på ett rättfärdigt sätt. Krigsårens erfarenheter skingrade därvidlag eventuella illusioner även hos den dåvarande samlingsregeringens anhängare, och vi veta att läget inte är bättre nu.

Vi ha exempelvis en lag, som stadgar dödsstraff i krigstid för den, som väsentligen bidrager till framkallande av kriget. Men här i landet försiggår en högljudd propaganda för svenskt deltagande i ett planerat och propagerat krig utan att myndigheterna finna detta märkligt eller angräpligt. Samma lag drabbar dem, som åstadkomma allvarligt men för rikets försvar. Men det bedrivs en planmässig verksamhet för att omöjliggöra ett försvar mot ett angrepp västerifrån utan att detta anses förkastligt.

Vi kunna absolut inte dela motionärernas och utskottets uppfattning, att det inte finns någon beredskap mot lagbrytare i de särskilda, tänkta fallen.

Vi ha som sagt redan dödsstraff för motstånd mot krigsbeslut eller gärning, som kan antas ha framkallat kriget. Vi ha upp till livstids straffarbete för krigsförräderi, högförräderi, uppror, grovt spioneri och grovt sabotage. Vi ha långvariga frihetsstraff för olovlig underrättelseverksamhet, för underlåtelse till angiveri och för väpnat hot mot laglig ordning. Vi ha upp till tio års straffarbete för försök att samla, utbilda och beväpna manskaper med syfte att rikta sig mot den allmänna säkerheten, och vi ha två års straffarbete för olovlig kärverksamhet.

Vi ha också kautschukbestämmelser, som straffa till sex år för utlämnande av uppgifter, även när dessa äro alldeles oriktiga och följaktligen icke kunna skada landet. Vi ha straff för underrättelseverksamhet, som icke är riktad mot Sverige. Vi ha liknande straff för mottagande av pengar från främmande makt i syfte att påverka den allmänna meningen — varmed dock tydligen inte menas myndigheternas Marshall-medel för att inrikta radions och pressens verksamhet i enlighet med de amerikanska intressena.

Vi ha också en hemlig polis, som snart har lika stora resurser att röra sig med som den i grunden kompro-

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

metterade Hestapo från krigsårens anpassning till Hitlertyskland. Denna polis förfogar dessutom över andra slags tvångsmedel än överflöd på pengar. En person, misstänkt för brott varpå straffarbete kan följa, får exempelvis häktas, och — vid bristande skäl till häktning — anhållas.

Polisman kan anhålla utan beslut. Efterlyst kan gripas när som helst av vem som helst, liksom den som tas på bar gärning i brottsligt förhållande. Man kan hålla en person inspärrad i fem dagar utan häktning, utfärda reseförbud för misstänkt och införa kvarstads- och skingringsförbud. Man har i vissa fall rätt till beslag på skrivelser, brev och telegram. Man kan utföra telefonspionage på misstanken om brott, för vilket två års straffarbete kan följa. Man kan husrannsaka, kroppsvisitera och kroppsbesiktiga. Man har dessutom särskilda lagar om skydd för försvaret, bevakningskungörelse, legitimationskungörelse, en rad av förbud m. m.

I denna rekvisita saknas väl knappast något av det, som anses vara typiskt för en polisstat. Det finns långtgående lagar för att klämma efter spioner, sabotörer och andra skadegörare mot folket, men det saknas vilja att bruka dem mot de sabotörer mot Sveriges fred och frihet, som vilja utlämna vårt land åt det reaktionära krigsblocket, och som bara ha hån till övers för tanken att Sverige genom en alliansfri politisk skall kunna hållas utanför det propagerade storkriget, om detta trots allt skulle bli verklighet. Den lagstiftning som här föreslås och som utskottet välsignar, betraktas av dessa folkfiender som ett stöd för deras strävanden.

Vi vilja inte, herr talman, en synkronisering av den svenska lagstiftningen med de reaktionära undantagsåtgärder, som nu praktiseras i vissa Marshall-länder och som inte bara rik-

ta sig mot alla demokratiska strävanden utan ytterst syfta till att kriminalisera allt fredsarbete. Det Frankrike, som har förbjudit fredsrådets och fackföreningsfederationens verksamhet, är tydligen våra polispolitikernas förebild.

Vi förneka inte a priori nödvändigheten av en viss komplettering av lagstiftningen på en del områden. Men den får inte utformas i den anda, som präglade krigsårens beredningslagstiftning respektive tvångsmedel. Den andan hade mera gemensamt med den, som tände elden i de nazityska likfabrikerna än med den, som gjorde slut på det nazistiska skräckväldet.

Den lagstiftning, som vi mena behövs, skall värna de demokratiska fri- och rättigheterna, slå vakt om den nationella friheten som folkets gemensamma angelägenhet och med hård hand drabba de krafter, som vilja göra vårt land till basområde för den amerikanska imperialismens planerade angrepp mot de folk, som beträtt socialismens väg. Den kan inte leka med den befängda idén att demokratierna skall försvaras genom att den avskaffas för folket.

Kort sagt, vi vilja inte återvända till krigsårens odemokratiska lagstiftning och dess fascistiska tvångsmedel mot medborgarfriheten. Vi vilja inte som herr Hjalmarson, vilket han öppet bekänner, inskränka elementära, demokratiska fri- och rättigheter.

Nu har, som herr Hjalmarson redan påpekat, utskottet kommit med ett utlåtande, som i själva motiveringen är ett bifall till motionärernas krav, men som i klämman är ett avslag på dessamma. Klämman har jag ingenting emot, men jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag till motivering.

Herr RYLANDER: Herr talman! Som talesman för utskottet har jag ingenting att erinra mot vad herr Hjalmarson

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

här anfört i vidare mån än att jag anser mig böra ta avstånd från hans uttalande om försummelse från regeringens sida att vidtaga åtgärder på detta område eller informera riksdagen därom. Jag gör detta emedan det inom utskottet kan ha förefunnits olika meningar på den punkten. Det skulle därför inte vara rätt av mig att på utskottets vägnar instämma också i detta uttalande. För det partis vidkommande, som jag tillhör, vill jag erinra om att folkpartiets ledare i en interpellation våren 1950 efterlyste en översikt över åtgärderna på detta område.

Vad sedan beträffar möjligheterna att bedriva här ifrågasvarande utredning har utskottet funnit det vara bäst att fortsätta på den väg man slagit in på, nämligen att företa utredningen i departementen under inrikesministerns ledning. Det vill synas som om det förfaringsättet ur alla synpunkter skulle vara det riktiga. Denna fråga ligger nämligen inte så väl till för en parlamentarisk utredningskommitté av vanligt snitt, bestående av ett fåtal personer från olika partier under ledning av en ordförande, där arbetet bedrivs från början till slut med samma kommittésammansättning. Det förefaller som om denna utredning, som är så mångsidig och som griper in på ett flertal olika områden, bäst organiseras så, som ibland sker, att man tillsätter en utredningsman, som har vissa personer vid sin sida att samråda med. Här är bara den skillnaden, att det blir flera utredningsmän på skilda gebit.

Jag delar också herr Hjalmarsons uppfattning att det är lämpligt, att de resultat, som utredningen kommer till, redovisas för riksdagen — i den mån detta är möjligt. Denna redovisning bör helst ske så, att utredningen så snart som möjligt för riksdagen framlägger de förslag till lagar och författningar, som lämpligen kunna föreläggas riksdagen. Det blir dock säkerligen så, att det i

ganska väsentliga delar inte blir möjligt att förelägga riksdagen dessa lagförslag. Herr Hjalmarson var inne på orsakerna härtill. Det är naturligt, att sekretesskäl här komma att göra sig gällande i ganska stor utsträckning. Det kommer också att bli mycket känsliga avvägningar av vad som omedelbart bör framläggas för riksdagen och vad som, ehuru färdigställt för riksdagsbehandling, likväl bör tills vidare kvarligga obehandlat för att delgivas riksdagen när ett skärpt läge nödvändiggör detta. Hur det nu blir härmed, så måste det ändå vara en fördel både för regeringen och för riksdagen att företrädare för de demokratiska partierna få vara med och ha full insyn i utredningen.

När jag lyssnade på herr Hagbergs i Luleå anförande, blev jag inte på något sätt överraskad. Det var samme herr Hagberg i Luleå, som den 14 april 1948 höll flera anföranden i en fråga, som då förelåg och som rörde åtgärder mot kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket. Åtskilliga av kammarens ledamöter åhörde säkerligen herr Hagbergs i Luleå anföranden den gången. Vad han då sade gav tillräckliga belägg för att det skulle vara att sätta bocken till trädgårdsmästare att ta råd av herr Hagberg i Luleå, när det gällde att utforma en lagstiftning mot de faror, som i framtiden kunna hota vårt land. I den debatten ställdes det också frågor till herr Hagberg i Luleå, vilka han lämnade obesvarade. Det var en värtalig tystnad den gången.

Herr Hagberg i Luleå sade nu, att herr Hagberg och hans meningsfränder icke vilja inskränka på elementära demokratiska fri- och rättigheter. Ja, vi äro alla överens om att vi vilja inskränka på dem så litet som möjligt, men om vi skola kunna bibehålla våra demokratiska fri- och rättigheter, så är det nödvändigt att vi, i tider då de hotas, i eget intresse göra vissa sådana inskränkningar. Det är för mycket

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

att — som herr Hagberg i Luleå gör — begära att demokratien frivilligt och just med demokratiska medel skall gräva sin egen grav.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von SETH: Herr talman! När man åhörde herr Hagbergs i Luleå anförande kunde man bland många andra reflexioner göra den, att hans tal var ett uppskok på alla de lögner och den förljugenhet, som ha kommit till uttryck i hans tidigare hållna anförenden. En sak var emellertid ny i dag, och det var den utomordentliga kunskap i den svenska strafflagen, som herr Hagberg ådagalade i vad gäller straff för bl. a. förräderi och sabotage. Jag noterar som ett framsteg att herr Hagberg i Luleå har lärt sig detta.

I den debatt som nu pågår vill jag mycket kort beröra två saker. Den första är, att även om de svenska kommunisternas antal vid valen 1950 gick tillbaka, även om de ha undanträngts från sin majoritetsställning inom vissa fackföreningar, och även om vi ha kunnat minska deras representation i riksdag, landsting och fullmäktigeförsamlingar, så ha vi dock alltså kvar en grupp människor här i landet, som äro fientligt inställda till vårt samhälle. Denna grupps farlighet minskas ingalunda i och med att dess antal väljare minskas. Tvärtom utbildas den nu i sabotageverksamhet mot samhället. I Öst-Berlin finns det en central för utbildning av blivande sabotörer i alla länder. Denna central har under hösten 1950 och under innevarande år besökts av ett flertal svenska kommunister. Täcknamnet för centralen är Internationella arbetarkommittén. Där få de, som inte förut äro kunniga i dessa saker, gå igenom en fullständig kurs i hur sabotage skall bedrivas i vårt sam-

hälle, hur de stora kupperna skola utföras och hur långt ned man skall sträcka sig.

Även i denna central finns det dock läckor. Det finns kommunister, som anse att man här går för långt. Vad som sipprat ut från centralen är, att systemet — som är fullt utarbetat här i Sverige — riktar sig mot bl. a. småföretag och telefoncentraler. Över huvud taget riktar det sig mot tätorterna i ett samhälle, och meningen är att man skall kunna slå till på en gång.

Detta visar ju mer än alla utläggningar hur nödvändigt det är att den pågående utredningen kan lägga fram förslag till motåtgärder med det snaraste. Trots att inrikesministern är närvarande nu skall jag inte vädja till honom om detta, ty jag vet att han är besjälad av en stark önskan att åstadkomma effektiva åtgärder på detta område. Jag har dock inte kunnat underlåta att dra fram dessa synpunkter på förhållanden, som ytterligare motivera en snabb utredning och snabba åtgärder.

Så till den andra saken. När jag nyss sade att herr Hagberg i Luleå kom med sina vanliga lögner här, så vill jag erinra om att jag vid flera tillfällen har citerat vad han i olika sammanhang sagt om bl. a. marxismen, vilka citat herr Hagberg dock sedermera förnekat riktigheten av. Herr Hagbergs i Luleå senaste yttrande i denna riktning fölls vid den kommunistiska kongressen i påskas, då herr Hagberg, möjligen som nybliven partiledare, det vet jag inte, sade följande:

»Vi är hederliga och trofasta, och marxism-leninismens teori är vårt baner, som obefläckat bäres av den kommunistiska världsrörelsens störste son och ledare, kamrat Stalin.»

Herr talman! Jag skall inte göra några andra kommentarer till detta än den, att den man som sagt detta sitter i Sveriges riksdag. Jag vill sluta med att fråga: Hur länge skola vi tolerera så-

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

dana element i vårt samhälle, och hur länge skall en sådan man få kalla sig för svensk?

Herr OHLIN: Herr talman! Jag brukar inte ägna mycken tid åt att i denna kammare polemisera mot herr Hagberg i Luleå eller andra representanter för det parti han tillhör. Jag måste emellertid säga, att han i dag nästan ännu mera än tidigare inbjöd till kritik och replik, så att jag inte helt kan motstå lusten att uttrycka en förvåning på ett par punkter.

Herr Hagberg i Luleå visade indignation över en hel del åtgärder som vidtagas eller planeras i Sverige gentemot ur demokratisk och nationell synpunkt opålitliga element. Hur kan herr Hagberg i Luleå förmå sig till att visa en sådan indignation, när han tänker på vad som sker i de länder, vilkas samhällsordning han dagligen och stundligen berömmar? Det är i de länder, där han söker sina förebilder, inte fråga om människor, som äro opålitliga ur demokratisk och nationell synpunkt, utan det är mycket ofta fråga om människor, som ha en demokratisk inställning och som därför bli behandlade som brottslingar. Det är naturligtvis mycket ofta fråga om människor, som inte äro demokrater men som av en eller annan anledning anses farliga för den härskande regimen, och också behandlas på ett sätt, som utgör ett hån mot alla demokratiska rättigheter. Herr Hagberg i Luleå tillät sig säga, att här i landet saknas knappast någonting som är utmärkande för en polisstat. Jo, herr Hagberg i Luleå, det saknas en lång rad av de ting, som äro så utmärkande för för de samhällen, som herr Hagberg i Luleå sätter upp som förebild. Det saknas tvångsläger av den typ som förekommer i öster, det saknas en diktatur, som berövar medborgarna alla demokratiska rättigheter och ersätter dem med myndigheternas godtycke.

Jag är, herr talman, mycket glad över att det, på sätt som här redovisats, blivit enighet i utskottet kring en viktig försvarsfråga. Man kan måhända beträffande det svenska samhällets värn mot de faror, som opålitliga element innebära, skilja på två ting. Å ena sidan kan man tänka speciellt på den lagstiftning som kan förberedas för att användas i ett skarpt läge. Det att ha en sådan lagstiftning kanske delvis förberedd är en beredskapsåtgärd och enligt min mening en viktig sådan. Å andra sidan är det naturligtvis inte mindre viktigt — jag skulle vilja säga i dagens läge ännu viktigare — att de möjligheter som den nuvarande lagstiftningen ger, utnyttjas med tillräcklig kraft, när det gäller att försvåra sabotage och andra åtgärder och när det gäller att bygga upp en organisation, som kan komma att behövas i ett annat läge. Det är alltså inte bara lagstiftningen utan också organisationen och åtgärder redan i nuvarande läge som ingå som olika beståndsdelar i den verksamhet, som här är nödvändig, och det är naturligtvis inte möjligt att draga någon skarp gräns mellan dessa olika ting.

Vad nu emellertid själva lagstiftningsfrågan beträffar, som särskilt behandlas i den föreliggande motionen och utskottsutlåtandet, vill jag liksom herr Hjalmarson uttrycka min tillfredsställelse över att denna sak nu kommit fram till offentlig debatt, såsom här skett, och att det för svenska folket har blivit konstaterat, att det här sedan åtskilliga månader pågår ett ingående utredningsarbete. Man kan naturligtvis, som jag tror herr Hjalmarson gjorde, göra den lilla reflexionen, att om en sådan upplysning till allmänheten inte tidigare lämnats genom regeringens försorg och på dess initiativ, så är det måhända ett litet tecken på den benägenhet att hålla saker innanför stängda murar, denna obenägenhet för offent-

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

lighet, som kanske är en tendens som är naturlig för en regering men som kan behöva i någon mån bekämpas. Jag tror alltså, att det härvidlag har behövts ett initiativ utifrån, från motionärerna. Det är nog ett litet tecken på att regeringen har varit alltför återhållsam, när det gäller att upplysa svenska folket om vad som här göres.

Jag vill uttala min tillfredsställelse över att utskottet har enats om att tillråda demokratisk insyn och samråd mellan de demokratiska partierna om dessa ting på ett lämpligt stadium av det utredningsarbete som pågår särskilt i inrikesdepartementet. Jag tror att det då på ett senare stadium blir möjligt att debattera vissa av dessa ting offentligt. Det är väl inte alldeles uteslutet, ehuru jag för dagen inte vill ta ställning till den saken, att i en del fall riksdagsbeslut kunna bli naturliga redan i ett läge av nuvarande art, att det i vissa fall kan befinnas lämpligt att ha lagstiftningsåtgärderna genomförda, även om de syfta på ett skärpt läge. Jag tror att det behöver övervägas mycket noga, om man inte på vissa punkter bör gå den vägen.

Vad sedan den andra sidan av saken beträffar, nämligen organisationsåtgärderna inom ramen för gällande lagstiftning, vill jag bara helt kort erinra om den debatt, som försiggick här i kammaren för snart ett år sedan. Jag tillät mig då att av regeringen begära bl. a. följande ting: att regeringen skulle klarlägga betydelsen av den verksamhet som bedrivs mot femtekolonnare och andra sådana och klargöra den inställning från medborgarnas sida som är naturlig i det avseendet, så att man på det sättet skulle få en så aktiv medverkan som möjligt från de pålitliga demokratiska elementen i landet. Jag förmodade, att man därigenom också skulle försöka skapa ett så stort förtroende som möjligt hos folket för en politik av detta slag, som det annars inte

är så förfärligt svårt att misstänkliggöra, och att man därigenom också skulle skänka medborgarna en viss känsla av trygghet för att vad som göres och planeras inte är annat än vad som är nödvändigt. Att man på detta sätt bereder allmänheten kännedom om de principer, efter vilka samhället handlar, behöver naturligtvis inte på något sätt innebära, att man ger upplysningar, som kunna vara till nytta för de element, vilkas verksamhet man vill begränsa och helst omöjliggöra.

Jag lyssnade med intresse på herr Hjalmarson i dag, när han talade om att det gällde att skapa ett sådant opinionsläge, att myndigheterna kunna få medverkan från de lojala elementen och att det var möjligt att sekretessen drevs alltför långt. Jag tror att vad han därvid anförde väl överensstämmer med de åsikter som från vårt håll framförts redan i fjol, kanske den gången något mindre expressivt understödda av herr Hjalmarson.

För det andra tillät jag mig i fjol att efterlysa en vägledning åt företagsledningarna i offentliga och enskilda företag rörande behandling av opålitliga element i syfte att minska dessas möjlighet att göra skada. För det tredje berörde jag frågan om ett utnyttjande på alla lämpliga områden av säkerhetspolisens upplysningar, och jag berörde för det fjärde säkerhetspolisens resurser, frågan om det fanns tillräckliga sådana.

Jag vill betona att de åtgärder, som jag då berörde och i viss mån efterlyste, inte voro åtgärder av annan art än sådana, som redan vid det tillfället förekommo i det svenska samhället, och att försöket att skjuta åt sidan dessa frågor genom att tala om att man inte kunde ställa arbetsmarknaden under polisiär kontroll saknade varje grund. Det var inte och bör inte vara fråga om att ställa arbetsmarknaden under polisiär kontroll i annan mening än den,

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

som ligger i de åtgärder som i viss utsträckning redan förekomma.

Jag tänker inte här nu försöka upprepa vad som svarades från regeringshåll, när man inte ville ställa sig tillmötesgående i denna sak. Jag skall bara på en enda punkt erinra om statsministerns replik. Han ställde frågan: Om vi här i Sverige skulle få det skenet emot oss, att vi ville bestraffa kommunisterna genom att inte ge dem arbete, att vi ville driva ut dem ur produktionen eller inte giva dem en placering, som deras yrkesskicklighet förtjänar, vart tror herr Ohlin, att vi då skulle komma? Det var ju inte fråga om att beröva de opålitliga elementen bland kommunisterna arbetsmöjlighet över huvud taget. Det var fråga om att försöka undvika, att de arbeta på det lyckligtvis relativt begränsade antal platser, där de ha speciella möjligheter att göra sabotage. Jag betonade då och upprepar det, att beträffande mer än 99 procent av arbetsplatserna är det säkerligen inte behövt med några åtgärder av den arten. För min del vidhåller jag, att man vid besättande av platser inom ömtåliga områden, där det finns särskilda sabotagemöjligheter, skall försöka undvika kommunister, även om de skulle ha den yrkesskicklighet som i och för sig skulle vara erforderlig för en sådan placering. Jag vidhåller också, att vägledning är lämplig för att medborgarnas intresse för dessa ting skall ytterligare ökas eller väckas, där det inte finns, och för att man skall skapa en känsla av plikt att medverka för envar, som kan ha tillfälle därtill.

Det utredningsarbete om lagstiftningsåtgärder, som nu skall sättas i gång och som redan påbörjats inom departementet, skall alltså fortsätta. Där kommer väl att ingå en allmän översyn rörande åtgärderna, inte bara i fråga om lagstiftning utan också i fråga om övriga åtgärder. Ätminstone jag för min del vill, herr talman, uttala den önskan, att

det blir tillfälle för de representanter för de demokratiska partierna, som här i sinom tid skola medverka, att delta i en sådan översyn, inte bara över lagstiftningsfrågorna utan även över de samhällsåtgärder på detta område som äro nödvändiga. Det finns redan en demokratisk översyn i vissa avseenden beträffande vissa tillämpningsfrågor, men detta hindrar inte, att det bör vara lämpligt med en sådan allmän översyn.

Nu vill jag, herr talman, gärna be-tyga, att jag har det intrycket, att det på detta område har skett åtskilligt under de senaste 10 å 12 månaderna och att läget alltså blivit bättre nu än det var förut. Det är mig en tillfredsställelse att kunna konstatera att, såvitt jag på rätt fragmentariska grunder kan konstatera, en sådan utveckling ägt rum. Man skulle ju kanske t. ex. kunna konstatera, att det lagstiftningsarbete, som utskottet med rätta uttalar sin tillfredsställelse över, enligt utskottets upp- gift har påbörjats i höstas, alltså åtskilliga månader efter den tidpunkt, när man här i kammaren begärde ett mera energiskt arbete på hela detta område från regeringens sida. Men som sagt, herr talman, jag tror att utvecklingen går i rätt riktning. Man har därför kanske inte anledning att här uttala sig i precis samma ordalag, som voro naturliga i fjolårets debatt. Det är kanske för mycket att säga, men det är väl inte alldeles onaturligt, om man gör den reflexionen, att såväl den diskussion som förekom här i fjol som även denna motion och det utskottsutlåtande som grundats därpå i år, i någon mån ha medverkat till denna gynnsamma ut-veckling, medverkat till att åtgärder för stärkande av samhällets försvar på detta viktiga område nu förberedas i väsentligt större omfattning än tidigare.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Först kanske jag bara kan få rätta ett litet missförstånd, som herr Rylander

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

gjorde sig skyldig till. Jag har för min del inte i detta sammanhang förebrått regeringen för försummelse att vidta åtgärder på det område, varom nu är fråga. Jag har inte alls diskuterat den frågan — det är en sak som kan diskuteras i andra sammanhang — utan den kritik jag för min del framfört var en kritik av samma slag som den herr Ohlin nyss riktade mot regeringen, nämligen en kritik för att vi inte i god tid i förtroendefulla former blivit orienterade om vad som förberetts från regeringens sida.

Det var emellertid, herr talman, egentligen inte för att säga detta, som jag begärt ordet, utan det var för att framföra några synpunkter i anledning av herr Hagbergs i Luleå inlägg. Herr Hagberg i Luleå yrkade ju inte avslag på utskottets hemställan — det var ju kanske inte så besynnerligt — men på motiveringen. Det tyder ju på att vad utskottet har skrivit måtte ha framkallat en mycket stark reaktion på kommunistiskt håll. Detta är desto märkligare som ju kommunisterna bruka säga, att de äro ett i hög grad demokratiskt parti, att de äro t. o. m. mera demokratiska än vad vi andra dödliga äro. De äro dessutom ett parti, som säger sig i hög grad vilja värna den nationella friheten, i högre grad än någon annan i detta land vill. Med dessa utgångspunkter hade man givetvis väntat sig ett helt annat ställningstagande från herr Hagbergs i Luleå sida.

Det måste ju, herr talman, vara överflödigt att här på något sätt beröra vad herr Hagberg i Luleå sade om förhållandet till nazismen, eftersom herr Hagberg ju måste vara medveten om att varje gång han talar därom, står ju bilden klar för oss alla från den tid, då man inom herr Hagbergs parti stämde upp höga lovsånger till samarbetet mellan Hitler och Stalin.

Enligt herr Hagberg i Luleå är syftet med vår framstöt att återuppväcka

krigsårens lagstiftning. Det lönar sig egentligen så litet att argumentera mot kommunisterna. Herr Hagberg i Luleå har inte observerat eller inte velat observera, att vad vi särskilt tryckt på har varit, att vi skola lära av krigsårens erfarenheter och att vad det gäller är att i god tid försöka få till stånd en riktig avvägning mellan statens säkerhetskrav och de enskildas frihetskrav.

Herr Hagberg i Luleå utmålade den svenska lagstiftning, som vi nu ha på vissa områden till skydd för statens säkerhet i mycket grälla färger. Det var bara en liten sak, som herr Hagberg i Luleå förbigick, vilken emellertid är mycket väsentlig, därför att den anger en mycket viktig skiljelinje mellan en demokratisk rättsstat och en polisstat av den karaktär som herr Hagberg i Luleå också berörde. Jag avser den skillnaden, att här i vårt land är det ingen som dömes utan laga dom och rannsakan, vilket är en mycket viktig skillnad i förhållande till diktaturerna. I själva verket är ju den lagstiftning som vi ha på detta område en human och måttfullt avvägd lagstiftning. Herr Hagberg i Luleå ansåg emellertid att vi i själva verket kommit mycket långt. Det finns sade herr Hagberg — som också herr Ohlin nyss erinrade om — ingenting som saknas i en polisstats utrustning. Jo, herr Hagberg i Luleå, det finns det. Jag ber om överseende, herr talman, att jag måste ta kammarens tid något i anspråk vid denna sena timme, men jag tycker, att det är av visst värde, att man får denna sak någorlunda dokumentariskt belyst.

Det finns ett land, där man verkligen har gått mycket långt på detta område, trots att man inte alls befinner sig i krig. De som hörde herr Hagbergs i Luleå redogörelse för den svenska lagstiftningen nyss böra kanske observera skiljaktigheterna mellan denna lagstiftning och den som jag nu skall be att få ge några glimtar ifrån, ty i jämförelse

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

med denna senare lagstiftning framstår lagstiftningen här i Sverige för visso som rena västanfläkten.

Ett genomgående drag i den sovjetryska lagstiftningen på detta område är att människorna äro mer mindre rättslösa. De äro utlämnade åt det administrativa godtycket. Man kan på punkt efter punkt i den sovjetryska strafflagstiftningen finna belägg härför. Jag skall bara be att få citera en liten sats, som är utomordentligt belysande för detta. Det finns många andra av samma art. I artikel 22 i den ryska strafflagen heter det sålunda: »Straff i form av landsförvisning kan påbjudas genom domsutslag av statsåklagaren mot personer, som visat sig vara samhällsfarliga, utan något straffrättsligt förfarande mot dessa personer på grundval av anklagelser för att de begått en specificerad brottslig handling eller överträdelse, och dessutom även i sådana fall, då dessa personer frikänts av en domstol för anklagelsen för att ha begått ett speciellt brott.»

Vidare kanske jag, herr talman, får ge ett par utdrag ut den sovjetryska strafflagen. Jag håller mig här till en översättning från engelska av den officiella ryska texten med ändringar fram till den 1 augusti 1948. Det har upplysts för mig, att några väsentliga tillägg inte skett sedan dess. Det heter i artikel 58 mom. 1, som handlar om kontrarevolutionära brott: »Varje handling avsedd att kasta över ända, underminera eller försvaga auktoriteten hos arbetarnas och böndernas råd och arbetarnas och böndernas regeringar inom Unionens Sovjetrepubliker och autonoma republiker, valda av sovjeterna på grundval av Sovjetunionens konstitution och Unionsrepublikernas konstitutioner, eller syftande till att underminera eller försvaga Sovjetunionens yttre säkerhet och den proletära revolutionens grundläggande ekonomiska, politiska och nationella framsteg, be-

traktas såsom kontrarevolutionär handling» och straffas därefter.

I artikel 58 mom. 1 a heter det: »Förräderi mot fäderneslandet, d. v. s. handlingar som av sovjetryska medborgare företagits i syfte att skada Sovjetunionens militära styrka, dess statliga oberoende eller dess territoriums okränkbarhet, såsom spionage, avslöjande av militära eller statliga hemligheter, desertering till fienden, flykt utomlands till lands eller i luften, *straffas* med lagens strängaste straff — — — vid förmildrande omständigheter genom frihetens berövande under tio år och konfiskation av all egendom.» Det heter vidare i artikel 58 mom. 1 c: »Flyr medlem av de väpnade styrkorna utomlands till lands eller i luften, *skola* de vuxna medlemmarna av hans familj, därest de på något sätt voro behjälpliga vid förberedelserna till eller utförandet av detta förräderi, eller om de känt till detta men underlåtit att giva myndigheterna meddelande härom, *straffas* med frihetens förlust under en period på 5 till 10 år samt konfiskation av all egendom. Återstående vuxna medlemmar av förrädarens familj samt de, som bott tillsammans med honom eller varit beroende av honom vid den tidpunkt brottet begicks, skola vara underkastade förlust av sina rättigheter som valmän samt ådömas förvisning till de avlägsna delarna av Sibirien under en period av 5 år.»

I artikel 58 mom. 1 d heter det: »Underlåtenhet från en medlem av de väpnade styrkorna att rapportera för honom kända förberedelser för förräderibrott medför frihetens berövande under 10 år. Underlåtenhet från andra medborgares sida att göra anmälan av detta slag bestraffas enligt artikel 58 mom. 12.»

I artikel 58 mom. 3 heter det: »Underhållande av kontakter i kontrarevolutionärt syfte» — då bör man komma ihåg den utomordentligt vaga och gli-

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

dande beskrivningen på kontrarevolutionärt syfte, som jag tillät mig återge i inledningen — »med främmande makter eller med enskilda företrädare för dessa makter ävensom hjälp med varje som helst medel till en främmande makt i krig med Sovjetunionen eller kämpande mot Sovjetunionen medelst intervention eller blockad straffas med de åtgärder för socialt försvar som angivas i artikel 58 mom. 2», d. v. s. med lagens strängaste straff.

Artikel 58 mom. 6: »Spionage, d. v. s. överlämnande, stöld eller hopsamlade i syfte att till främmande stater, kontrarevolutionära organisationer eller privatpersoner överlämna informationer, som med hänsyn till sitt innehåll är att räkna såsom en särskilt bevarad stats-hemlighet, straffas med frihetsberövande under minst tre år samt med konfiskation av all egendom; i de fall då spionaget orsakat eller kunnat orsaka allvarliga följder för Sovjetunionens intressen straffas med de strängaste åtgärder för socialt försvar», d. v. s. även här med lagens strängaste straff. Vidare heter det där: »Överlämnande mot ersättning eller kostnadsfritt, stöld eller hopsamlade i syfte att till ovan-nämnda grupper eller personer överlämna ekonomiska informationer, som med hänsyn till sitt innehåll icke äro att betrakta som särskilt bevarade stats-hemligheter men som genom lagbestäm-melser eller påbud av departementschefer och chefer för anläggningar och företag icke avsetts för spridning till de ovan-nämnda grupperna och perso-nerna, straffas med frihetsberövande under högst tre år.» Jag tillåter mig fråga, herr talman: Var i svensk lag-stiftning finns det någon motsvarighet till dessa drakoniska bestämmelser?

Hur behandlas då de människor, som utsätts för bestraffning enligt denna lagstiftning i Sovjetunionen? Under debatten i Förenta Nationernas ekonomiska och sociala råd år 1949 och år

1950 framlades från engelskt håll som bevis för slavarbetets existens en sovjetrisk författningshandbok rörande korrektionsarbetsläger, som har över-satts till engelska. Publikationens äkthet medgavs öppet av ryssarna. Jag konstaterar bara, att det av detta dokument framgår, att tvångsarbete kan ådömas för politiska brott, d. v. s. för uppfattningar, avvikande från den härskande regimens. Det kan ådömas av förvaltningsorgan och inte enbart genom dom av reguljära domstolar, på vilket jag förut har lämnat bekräftelse genom direkta citat ur strafflagstiftningen. Det framgår också, att tvångsarbetsystemet utgör en reserv av snabbt rörlig arbetskraft för olika företag, särskilt för anläggningsarbeten i långt avlägsna landsdelar, där ingen frivillig arbetskraft kan påräknas. Det framgår slutligen att en systematisk nedslitning av tvångs-arbetarna möjliggjorts genom att abnormt höga produktionsnormer kunnat sättas och genom att hungern kunnat användas som pådrivningsmedel.

Enligt den ryska författningsboken indelas tvångsarbetet i tre kategorier, av vilka jag här bara skall beröra två.

För det första ha vi tvångsarbete i förening med förövning. Enligt § 110 i författningen skola personer, som äro ådömda dylikt tvångsarbete, sysselsät-tas i någon av följande former:

1) genom uthyrning till statliga eller kooperativa företag på basis av kontrakt mellan företagen å ena sidan och tvångsarbetsorganisationerna å den andra,

2) i företag, som speciellt organiserats för ändamålet av tvångsarbetsorga-nisationerna,

3) i massarbete, organiserat genom kontrakt mellan tvångsarbetsorganisa-tionerna och statliga eller kooperativa myndigheter,

4) i massarbetskolonier.

För det andra finns det tvångsarbete i förening med frihetsberövande. Inom

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

denna kategori uppräknar den ryska författningen följande grupper av straffformer: fabrikskolonier, jordbrukskolonier på massarbetsbasis samt straffkolonier.

Dessa grupper utgöra huvudkällan till Sovjets rörliga arbetskraft.

För att belysa det tillvägagångssätt de kommunistiska agenterna begagna sig av skall jag till sist, herr talman, be att få återge en handling, som man nyligen har funnit på ett fartyg i England och som genom den engelska redarorganisationens försorg i april i år har fått en allmän spridning. Detta aktstycke, om vars äkthet intet tvivel anses råda, är en handledning för kommunistiska agenter, som äro verksamma på handelsfartyg, och det lyder i översättning från den engelska texten på följande sätt:

»Grundläggande och enkla metoder att skapa oro och träna besättningar på handelsfartyg att lösgöra sig från den kapitalistiska auktoriteten.

1. Agenter skola föreslå klagomål, men icke låta sig väljas till representanter för de klagande. Agenter skola icke göra några direkta klagomål till befälet.

2. I handelsfartygens stewardsavdelningar sysselsätts ofta unga män, som i land icke skulle kunna räkna med platser, som skulle ge dem mer än halva den lön de komma upp till ombord. Dessa ynglingar äro antingen okunniga eller sakna genomsnittlig intelligens, de äro utmärkta föremål (för påverkan) och man bör göra sig god vän med dem. På grund av deras ungdom är det mycket lätt för en agent att arrangera att besättningen, stewardarna och andra, göra försök att utnyttja dem för onödigt arbete och utöva överdriven auktoritet mot dem. Störningar kunna som regel åstadkommas enbart genom att utnyttja dessa män. De uppassare, som servera befälet kunna fås att återberätta vad de hört av officerarnas samtal un-

der serveringen. De kunna också fås att överdriva vad de hört.

3. De notoriska fylleristerna kunna alltid utnyttjas; de äro lätta att manövrera och kunna åstadkomma oordning och ömsesidig missämja. Agenterna böra med lämpliga mellanrum sköta om att dessa personer kunna besöka allmänna samlingsplatser och lämna dem där. Vederbörande agent bör se till att rikligt med whisky finns tillgängligt till rimligt pris. Ombord bör en agent icke sällsaka med fylleristerna.

4. Sjöfolk reagera som regel positivt på antydningar att befälet försöker missbruka sin auktoritet mot dem. På amerikanska fartyg sammanhänger det alltid med övertid och klagomål beträffande övertid. Beskyllningar att vederbörande blivit lurad på övertiden böra vara ett stående medel. Besättning- en bör vara värdslös med fartygets utrustning och egendom. Felande utrustning kan orsaka skador på fartyget när så erfordras och kan icke så snabbt lokaliseras.

5. Agenterna böra indirekt uppmana till möten ombord. Sådana möten böra hållas då agenterna själva ha vakt. Skulle en agent vara närvarande då ett möte hålles bör han icke föreslå klagomål eller göra kommentarer. Det är tillräckligt att instämma med fartygskommittén i deras beslut.

6. Innan möten hållas böra agenterna framhålla för stewardarna att olika mekaniska hjälpmedel äro trasiga och omedelbart böra repareras. Agenterna böra härvid på förhand försäkra sig om att kylskåp, brödrostar, kaffebyggare och andra hjälpmedel skadas.»

Herr talman! Jag har ansett, att det kunde vara av ett visst intresse att återge dessa dokument. Jag får kanske tillägga, att när det gäller de citat jag hämtat ur den ryska strafflagstiftningen har jag för säkerhets skull tagit med mig en fotografisk kopia av den ryska texten. Jag behärskar visserligen

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

inte ryska språket, men det finns kanske andra här i kammaren, som kunna hjälpa mig att bekräfta riktigheten av de återgivna citaten, om så skulle behövas.

Herr HEDLUND i Östersund: Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttrycka min förvåning över att man ställt till en så ingående debatt i denna fråga, en förvåning, som alla i första lagutskottet dela. Jag vet egentligen inte vad det är vi diskutera. Är det den Hjalmarsonska motionen om skyddsåtgärder mot statsfientlig propaganda eller är det strafflagstiftningen i Ryssland? Jag utgår dock ifrån att det är motionen som har givit anledning till debatten.

I första lagutskottet ha vi inte varit överens om hur en utredning av dessa frågor skulle verkställas, även om vi ha försökt ena oss. Åtskilliga ha ansett, att de, som herr Rylander säger, skulle utredas av en vanlig parlamentarisk kommitté. Andra återigen anse, att det är ett typiskt ämne för en departementsutredning, och till denna uppfattning har jag anslutit mig. Efter att ha införskaffat alla upplysningar om hur den igångsatta utredningen har fortlöpt ha vi enat oss om att uttrycka vår tillfredsställelse med denna. Vi ha tillhika sagt, att utredningsmannen — inrikesministern — givetvis bör söka kontakt med de demokratiska partierna, och vi veta också, att han ämnar göra det. Med hänsyn till detta måste vi vara tillfredsställda med vad som förevarit.

Jag vet inte, vad som har givit anledning till utredningen, och kanske vill inrikesministern inte heller säga det. Jag har emellertid svårt att tro, att det är herr Ohlins interpellation den 27 maj i fjol, och jag tror ännu mindre, att det är herr Hjalmarsons motion, eftersom utredningen pågått

länge redan då denna motion väcktes. Vad som gör mig litet beklämd är, att utskottets enighet och den tacksamhet för den pågående utredningen det givit uttryck för något grumlats av debatten i dag. Herr Hjalmarson tyckte, att inrikesministern borde ha meddelat svenska folket, att en utredning igångsatts, ty då hade motionen inte blivit väckt. Jag säger bara: Om någon — och framför allt en partiledare — vill veta, vad som skall hända i politiskt avseende, har han väl mod nog att fråga vederbörande och kan då säkert få ett riktigt svar. Jag tycker nog, att omgången för att få svar på en sådan fråga är rätt omständlig, när den skall ske genom en motion med tillhörande yttranden från olika remissinstanser och med ett par veckors träget utskottsarbete — för att sluta med ett meddelande om att utredning pågår. Det är en omgång, herr Hjalmarson, som inte är att rekommendera i en tid då man vill arbeta rationellt.

Vad jag även fäster mig vid är att man ger uttryck åt en viss ängslan att det kommer att ske mycket som riksdagen inte kommer att få veta. Såvitt vi blivit riktigt underrättade — och det kan man väl lita på att första lagutskottet har blivit — matas det fram proposition på proposition till riksdagen i de fall då frågorna skola underställas riksdagens prövning. I år ha vi redan fått tre propositioner, som beröra detta område, men varken de som mest ivra för en lagstiftning eller andra, som ha deltagit i debatten här, synas ha uppmärksammat att de ha kommit. Det duggar ju propositioner på olika områden, och nu har inrikesministern också meddelat programmet för sin utredning. Han talar om organisatoriska åtgärder och lagstiftningsåtgärder, men det skulle tydligen också vara ett slags beredskapslagstiftning, som skulle vara lämplig att använda vid krigstillfällen.

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

Jag tror, att vi vinna mest, om vi lugnt avvakta vad som kommer att ske. Att stora saker komma att hända visas bäst av att herr Hagberg i Luleå var så förskräckt över vad första lagutskottet sagt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag skall inte i detalj gå in på de anföranden som ha hållits här. Beträffande herrar Hjalmarsons och Ohlins argumentation måste jag säga, att man riktigt understryker sin oförmåga att diskutera föreliggande fråga genom att tala om vad som sker eller i varje fall förmenas ske i vissa länder, som äro utanför vår kontroll.

Vad sker i folkdemokratierna? frågar herr Ohlin. Ja, jag har i Polen sett ett koncentrationsläger, ett av de tyska dödslägren, som var förvandlat till ett museum. Om herr Ohlin har varit i något av dessa länder och om han har sett några slags koncentrationsläger, är jag för min del övertygad om att det är lämningar efter den tyska framfarten. Å andra sidan får man inte förbise, att det har skett en stor omvälvning i dessa länder, nämligen en förändring av samhällets ekonomiska grundvalar, som man kan beteckna med ett enda ord: revolution. Man har avskaffat den privata äganderätten till produktionsmedlen, man har delat ut godsägarnas jord till bönderna, man har genomfört en kulturrevolution — det är allt saker som naturligtvis sätta spår efter sig och som till fullo förklara inte bara det missnöje som uttrycks från de kapitalistiska partiernas sida utan även den uppsjö av diverse mer eller mindre dokumenterade framställningar om vad som sker därborta.

Herr Hjalmarson kommer här med ett dokument, som den brittiska redarföreningen har delat ut. Nåja, Zinov-

jevbreven är en gammal uppfinning i England, och det aktstycke herr Hjalmarson läste upp kan mycket väl vara en produkt från Intelligence Service. I varje fall måste den som har plitit ihop det ha haft en festlig stund vid tanken på att den svenska högerns ledare skulle taga upp tiden i den svenska riksdagen med att föredraga detta nonsens. Det är nämligen nonsens att framställa som typiskt för kommunisternas strävanden att vi skulle förbereda sabotage eller utbilda våra medlemmar för sådant. Jag har sagt det redan förut, och jag kan gärna upprepa det: Vi kämpa inte mot fabriker och maskiner. Vi inbilla oss inte, att vi genom att skada det som är nödvändigt för människornas och folkens försörjning skola kunna nå vårt mål. Vi kämpa om människorna, och vi vilja genomföra vårt program i kraft av den medvetna viljan hos svenska folkets flertal. Det ha vi sagt många gånger, och det kunna vi upprepa hur många gånger som helst. Men det är naturligtvis bekvämt för våra antagonister att tala om något helt annat och tillskriva oss avsikter, för vilka man inte kan finna någon täckning i den politik partiet för och har fört.

Herr Hjalmarson tyckte, att jag kände mig träffad av utskottets motivering. Träffad och träffad . . . Man kommer ju inte ifrån att utskottet rekommenderar inte bara ett återinförande utan t. o. m. en skärpning av krigsårens komprometterande lagstiftning, och man behöver inte vara kommunist för att känna detta som ett slag. En vanlig liberal människa — jag menar naturligtvis inte herr Ohlin — som har vissa demokratiska idéer, borde ju taga sig för pannan och fråga: Är det verkligen meningen att vi sex år efter det andra världskriget på fullt allvar förbereda ett återupprepande av den föraktliga, fascistiska politik som då fördes?

Det gjordes också ett litet försök att

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

göra demagogi på det jag sade. Det gällde min karakteristik av den lagstiftning och de tvångsmedel som finnas. Märk väl, jag uttalade mig därvid inte om det svenska samhället som sådant utan gav en framställning av vad det redan finns för lagstiftning och tvångsmedel här i landet. Jag hörde inte någon bestrida riktigheten av vad jag sade. Jag tillade, att det i denna rekvisita knappast saknas något av det som anses typiskt för en polisstat. Jag anhåller, att man polemiserar mot vad jag har sagt och inte mot det som man vill lägga i min mun.

Jag fäste mig särskilt vid att utskottets talesman, herr Rylander, här inte bara sade sig vara enig med herr Hjalmarson, utan också utvecklade herr Hjalmarsons argumentation. Herr Rylander kom visserligen med en brasklapp om att utskottet ville så litet som möjligt inkräkta på de demokratiska fri- och rättigheterna, men han framhöll att alla inskränkningar, som därvidlag äro nödvändiga, också måste göras. Och den andre talesmannen för utskottet antydde ju att det skall komma gruvliga saker, som tydligen mer än väl motivera den oro, som jag i mitt första anförande gav uttryck åt.

Det ha vi alltså kommit år 1951. Högern rekvirerar en antidemokratisk undantagslagstiftning, och lagutskottets talesmän försäkra att förslag om en dylik redan är på väg och framhålla, att lagstiftningen kanske kommer att bli mera ingripande än någon här i kammaren nu tänker sig. Herr Rylander talade i detta sammanhang om att demokratierna måste akta sig för att själv gräva sin grav. Jag undrar om inte demokratierna håller på att begå självmord av fruktan för döden, ty att tro att man kan värna demokratierna genom att använda sådana medel, att man avskaffar demokratierna, är verkligen alldeles för sangviniskt. Det väsentliga i det dokument, som första lagutskottet här

förelagt riksdagen, är ju att man förklarar att kristidens undantagslagstiftning skall återinföras och att densamma skall kunna skärpas i mån av behov. De som finna detta lugnande och alldeles i sin ordning, när det gäller ett gammalt fritt land som Sverige, kunna behålla den känslan. För min del anser jag det vara mycket oroande och alarmerande.

Nu skall ju avgörandet i viss mån överlämnas till en konklav av vad man älskar att kalla de demokratiska partierna — om man skulle vara ärlig i fråga om sin terminologi, skulle man säga »de kapitalistiska partierna», ty den demokratiska fernissan är nog ganska tunn. Jag vill bara erinra om att denna konklav senast i dag på ett listigt sätt lyckats utestänga kommunistiska partiets talesmän från möjligheten att delta i radiodebatterna.

Så som jag ser saken, handlar det här icke endast om åtgärder, riktade mot kommunistiska partiet, utan också — och det är det allvarligaste av allt — om åtgärder riktade mot demokratierna över huvud taget. Det är för att kunna införa sådana metoder som regeringspartiet nu tydligen är berett att gå högern och andra reaktionära krafter till mötes.

Vad kan man vinna därmed? Vad vann man med motsvarande verksamhet under krigsåren? Bara smälek. Vi fingo, såsom jag framhöll i mitt förra anförande, vara med om att tillsätta en parlamentarisk kommission för att reda upp det hela, och det borde vara tillräckligt avskräckande att i kommissionens dokument och redogörelser läsa om den föraktliga politik som fördes under krigsåren. Man vann ingenting med denna politik, och man kommer att vinna ännu mindre på att nu upprepa densamma.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket. Jag vill

Motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

bara efter det uttalande, som herr Hedlund här gjort såsom en av representanterna för första lagutskottet, med några få ord ange hur jag för min del har sett frågans gång.

Syftet med den föreliggande motionen har för det första varit att få till stånd den beredskap, som det utrikespolitiskt mycket tillspetsade läget nu ovillkorligen kräver. För det andra har man, inte minst med hänsyn till erfarenheterna under det sista världskriget, velat erinra om att detta beredskapsarbete är, med tanke på olika mänskliga rättigheter, av så grannliga natur, att det bör förberedas i bästa samförstånd mellan partierna och helst i så god tid som möjligt.

Den första delen av motionens syfte har tillgodosetts genom det till utskottet lämnade meddelandet om de olika utredningar, som inrikesministern har satt i gång. Utskottet har uttalat sin tillfredsställelse över det initiativ, som sålunda tagits, och jag vill gärna vara en av dem, som i detta hänseende betygar mitt fullaste förtroende för inrikesministern.

Däremot kan jag inte finna det riktigt av herr Hedlund att vilja liksom rikta någon förebräelse mot högerpartiet därför att man väckt motionen. Det är dock ett faktum att varken motionärerna, partiledarna eller utskottets ledamöter, vilket parti de än tillhöra, när motionen väcktes, hade någon vetenskap om de åtgärder som vidtagits eller omfattningen av dem. Sedan kan det naturligtvis diskuteras, om dessa åtgärder i och för sig äro tillräckliga eller inte och om man fäst avseende vid de olika gradationer av beredskap, som kunna finnas: vad som kan behövas exempelvis i ett läge, motsvarande det som förelåg under förra världskriget, då ju Sverige stod neutralt, och i ett läge, som är mera skärpt, och slutligen den situation, som inträder om Sverige på något sätt bleve indraget i

krig. Jag skall emellertid inte nu gå närmare in på denna differentieringsfråga.

Vad beträffar den andra delen av motionen, så ha väl de långa och pinsamma debatter, som under och efter förra världskriget förekommo i anledning av den av kriget nödvändiggjorda undantagslagstiftningen, tydligt visat att vi måste, både så enigt och så grundligt som möjligt, i tid bena upp hithörande problem. Erfarenheterna från Norge, där man nu i mycket god tid tagit upp dessa frågor, och från stortingets debatter visa ju också hur oerhört intrikata lösningarna äro. Fördenskull ha vi på högerhåll varit angelägna om att när det gäller frågan om en beredskapslagstiftning, liksom när det gäller det militära försvaret, en samling ovan partilinjerna skall kunna ske av alla demokratiska krafter. Det är därför som en kompromiss kommit till stånd i utskottet, och jag vill för min del förklara mig tillfredsställd med densamma.

Jag vill, herr talman, endast tillägga ett par ord med anledning av herr Hagbergs anförande, även om han ju redan fått gensagor från många håll.

Herr Hagberg klandrade oss här i Sverige för att vi inte ha några straffsatsar för propaganda för krig. Jag skulle, alldeles oavsett om det finns några sådana straffsatsar i Sovjetunionen, vilja fråga: Vilka straffsatsar har man i Sovjetunionen infört mot kriget självt, t. ex. när det gäller dem, som år 1939 beslöto angreppet mot Finland eller som utan krigsförklaring överföll olik småstater?

Och när herr Hagberg i sitt sista anförande ville karakterisera de folkdemokratiska partiernas mål såsom en strävan att med hjälp av folkmajoriteten styra ett land, så vill jag blott fråga: Var det därför att man var säker på att ha en folkmajoritet bakom sig, som man år 1948 gick till en kupp i

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Tjeckoslovakien? Olika undersökningar hade ju visat, att det kommunistiska partiets röstetal vid den tidpunkten var i starkt och stadigt sjunkande, och det var väl just därför som kuppen gjordes.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 7.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 2 februari 1951 avslutad överenskommelse mellan Konungariket Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland angående förlängning av prioritetsfrister på det industriella rättsskyddets område, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels likalydande motionerna nr 44 i första kammaren av herr *Wistrand m. fl.* och nr 63 i andra kammaren av herrar *Hagård* och *Edström*,

dels ock likalydande motionerna nr 59 i första kammaren av herrar *De Geer* och *Holmbäck* samt nr 85 i andra kammaren av herrar *Sjölin* och *Schmidt*.

I motionerna I: 44 och II: 63 hade hemställts, att riksdagen för sin del

ville antaga i motionen framlagt förslag till lag om ändring av femte stycket tilläggsförfattningen till arbetarskyddslagen den 3 januari 1949, innebärande, att övergångstiden för nattarbetsförbudets ikraftträdande framflyttades från den 1 juli 1951 till den 1 juli 1953.

I motionerna I: 59 och II: 85 hade likaledes hemställts, att riksdagen måtte besluta, att övergångstiden för nattarbetsförbudets ikraftträdande måtte framflyttas från den 1 juli 1951 till den 1 juli 1953.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 44 och II: 63 samt I: 59 och II: 85 måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av femte stycket övergångsbestämmelserna till arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Härigenom förordnas, att femte stycket övergångsbestämmelserna till arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Bedrives vid tiden för denna lags ikraftträdande visst arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5, må detsamma utan hinder av vad i 19 § är stadgat fortfarande bedrivas mellan dessa klockslag under *fyra* år efter lagens ikraftträdande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Reservation hade avgivits av herrar *Norman*, *Sten*, *Nils Elowsson* och *Uhlén*, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Nilsson* i Göteborg, *Andersson* i Alfredshem och *Odhe*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner I: 44 och II: 63 samt I: 59 och II: 85 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Fru JOHANSSON i Norrköping: Herr talman! De motioner, som föranlett här föreliggande utskottsutlåtande, gå ju ut på att ikraftträdandet av arbetarskyddslagen skall, i vad det gäller förbudet mot nattarbete, uppskjutas ytterligare två år.

När arbetarskyddslagen år 1948 genomfördes, hade Kungl. Maj:t föreslagit en övergångstid på ett år beträffande förbudet mot nattarbete. Utskottet ökade denna övergångstid till två år, och riksdagen följde utskottet. Att så skedde berodde på att vi ville att det skulle finnas tillräcklig tid för industrien att anpassa sig efter de nya bestämmelserna.

Det är emellertid inte riktigt att säga, att ett ikraftträdande av nattarbetsförbudet skulle medföra svårigheter för industrien därför att det är så stora grupper det här gäller. Det förhåller sig nog tvärtom så såsom Landsorganisationen i sitt yttrande säger, att man kan hysa farhågor för att förbudet endast blir ett nattarbetsförbud i princip, då ju därifrån först och främst undantages allt sådant arbete, som »med hänsyn till sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet» måste fortgå. Och vad beträffar den lilla grupp, som sedan återstår, så har departementschefen sagt att han förutsätter, att dispens skall kunna ges, t.ex. när det på grund av krisförhållanden är omöjligt att bygga ut produktionsapparaten och detta skulle kunna medföra svårigheter.

Bland de olika instanser, som yttrat sig över motionerna, har socialstyrelsen tillstyrkt desamma, något som verkligen är ägnat att förvåna, då ju socialstyrelsen är övervakande myndighet när det gäller olika sociala åtgärder. Att Arbetsgivareföreningen har tillstyrkt motionerna är däremot mindre underligt. Statens institut för folkhälsan har avstyrkt motionerna, och det samma har en minoritet inom arbetarskyddsstyrelsen liksom även Landsorganisationen gjort.

De reservanter, som finnas inom utskottet, framhålla i likhet med motionärerna att det i nuvarande läge är nödvändigt att upprätthålla så stor produktion som möjligt i landet. Vi reservanter anse emellertid att det finns möjligheter därtill, även om arbetarskyddslagen nu får träda i kraft i sin helhet. Med den inställning, som arbetsmarknadens parter numera ha till varandra, finns det säkerligen de allra bästa förutsättningar att erhålla de dispenser som industrien behöver.

Det kan kanske sägas att om dispenser måste lämnas i rätt stor utsträckning, så betyder det inte så mycket om förbudet nu sättes i kraft eller icke. Men genom nattarbetsförbudets tillkomst får man ju dock en viss kontroll över på vad sätt nattarbete sker. Förbudets ikraftträdande skulle alltså därigenom ha en viss nytta med sig.

Jag är medveten om att under exceptionella förhållanden ha vi kunnat sätta en del av arbetstidslagarna ur kraft, men jag vill inte gå med på att sådana förhållanden nu föreligga, att det är befogat att utsträcka uppskovet med nattarbetsförbudets ikraftträdande ytterligare två år. Det finns, såsom jag förut har visat, stora möjligheter att ordna saken genom ett dispensförfarande, som inte behöver föranleda någon vidare pappersexercis.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet och som innehåller ett yrkande om avslag på motionerna.

Herr HAGÅRD: Herr talman! När den arbetarskyddslag, som antogs år 1948, behandlades, var alldeles särskilt frågan om nattarbete under diskussion, och det framträdde så skarpa meningsskiljaktigheter på denna punkt att yrkande framfördes om ett borttagande i lagförslaget av det där införda förbudet mot dylikt arbete. Redan vid denna tidpunkt var det allmänna ekonomiska läget så oroande, att man ansåg att natt-

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

arbete icke kunde på rätt lång tid undvikas. Departementschefen föreslog själv ett uppskov på ett år med förbudets ikraftträdande, och riksdagen biträdde förslaget om uppskov men utsträckte tiden till två år. Nästkommande 1 juli är tiden för detta uppskov utrunnen.

På grund härav har det motionsvis framförts yrkande om en förlängning av uppskovet. Motiven för en sådan förlängning äro så uppenbara, att något särskilt ordande därom från min sida är onödigt. Jag vill emellertid här fästa uppmärksamheten på att det i en av de motioner, som här föreligga, finns vissa nya intressanta uppgifter beträffande nattarbetets inverkan på de i sådant arbete sysselsatta, sett mot bakgrunden av iakttagelser som gjorts i Förenta staterna.

Av de i ärendet hörda myndigheterna har, såsom fru Elsa Johansson redan antytt, socialstyrelsen tillstyrkt förslaget om ytterligare uppskov. Fru Johansson glömde emellertid att säga, att när det gäller arbetarskyddsstyrelsen, som ju i detta fall är tillsynsmyndighet, har majoriteten också tillstyrkt förslaget, medan endast en liten minoritet gått emot detsamma. Det finns också bland de inkomna yttrandena ett annat, som är intressant, nämligen det som gjorts av Kooperativa förbundets styrelse. Jag skall inte nu upptaga tiden med att läsa upp vad jag egentligen tänkt citera ur detta yttrande, utan jag skall bara återge en enda mening av slutsatserna i yttrandet: »Styrelsen, som hyser full förståelse för motiven för en inskränkning av nattarbetet, vill i likhet med motionärerna erinra om att det i dagens läge är ytterst angeläget att vårt lands hela produktionskapacitet utnyttjas.»

Utskottet har varit angeläget om att låta arbetsmarknadens parter framföra sina synpunkter, och därvid ha infunnit sig representanter för flera av våra största industriföretag, såsom Fagersta

bruk, Uddeholmsbolaget, Svenska metallverken och andra. Dessa representanter ha samtliga understrukit riktigheten av de allmänna synpunkter, som anförts i motionerna, och ha med konkreta exempel belyst vilken ödesdiger verkan som förbud mot nattarbete skulle kunna få för deras företag och även för exportindustrien i övrigt. Det märkliga var emellertid att den fullständiga enighet om att nattarbete allra minst i nuvarande läge kan undvikas, som rådde mellan de tillstädeskomna representanterna för företagare och anställda, upphörde när vi kommo fram till den aktuella frågan om uppskov med förbudets ikraftträdande.

Vid sitt ställningstagande till frågan har utskottet, såsom fru Elsa Johansson här framhållit, delat sig i två hälfter, varvid de som biträtt uppskovsyrkandet med lottens hjälp ha fått diktera utskottsutlåtandet. Till denna hälft av utskottet höra samtliga borgerliga representanter, således även den folkpartistiska ledamot som av några tidningar i dag felaktigt uppgivits vara reservant.

Reservanterna ha å sin sida intagit en dogmatisk ståndpunkt; förbudet skall nu sättas i kraft, eftersom så en gång är skrivet. Nattarbetet som sådant har dock icke reservanterna vågat sig på, men de ha klarat upp saken genom att hänvisa till möjligheten att begära och erhålla dispens från förbudet. Dispensförfarandet ges en varm, t. o. m. rätt långt gående rekommendation, och slutligen säger man att man litar på att arbetstagarna skola med arbetsgivarna träffa frivilliga överenskommelser, som underlätta själva dispensproceduren. Den under diskussionen mycket tydligt framförda anmärkningen om det pappersrytteri och krångel, som ett generellt genomförande av nattarbetsförbudet skulle medföra, har man emellertid från reservanternas sida sökt komma undan genom det enkla påståendet att reservanterna icke dela denna åsikt. Inte heller har man från det hållet gått

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

in på det under diskussionen påpekade förhållandet, att ett dispensförfarande måste för företagarnas del medföra en ovisshet, som kommer att verka hämmande på utvecklingen, viljan att taga initiativ och lusten att starta nya företag, vilkas produktion är beroende av skiftarbete och därmed nattarbete. En dylik ovisshet måste således bli direkt hämmande på utvecklingen och motverka investeringarna på detta område.

Jag vill till slut, herr talman, fästa uppmärksamheten på att utskottsmajoriteten varit mycket väl medveten om att nattarbetet i och för sig icke är önskvärt och att det kan medföra sådana olägenheter för de arbetande att det bör så långt möjligt undvikas. Resonemanget från utskottsmajoritetens sida går liksom motionärernas resonemang inte heller ut på något yrkande om att borttaga nattarbetsförbudet ur lagen. Man önskar endast fortsatt uppskov med förbudets ikraftträdande. Jag måste alltså fastslå, att utskottsmajoriteten är av samma mening som reservanterna i vad jag skulle vilja kalla slutliga loppet. Särskilt gäller detta det speciella läget för dagen, nämligen att nattarbetet måste tills vidare behållas. Skillnaden är egentligen bara den att reservanterna vilja nå detta resultat efter ett omfattande pappersrytteri, som i praktiken måste hänföras till det så ofta klandrade byråkratiska krånget.

Herr talman! Jag skall inte längre upptaga kammarens tid med mina synpunkter. Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! När andra lagutskottet för två år sedan hade att taga ställning till frågan om nattarbetsförbudet, hade departementschefen föreslagit ett uppskjutande av ikraftträdandet under ett år. I motioner hade föreslagits ett uppskov på tre år. Inom utskottet träffades då

en kompromiss om ett uppskov på två år. Orsaken till denna kompromiss uttryckte utskottet då på följande sätt: »Med hänsyn till angelägenheten av att i rådande läge icke åstadkomma några rubbningar i produktionen lär det nämligen knappast vara möjligt att under de närmaste åren genomföra någon verklig inskränkning av nattarbetets nuvarande omfattning. Ansökningar om dispens att efter den nya lagens ikraftträdande fortsätta nu bedrivet nattarbete skulle därför sannolikt regelmässigt komma att bifallas. Under sådana förhållanden skulle det icke utan visst fog kunna anses såsom onödigt krångelet att belasta industrien och myndigheterna med ett dispensförfarande.»

Dessa förhållanden göra sig gällande nu med minst samma styrka som för två år sedan. Av de över motionerna hörda myndigheterna har socialstyrelsen tillstyrkt bifall till motionerna. Arbetarskyddsstyrelsens majoritet har ansett sig icke böra avstyrka att den i motionerna avsedda lagändringen genomföres. En minoritet inom arbetarskyddsstyrelsen liksom statens institut för folkhälsan har ställt sig avvisande till en förlängning av övergångstiden. Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund, som avgivit ett gemensamt yttrande, ha tillstyrkt det i motionerna framförda yrkandet att övergångstiden för nattarbetsförbudets ikraftträdande framflyttas till den 1 juli 1953. Kooperativa förbundets styrelse har i sitt yttrande ansett, att ett uppskov med ikraftträdandet av nattarbetsförbudet till en tidpunkt, då de ekonomiska förutsättningarna funnes för reformens genomförande, vore nödvändigt. Landsorganisationen däremot har som sin åsikt framhållit, att anledning saknades att ännu en gång inhibera nattarbetsförbudets ikraftträdande.

Socialstyrelsen framhåller i sitt yttrande bl. a. följande: »Att det allmän-

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

na tidslägets krav beaktats av parterna på arbetsmarknaden tror sig styrelsen kunna utläsa ur det förhållandet, att arbetsgivare och fackförbund på stora och viktiga områden träffat överenskommelser, där arbetsgivaren å ena sidan vid kontinuerligt treskiftsarbete medgivit en begränsning av arbetstiden från 48 till 42 timmar, samt fackförbunden å andra sidan gått med på kontinuerligt treskiftsarbete på produktionsavdelningar, där sådant arbete icke tidigare förekommit. På sådana avdelningar, där nattarbetet i enlighet härmed nyinförts, skulle detsamma otvivelaktigt falla in under lagens stadgande om förbud för nattarbete. Dylika avtalsuppgörelser visa, att parterna själva velat tillgodose ej endast arbetarnas utan även produktionens intressen. Då frågorna om arbetstidens längd vid nattarbete och betalningen för detsamma varit och alltjämt äro föremål för stor uppmärksamhet vid årets avtalsrörelse, ser styrelsen även häri en anledning att förorda ytterligare anstånd med ikraftträdandet av nattarbetsförbudet.»

Arbetarskyddsstyrelsen har för sin del anfört följande — jag citerar även det utlåtandet: »Om nattarbetsförbudet träder i kraft den 1 juli 1951, torde därför styrelsen knappast kunna undgå att i mycket stor utsträckning bevilja ansökningar om dispens från förbudet. Härigenom skulle emellertid nattarbetsförbudet endast bli en bestämmelse på papperet. De skäl, som enligt andra lagutskottets ovan intagna utlåtande talade för att man för förbudets ikraftträdande borde bestämma en tidpunkt, före vars inträffande det kunde vara möjligt att överblicka utvecklingen, synas fortfarande vara giltiga.»

Utskottet har nu framhållit, att nattarbetet är förenat med sådana olägenheter för den däri verksamme arbetstagaren, att sådant arbete icke bör ifrågakomma annat än då särskilda om-

ständigheter giva anledning därtill. Statens institut för folkhälsan har framhållit vissa sociala och hygieniska konsekvenser av nattarbetet. Utskottet har vidare inhämtat, att det hos företagen finns en strävan att minska nattarbetet. Jag hänvisar här till vad herr Hagård tidigare sagt från denna plats om det företräde inför utskottet som arbetsmarknadens parter ha haft för en närmare diskussion av denna fråga. De allfort rådande investeringsbegränsningarna ha lagt hinder i vägen för vissa ombyggnader och sådana anläggningsarbeten, som äro erforderliga för att kunna ytterligare begränsa nattarbetet. Utskottet hävdar också, att en fortsatt successiv minskning av nattarbetet framstår som önskvärd.

Detta får tolkas så att företagen böra vidtaga de åtgärder, som äro möjliga för att minska nattarbetet under den nu föreslagna ytterligare övergångstiden. De förhållanden, som voro rådande 1948 och som då föranledde andra lagutskottet att föreslå och riksdagen att besluta uppskov med nattarbetsförbudets ikraftträdande, föreliggande tyvärr även nu.

De som företräda utskottet och de som företräda reservanterna ha egentligen samma uppfattning om det icke önskvärda i nattarbetet. Skillnaden är den, att om riksdagen beslutar i enlighet med utskottets förslag, så befrias företagen och arbetarskyddsstyrelsen från det besvär och det arbete som dispensförfarandet medför. Om riksdagen däremot beslutar i enlighet med reservanternas förslag, få företagen och arbetarskyddsstyrelsen det besvär och arbete som dispensförfarandet medför. Kvantiteten nattarbete blir med båda metoderna ungefär densamma, d. v. s. alldeles oberoende av vilken av de olika metoderna som kommer att tillämpas.

Herr talman! Med vad jag nu sagt hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Reservanternas synpunkter ha här redan framförts av fru Johansson i Norrköping. Med hänsyn härtill kan det kanske inte vara mycket att tillägga. Jag vill emellertid närmast taga upp en synpunkt.

I herrar Hagårds och Edströms motion synes man vilja göra gällande, att i den mån som ikraftträdandet av nattarbetsförbudet kommer till stånd, skulle det omedelbart innebära att över huvud taget allt nattarbete skulle vara omöjliggjort. Nu är det ju på det sättet att allt nattarbete, som med hänsyn till sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet kan bevisas vara nödvändigt, kommer att försiggå som vanligt. De arbetargrupper, som äro undantagna från nattarbetsförbudet äro i stor utsträckning treskiftsarbetarna, d. v. s. arbetarna inom metallindustrien, gruvindustrien, den kemisk-tekniska industrien, pappersindustrien och massaindustrien. De förhållanden, som dessa arbetare nu arbeta under, komma att fortgå. Således komma för nämnda grupper inga större förändringar att äga rum på grund av nattarbetsförbudets ikraftträdande. Jag har velat ytterligare understryka detta faktum.

Det kommer inte att bli någon avsevärd minskning av antalet treskiftsarbetare efter förbudets ikraftträdande. Industrierna i fråga ha redan nu ett generellt medgivande med hänsyn till verksamhetens speciella karaktär.

Vad man på detta område vill åstadkomma är, som fru Johansson i Norrköping tidigare påpekat, att få nattarbetet under kontroll. Jag vill tillägga att liksom man har anledning att taga hänsyn till näringslivets och produktionens ekonomiska intressen bör man beakta skyddet för den mänskliga faktorn inom produktionen.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Egentligen kanske man skulle säga, att det är synd att nattarbetsförbudet inte redan trätt i kraft och att det inte gäller även denna kammare. Då hade vi kanske sluppit att ha dessa sena nattplena.

Jag har tagit till orda för att erinra om vad jag sade redan då vi beslutade om denna arbetarskyddslag och de paragrafer, som här avses. Jag förklarade då att frågan om nattarbetsförbudet i verkligheten inte var någonting annat än en skrivning på papperet och att förbudet således i realiteten inte betydde någonting nämnvärt. Jag tillät mig då att citera socialministerns yttrande. Jag skall inte här upprepa detta, utan jag nöjer mig med att säga, att socialministern sade ifrån att det i detta fall var fråga om ett stadgande, som endast skulle komma att beröra en ringa del av hela näringslivet. Socialministern tillade, att eftersom detta förbud icke är straffsanktionerat — han kanske inte direkt använde detta ord, men innebörden blev i varje fall den — kunna arbetsgivarna egentligen göra vad de vilja. Med de möjligheter, som föreligga för arbetsgivarna att erhålla dispenser kan man därför verkligen undra vad man egentligen tvistar om i denna fråga. Det finns i stället all anledning att hysa de farhågor, som Landsorganisationen gett uttryck åt, när man från det hållet sagt, att det i detta fall är fråga om ett förbud i princip och ingenting annat.

Jag har närmast begärt ordet för att meddela att vi kommunister komma att stödja reservationen, som ju går emot de krav som arbetsgivarnas representanter här i kammaren söka framföra, nämligen att de skola få ännu två år på sig att försöka utnyttja möjligheterna att pålasta sina arbetare ytterligare nattarbete. Men när vi stödja denna reservation är därmed icke sagt, att vi kunna acceptera reservationens motivering i dess helhet. Jag vill erinra om att man i reservationen sagt

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

bl. a. följande: »Det synbarligen goda förhållande, som numera i allmänhet råder mellan parterna på arbetsmarknaden, är ytterligare ägnat att möjliggöra frivilliga uppgörelser rörande nattarbetet.»

Utan att taga ställning till frågan om dessa möjligheter tycker jag att det är synnerligen verklighetsfrämmande att tala om »det synbarligen goda förhållande», som just nu är rådande på arbetsmarknaden, när vi leva i en tid, då i stället strejkerna äro ganska vittomfattande och konflikterna synnerligen många både beträffande lönefrågor och andra tvistefrågor. Jag tror nog, att denna fråga, såsom framhållits från en del talare, egentligen inte gäller någonting annat än att få nattarbetet under kontroll. Detta är bra i och för sig, men målet bör vara att få ett fullständigt upphävande av allt nattarbete. Även med ett bifall till den föreliggande reservationen synas vi ha ett gott stycke innan vi nå ett sådant tillstånd.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Jag hade knappast tänkt säga någonting här i dag i denna fråga i synnerhet som herr Hagård så förtjänstfullt redogjort för alla omständigheterna i saken. På grund av den diskussion, som kommit upp här i kammaren och med hänsyn till voteringsciffrorna i lagutskottet, där de ju vägde jämnt, är det emellertid kanske naturligt att jag vill göra några påpekanden. Dessa påpekanden äro riktade lika mycket till regeringen som till det parti, som står bakom den.

Jag undrar om reservanternas verkligen tänkt sig in i vad som skulle komma att hända den 1 juli i år, om det blir som de vilja, nämligen att nattarbetet skall officiellt förbjudas. Det talas här om ett dispensförfarande. Men vilka garantier har industrien egentligen att

dispens kommer att ges i den utsträckning och i den liberala anda, som reservanternas talesmän här velat göra gällande? Man har visserligen hänvisat till § 19 i bestämmelserna, som säger att företagarna automatiskt skola få en del dispenser, men man vet ju inte hur pass länge ett dylikt tillstånd kommer att räcka. Det kan tagas upp till diskussion, om sådana tillstånd verkligen komma att beviljas så automatiskt som man här tycks förutsätta. Under sådana förhållanden måste denna fråga tagas upp till behandling för varje arbetsplats, d. v. s. om den faller under § 19 eller § 20 och om det sedan skall bli dispens eller ej. Det kan under sådana förhållanden bli mycket långvariga diskussioner.

När jag som industriman här tar till orda, vill jag påpeka, att vi industrimän icke gilla nattarbete. Vi vilja icke ha nattarbete i våra industrier, om det inte är oundgängligen nödvändigt just för produktionens skull i vissa fall. Det är egentligen oron för utvecklingen inom samhällsekonomien och folkhushållningen, som gjort att näringslivets organisationer varnat för att man skall gå för hastigt till väga i denna fråga.

Det har i detta ärende omvitnats att ett generell nattarbetsförbud kommer att tvinga industrien till antingen kolossala investeringar eller en produktionsminskning. Har vårt land råd med detta? Ha utskottets socialdemokratiska ledamöter, som här reserverat sig, frågat finansministern, om han går med på en sådan produktionsminskning eller investeringsökning?

Det har beräknats, att om nattarbetsförbudet skulle strikt tillämpas, skulle detta medföra en produktionsminskning bara för järnbrukens del motsvarande 278 miljoner kronor i 1950 års priser. Räkna vi med hela industrien, blir beloppet betydligt mycket högre. I en bristsituation som den nu rådande och i det nuvarande för landets ekonomi så

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

allvarliga läget skulle man således, om reservanternas förslag godtoges, ytterligare försvåra arbetet för de krafter, som sträva efter att ge vår samhälls-ekonomi en sådan ryggrad att vi kunna klara krisen. Utskottets socialdemokratiska ledamöter försvåra det ekonomiska läget för sin egen regering genom att motsätta sig en förlängning av de ifrågavarande övergångsbestämmelsernas giltighetstid. Kammarens ledamöter ha redan hört att flera ansvariga myndigheter och institutioner ha tillstyrkt en sådan förlängning.

Att skära ned skiftarbetet är detsamma som att minska möjligheterna att höja levnadsstandarden på annat sätt. Det är den gamla historien, att man inte kan äta en brödkaka från två håll och ändå ha lika mycket kvar, som om man bara tagit ett litet stycke från det ena hållet.

Vi bygga förbättringen av vårt lands levnadsstandard eller i varje fall ett bibehållande därav på en kontinuerlig produktionsstegring. Den nedgång i produktionen, som enligt min mening skulle bli resultatet, om de socialdemokratiska reservanternas få som de vilja i denna fråga, kan naturligtvis motverkas genom stora investeringar. För dessa investeringar fordras det emellertid nybyggnader och nya maskiner. Man har vid bibehållen produktionsmöjlighet även vid ett totalt nattarbetsförbud uppskattat investeringsbehovet bara inom järnbruken till ca 220 miljoner kronor. Detta gäller som sagt endast järnbruken, ty det är blott där som man tills vidare hunnit göra en undersökning. Man frågar sig, om vi verkligen ha råd härtill. Även om någon industri skulle ha råd att företaga sådana investeringar och taga bort allt nattarbete men ändå bibehålla sin nuvarande produktion, måste denna industri genom sina investeringar taga bort investeringsmöjligheterna för andra industrier, som då inte ha möjlighet att göra sina

rationaliseringar och sina tekniska omläggningar. Då blir det i stället totaliter en produktionsminskning hos de industrier, som inte få tillfälle att göra dessa nyinvesteringar. På det hela taget måste det således uppstå en produktionsminskning. Under dylika förhållanden komma vi emellertid i det läget, att vi i alla fall måste ge dispens från nattarbetsförbudet. Detta har också omvittnats tidigare här i dag och även framhållits i utskottets utlåtande. Om man således måste ge dispens, är det inte då betydligt mycket lättare att ge en generell dispens för de närmaste två åren i stället för att få oändligt många diskussioner och många smådispenser.

Herr talman! För mig framstår det som klart att kammaren har att välja mellan två saker, nämligen antingen en generell dispens med fortsatt produktionsökning — eller i varje fall bibehållen produktion med möjligheter för fortsatt standardhöjning — eller ett omedelbart förbud mot nattarbete med följande produktionsminskning och standardsänkning. Jag tycker för min del inte att det är så svårt att välja. Som industriman ber jag att få enträget vädja till kammaren att besinna sitt ansvar i denna fråga.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Jag vill från början framhålla, att jag är bestämd motståndare till nattarbete. Jag anser det vara en för de flesta människor onormal arbetsform. Jag tycker, att människorna i största möjliga utsträckning skola sova på natten, och jag anser det även vara skadligt för dem att varje vecka kasta om livsföring, som förhållandet blir i treskiftsarbete. Jag anser också att de skiftarbetande komma att leva vid sidan av familjen och samhället, vilket menligt inverkar på deras anpassning i samhället samt

Motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

deras trivsel över huvud taget. Jag är således fullt på det klara med nattarbetets alla nackdelar.

Följaktligen instämmer jag inte alls med skrivningen i motionen II: 85, eftersom denna motion inte principiellt går emot nattarbetet. Man vill där framhålla, att nattarbetet på sätt och vis inte är så skadligt, vilket undersökningar i Amerika skulle ha visat. Jag är som sagt inte alls med på den linjen. Jag hälsade med glädje den nya arbetarskyddslagen, som införde generellt nattarbetsförbud.

Inför ifrågasvarande lags ikraftträdande började många industrier att bygga ut och anskaffa flera maskiner, för att man skulle kunna hålla produktionen uppe utan treskift, således utan nattarbete. För många industrier har det emellertid varit omöjligt att få byggnadstillstånd, och med den investeringsbegränsning som för närvarande råder har det inte varit möjligt att bygga ut i den utsträckning, som varit nödvändigt. Det visade sig också att när lagen egentligen skulle träda i kraft måste man skjuta den på framtiden på grund av den ekonomiska situationen, omöjligheten att bygga ut, investeringsbegränsningen o. s. v.

Ser man på läget i dag finner man, att det knappast är bättre. Det är i stället svårare. Skulle nattarbetsförbudet träda i kraft under nuvarande förhållanden, skulle naturligtvis många dispensansökningar komma in till vederbörande myndighet. Enligt arbetarskyddsstyrelsen har det även visat sig, att en mängd dispensansökningar kommit in på grund av antagandet, att lagen skulle träda i kraft den 1 juli 1951. Dispensgivningen är generös och den kommer även att bli generös om nattarbetsförbudet träder i kraft. Jag tror därför inte att det kommer att bli någon skillnad, om vi låta lagen träda i kraft med dispensgivning eller om vi helt och hållet skjuta på ikraftträdandet. Jag menar således, att omfattningen av nattarbetet

kommer att bli ungefär densamma med hänsyn till hur det för närvarande ligger till beträffande de inkomna dispensansökningarna.

Undersöker man förhållandena i andra länder finner man, att Norge och Schweiz gått in för ett generellt nattarbetsförbud. I Norge tillämpar man, såvitt jag förstår, en mycket generös dispensgivning — i stor utsträckning på grund av ekonomiska skäl.

Jag tror således att det i realiteten kommer att bli så, att omfattningen av nattarbetet blir densamma vare sig förbudet träder i kraft nu eller man skjuter på ikraftträdandet. Skillnaden blir den, att arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen i ena fallet komma att belastas med en mängd dispensansökningar, vilket på sätt och vis sätter papperskvaren i gång. Jag skulle också vilja framhålla, att yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen ha mycket ont om tjänstemän. Inom yrkesinspektionen äro resemedlen dessutom så begränsade, att man under nu rådande förhållanden inte kan fullfölja mycket nödvändiga inspektioner. Blir det dessutom en massa dispensansökningar, som i många fall fordra utredningar — man måste resa till ort och ställe — kommer detta att tära på reseanslagen och ytterligare inskränka yrkesinspektionens arbete inom andra områden.

Med hänsyn till dessa rent administrativa synpunkter och med hänsyn till att det inte blir någon egentlig skillnad i nattarbetets omfattning, hur man än beslutar, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Kollberg* och *Gustafson* i Göteborg samt fru *Sjöstrand*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr tal-

Motioner om förslag till 1951 års riksdag i syfte att genomföra reformen med fria läkemedel.

mannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Johansson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Hagård begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 101 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 9.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Motioner om förslag till 1951 års riksdag i syfte att genomföra reformen med fria läkemedel.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta mo-

tioner om förslag till 1951 års riksdag i syfte att genomföra reformen med fria läkemedel.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr SENANDER: Herr talman! Föreliggande motioner ha fått en behandling inom utskottet, som tyder på att utskottet i sak är överens med motionärerna. Hela den redogörelse, som lämnats rörande den tidigare behandlingen av spörsmålet om fria läkemedel åt svenska folket jämte den inställning utskottet självt deklarerar visar, att utskottet är positivt inställt till det som yrkas i motionerna. Vad som emellertid föranlett utskottet att i alla fall yrka att motionerna lämnas utan åtgärd är, att utskottet anser sig vara beroende av den utredning i denna och andra frågor, som företages i den s. k. långtidsutredningen. Då utskottet dessutom funnit, att långtidsutredningen förmodligen kommer att vara färdig under första hälften av innevarande år, har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka motionernas yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t i syfte att få fram ett beslut, som skulle kunna möjliggöra ett genomförande av denna reform redan från och med nästa år.

Nu är jag inte så alldeles övertygad om att den s. k. långtidsutredningen blir färdig på utsatt tid, men jag hoppas att utskottet inte tar miste då det utgår ifrån att utredningen i vederbörlig tid blir färdig med detta ärende. Om så är fallet, föreställer jag mig att det inte skall kunna föreligga några som helst hinder för regeringen att efter utredningens slutförande förelägga höstrikdagen ett förslag i frågan, som skulle möjliggöra ett genomförande av reformen från och med nästa år.

I förhoppning om att denna reform, som man ansett vara den angelägnaste etappen i hela sjukvårdsreformen, skall

Förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinjukdomar.

vara möjlig att genomföra från och med nästa år — jag tycker mig kunna utläsa ur utskottets utlåtande att man även där har ett sådant önskemål — skall jag avstå från att yrka bifall till motionerna och i stället hemställa om bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinjukdomar.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinjukdomar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 26 januari 1951 dagtecknad proposition, nr 82, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinjukdomar.

1 § och slutbestämmelserna i förordningsförslaget voro av följande lydelse:

1 §.

Har hushållningssällskap anordnat kontroll av hälsotillståndet i svinbesättningar, äger veterinärstyrelsen, om den finner formerna för kontrollen betryggande, medgiva att veterinär som handhar kontrollen må, under förutsättningar som styrelsen angiver, meddela friskförklaring för ansluten besättning.

I friskförklaring skall angivas att den icke äger giltighet längre än till viss dag efter förklaringens avgivande.

Friskförklaring skall genast återkallas, om tecken på sjukdom yppas i besättningen.

— — — — —
Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1951.

Intill den 1 januari 1953 skall vad i förordningen är stadgat om hälsokontroll, anordnad av hushållningssällskap, gälla även dylik kontroll som vid förordningens ikraftträdande finnes anordnad av slakteriorganisation.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 355 av herr *Nilsson, Hjalmar, m. fl.* och nr 359 av herr *Johansson, John, m. fl.* samt inom andra kammaren nr 459 av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.* och nr 475 av herr *Norup m. fl.*

I motionerna I: 355 och II: 459, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den föreslagna förordningens ikraftträdande skulle uppskjutas till den 1 januari 1953.

I motionerna I: 359 och II: 475, vilka även voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av 1 § i den föreslagna förordningen, att hälsokontroll, anordnad av hushållningssällskap eller slakteriförening finge av veterinärstyrelsen godkännas, och att i samband därmed förordningens sista stycke måtte strykas.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning — måtte med bifall till motionerna I: 355 och II: 459 antaga nämnda förslag med den ändringen, att förslagets två sista stycken skulle erhålla följande lydelse:

»Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1953.

Förordning med vissa betämmelser till motverkande av svinsjukdomar.

Intill den 1 januari 1954 skall vad i förordningen är stadgat om hälsokontroll, anordnad av hushållningssällskap, gälla även dylik kontroll som vid förordningens ikraftträdande finnes anordnad av slakteriorganisation.»

B. att motionerna I: 359 och II: 475, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Eskilsson, som ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning — måtte med bifall till motionerna I: 359 och II: 475 antaga nämnda förslag med de ändringarna, att 1 § erhöles följande lydelse:

»1 §.

Har hushållningssällskap — — —
(lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — —
— ansluten besättning.

Vad nu stadgats för det fall att hushållningssällskap anordnat hälsokontroll skall, där särskilda skäl därtill föranleda, gälla jämväl, då kontrollen anordnats av slakteriorganisation.

I friskförklaring — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — i besättningen.»

samt att övergångsbestämmelsernas sista stycke utginge;

B. att motionerna I: 355 och II: 459 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr NORUP: Herr talman! Departementschefen har tydligt talat om, att kampen mot de smittsamma sjukdomar-

na i våra svinbesättningar är av så stor betydelse, att man från det allmännas sida måste rikta en viss uppmärksamhet på detta och även genomföra vissa förändringar i själva tillvägagångssättet. Jag kan till alla delar instämma i detta.

När man sedan kommer till frågan om vilka som skola handha hälsovårdskontrollen, har jag en något avvikande mening. Det kan inte vara rätt, att denna helt och hållet överlämnas åt hushållningssällskapen. Redan år 1946 tog Sveriges slakteriförbund, således centralorganisationen för slakterierna här i landet, initiativ till en hälsovårdskontroll på frivillighetens väg. Glädjande nog har man under de år som gått fått mycken förståelse för detta arbete. Det var i början ganska besvärligt att få någon veterinär, som kunde ägna sig åt detta, men med statsrådets goda medgivande fick den anställda veterinären räkna tjänstår för denna tid. Statsrådet har varit mycket välvilligt inställd till denna sak.

Märkligt nog föreslås det i propositionen, att slakteriorganisationerna skola avkopplas från verksamheten. Därvidlag har jag anledning att anmäla avvikande mening. Likaså vill jag opponera mig när statsrådet säger, att han inte vill vara med om att sammankoppla denna sak med galtbesiktnings tvånget. Enligt min mening skulle en sådan sammankoppling vara av mycket stor betydelse när det gäller att få snabba resultat. I varje fall böra de besättningar, som stå främst när det gäller bekämpandet av svinsjukdomarna — avelsbesättningarna — vara underkastade denna kontroll.

Dessa två synpunkter borde således ha beaktats, och de ha också framhållits av slakteriorganisationerna.

Går jag sedan över till de avlämnade motionerna, kan jag framhålla, att vi i vår motion poängterat just dessa synpunkter. Vi ha i motionen gått med på den av statsrådet föreslagna tidpunkten

Förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar.

för bestämmelsernas ikraftträdande, alltså den 1 juli 1951.

Det föreligger emellertid en annan motion, som utskottet ställt sig bakom men som jag har mycket svårt att förstå. Jag kan inte fatta att man från motionärernas sida — huvudmotionärerna äro från Malmöhus län, där svinskötseln betyder så mycket — över huvud taget kan lämna fram ett förslag, där man vill skjuta på framtiden en hälsovårdskontroll, som både för den enskilde och för det allmänna har en så oerhört stor betydelse. Det ser ut som om man, när man begär uppskov till den 1 januari 1953, ville tillämpa det gamla ordspråket »den som vinner tid, vinner allt». Jag vet inte vilka intressen som ligga bakom, men nog förefaller det egendomligt, att det är jordbrukare som stå för dessa motioner — jag syftar på motionerna I: 355 och II: 459 — där man går emot en sak, som vunnit så stor förståelse; det har nämligen på frivillighetens grund åstadkommit ett utbyte till bättre djur, varigenom också skapats möjligheter för en bättre ekonomi för svinskötseln. Att skjuta på ärendet, som man vill göra, är att tillåta att farsoten får sprida sig under ännu ett och ett halvt år, trots att det nu finns stora möjligheter att sätta in ett effektivt arbete för att bekämpa den.

Vad beträffar organisationerna så ha de — jag vågar göra det påståendet — nedlagt ett mycket framgångsrikt arbete för bekämpande av två så svåra sjukdomar bland våra nötkreatur som tbc och kastning. Tack vare att organisationerna ha tagit hand om saken och avvecklat ett stelbent statssystem, har man i en sådan landsända som Skåne, där väl 70 à 80 procent av besättningarna för inte så många år sedan voro behäftade med tbc, åstadkommit att besättningarna i så gott som hela landskapet för närvarande äro tbc-fria. I kastningsbekämpandet har man under tre år, genom att organisationerna betalat dubbelt så mycket som staten,

åstadkommit nedslaktning av besättningar, vilket medfört en synnerligen gynnsam förändring av hälsotillståndet. Organisationerna vilja alltså spänna sig för vagnen vid bekämpandet av sjukdomarna, och det är då ganska underligt att utskottets förslag i detta fall bygger på motioner, som gå i rakt motsatt riktning mot denna strävan.

Märkligt nog finns endast en reservant antecknad i utlåtandet. Jag tycker att denne har mycket sunda åsikter i fråga om dessa ting. Han bygger på ett frivilligt arbete från jordbrukets folk för kamp mot den farsot, som svinsjukdomarna utgöra. Många djur, som sätas på gödning, lida av svåra lungsjukdomar och dö ofta innan de äro ens halvfärdiga att gå till slakt.

På veterinärhåll säges det, att man inte har möjlighet att laboratoriemässigt konstatera dessa sjukdomar och att det inte är tillräckligt att man ställer en diagnos eller gör en klinisk undersökning. Från veterinärstyrelsen har det sagts, att man vill rekommendera den väg som organisationerna föreslå och som innebär, att tillräckligt med sakkunnigt folk för arbetet kan åstadkommas redan den 1 juli 1951. Detta gör, herr talman, att jag med stöd av dessa myndigheters uttalanden och även med stöd av motionerna I: 359 och II: 475 ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Eskilsson.

Häruti instämde herrar *Ahlsten*, *Onsjö* och *Persson* i Svensköpp.

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! När jag begärde ordet visste jag inte vad herr Norup skulle säga, men nu finner jag, att jag kan instämma med honom. Jag bor i en trakt där man köper grisar från annan bygd, och jag måste säga, att det är hög tid att bekämpningen av svinsjukdomarna sättes i gång på allvar. Många se med mycket stor misstro på förslaget att skjuta på

Förordning med vissa betämmelser till motverkande av svinjukdomar.

de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärder-
na ett och ett halvt år framåt i tiden.
Jag kan alltså till alla delar instämma
med herr Norup, men för att kammaren
skall få tillfälle att välja, skall jag ställa
ett annat yrkande. Reservationen är
klok och bra och vittnar om att det
åtminstone finns en förständig män-
niska i tredje lagutskottet. Jag är emel-
lertid rädd för att om kammaren ställs
inför en reservation, som bara har fått
en medlem i utskottet med sig, så är
kammaren kanske inte hågad att gå på
reservationens linje. Jag skall därför,
herr talman, be att få yrka bifall till
propositionen, alltså till Kungl. Maj:ts
förslag, stött av den veterinära sakkun-
skapen, vilket fastställer, att lagen skall
träda i kraft den 1 juli 1951.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr tal-
man! Förevarande fråga gäller, huru-
vida kontrollen av svinbesättningarna
skall handläggas enbart av hushåll-
ningssällskapen eller jämväl av slakteri-
föreningarna. Enligt propositionens or-
dalydelse och enligt utskottets mening
föreligger det inte något egentligt hinder
för att slakteriföreningarna under
hushållningssällskapens ledning i fort-
sättningen skola kunna bedriva det
obestridligen gagnande arbete på före-
varande område, som de i vissa län hit-
intills ha utfört. Utskottet har dock fun-
nit, att propositionens förslag att led-
ningen av arbetet bör ligga hos hushåll-
ningssällskapen, är mycket väl försvar-
bart.

Vad beträffar frågan om lagens
ikraftträdande, så har det från de före-
gående ärade talarnas sida redan med-
delats, att utskottet har skjutit på tiden
för ikraftträdandet från den 1 juli 1951,
som Kungl. Maj:t hade föreslagit, till
den 1 januari 1953. Motivet härför är
bland annat, att Länsveterinärförening-
en har ställt sig tveksam till huruvida
det finns möjligheter att i nuvarande
läge få tillräckligt antal kompetenta

veterinärer. Jag ställde för min del vid
behandlingen i utskottet det yrkandet,
att utskottet skulle stanna för att endast
skjuta på ikraftträdandet ett år. Men jag
blev överröstad och tyckte inte, att sa-
ken var stor nog för avgivande av en
särskild reservation.

Det gläder mig att höra, att herr
Hæggbloom konstaterar, att det åtminstone
finns en klok karl i tredje lagutskot-
tet, nämligen den ende reservanten.
Men trots att herr Hæggbloom funnit
endast en klok man i tredje lagutskot-
tet, har han inte yrkat bifall till dennes
förslag utan ställt ett yrkande, som
innebär någonting betydligt mindre än
vad reservationen föreslår. Jag fäster
mig inte så mycket vid om ikraftträ-
dandet sker vid den tidpunkt som herr
Hæggbloom förordar eller vid den tid-
punkt som utskottet föreslagit. Jag hade
helst velat gå en medelväg, men kom-
mer självfallet inte att här ställa något
yrkande därom. Jag anser emellertid att
det kan vara befogat att skjuta litet
grand på ikraftträdandet av denna lag,
och jag tror inte, att det frivilliga ar-
bete, som pågår på ifrågavarande om-
råde, kommer att lida något avbräck
härigenom.

Herr talman! Då klockan nu är tio
minuter över tolv på natten, skall jag
inskränka mig till det anförda samt
hemställa om bifall till utskottets för-
slag.

Herr NORUP: Herr talman! Jag tycker
det är ganska märkligt att utskottets
vice ordförande nu säger att det är
obestridligt, att organisationerna ned-
lagt ett gott arbete på detta område.
Till lön för att organisationerna ned-
lagt ett gott arbete bestämmer man all-
tså tidpunkten för lagens ikraftträdande
till den 1 januari 1953. Jag tycker att
det borde ha givits möjlighet för hus-
hållningssällskapen och övriga organi-
sationer att taga hand om arbetet redan
nu.

Fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Norup begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o anmärkta propositionen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 mars 1951 dagtecknad proposition, nr 94, vilken hänvisats

till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:ten, under återropande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 26 maj 1950 (nr 226) gäller till och med den 30 juni 1951, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1952.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft dels fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 371 av herr *Cassel m. fl.* och nr 372 av herr *Sunne m. fl.* samt inom andra kammaren nr 485 av herr *Nolin m. fl.* och nr 486 av herr *Wedén m. fl.*, dels ock två före propositionens avlämnande väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 75 av herr *Arrhén m. fl.* och inom andra kammaren nr 287 av herr *Hellbacken m. fl.*

I motionerna I: 371 och II: 485, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen, vid antagandet av förslaget om förlängd giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete måtte uttala, att bostadsbyggandet samt — upp till en kostnad av högst 30 000 kronor — andra anläggningsarbeten böra undantagas från tillståndstvång».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 371 och II: 485 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 372 och II: 486, utöver vad utskottet i motiveringen an-

Fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

fört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 75 och II: 287 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eskilsson* och *Larsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla föresvarande proposition;

B. att motionerna I: 371 och II: 485 måtte anses besvarade med vad reservanterna i sin motivering anfört;

C. (= utskottet);

D. (= utskottet).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Karlstad: Herr talman! Bland dagens mångahanda besvärigheter utgör bostadsbristen ett uppmärksammat inslag. Det finns de som påstå, att denna är vårt för närvarande allvarligaste sociala problem. Trots alla ansträngningar av kommuner och s. k. allmännyttiga företag i byggnadsbranschen, som myndigheterna på olika sätt sökt stimulera till ökad bostadsproduktion, kvarstår ännu sex år efter krigets slut en bostadsbrist av betydande mått. Det synes därför uppenbart, att hittills använda medel för bostadsbristens avhjälpande varit otillräckliga och att jämte dessa eller i deras ställe även andra utvägar borde ha prövats.

Vid sidan av en omfattande låne- och bidragsrörelse ha myndigheternas åtgärder hittills främst präglats av regleringsverksamhet. Att följderna av denna inte varit enbart gynnsamma framgår bl. a. av riksdagens uttalande vid behandlingen av denna fråga under 1950 års riksdag. Där framhölls, att det måste betraktas som lyckligt, om detaljregleringen kunde ersättas av fö-

reskrifter och åtgärder av mera generell natur. Vidare uttryckte riksdagen det önskemålet, att förslag till omläggning av kontrollsystemet, innebärande en avveckling av den individuella detaljregleringen, om möjligt skulle föreläggas 1951 års riksdag. Riksdagen ansåg sig även kunna förvänta, att Kungl. Maj:t genomförde såväl de inskränkningar i sakligt hänseende av byggnadsregleringen som de förenklingar i handläggningen, vilka förhållandena medgäve.

Den jämförelsevis optimistiska stämning, som låg till grund för nämnda uttalanden, har nu helt försvunnit. Föredragande departementschefen anför i proposition nr 94 till årets riksdag bl. a. att »det ekonomiska läget under sommaren och hösten 1950 undergick en genomgripande förändring. Den utveckling mot fortskridande stabilisering av den samhällsekonomiska balansen, som under den tidigare delen av år 1950 kännetecknade det ekonomiska livet inom landet, avlöstes av ett läge med återuppflammande inflationistiska tendenser.» Och departementschefen fortsätter längre fram: »De förhoppningar man tidigare närt om möjligheterna att avveckla byggnadsregleringen eller ersätta den med någon annan mera generell form av reglering läte sig tyvärr icke infria i nuvarande läge. En ansvällning av den samlade byggnadsverksamheten finge förhindras.»

Mot dessa uttalanden har tredje lagutskottets majoritet ingenting haft att erinra, och utskottet avstyrker följaktligen de i motionerna I: 371 och II: 485 föreslagna lättnaderna i byggnadsregleringen. Men om det nu förhåller sig så — och den uppfattningen ha reservanterna — att det omfattande och stela systemet med detaljregleringar och dubbelkontroll beträffande tillståndsgivningen för bostadsbyggandet försenar och fördyrar byggnadsverksamheten, måste det väl ändå föreligga giltiga

Fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

skäl att eftersträva en förändring av dessa förhållanden.

Reservanterna äro fullt på det klara med att man inte på en gång kan upphäva en så långvarig och starkt ingripande reglering som den det här gäller.

En nackdel med regleringar i allmänhet ligger just däri, att de vålla snedvridning av produktionen och därpå beroende ackumulerat konsumtionsbehov med spänningar i efterfrågan, som bli allt starkare ju längre en reglering varar och ju mer ingripande den är, med ty åtföljande rubbningar i marknadsläget, då regleringen skall avskaffas. Reservanterna liksom motionärerna syfta därför endast till successiva lättnader, vilkas mål dock skall vara regleringarnas definitiva upphävande.

Även om dagens läge inte inger förhoppningar om några stora framsteg på denna väg, bör man dock inte utesluta möjligheten till bättre förhållanden. Och då hittills använda metoder för bostadsbristens avhjälpande icke, som jag nyss nämnde, åstadkommit nöjaktigt resultat, finna vi reservanter naturligt att påkalla även andra åtgärder. Vi hemställa fördenskull att riksdagen skall uttala en bestämd önskan om att Kungl. Maj:t till omedelbar prövning upptar frågan om dylika.

Då hela bostadspolitiken nu skall bli föremål för utredning, torde det för dagen vara föga givande att diskutera olika alternativ, som kunna ifrågakomma. Det må dock tillåtas mig att uttala den förhoppningen, att andra utvägar än nya eller skärpta regleringar skola komma under övervägande vid denna utredning. Särskilt i fråga om en- och tvåfamiljsbostäder skulle med säkerhet en friare byggnadsverksamhet visa sig i stånd att öka produktionen. En sådan frihet skulle också främja sparviljan hos många människor. Inför utsikten att kunna realisera förhoppningen om ett eget hem skulle säkert många perso-

ner vara villiga att inskränka sin konsumtion för dagen. Därigenom skulle efterfrågan minska beträffande vissa varugrupper, och varutillgången skulle komma att bättre motsvara efterfrågan; det bleve en bättre balans mellan tillgång och efterfrågan.

Det är i övertygelsen om möjligheten att på denna väg främja en fortskridande förbättring i det ekonomiska läget över huvud taget och på bostadsmarknaden i synnerhet som reservanterna föreslagit riksdagen att uttala sig för lättnader i regleringsverksamheten. Det är, herr talman, av samma skäl som jag kan ansluta mig till utskottets utlåtande endast med den ändring i motivering och hemställan, som föreslås i den till utlåtandet fogade reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr NOLIN: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag i stort sett nöja mig med att instämma med föregående ärade talare, men då jag är motionär i ärendet, vill jag tillägga några ord.

Då vi väckte våra motioner i detta ärende, hade vi den bestämda uppfattningen att dessa regleringar inte tjäna det syfte, vartill de synas vara avsedda. Vi ha för det första tillståndsgivningen för byggnadsverksamheten — just det ärende det här gäller — men för det andra också en statlig låneverksamhet, som handhas av olika institutioner från kungl. bostadsstyrelsen till länsbostadsnämnderna och förmedlingsorganen ute i kommunerna. Jag tror för min del, att det under nuvarande ekonomiska förhållanden inte finns många som kunna bygga bostadshus utan att låna pengar till företaget. Då folk skall göra detta, vänder man sig i de allra flesta fall till de statliga organen för att få möjlighet att erhålla de subventioner, som förekomma i samband med den statliga långivningen för byggnadsverksamheten. I dessa statliga organ

Fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

prövas sannерligen både behovet och lämpligheten av företaget i sådan utsträckning, att det nog inte är många som slippa igenom utan att ha fullgoda skäl för sitt lånebehov.

Vad beträffar tillståndsgivningen, som ju handhas av arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna, så försenar den ju så gott som alltid byggnadsföretagen avsevärt. Det tar ju många gånger ett par år innan en person kan få byggnadstillstånd, och under den tiden hinna de ekonomiska förhållandena ändra sig så pass mycket, att när vederbörande fått sitt tillstånd och kan börja uppföra byggnaden, kommer han underfund med att han inte har ekonomiska resurser att göra det, trots att han kan få statsmedel. Han får följaktligen helt enkelt återkalla byggnadstillståndet.

Jag har den uppfattningen, att det är fullt tillräckligt med de restriktioner som finnas i fråga om långivningen och att det i hög grad skulle underlätta tillkomsten av familjebostäder, om tillståndsgivningen kunde slopas. Jag skall emellertid vid denna sena timme inte orda vidare om dessa saker, ty då utskottet inte har kunnat biträda motionerna och inte heller reservanterna ha kunnat göra det, finns det ju ingen anledning för mig att ställa något yrkande om bifall till motionerna. Men jag skall be att få instämma i föregående talares yrkande om bifall till reservationen, som ändå i någon mån syftar till att försöka få tillstånd en lindring i förhållandena.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Då riksdagen för ungefär ett år sedan behandlade frågan om förlängning av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, hade tredje lagutskottet delat sig i två lika stora delar. Det var lotten som avgjorde, vilken part

som skulle bli majoritet eller reservanter. Båda parter hyste vid detta tillfälle en tämligen bestämd uppfattning om att den byggnadsreglering, som vi ha här i landet och som obestriddigen i många avseenden är besvärlig för den enskilde medborgaren, då han skall utföra byggnadsarbeten, i väsentlig grad skulle kunna inskränkas eller kanske rent av inom en inte alltför avlägsen framtid upphävas.

Nu ha under ett år förhållandena ändrats. Den internationella utvecklingen på det ekonomiska och det politiska området har gjort att 1951, då vi ånyo behandla lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, synes det vara mer ovisst än det var i fjol, när några väsentliga uppmjukningar kunna göras eller när lagens avskaffande kan ifrågasättas. Kungl. Maj:t har föreslagit att lagen skall förlängas under ytterligare ett år, och detta har tredje lagutskottet tillstyrkt. Det är bara två utskottsledamöter, representanterna för högern, som reserverat sig, och jag skall be att få säga några ord om deras yrkande.

Innan jag gör det kanske jag bör notera en annan sak, nämligen att utskottet har gjort ett uttalande, vari en viss uppmjukning av rådande bestämmelser föreslås. Enligt dessa få länsarbetsnämnderna inte bevilja byggnadstillstånd för bostadshus, vars värde överstiger 20 000 kronor. På grund av främst penningvärdets förändring har utskottet ansett det böra övervägas, om inte denna ram för länsarbetsnämndernas rättighet att bevilja byggnadstillstånd för bostadshus borde utvidgas till en kostnadssumma av 30 000 kronor. Jag tror att detta är befogat, och därom är utskottet enigt.

Jag övergår härefter till de båda reservanternas yrkande. Det är tämligen långtgående. De yrka, att praktiskt taget allt byggnadsarbete, som gäller familjebostad, skall undantagas från byggnadsregleringen. Dessutom föreslå

Motioner om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske.

de att alla arbeten i övrigt, anläggningsarbeten o. d., upp till en kostnad av 30 000 kronor skola bli fria. Det skulle inte fordras tillstånd av någon myndighet för att utföra dessa arbeten. Enligt en beräkning som vi gjort — en uppskattning som jag tror är tämligen hållbar — skulle vid ett bifall till reservanternas yrkande ungefär 60 procent av den totala byggnadsverksamheten här i landet komma att ställas utanför byggnadstillståndsgivningen. En så stor del skulle bli fullständigt oreglerad. Jag undrar verkligen, om herrar reservanter riktigt betänkt den saken.

Det är ju numera på olika håll erkänt, att man måste se till att byggnadsarbetarna så långt möjligt bli sysselsatta inte bara under högsommaren, då det är lämpligast att arbeta, utan jämväl i den utsträckning som kan ske även under övriga årstider. Det är tydligt att detta inte alltid kan genomföras i den utsträckning, som ur byggnadsarbetarnas speciella synpunkt vore önskvärd. Det är dock ett samhällsintresse att byggnadsarbetena bli förlagda så, att de komma att ompännas så stor del av kalenderåret som möjligt är. Jag undrar hur det skulle gå, om man biföll den reservation, som herrar Larsson i Karlstad och Nolin talade för. Jag tror att resultatet skulle kunna bli en investeringsökning av sådana mått, att den måhända skulle spränga ramen för den investeringsbegränsning, som vi litet var, fastän kanske i olika former, varit angelägna om att förorda.

Herr talman! Jag inskränker mig till det nu anförda och hemställer om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 13.

Motioner om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Föreliggande utskottsutlåtande behandlar ett par motioner, vari yrkas ändring av lagen om rätt till fiske. Det gäller särskilt förhållandena vid kusten i Norrbottens, Västerbottens, Väster-norrlands, Gävleborgs och Uppsala län. Motionärerna yrka, att det skall göras en ändring i den lag, som riksdagen antog under hösten — närmast gäller det § 6. De anse att den formulering, som paragrafen fick av tredje lagutskottet och som godkändes av riksdagen, kommer att medföra avsevärda olägenheter för fiskevattensägare och yrkesfiskare inom dessa områden.

Jag har för min del kommit till den uppfattningen, att motionärerna ha anfört goda skäl för sitt yrkande. De kräva nämligen att riksdagen nu skall ändra bestämmelserna dithän, att de skola överensstamma med vad som föreslogs i den kungl. propositionen till fjolårets riksdag. De ha också till sitt förslag fått anslutning i yttranden från de flesta länsstyrelser, som haft att ta ställning till dessa motioner, och även av fiskeristyrelsen, som ansett att det finns skäl för att vidta den ändring, som motionärerna påyrka.

Fiskeristyrelsen säger bl. a.: »Såvitt fiskeristyrelsen kunnat utröna har också såväl vid sammanträden som i skrivelser i Norrbotten och Västerbotten en praktiskt taget enhällig önskan kommit till uttryck om en ändring av 6 § i enlighet med vad i förevarande motioner föreslås.» Fiskeristyrelsen tilläg-

Motioner om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske.

ger, att enligt dess mening äro de framställda önskemålen berättigade. Länsstyrelserna ha, som jag sade, uttalat sig i ungefär samma riktning. Länsstyrelsen i Norrbottens län säger bl. a., att »de farhågor som härvid uttalats för lagbestämmelsernas skadliga inverknings på den bofasta ortsbefolkningens utkomstmöjligheter syntes länsstyrelsen i högsta grad berättigade». På liknande sätt uttalar sig också länsstyrelsen i Uppsala län.

Jag har därför, herr talman, i utskottet ställt yrkande om bifall till den motion, som det här gäller. Det har emellertid inte rönt anslutning i utskottet. Man har ansett, att när en lag antogs så sent som i höstas, borde man inte nu göra en ändring. Ja, det kan för all del vara ett skäl, men enligt min mening begick nog tredje lagutskottet och riksdagen ett fel, när man på denna punkt ändrade Kungl. Maj:ts proposition. För min del är jag av den meningen, att har man begått ett fel, bör man rätta till det så snart som möjligt. Nu har emellertid utskottet gjort ett uttalande, vari det kraftigt understrykes, att man med uppmärksamhet bör följa utvecklingen på området. Visar det sig att de farhågor, som fiskarbefolkningen och fiskevattnensägarna här givit uttryck åt, äro berättigade, så har utskottet, kan jag säga, redan på förhand ställt i utsikt medverkan till en revision av denna lag.

Jag har, herr talman, velat särskilt understryka detta uttalande från utskottets sida, ehuru jag anser att det varit riktigare att utskottet gått på bifall till motionen och redan nu företagit en ändring. Jag skall emellertid, herr talman, vid denna sena timme inte närmare utveckla min ståndpunkt och skall inte heller ställa något yrkande.

Herr JANSSON i Kalix: Jag skall inte säga något annat, herr talman, än att jag instämmer i herr Anderssons i Duncker yrkande.

Herr LEVIN: Herr talman! Jag kan inskränka mig till att med hänvisning till utskottets motivering yrka bifall till dess förslag. Det är ju bara några månader sedan riksdagen behandlade hela vår fiskerilagstiftning, och jag anser därför liksom utskottet, att det finns intet som helst skäl att nu uppta till närmare övervägande frågan om en revision av lagen om fiskerätt. Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag vill i detta sammanhang endast ge uttryck åt min förvåning över att de fiskerikonsulenter, som äro anställda i olika hushållningssällskap, för närvarande bedriva en mycket underlig verksamhet utefter kusten. Det förvånar mig också, att man här i riksdagen framför motioner, som bygga just på den verksamhet, som dessa konsulenter bedriva. Motionerna ge icke uttryck för vad bygdebefolkningen känner och tänker. Jag vågar även säga att de yttranden, som här ha åberopats från länsstyrelserna, icke tillkommit efter kontakt med bygdebefolkningen. Jag anser att det är angeläget, att man här i dag säger ifrån på den punkten.

Det är också angeläget att riksdagen säger ifrån, att underordnade myndigheter och tjänstemän icke skola sätta sig över lag och förordning, som av riksdagen stiftas. Jag gav uttryck åt den meningen, att det var mest juristerna som bestämde innehållet i denna lag, när den antogs, och det har sedan visat sig att man i praktiken redan försökt sätta lagen ur funktion genom dessa olika åtgärder.

Jag vill alltså, herr talman, protestera emot att det, som man nu uppger, skulle finnas en opinion för att bryta mot denna lag. Ett sådant påstående uttrycker endast åsikten bland vissa tjänstemän, som ha bedrivit en målmedveten verksamhet i detta sammanhang, men

Motioner om ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske.

uttrycker icke bygdebefolkningens mening.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Vi känna ju sedan gammalt herr Lundbergs sätt att uttrycka sig. Han tycks veta mycket mer om allt detta än länsstyrelserna, de ansvariga myndigheterna i respektive län. Man kan väl räkna med som alldeles säkert, att exempelvis länsstyrelsen i Norrbottens län, innan den avgett sitt yttrande, satt sig i förbindelse med de yrkesutövande fiskarena och ägarna av fiskevatten och inhämtat deras uppfattning i saken. Det är säkerligen icke så, som herr Lundberg säger, att vad som där framkommit inte skulle vara ett uttryck för vad fiskarbefolkningen eller fiskevattensägarna där uppe tänka och tycka.

För min del har jag under behandlingen i utskottet i år av detta ärende blivit fullständigt övertygad om att det hade varit riktigare, om tredje lagutskottet i följd på denna punkt följt Kungl. Maj:ts förslag i stället för att göra den ändring, som man då genomförde.

Herr LUNDBERG: Herr talman! En av de länsstyrelser som här avgivit utlåtande har ändock visat sig sakna kännedom om innehållet i den lag som trätt i kraft den 1 januari 1951. Jag menar att orsaken till att man angriper 6 § är att man skilt ut äganderätten till jord från fiskerätten. Det är självklart att de bolag och de enskilda, som vilja tillvarata de rättigheter de ha efter kusten, ha all anledning att försöka engagera vissa personer att verka i deras intresse. Jag vågar säga att detta är icke något uttryck för vad bygdens befolkning tänker och tycker.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! När herr Lundberg söker sätta vissa fiskeritjänstemän i gluggen, vågar jag protestera mot detta. Motionen har icke

tillkommit på tillskyndan av några fiskeritjänstemän. Det är vissa fiskare utefter kusten som själva tagit upp denna fråga och önskat, att i riksdagen skulle föras fram en motion om ändring i den paragraf vi här diskutera. För eget vidkommande kan jag bekänna, att jag ställde mig mycket skeptisk till en sådan motion just med hänsyn till att lagen nyligen antagits och att man ännu icke vunnit erfarenhet av lagens verkningar. Men man önskade ändå på fiskarhåll få motionen framförd just med tanke på att man skulle kunna hålla vägen öppen för att återkomma till riksdagen, sedan man vunnit denna erfarenhet. Nu har ju också tredje lagutskottet menat, att denna väg skall stå öppen; det framgår av utskottets skrivning. Då har jag som motionär i varje fall förklarat mig nöjd med denna skrivning och icke ställt något yrkande.

Det var gentemot det där påståendet, att inspirationen kommit från fiskeritjänstemännen, och mot försöket att inskränka deras rätt att vara fria människor och yttra sig som sådana som jag har velat vända mig.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Motioner om ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 282 i första kammaren av herr *Manner-skantz* och nr 378 i andra kammaren av herr *Hæggblom*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte antaga följande

Motioner om ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske.

»Förslag

till lag om ändringar i 3 § av lagen om
rätt till fiske den 1 december 1950
(nr 596).

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen om rätt till fiske den 1 december 1950 erhåller ändrad lydelse på sätt nedan angives.

3 §.

Vid kusten av Norrbottens län, vid kusterna av Kalmar län söder om Kråkelund, vid kusterna av Blekinge län samt vid Skånes östra och södra kuster må innehavare av enskild fiskerätt även utan myndighets tillstånd sträcka fast redskap från det enskilda fiskevattnet vidare ut i allmänt vatten, dock ej på större avstånd än tvåhundra meter från den stranden följande kurvan för högst tre meters djup vid fastlandet eller vid ö av minst etthundra meters längd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.»

Utskottet hemställde, att förevarande motioner I: 282 och II: 378 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Tyvärr finns under detta lagutskottsutlåtande ingen reservation, till vilken jag skulle kunna knyta ett vänligt omdöme om någon av lagutskottets ledamöter. Men själva saken kanske ändå förtjänar omnämnande med ett par ord. Det är alltså fråga om rätten att utanför enskilt fiskevattnens gräns utsträcka bottefångarna till högst 200 meters avstånd. Kungl. Maj:t föreslog i sin proposition, att denna rätt skulle få medgivas från ett ställe som heter Kråkelund på kalmarskusten ned till Blekinges östra spets. Sedan bättrade tredje lagutskottet på

förslaget med att man skulle få rätt att vid Skånes östra och södra kuster utan myndigheternas tillstånd utsätta fast redskap. Men man hoppade över Blekinge. Det är intet sammanhängande område från Kråkelund till och med södra skånekusten, utan där är en lucka på södra blekingekusten. Det gjordes anmärkning mot detta redan när lagen behandlades. Vi ha, ett par motionärer, nu återkommit.

Det vore givetvis — det hoppas jag att utskottet kan medgiva — trevligt om man hade likartade bestämmelser inom sammanhängande sträckor och icke en rättighet uppdelad, olika för olika bygders invånare. Man kan till förmån för detta undantag för Blekinges del anföra det argumentet, att om denna rätt där medgäves, detta skulle kunna skada annat fiske och medföra en opåkallad utflyttning av den enskilda fiskerätten. Jag måste säga, att vad speciellt den sista synpunkten beträffar, måste den gälla även för andra delar av kuststräckan, där denna rätt medgives men där den icke förut har varit medgiven. Det finns icke något särskilt argument för att blekingarna på södra blekingekusten skulle bli undantagna.

Vad beträffar denna möjlighet att annat fiske skadas, så är det självklart att så är fallet i fråga om ålfisket i synnerhet. Var och en som ligger norr om en annan fiskare och får rätt att sträcka ut sin redskap 200 meter utanför den andres fiskerättsområde, kommer att skada den som bor söderut, om fångsten skall bli så stor och effektiv som möjligt. Men detta har man tagit hänsyn till. Det finns ingen anledning att undantaga blekingekusten från vad som gäller ända från Kråkelund till Skånes södra kust.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den motion, nr 378, som väckts i andra kammaren.

Häruti instämde herr Nilsson i Bästekille.

Motioner om åtgärder för tryggnad av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Herr LEVIN: Herr talman! Jag skall be att i all korthet få yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering som utskottet har anfört. Jag vill emellertid litet grand rätta till den siste talarens uppfattning. Han säger, att den automatiska utsträckningsrätten gäller 200 meter utanför gränsen av det enskilda vattnet. Det gör den under vissa förhållanden. Men den automatiska utsträckningsrätten sträcker sig aldrig längre än 200 meter utanför tremetersvattnet, där tremeterskurvan går mer än 100 meter utanför stranden. Den automatiska utsträckningsrätten har betydelse i huvudsak för de långgrundade kusterna. Jag vill bara rätta till detta lilla missförstånd.

Herr talman! Jag ber, som sagt, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Motioner om åtgärder för tryggnad av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om åtgärder för tryggnad av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 158 i första kammaren av herrar *Andersson, Axel*, och *Edin* samt nr 206 i andra kammaren av herr *Gunnarsson m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till åtgärder i syfte att trygga fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Utskottet hemställde, att förevarande båda motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad i utskottets motivering anförts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Larsson* i Östersund, *Grym*, *Åhman*, *Johansson* i Torp och *Utbult*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om och för riksdagen framlägga förslag till författningsföreskrifter i syfte att bereda tillgång till fiske i de enskilda fiskevattnen i Norrland såväl åt den bofasta befolkningen vid fiskevattnen som åt den sportfiskeintresserade allmänheten.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr GUNNARSSON: Herr talman! Jag beklagar att man skall fiska klockan ett på natten vid denna årstid; jag vet att det icke är något vidare nöje. Jag är fiskare, och jag måste som motionär och norrlänning säga några ord om detta fiske.

Vi jämtar motionerade 1949 om att det skulle för dem, som icke ha fiskevatten, beredas möjlighet att fiska i sjöar och tjärnar som finnas där uppe. Jordbruksutskottet behandlade motionen den gången. Det skrev välvilligt och åberopade 1948 års utredning. Denna utredning låg till grund för den proposition, som framlades i höstas, och den lag vi då stiftade. Men denna lag berör icke mer än en enda sjö i hela Norrland, nämligen Storsjön i Jämtland. Där har i varje fall skapats en del fritt vatten, varigenom möjlighet beretts för folk, som icke har fiskevatten, att få fiska där.

Nu ha vi återkommit med en motion i år. Vi vilja att folk skall få fiska på kronans och lapparnas fiskevatten även-

Motioner om åtgärder för tryggande av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

som på bolagens. Nu har det återopats en gammal utredning av den 1 september 1939, som just avsåg utnyttjandet av kronans fiskevatten. Denna utredning hade uppgjort en promemoria som kom ut på remiss. Jag har själv varit i tillfälle att deltaga vid avfattandet av ett remissvar.

Vi äro tacksamma för den utveckling frågan tagit. När det nu i alla fall blir klarhet angående kronans fiskevatten, vilja vi hoppas, att det i fråga om domänverkets och lappväsendets fiskevatten i Norrland icke skall bli som tidigare, att de skola arrenderas ut praktiskt taget allesammans till några stadsbor, som ha reda på när arrendebuden skola inlämnas. Det bör i stället reserveras en del »kortvatten», d. v. s. sådana fiskevatten, till vilka folk kan få köpa fiskekort. Blir inte resultatet detta, måste jag säga, att då få vi återkomma.

Nog äro vi tacksamma för den utveckling som i detta avseende ägt rum, men det finns ett annat område, där vi inte äro så belåtna med utskottets ställningstagande och där det enligt min tro skulle kunna finnas möjligheter att ordna saken. Jag tänker då på våra bolagsvatten. Man har från bolagshåll ringt upp mig och frågat, om jag inte höll på den privata äganderätten. Jag har svarat, att om riksdagen inte gör ett större ingrepp i denna än vad som skulle ske i detta fall, så tar jag det med mycket stort jämnmod.

Vidare har det sagts från bolagshåll, att med fisket i och för sig är det inte så kinkigt, men värre är det med de skogseldar, som följa i fiskarens spår. I det avseendet vill jag säga, att tjuvfiskarna få hålla reda på sig själva. Men att det alltid kommer att tjuvfiskas, det är säkert, med därav följande risk för skogseld. Jag är själv jämt och har i min ungdom själv hållit på med tjuvfiske och vet sålunda hur det går till. Det veta väl alla, även herr Jacobson, att när den som är ute och tjuvfiskar

får se en figur, som ser ut som en skogsvaktare eller en kronojägare eller något i den stilen, blir han rädd och springer sin väg ifrån den eld han kanske gjort upp. Men han vederbörande lov att fiska släcker han elden efter sig; då har ju för övrigt fiskerättsinnehavaren möjlighet att kontrollera vem som varit på platsen och fiskat och möjligen vållat en skogseld.

Jag satt på tåget en gång i vintras — det gör jag för resten ofta nu för tiden — och fick sällskap med fyra eller fem skogsarbetare. Jag frågade dem varifrån de voro och fick då veta, att de voro ifrån en trakt där jag visste att det fanns goda fiskevatten. De berättade att de bodde i en skogskoja. Jag sade, att då fiskade de väl också. Nej, blev svaret, för det tordes de inte för kronojägaren, som höll sträng ordning på dem. Men nog är det väl horribelt att om det ligger några skogsarbetare mildals borta i obygden, de inte skola kunna våga sig på att gå ut en söndag och fiska — det är ju heller inte alltid sagt, att vederbörande får någon fisk.

De som inte förstå hur skönt och roligt — det är svaga ord; jag kan inte finna det rätta — det är att hålla till ute på sjön de begripa inte denna sak, men herr Jonsson i Järvsand gör det säkert. Jag tycker att det borde finnas möjligheter att för en ringa avgift få ett fiskekort. Den saken bör kunna ordnas, och ingen människa protesterar mot att hon måste betala några kronor för ett sådant kort. Snart få vi ju också treveckorssemestern. I våra trakter finns det inte bara ortsbor utan också tusentals turister, och det hörs på de senare att de inte äro belåtna med den nuvarande ordningen, detta särskilt som de ju veta, att vid kusten är saken i stort sett ordnad. Det är bra att ha fria fiskevatten, men hos oss ha vi det inte. Men ni skola komma ihåg, att Jämtland och landet norröver är halva Sverige.

Ja, herr talman, vi ha nyss fattat be-

Motioner om åtgärder för tryggande av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

slut om att bibehålla förbudet mot nattarbete, och jag skall därför sluta mitt anförande, men jag vill dock först lämna några sifferuppgifter från Jämtland. Vi ha där uppe något som heter renbeteslanden. Dessa omfatta en ytvidd av 1 100 000 hektar med ett oändligt stort antal sjöar och tjärnar. Men till alla dessa säljs det fiskekort bara till 21 vatten. Vidare ha vi där kronoparker med en areal av ca 8 500 hektar. Även där säljs det fiskekort, och enligt de två uppgifter jag i det avseendet fått skulle det i ena fallet vara på ett eller två ställen men i det andra på tre; skillnaden är ju inte så stor. Beträffande bolagsvattnen har jag tyvärr inte kunnat införskaffa några uppgifter, men även därvidlag är det fråga om ganska betydande områden. Jag har en gång i min ungdom varit med om att tjuvfiska på ett bolags område, där det fanns inte mindre än 32 fiskrika tjärnar. Jag har med bolaget i fråga legat i underhandlingar om att det skulle gå in i den fiskevårdsförening, som vi där haft sedan 1932, men jag har fått blankt nej. I Jämtland finns det nu 130 fiskevårdsföreningar, men de bestå av bönder och vanligt folk och inte av representanter för kronan, lappväsendet eller bolagen. Det går alldeles utmärkt, och det blir en god fiskevård med de pengar som betalas för fiskekortet.

Det torde finnas föga utsikt till framgång, men jag tillåter mig i alla fall, herr talman, att yrka bifall till den av herr Larsson i Östersund m. fl. avgivna, vid utskottsutlåtandet fogade reservationen. Det är nämligen ingen risk att titta på hur bolagen ha det ställt i detta avseende.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Lindström*.

Herr *HEDLUND* i Östersund: Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Gunnarssons yrkande.

Herr *LEVIN*: Herr talman! Jag skulle kunna begränsa mig till att liksom bekräftande de två föregående ärendena yrka bifall till utskottets förslag. Det är ju ändå så, att utskottet varit ganska välvilligt ställt till motionerna. Det har ju sagts, att det finner de i motionerna framförda synpunkterna värda beaktande. Men redan nu håller man ju på med att på administrativ väg ordna fisket i kronans många vatten uppe i Norrland, och det har vitsordats från norrlandshåll att man nu håller på att lägga ut kronans rätt till fiske på annat sätt än som tidigare skett. Dessutom skrev ju utskottet i fjol och begärde en skyndsam översyn och förslag till bestämmelser om fiskevårdsområdena. Faktiskt är det ju så, att man redan håller på med en utredning, inte av en särskild utredningskommitté utan genom departementet, om hur kronans fiskevatten skola läggas ut. Dessutom rekommenderade ju både utskott och riksdag redan förra året Kungl. Maj:t att sätta i gång en utredning och att komma fram med lagförslag om fiskevårdsområdenas ordnande. Därför ha vi i utskottet ansett, att det skulle vara meningslöst och utsiktslöst att begära ytterligare utredning på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gunnarsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Motioner om åtgärder för tryggande av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Andersson i Löbbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 43 ja och 101 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 10, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garantipris å bruna bönor av 1951 års skörd;

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för vissa tomtupplåtelser i staden Kiruna; och

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51 jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 14, över mo-

tion angående utredning om lämpligaste formen för en förenkling av kommunernas finansstatistik.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; samt

från bevillningsutskottet:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av förordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för utrustning, som inkommer såsom gåva till vetenskapliga institutioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § 2 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen m. m.

§ 18.

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 206, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1951/52, m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 19.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 629, av herrar *Vigelsbo* och *Johnson* i Skoglösa, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m.; samt

nr 630, av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Hansson* i Önnarp, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 203.

Dessa motioner bordlades.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Undertecknade anhålla härmed om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 4 till och med den 17 maj 1951 för att enligt riksdagens uppdrag delta i Europarådets vårsession.

Stockholm den 25 april 1951.

*Walter Sundström. Rolf Edberg.
Bertil v. Friesen. James I. A. Dickson.
Adolf Wallentheim.*

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 1.19 på natten.

In fidem

Gunnar Brilth.